

REJTŐ JENŐ

EZEN EGY ÉJSZAKA

TARTALOM

Bevezetés egy előszóhoz

Előszó a bevezetéshez

Első fejezet

Piroska és a bagdadi tolvaj

Második fejezet

Hősötétke (És a hét sörte)

Harmadik fejezet

Dr. Halász és a Szellem

Negyedik fejezet

Csali baba és a negyven napló

Ötödik fejezet

A pólyakalifa

Hatodik fejezet

Seherezádé ezer meséje egy éjszaka

Hetedik fejezet

Haladin és a csodavárás

Befejezés

Bevezetés egy előszóhoz

*Kabos Gyula emlékének ajánlom
mindenki figyelmébe*

Egy levél, mely kikézbeshetetlen, mivel a Címzett ismert helyre költözött:

Kedves Gyula bátyám!

Pillanatnyi tartózkodási helye hajdan földi ember közlése számára megközelíthetetlennek tűnt az idők végeztéig. Ám a technika mai állása már lehetővé teszi, hogy egy modern, korszerű, igazi első vonalbeli sóhaj komplett díszkötésben azon nyomban megérkezzen a néhai Címzethez, aki ismert helyre elköltözött az élők sorából.

Bocsásson meg, Gyula bátyám, hogy jelentéktelenségem ír Magához, és egy kissé nekünk is Magáról.

Magáról!

Írjam le, hogy ki volt? Hogy kik voltak ők az asztalánál, a rajongók és a tisztelők? Valamennyien különbek nálam, jobb életűek és finomabb urak, kik több okkal és több joggal (mélységesebb szomorúsággal) küldhetnék drót nélküli búbanatukat oda, ahol most bizonyára Napóleont, Apponyit, Galileit, Marton doktort, Nézse Feketét, Beöthy, Móra Ferencet, esetleg magát Washingtont szórakoztatja, sőt bizonyára Márton Miskát sem nélkülözi, hiszen ő már e földön valóságos angyal volt, bár ez nem tűnt fel róla senkinek, hátrányos külleme miatt.

Ha mégis éppen én emlékezem meg Magáról, annak oka nem a hivatottabbak és különbek szórakozottsága, nem indolencia, ami jobb híján a szürkébbek közül készített egy kartársat, hogy méltassa Gyula bátyámat.

Semmi esetre sem.

Mindössze az írói etikáról van szó. Semmi egyébről.

Etika kérdése.

Ugyanis a művészpálya erkölcsi szokása kötelez, hogy megemlékezzem hajnali sétáinkról, mielőtt a „Villámtréfá”-t elkezdem.

Hajnali sétáink emléke dereng (borongva) a ceruzám alatt. Beszéltünk erről a témáról. Elmeséltem. Maga egy-egy viccet mondott. Nem is mondta őket. Előadta. Halott szavak feltámadtak egy csücsörítésben, egy-egy lágy tónusú orrhangján keresztül, hogy mulatsággá fejlődjenek pillanatok alatt.

Mi volt az ok? Miből lesz a hajnali séta?

Budára készült, bal parti lakosnak, de mert a Margithíd átalakítása még folyamatban volt, hát várt. És hajnaltájt kísétált, hogy ellenőrizze a munkálatokat. Ahogy tréfásan mondta: fél, hogy éjszaka amerikáznak a híd kiszélesítésével.

Viszont az új lakáshoz a Margithídon előírányzott autóbuszjáratra feltétlenül szükség van. Hogy beköltözött-e az új lakásba, nem tudom.

Ügyünkre annyiban tartozik az eset, hogy hajnaltájt, ahogy ott ültem a kávéházban, egy kézirat fölött félig bóbiskolva, egyszer csak odajött azzal a furcsa, titokzatos, ravasz mosolyával, és azt mondta:

„Mi a fenét ül itt? Jöjjön sétálni. Maga mindig ír! Ezt még becsületszavamra nem láttam... Megnézzük a Margithidat.”

És mentünk.

Budáról sötét kontúrok felett mosóvászson-kék mennybolttá fakult az éjszaka, ibolyaszínű báránnyelűk vesztegeltek mozdulatlanul a Duna felett. Nyár volt. Por, kopácsolás, világító-rudak alatt folyt a munka.

És ott, ahogy nekidőlt a híd korlátjának, vidám szeme megcsillant, ha „érezte” a viccet. Csak ennyi volt, de ez több volt, mint amikor más harsányan felkacag. Esetleg ezt mondta: „Jó”. Azután továbbfűzte, ha eszébe jutott valami. És a szeme csillogott a tört hajnali fényben, mint a harmatcsepp. Most is látom. És most mindig így áll majd előttem, csillogó szemével, a humornak ezzel az égi adományával, mennyei harmatjával.

Régen volt. Tovább szötte, szövögette velem ezt a groteszk tündérmesét. Természetesen színpadra. Ez érdekelte. Ilyesmit szeretett volna játszani. Tragikomédiát.

Gyors, monoton orrhangon mondja: „Ide figyeljen... Bejön a kelengye-nagykereskedő, jó, mi? És azt mondja...” Látom, amint nevet, és hirtelen komor lesz, újra nevet, újra komor lesz, csücsörít. „Hehe... azt mondja (csücsörít és pislog), van szerencsém, Csali Baba. A nő nem szól. (Pislog, csücsörít, ijedten, gyorsan.) Angyal Baba... A nő megint nem szól... Mondom: Drágaságom, hol a negyven napló... mondom, hol a negyven napló... (rendes hangján). Hát ezt csak úgy nagyjából meg kellene írni Magának (széles mosoly, pislogás, egészen mély orrhang). De hol van ma egy írónak ideje írni? Mi? Ez jó... Hehe... Maguk nem tudnak írni. (Ugratni fog.) Mert gondolnak valamit, és akkor jön egy rendelés... Hehe... hehe... Írni azt kellene, amit maguk gondolnak. De hol van maguknak idejük gondolni valamit? Jön a Bedus, ad hatszázat, és ő gondol is valamit, és maguk megírják, majd aláírják. Én ezt nem úgy mondom magának. Láttam, mit játszottak velem legutóbb? Csak mondja! (Nem hagy rá időt.) És mit játszottak előtte?... Én nem írhatok magamnak darabot. Nem azt mondom, hogy nem tudnék, de nem vagyok író. Nevetséges... (Dühös.) Becsületszavamra. Nincs színdarab. Csak kínlódás!”

Szükségét éreztem, hogy ez most elmondjam, kedves Gyula bátyám, nemcsak azért, mert akad néhány ötlet, amit Maga kikerekített, továbbfűzött, amit inspirált a hangja, a mosolya, egy-egy gesztusa - bár nem lett belőle színdarab, nem is lehetett -, hanem azért is, mert az én képzeletemben ez a regényem szervesen kapcsolódik a Maga egyéniségéhez.

Körülbelül száz vagy kétszáz képét szőttünk egy mai fiatalemberről az „Ezeregyéjszaka” mesebeli köntösének persziflázásában, mind a legjobbak voltak, sok szereplő volt, csodálatos, mesebeli jelmezek. A horribilis költségvetés akadályát mellőzve, Budapest színházainak lehetőségén légvonalban túltettük magunkat. A valóságban ezért csak könyv lehetett a történetből.

De hiszen nem is volt gyakorlati lényege e hajnali sétáknak, hiszen csak a Maga halála révén lettek megírásra kivételesen érdemesek. Talán megérdemelnének helyettem egy Dosztojevszkijt, aki összekapcsolná a „Fehér éjszakák”-at ama örök éjszakával, amely elfedte Magát tőlünk hirtelen és örökre.

Oda került, ahol a szellemek és tündérek jelmezei, az óperenciás, mesebeli díszletek minden tőke nélkül, mint szürke valóság, rendelkezésére állanak, és a tragikomikus figurát, aki meseországban éli a valóságot, végre eljátszhatta. Ne haragudjon, ha ez a szereplése nem illeszkedett stílszerűen sikerei közé: senki nem nevetett.

Kívánom Önnek, Gyula bátyám, hogy nyugodjon békében. De mikor megy ez a kívánságom teljesülésbe?

Budapest, 1941. december 17.

Rejtő Jenő

Előszó a bevezetéshez

Régi meggyőződésesem, hogy az emberek a lehető leghülyebben választják meg a példaszókat. Úgy illik, hogy bizonyítsam a tételt néhány helytelen példaszóval, míg végül elérkezem ahhoz, amelyekre szükségem van. Régi írói fogás. Az író a rossz egyenes út helyett a jó görbét választja. Így jutottam el ahhoz a példaszóhoz, amely egyben a rossz példaszók koronázatlan királya. Nem is koronázatlan.

Kifejezetten koronázott.

Ugyanis a példaszó így hangzik: Fillérből lesz a korona. Kérem, fogadjuk el allegorikus értelemben mint fizetési eszközt a koronát, amely ma már legbizonytalanabb tudomásom szerint csak Svédországban maradt meg érvényes cserekereskedelmi eszköznek. Végeredményben itt nem a korona a fontos, és nem a fillér, hanem az állítás, amely az embereket csalárd módon takarékosagra buzdítja, és el akarja hitetni velük, hogy 100 fillérből 1 korona lesz, 1000 fillérből 10 korona, 100 000 fillérből 1000 korona és így tovább.

Hát, igen tisztelt matematikusok, filozófusok és bölcs, vidéki nagynénik. Van szerencsém ezennel tisztelettel bejelenteni, hogy ez nem igaz. Akinek egy korona századrésze képezi minden vagyonát, annak soha életében nem lesz egy koronája. Ne mondják, hogy fősvény vagyok, tegyük fel, hogy valakinek 50 fillérje van. Abból sem lesz korona. 50 fillérből az lesz, hogy az ember mindjárt kiad 20 fillért valami elengedhetetlenül fontos villamos- vagy telefon- vagy egyéb távolsági kapcsolat létesítésére az irányban, hogy működését folytassa. Ha az illető feleség, akkor telefonál a férjének. Ha az illető gyári munkás, akkor hazautazik villamoson.

Fillérből sohasem lesz korona. Fillérből sóhajtozás lesz, gond, őrlődés, beosztás, fejtörés. Az az igen tisztelt közmondás- vagy példaszó-konstruktőr, aki annak idején először mondotta el, hogy fillérből lesz a korona, az a látszólagos igazságok könnyű sikereit kedvelő szélhámosok fajtájához tartozott.

Miután ezt megbeszéltük, megállapítjuk, hogy miből lesz a korona.

Koronából. Egyszer olvastam, hogy egy igen gazdag ember a sofőrnek kevés borraivalót adott, és ezt mint dicső dolgot terjesztették róla. Ez csak akkor volna dicső dolog, ha takarékosággal szerezte volna a vagyonát. A vagyonát azonban spekulációval szerezte.

„Halló Stallings! Ajánljon még nyolcvanezret, és negyvenezerrel fedezze, és kilencvenkétezeret ígérjen az ügynöknek!”

Ilyeneket mondott a pasas a telefonba, amikor hihetetlen vagyonát megszerezte. Ma pedig a sofőrnek egy koronát ad, és 50 fillért visszakér. És nyájasan mosolyog, míg az a hóban kigombolja a bundáját. Hogy bizonyítsa, mennyire tiszteli a garast is, holott vagyona van. Így lett gazdag. Ez az úr nem fősvény. Szó sincs róla! Ez az úr csak képmutató, ez az úr szeretné elhitetni embertársaival, hogy a pénz megbecsülése, összerakása mint helyes életelv odáig vezette őt, hogy ma a világhírű Blümen & Watson Művek vezérigazgatója.

Tehát szó sincs róla, hogy fillérből lesz a korona. A korona kétféle módon lesz.

Egyik se a fillér. Legelső módja, előfeltétele, ősténye, bázisa a szerencse.

No most értünk a második számú példaszóhoz, az ész második számú közellenségéhez, hogy mindenki a saját szerencséjének a kovácsa.

Ez az újabb antik szélhámos, aki a polgárosodás barokk kőkorszakában merészelt kiejteni a száján ezt az ostobaságot, voltaképpen ikertestvére a *fillérből lesz a korona* című igazság feltalálójának.

Mindenki szorgalmasan kovácsolja saját szerencsáját. Ez tény. De a semmit kovácsolja. Csak igen kevés embernek van szerencséje. És csak igen kevés embernek lesz. Az, hogy valaki a szerencsáját kovácsolja, és ennek ellenére szerencséje is lesz, majdnem lehetetlen, mert a szerencse lényege az, hogy őt nem lehet kovácsolni. Ő a fából vaskarika, ő a nem várt, nem művelhető és nem kontemplálható. Ő a Szerencse. De nem fabrikálható, nem számítható. Jön és van, vagy megy és nincs. De kikér magának mindenféle kovácsolást. Azokat fumigálja elsősorban, akik szeretnék őt akaratuk igájába betörni. Hogy egzakt tudományos kifejezéssel éljek, mindenki a feje tetejére állhat, ha nincs szerencséje, de akkor is, ha van. Ő ezzel édeskeveset törődik. Ehhez nem jön, amarra ráakaszódik, mint valami vizsla.

A regényben különlegesen nagy szerepet játszik a szerencse.

A szerencse jön. Egy fiatalembert inzultál, leghirtelenebb horogütésével. Az illető elkábul. Nem tudja, hogy inzultus érte. Azt hiszi, ez a szerencse, amint mosolyog.

A szerencse akkor mosolyog, ha simogat. Ha üt, akkor dühös, mint egy öreg, morózus vad-házastárs. Ilyenkor később átalakul balszerencsévé.

A fiatalember, e regény hőse, sok tanulsággal, egy nagy átalakulással gazdagabban, több hatalmas csalódással szegényebben megváltozik a szerencse karmai között.

Így igaz a közmondás: Mindenkit a saját szerencséje kovácsol!

És most a bevezetés:

A regény színhelye egy kabaréíró fantáziája. A fantázia tárgya, játéka, anyaga: maga a kabaré. Amikor a fantázia s az élet találkoznak, különösen eltorzul a valóság arca. Karikatúra születik a házasságukból.

Előrebocsátom: nem kulcsregényt írtam. Gondosan kerültem, hogy létező kabarét írjak meg. A kabaré hangja, humora, magánélete az, amihez a valóság illúzióját akartam adni regényemben.

Szeretném elkerülni az olvasó esetleges tévedését a személyeket illetően, ezért a leghatározottabban kijelentem, hogy a regény alakjait nem a valóságból mintáztam. Ha valaki olvasás közben mégis azt hiszi, hogy egyik vagy másik regényalakban élő személyre ismer, úgy meg kell hogy mondjam, ez csak tévedés lehet, mert legfeljebb azt tartom tehetségesnek, hogy az általam kitalált regényalakra merészel hasonlítani valaki, amiért természetesen a felelősséget nem vállalhatom.

Első fejezet

Piroska és a bagdadi tolvaj

A kínai császár vadul szitkozódott, mert koronázási bíborpalástja hónaljban kissé bevágott.

- Kemnitzer, maga dög - mondá az uralkodó -, ez nem az első eset! Nincs szíve hozzá több anyagot beleadni ezekbe a rongyokba.

- Tévedés, Gál úr! - tiltakozott a szabó. - Ha egyszer ingujjban tetszett próbálni a palástot, akkor nem csoda, hogy most vág, amikor a ruha fölé veszi. Tessék a kabátot levetni, és úgy csinálni a koronázást.

- Maga tanít engem koronázni?! - ordította magánkívül őfelsége. - Azzal törődjön inkább, hogy ilyen kacatból nem lehet két milliméternyit kiengedni!

- Nem áll! - hördült fel szabóiparosi önérzetébe gázoltan Kemnitzer. - Ha egyszer ingujjra tetszett próbálni, akkor zakóra bevág a karlyuk! Csodát én nem tudok csinálni, kérem!

- De tud! Maga valami varázslattal megcsinálta azt a csodát, hogy még mindig nem rúgták ki innen, és magától kölcsönzik ezeket az ócskaságokat! Ez nagyobb csoda, mint a napéjegyenlőség! De ha a hattyúszárnyak is bevágnak hónaljban, maga szélhámos, akkor eljátszhatja az operaparódiát helyettem! Mert megmondtam előre, hogy gumit tegyen rá! Nem lehet kifogása!

- Gál úr! Gál úr! A „Népszövetség”! - üvöltötte valaki a mélyből, és őfelsége, legsúlyosabb búcsúátkait szórva Kemnitzerre, mint egy böszült Lear, rohant lefelé a rozzant falépcsőn, bíborpalástja szegélyét alsó karjára nyalábolva.

...A birodalom, ahol Gál úr, a kínai császár megátkozta főszabóját, mint azt az olvasó az eddigiekből is sejthette, nem a Sárga-tenger világrésznyi országa; az eléggé szövevényes terület Málnási igazgató műintézete, célszerűbben a Fővárosi Kabaré, tehát semmiféle köze sincs Kínához.

Illetve talán annyi, hogy bizonyos fokig ez is mennyei birodalom, mint általában a kulisszák világa, ahol sűrűn találhatók csodálatos rivaldafényben tündöklő, görli nevű tündérek. Hinni kell, hogy a színház igazi mennyország, mivel szavahihető habitüék egybehangzó állítása szerint az említett tündérek valóságos angyalok.

Az „Ezeregyéjszaka” csodálatos birodalma ez!

Itt a mulattatás kiapadhatatlan fantáziájú Seherezádéja már legalább ezeregy éjszakát próbált felderíteni a számtalan fejű és megszámlálhatatlan kezű szultánnak, aki jókedvében valamennyi arcával nevet, és összes kezeit tapsra emeli, míg egyetlen unalmas estéért hidegen szíven szúrja (hallgatással, ásítással és némasággal) boldogtalan kegyencnőjét: a műsort.

Van-e kegyetlenebb kényúr a közönségnél? És kiszolgáltatottabb odaliszk a színháznál? Aligha.

E pillanatban az utolsó próbák izgalma vibrál a folyosókon, a nézőtéren, az előcsarnokban, ahol egyenként vagy kisebb-nagyobb csoportokban, országos híró vagy országosan jelentéktelen művészek ácsorognak, nevetgélnek, sonkás zsemlét esznek.

1.

Ügyszólván semmi sem jelezte, hogy ez a délelőtti rendkívüli, szinte megrendítő esemény színhelyévé avatja a kabarét.

Délre jár.

A nézőtérrel bizonytalan zongorapityegés hangzik ki. A fehér kabátos fővilágosító, Rézovics ruhatárbérlő és a kellékes egymást keresve ácsorognak mindenfelé. Most érkezik, tetőtől talpig a legutolsó divatban, Barta, a híres komikus, egy főpróba második felvonásáról, és elsorolja Bogár Mancinak meg Bicskeinek a bemutató szereplőinek hibáit, anélkül, hogy erényeikről is említést tenne. A nyüzsgésben feltűnik egy másodpercre Spiró úr, aki a másnapi premier plakátjának korrektúráját hozta, és szinte egyidejűleg megjelenik Loránd, a főkomikus-sztár, a koráról elterjesztett rémhírek ellen hetyke járással, huszárosan egyenes testtartással, hátrafesztett vállal. Alacsony, ősz ember, de egy fejjel magasabbnak tűnik, amint ruganyos léptekkel, gavalléros kalaplandítéssel belép, és „általános jó napot” kíván. Semmi rendkívüli. Itt álldogál néhány izgatott szerző, ott néhány lármázó, röhögcsélő görll, és két munkás egy háttérfalet hoz. Látszólag éppolyan nap volt ez is, mint a többi.

Lehetséges, hogy valami baljós, hangulatnyi előjel ott lebegett mindannyiuk fölött, csak éppen nem vették észre. Talán Bárány, ez a primadonnaságig elkényeztetett konferanszcillag, a szokottnál hangosabban méltatlankodott, amiért egy koszos tréfát annyit próbálnak, mintha a Dóm téri ünnepi játékokra készülének vele, és nincs kizárva, hogy a büfésnő ma elszántabban követelte Forró művész úrtól a virslik árát, mert ellenesetben levonatja az a kontóból - mondom, talán egy tónusszerű különbség jelezte a nagy eseményt, mint ahogy néhány rezdülő falevél olykor a pusztító ciklon előhírnöke lehet, azonban árnyalatnyi megnyilvánulások itt senkinek sem tűntek fel.

Állítólag a büfésnő azt mondta a görllöztető Zsófi néninek, aki neki jó barátnője, hogy a kritikus időben véletlenül éppen az órára nézett, és fél tizenkettő múlt öt perccel.

Ellenőrizhetetlen állítás: Rézovics, a ruhatárbérlő azt mondja, hogy sokkal előbb történt, ő emlékszik, mert akkor küldte a portást fröccsért, és Forró is hozatott.

Mások úgy mesélik, hogy később lehetett, éspedig az idő tájt, amikor Szilágyi, a főkomikus és Ruszkainé, a komika befejezték szokásos, rövid, de heves szóváltásukat, és egy újabb életre beszüntették a köszönőviszonyt ebben a szezonban is.

A görllök Tulai ügyelő hívására egymás sarkán tolongva a színpadra siettek, és Málnási kiszólt az irodából, hogy Lantos Emília telefonált: nem jön próbálni, vegyék előbb a parasztdarabot. A többiek zsongtak, ácsorogtak, magyaráztak, vitatkoztak, és füst is terjengett bőven valamennyiük felett.

Ekkor kinyílt a művészbejáró ajtaja, és belépett az előcsarnokba Birsics Ferenc banktisztviselő.

Hirtelen csend lett, és mindenki feléje fordult.

2.

Különös, nem?

Már többen is benyitottak az utcáról a délelőtti folyamán, anélkül, hogy bárki feltekintett volna beszélgetés közben. De most, hogy ez a Birsics úr megállt a küszöbön, két másodpercig valamennyien odanéztek.

Furcsa. Senki sem tudhatta előre, hogy Birsics jön. És tegyük fel, hogy értesültek erről. Ki tudta itt, hogy kicsoda Birsics? A név után inkább gyümölcsnek vélik, mint embernek. Valaki esetleg azt mondja, hogy adjanak neki egy negyed kilót.

Sokáig így sem tartott az általános felfigyelés, mert mire Birsics úr megköszöri a torkát, és azt mondta, hogy „jó napot”, addigra már mindenki elfordult, tovább beszélgetett, és összevissza egyetlen jelenlevő bölintott feléje jóindulatú mosollyal: a büfésnő Csicsérinek becézett tízéves kislánya. A pillanatnyi csend azonban mégis jelezte a művészek finomabb ösztönét, mellyel nagyjában megérezték, hogy valami csodálatosan távoli, ide nem tartozó ember érkezett.

Vagy talán azt érezte mindenki, hogy ez az ember először életében lépi át délelőtt egy színház küszöbét?

Az illető, Birsics Ferenc, a Pestvidéki Le- és Felszámítoló Bank tisztviselője volt. E konzervatív szellemű pénzintézet alkalmazottai, a személyzeti igazgató szerint, még az esti órákban is helyesebben teszik, ha tekintélyükhöz méltóbb szórakozást keresnek, mint amilyen a Fővárosi Kabaré előadása. De ha a személyzeti igazgató arról értesülne, hogy valamelyik hivatalnok a délelőtti, intim órában látogat oda, amikor az amúgy is pongyola műfaj még a lenge ruhadarabját is nélkülözi, úgy a méltatlan alkalmazottnak befellegzett nála. A személyzeti igazgató szemében Birsics úr jelenléte a bohém környezetben éppolyan fantasztikus jelenség, mint ha, teszem azt a legforgalmasabb déli órában váratlanul megjelenne a bank márványboltozatos csarnokában Gál úr vörös palástjában, és elénekelné a főpénztárnak a feldúlt kínai uralkodó adópolitikájáról a „Sybill levelé”-t.

Vagy fordítva:

Ha Birsics Ferenc királyi koronával, palásttal és három-négy darab címeres pajzzsal lép be a kabaré művészbejáróján, bizonyára feléje sem néznek. Esetleg Tulai ráordít, mert tízre várta a kellékeket, és azt üzeni Dutzler úrnak, hogy ezentúl nem teheti be ide a lábát!

Ahol a komédiából és komédiának élnek, ott minden jelenséget megcsodálnak, ami nem különös, legalábbis egy kissé.

Csak fokozta volna a rövid meglepetést, ha a kabaré tagjai azt is tudják véletlenül, hogy Birsics Ferenc a Nemzeti Bank helyett jött a Fővárosi Kabaréba!

Soha ilyen tévedést!

Valaki a Nemzeti Bank helyett a Fővárosi Kabarét keresi fel! Ez legalább olyan fantasztikus, mint Verne Gyulának az „Utazás a Holdba” című regénye.

Hála Istennek, Birsics Ferenc nem optikai csalódásból és nem is szórakozottsága miatt kereste fel a Nemzeti Bank helyett Málnás úr színházát.

Ez egyértelmű volna valami ámokfutásszerű tébollyal.

A fiatalember előre megfontolt szándékkal jött ide a Nemzeti Bank helyett. És az említett ámokfutásszerű állapot százszor inkább számíthatott volna dr. Pártos Manó úr emberi megértésére; mint ama való tény, mely a megtévelyedett hivatalnok tette mögött lappangott.

Amit Birsics tisztviselő (a Magyar Le- és Felszámítoló Bank könyvelőségéről) tett, arra nincs mentség.

Darabot írt.

Kabarétréfát!

Tessék?... Igen! Így történt. És ha dr. Pártos Manó úr erről értesül, úgy, miután visszanyerte eszméletét, esetleg azonnali nyugdíjazását kéri.

3.

Minden ember legalább egyszer vagy kétszer életében úgy érzi, hogy ha nem nélkülözné a megfelelő komolytalanságot ilyesmihez, jó író lehetne. Ennek az a magyarázata, hogy mindenkinek volt vagy van (vagy lesz) egy témája.

Itt a baj! A téma ficánkol benne. A témát alkalmilag elmondja egy író barátjának - mindenkinek van vagy volt (vagy lesz) egy író barátja. Ennek úgy félvállról megemlíti az ügyet, kissé mosolyog is önmagán, hogy megelőzze a szerkesztő urat, ha az esetleg komikusnak vélné írói ambícióit. Így közli könnyedén, bár dadogva, hogy témája van. Esetleg maga is megírná (mondja), ha nem töltené ki okos és reális foglalkozása minden idejét, mert textilben manipulál. Ez komoly dolog, nincs idő gyereksegekre. De megcsinálhatnák az egészet mutyiban. Az írónak kevés dolga lenne, mindössze meg kell írni a témát, és kész. Egy lányról és a vőlegényéről van szó, akik közé befészkelődik egy szemtelen kis nő, de végül minden tisztázódna. Ez tetszik ma a közönségnek. Egypár jó marhaság kell hozzá, amin röhögnek, és szerinte ehhez ért az író...

Külön specialitása az irodalomnak. Az amatőröket parlagi törekvés jellemzi. Silány professzionizmusról álmodoznak. A zenében és a piktúrában opuszokat, szimfóniákat vagy körképeket és Cézanne stílusában elképzelt vásznakat terveznek. Az amatőr írók nagyszerű operett-témát eszkalálnak magukban, amivel sok pénzt lehet keresni. Jó egyfelvonásost képzelegnek az utcán arról, hogy Tüdő úr otthon felejtette a cilinderét, és ez válóperré fajul. A legritkább esetben inspirálja őket a „Faust” vagy a „Divina Commedia”. A Hecsek és Sajó buzdítására ragadnának tollat. (Ha az írást komoly emberhez méltónak találnák.)

Birsics urat is az amatőrizmus e lappangó kórjának váratlan és heveny fellépése döntötte romlásba.

4.

Az olvasó elnézését kérem, hogy folytonos visszapillantással azonmód félbehagytam a cselekményt, ahogy Birsics Ferenc érdekesítő megjelenésének pillanatában a színház valamennyi művésze, műszaki és kisegítő személyzete és last but not least maga az olvasó is meglepődött egy másodpercre. Az események e fenti pillanattól olyan tornádószerű, vad galoppban iramodnak neki, hogy nem marad lélegzetvételnyi idő bizonyos elengedhetetlen előzmények megvilágítására.

Tulajdonképpen ez a regény műfajára nézve villámréfa. Esetleg villámtragédia. A tréfát a tragédiától amúgy is csak az a hajszálnál is semmibb valami választja el, amire mondhatjuk, hogy felfogás dolga. Én ezt a tragédiát tréfának fogom fel, mert írom. Birsics úr esetleg tragédiának látja, mert átélte.

Nagyjában ezzel meg is van a tragédia és a tréfa közötti különbség. Aki látja, annál felfogás dolga, aki éli, annál szenvedés vagy öröm dolga.

A villám szó azonban kötelez.

Gyorsaságra és viharra. És hogy lesújtson valakire ez az elektromos istenítélet.

Továbbá, hogy egy tized másodpercre felvillanjon valakinek ez a csodálatos, múló tünemény. És az ember még föl se ocsúdott ámulatából, amikor már nyakon önti záporozó hideg vizével a mennybolt.

A zápornak egy vízcseppje, egy villanásnyi tréfa, alig több, mint huszonnégy óra, súlypontját illetően mindössze egyetlen éjszaka, és benne születésétől elmúlásáig, az ember lekicsinyített, pontos mása, reménnyel, szenvedéssel, örömmel, kiábrándulással, bánattal, csodával, megsemmisüléssel és feltámadással is, hogy létünk metafizikai háttere se hiányozzék a komplett vízcseppből.

A regény vonatkozása az „Ezeregyéjszaka” mesevilágával címében és a fejezetek címeiben nem üres szójáték. Végeredményben Birsics Ferenc, mint a bagdadi tolvaj, egy bűnös tettének jutalmaképpen (elég furcsa erkölcsi felfogás nyilvánul meg olykor a gyermekmesékben) eljut a legtávolabbi csodák és mesék birodalmába, mindössze annyi a különbség közte és a valóságos mese költött alakja között, hogy nem egy szál szőnyegen teszi meg e roppant utat, városok, országok és nehézkedési törvények felett könnyedén átlebegve, hanem egy szál, közönséges, minden bűv nélküli papír röpíti ungon-berken, árkon-bokron és hivatali mulasztásokon keresztül egy kicsiny, de megdöbbenően valószínűtlen birodalomba.

Tehát gyertek velem, gyerekek, Jancsi, Pista, Gyurka, illetve fáradjanak velem az igen tisztelt felnőttek, János, István és György urak ama bagdadi palotába, ahol ez a Birsics tolvaj azt mondta: „Hipp-hopp, ott legyek, ahol akarok.”

Nem is tudta, hol akar lenni.

És ott lett. (Hipp-hopp.)

Ez a palota a közgazdasági Csipkerózsika, a Halott Arany kamatlábon forgó kastélya volt. Ide jártak hivatali órák idején a törpék napkeletről, napnyugatról, sőt Celldömölkéről és Hódmezővásárhelyről is, hogy elhozzák szerény vagy szerénytelen kincseiket. A törpék (de óriások is igen sokszor) azért hozták ide kincseiket, mivel tudták, hogy a palota mélyén betonkoporsójában pihen a Halott Arany, megközelíthetetlen acélkapuk mögött, amelyek csak a „majoritás” varázsigétől nyíltak meg, különleges alkalmakkor, és ezért itt kincseik kitűnő helyen lesznek.

A kamatlábon forgó kastély emeleti helyiségeiben raboskodtak a bűvészinások. Mert a kastély urai a majoritás nevű bűvész birtokában szinte láthatatlanokká váltak, csak mintegy árny-szerűen látszottak átsuhanni távoli folyosók márványoszlopai és lépcsői felé, alant, de még mindig elég magas rangú varázslók bűvös aktatáskaikkal követték őket nesztelen, úri léptekkel, illemtudóan és ájtatosan konciliáns arckifejezéssel.

Néha a főmágus, Berényi Ulrich öméltósága, személyesen és mégis mintegy személytelenül, ahogy szimbóliummá hatalmasodott pozíciójában, feltűnt és átsuhant csak úgy futólag, jelenésszerűen, amíg a tündérpalota fellegvárába vonult, amelyet elnöki dolgozótanácskozó néven ismertek e palotában, de legtöbbször csak hallomásból, mert közönséges, földi halandók, amilyen a bagdadi Birsics tolvaj is volt, sohasem jutottak el ennek ajtajáig. De még ama legfelsőbb emeletig sem. Csak ha távoztak az épületből, akkor vettek tudomást Öberényiulrichsága sejtelemszerű személyéről, ki ott trónol a legfelsőbb régiókban, amennyiben a kapuja előtt várakozó hatalmas, fekete Maybach-autó eszükbe juttatta e nagyszerű és félelmetes elnököt.

A kisebb és nagyobb varázslók között a sok bűvészinás reggeltől estig virrasztott a Halott Arany felett. És különös ábrákkal jelezték különböző könyvekben a Halott Arany lelkének kísérteties útját a város gazdasági életén keresztül. Ezeket a különös, szám nevű ábrákat egy

mérsékeltén bölcs arab fedezte fel nagyon hajdan, midőn egymagában ült a sivatag kellős közepén, és unatkozott. Unalmában találta fel a szám nevű ábrákat.

És bár ne tette volna.

Meghaladja e regény (és a világ valamennyi regényének) keretét, hogy megkíséreljük leírni, milyen lenne ma földünkön az élet, ha eme eszeveszett arab nem unatkozott volna, vagy ha már unatkozott, miért nem jött arra egy csinos, ifjú zarándoknő, hogy mással szórakoztassa. Beláthatatlan, hogy ez esetben milyen kellemes volna ma az élet e világon.

Azonban az arab megtette velünk e csúfságot, tehát kár tovább meditálni felette.

A bűvészinások nap mint nap megjelentek a mesebeli palotában, és aláírtak a portásnál egy könyvet, hogy lesújthasson a megtorló igazságszolgáltatás, amennyiben e könyv tanúsága szerint valamelyik tovább merészelt aludni kiszabott idejénél. A bűvészinásoknak ugyanis csak korlátozott mértékben engedtetett meg az alvás. Álmodozás még álmukban sem juthatott az eszükbe, ha tisztában voltak kötelességükkel.

Az iroda nevű börtönhelyiségekben töltötték le napi gályarabságukat, egy gonosz manó felügyelete alatt. Dr. Pártos Manó, a gonosz volt osztályfőnökük, aki korbácsként suhogtatta felettük a fegyelmi és az előmenetel elnevezésű fegyvereit.

Azért illik a bűvészinásokra a gályarab kifejezés, mivel előmenetelük egy helyben történt. Az íróasztal nevű koloncoknál, odaláncoltan a megélhetés mázsás acélkarikaival, folytatták előmenetelüket, évi négymilliméteres átlagsebességgel céljaik és vágyaik felé.

Élt e szomorú palotában egy jóságos, áhított, kedves, icipici tündér. Ez a tündér olyan icipici volt, hogy még a bűvészinások is éppen csak hogy tudtak róla, de mégis akkora volt, hogy dr. Pártos is észrevehette.

A tündér neve Amerikázás volt. Ha valamelyik bűvészinas elvégezte ábráit a Halott Arany napi útvjáról, úgy az azsúr néven előnyösen ismert, végtelen kellemes lelkiállapotában megérezte asztalán az amerikázás tündérének mesés illatát. És elkezdett tevékenykedni, holott alapjában véve nem dolgozott semmit, és ilyen módon flörtölt a jótékony tündérrel.

Dr. Pártos azonban 400 és néhány évvel Kolumbus útja után nem tartotta feleslegesnek, hogy mindig újra meg újra felfedezze az amerikázást. És e szenzációs felfedezést ilyenkor lesújtóan száraz modorban közölte az illetővel, ki éppen a jótékony tündér varázsának réveteg állapotában tartózkodott íróasztalánál.

Ó, jaj! Szörnyű állapot!

A Schwachta nevű bűvészinas befejezett szaldakontója felett szeretne délig nyugton maradni, és tizenegy óra van mindössze. A jótékony tündér hatása alatt buzgón továbbszámol látszólag, és eleinte amerikai slágereket dúdol, később elmondja magában Petőfi Sándor „A helység kalapácsa” című költeményét, mivel ezt ifjonti fejjel, mint műkedvelő, megtanulta.

Dr. Pártos tisztában van ezzel. De bizonyítékok híján, odamenni, és a válla fölé hajolni: nem bankszerű ellenőrzés egy osztályfőnök részéről.

Dr. Pártos lenyeli dühét, és így szól magában: Öt perce elkészültél már, te kutya! Engem akarsz becsapni, te pimasz! Te most délig nem akarsz dolgozni, bitang! És a Puklai úr! Haha!... Kacagok magamban. Te pimasz Puklai úr! Tíz perce elvetted a vonalzót az íróasztalról, tehát lezártad az egyenleget. És most fel-alá sétálsz a tollszárral a számsoron! És egy amerikai slágert dúdolsz magadban. A Schwachtával majd elkészülök, az valami rövid verset tud csak, mert öt perc múlva majd felnéz, és akkor előszedi a pimasz a kimutatásokat! De te, Puklai,

téged figyelek, te a „Toldi szerelmé”-t tudod vagy a „Zalán futása”-t, esetleg a „János vitéz”-t, amit én mondogattam magamban annak idején. De én veled is kibabrálok majd, mert tíz perc múlva egy részletkimutatást fogok kérni, és te, nyomorult, kénytelen leszel beismerni, hogy az egészszel megvagy már.

Vajon hol találni jobb ostorozót egy szabadult gályarabnál?

Miután Birsics úr (a bagdadi időtolvaj) nem foglalkozott költészettel, mint általában a prózai lények, szerencsésebben oldja meg helyzetét. Elsősorban is gondosan és pedánsan kihegyezi a ceruzáját, mint aki hivatali működését nyomban elkezdi, ha körütekintő alaposággal szükséges előkészületeit elvégezte. Mit bír azonban egy ilyen nyomorúságos ceruza? Már olyan hegyes, mint egy injekcióstű. Viszont tisztaság fél egészség, tehát Birsics szempusztító figyelemmel összesepri az apró forgácsokat, és távolról sem elhamarkodott járással a fűtőtest melletti papírkosárba hinti a hulladékot, és hivatali tekintélyéhez illő, megfontolt léptekkel visszatér a helyére.

No de most!

Fedjük el a szemünket, tisztelt olvasó! Ez az ember elővett egy rubrikátlan, nagy ív papírt. Ó, ti megnyugtató, józan rubrikák! És háromszor is ó, ti katasztrofális pillanatok, midőn egy ember szemben ült egy ilyen nagy ív üres papírral, és mert senki sem ragadta meg idejekorán a kezét, odakanyarintotta a papír tetejére a számsor első jegyét, és írni kezdett.

Nézzük csak Birsics urat, aki előtt végigterült egy szép, sima, szűzien fehér papír, kissé ferdén, ceruzája irányába, mint valami csábosan nyújtózó, kihívó nőszemély. Mi legyen ezzel a lappal? Írni kell rá! Mondjuk, valami vicceset. Rövid kis tréfát!

És ez az örült rátette irónját a papírra, és a fenségesen reális helyiségben elkezdett darabot írni.

5.

A tréfa, amelyet egyetlen oldalra, egy óra alatt megírt (mintha a csekkállomány összeállítása lenne), úgy érezte, hogy formás, sikerült kis írás, amit így elsőnek csak egy átlagon felüli képességekkel megáldott ember írhat meg ennyire jól.

Hogy így volt vagy sem, azt eldöntheti az olvasó magából a műből. Íme:

A SORSJEGY

Írta

Birsics Ferenc

(Szín: egyszerű kávéház, asztalokkal és székekkel. A falon újságok. Sörösplakát. Jobb oldalon kassza, likőrösiüvegekkel. Középen bejárat. Jelen van Manó, a főpincér és Paraj, egy kopott komikus. Asztal mellett, egy széken ül.)

Paraj *(újságot olvas)*: Manó! Manó!

Manó *(ott áll)*: Parancsol, Paraj úr?

Paraj: Hozzon nekem két lány tojást.

Manó: Nézze, Paraj úr. Maga már két napja nem fizet. Majd előbb meghülyülök, és azután hozok magának két lány tojást.

Paraj: Szóval majd úgy rendezem ezentúl: hozzon nekem két agyalágy tojást.

Manó: Szép kis vendég. (*Viccesen elmegy.*) Köszönöm az ilyeneket.

Guzmics (*az utcáról jön, kabátban, kalappal, kezében esernyő, szemüveges, idősebb ember. Előbbre jön. Kopaszodik*): Jó napot, Paraj úr!

Paraj: Hogy van? Hogy van?

Guzmics (*leül, vizet iszik*): Képzelve, tegnapelőtt kihúzták a sorsjegyem, és nyertem tízezer pengőt.

Paraj: Ne mondja! Ne mondja! Mesélje, Guzmics! (*Kíváncsi.*)

Guzmics (*meséli*): A feleségem boldog! Az anyósom az örömtől súlyos beteg lett. Két napja önkívületben fekszik.

Paraj: Nagyszerű! Azonnal telefonálok haza! Én is nyertem tízezer pengőt!

Guzmics: Hiszen magának nincs sorsjegye!

Paraj (*nagyon viccesen*): De anyósom van!

Függöny

A fenti főmű heves starttal, mint a szélvész, egyszerűen elragadta a fiatalembert. Amint befejezte, és figyelmesen átolvasta, elhatározások érlelődtek benne. Az elhatározásokat tett követte. Nem ül itt most tovább. Délben zárnak a leírók, és darabját nyomban előadásra kész formába önti. Gyerünk innen! De hogyan?

Egyszerűen!

Átmegy a másik osztályra.

Magához vette a négy darab készpénzértékű, de elismerése körül vitás turistacsekket, majd vette a kalapját, és egyenesen odament dr. Pártoshoz.

- Mivel azt állítják, hogy az én hibámból kifolyóan történt a csekkekkel kapcsolatos félreértés, tehát szeretném magam beváltani a csekkeket.

Egy önérzetében megbántott tisztviselő halk, de elszánt hangján jelentette ezt. Dr. Pártos ismerte a hivatalnoki vakmerőség legszélsőbb határait is, és miután Birsics Ferenc vakmerősége ezen a határon messzi túlment, sőt a szemtelenség minden fantáziát meghaladó arányait öltötte magára, doktor Manó (a gonosz Pártos) még csak gyanút sem fogott, hanem beleegyezően bólintott.

Ekkor már repült, zsebében a mesebeli, géperező papírral, és mint egy bagdadi stafétatolvajt, továbbsodorta eszeveszett kezdeményezése.

Hová?

Természetesen egy belvárosi, finom eszpresszóba, ahol minden polgári erkölcsöt sutba dobva, e kora délelőtti órában nem tisztos és józanító feketekávé ivott, ami lehiggasztotta volna a csodálatos olajjal megkent ihletaeroplánt, hanem alkoholt ivott.

És ezzel tüzet öntött az olajra.

Fehér, karcoló dzsint ivott, mely forró tapintással siklott végig a gégején, és még jobban felkavarta különös hevületét.

A pálinka már szinte észrevétlenül sodorta a Fővárosi Kabaré műmárvány portáléja elé, ahol egy Raducziner nevű komor egyénre talált. Ez éppen kizárta a rácsos keretet, amelyben egy műsor függött.

Raducziner közölte vele, hogy ha nem pénzért jött, az irodát a művészbejárón keresztül könnyebben megközelítheti. Így céljához röpítette a varázslatos papír és a két pohárka mesebeli dzsin, mely tán azonos volt annak az üvegnek a tartalmával, melyet Salamon király lepecsételt gyűrűjével, és amelyből Szindbád, a tengerész, egykor a foglyát kiszabadította. Úgy látszik, azóta szabadon garázdálkodik.

6.

Az egy másodperces, hökkent érdeklődést nyomban felváltotta a változatlan közöny. A tagok tovább duruzsoltak, két nő közvetlenül mellette tovább fogyasztotta sonkás zsemléjét, és a büfésnő Csicseri nevű, tízéves kislány tovább székálta anyját egy törött nugátszeletért.

Mit lehet itt tenni?

Semmit. Különleges izgalommal konstataulta néhány színpadról ismert híres komikus jelenlétét. Az ott Loránd... Szilágyi, Barta, Szatmári... Gál... Néhány lépéssel beljebb nyomult, és elveszítve háta mögött az ajtót, mely eddig bázisa volt, még félszegebben állt a zajban. Nyilván olyanféle gyerekes elgondolása volt, hogy itt valaki majd megszólítja, jövetelének célja felől érdeklődve. Ilyesmit csak egy teljesen tájékozatlan ember remélhetett ebben a környezetben.

Egy fehér köpenyes, bajuszos úr egészen közel jött, de mielőtt Birsics megszólalhatott volna, félretolta és továbbment. Végül egy portást látott. Ezt a libéria vaskosan megjelölte számára, tehát feléje fordult:

- Kérem... a direkciót keresem...

- Tessék?

Nem tudja, kit kell keresni a darabban. A portás viszont olyan nyílt sürgetéssel szólt rá, hogy rekedtebben kezdte a mondatát:

- Az igazgatót... igazgató urat...

- A Forró úrnak is fröccs lesz?! - kiáltotta át a fején, azután türelmetlenül egy ajtóra mutatott.

- Arrafele van valahol...

És otthagya.

Birsics elindult az ajtó felé, és kissé kinyitotta. Gyorsan és ijedten visszalépett volna, de valaki erőlyesen jött, valamit mormogott, és félretolta, be a nézőtérre!

A színpadon a közkedvelt Gál, bíborpalástban, egy szakállas angol miniszterrel... lágyan keringőzött, és így daloltak:

Ez itt a mandzsúr hadszíntér...

Wien und der Wein, Wien und der Wein...

Barta, aki besodorta Birsicsét, egyben kiabálni is kezdett:

- Kérlek, én megmondtam a direktornak, hogy meccsjegyem van, és vegyék előbb a „Hetedik Alfréd”-ot. Most elhúzzátok ezt a vacak blüette-t egy óráig...

- Azt hiszed, hogy csak te még meccsre?! - ordított Gál, zordul eltaszítva magától az angol államférfiút. - Tudtommal a sport tömegszórakozás, és így jogomban áll nekem is a válogatottra kimenni!

- Mit ordítasz?! Ki bántott téged?! - felelte pikírtan Barta, kinek egyébként monoklija is volt, továbbá könnyed, előkelő gesztusai, ami erősen csökkentette népszerűségét kollégái körében, különösen a tömzsi, rekedtes Gál előtt, aki hol dallamos tenorban üvöltött, hol borízú, zörgő kiáltással lármázott, rövid karjait hevesen és fenyegetően lengetve.

- Miért kell neked mindig valami extra?! Mért vagy te nagyobb úr, mint én?!

Kalmár, a rendező az unalom és az idegesség vegyes, kompromisszumokat kereső hangján közbeszólt, ingujjait húzogatva gumiszorítók fölé.

- Eredj ki, Kálmán - mondta elnyűtt hangon Bartának -, azonnal sorra kerülsz.

- Ezt már félórája hallom! Nem először húzza direkt az időt...

- Az ilyen megjegyzéseket hagyjuk! Terólad mindenki tudja, hogy rosszindulatú fráter vagy! Barta lenyelte dühét, és kissé megpacskolta felső zsebében a zsebkendőt, majd erőszakolt, nyugodt, de megvető hangon mondta:

- Nézd, Gál, négy évig nem beszéltünk, és nagyon jól éreztük magunkat. Benne vagyok egy prolongációban. Nem bírom a modorodat!

A vastag nyakú Gál üvöltő lelkesedéssel fogadta az ajánlatot:

- Egy életre elfogadva! Torkig vagyok veled! Elég volt a felvágásodból... Gróf úr! - mondta valami olyan dallamossággal, ami a legmélyebb megvetéssel egyenértékű hangsúly volt, és miután Barta kiment, még előreimbolygott rövid lábain a rivaldáig: - Egy mágán! Bár a huszonhét pengőmet megadná! Mert csak neki rendeznek futballmérkőzést az országban!... Hogy égne el egyszer!

- Gyerünk tovább - mondta Kalmár. - De gyertek előbbre kicsit a táncnál...

Birsics legszívesebben köddé vált volna, mivel azt hitte, kellemetlen lesz ezeknek, ha észreveszik, és kínos lesz mindenkinek, hogy tanúja volt a csúnya jelenetnek. Ez életének egyik legnagyobb tévedése volt.

Angyal Birsics!

Azt hitte, hogy itt bárki, bármilyen formában is tekintettel van a többiek jelenlétére. Amint kisettenkedett az előcsarnokba, látta, hogy Barta flegmatikus mozdulattal előhúzza cizellált szelencéjét, arrogánsan megvető arckifejezéssel odaütöget egy cigarettát a dobozhoz, rágyújt, és halkán azt mondja Szilágyinak a színpad felé nézve, hogy „disznóság”.

Szilágyi szerette egyéniségében a színészen is töretlenül megőrzött tisztos és igazságos polgárt alakítani. Ezért állandóan általános igazságokat mondott. És közélet, óvatos erkölcsi szemforgatást alkalmazott mások elbírálásánál. Hogy példát is említsek, sűrűn hivatkozott önmagára egy-egy ideális, példaadó eset kapcsán, és ilyenkor állításait szerette tanúkkal igazolni. Mintha tudná, hogy szavahihetőségét titokban kétségbe vonják. Tanúit, leereszkedő nyájassággal, szociális érzékre való elvegyüléssel a kevésbé híres színészek köréből, olykor a műszakiak vagy a jegyszedőnők közül választotta ki. Most is objektivitását hangsúlyozva felelt Bartának:

- Én uzsoraáron vettem egy korzópáholy-ülést, igaz, Bicskei úr? Maga ajánlotta... Azért, kérlek, első a színház - és fontoskodó vállvonogatással körülnézett, hogy helyesléssel találkozik-e. Holnap premier van, és első a kabaré.

- Jövőre nem szerződöm ide - legyintett Barta -, napról napra rémesebb ez az alak. Hogy szélhámos, az rendben van, de a modorát nem bírom.

- Kerülni kell minden vitát. Itt vagyok, kérlek, például én - mondta Szilágyi, és olyasféle mozdulatokat tett a fejével, mint egy kíváncsi madár, mintha jelenlétének említésétől különösebb kifejezés megjelenését keresné a környező arcokon. - Ruszkainé önágyasága, aki szenvedélyesen belejátszik minden nyíltszíni tapsomba, és ha egy viccemen nevetnek, az istennek se várná ki, tegnap erőszakkal belém akart kötni valami bántó megjegyzéssel. De én nem veszekszem önágyaságával. Lehet elsőrangú komika, de nem veszekszem vele. Ha én jóakarattal és udvariasan azt mondom, hogy egy vicc nem stílusos, és ő azt feleli, hogy mért hoztam az ócskavasszakmából annyi stílust magammal, akkor én kitérek a veszekedés elől. Nem szégyellem, hogy inas voltam a Horovitz-cégnél. Büszke vagyok rá. Tisztességes munka, mint minden más. Azért az ember igenis tudhatja, mi az a stílus és ízlés, és mindössze azt feleltem, hogy „én nagysáddal nem polemizálok”. Forró úr, maga ott volt; és hallotta, így volt?

- Így volt - bólintott buzgón Forró, mert közelgett a nyár, amikor Szilágyi vidéki turnéra indul, és ilyenkor a társulatát nemcsak a tagok fizetési igényei és művészi képességei szerint válogatja meg, hanem opportunitásukat is mérlegeli. Ezért Forró még utána-”csacsenol” a tanúságtételnek: - Én csodáltam magát, hogy úgy hallgat.

Barta már régen otthagyta a csoportot, és így Szilágyi elemében volt, hogy nyájas lényével zavartalanul besugározhatja az őt körülvevő néhány közepes színészt és Zsadupait, a hirtelenszöke plakátrajzoló, valamint Kemnitzert, a szabót, aki a hattyúszárnyakkal álldogált ott. Természetesen gumi nem volt a szárnyakon.

Szilágyi sem mint partnereket, sem mint a nép közé vegyüléseinek közvetlen tanúit, nem kedvelte egyívású és népszerű kollégáit. Ezek ismerték szomorú pályafutását, mely csak meglett férfikorában termett babérokat, és igen sokáig mint esetlen, használhatatlan segédszínész búslakodott azon, hogy félszége miatt megalázzák, kinevetik olyanok, akik vele kezdték a pályát, és népszerű művészek lettek, cigarettáért futtatják, vaskos tréfákat üznek vele, rendezők letegeznek, sőt lehülyézik. Hogyan történt? Állítólag egyszer egy igen félszeg és igen ostoba figurát kellett alakítania, azonban elfelejtette a szerepét, tehetetlenül topogott a színpadon, és önmagát adta a különben jelentéktelen epizódban, amit a közönség alakításnak fogott fel, és viharzó tapsal honorálta. Ekkor Szilágyi rájött, hogy ugratások tárgyát képező egyénisége éppúgy megkacagtatja a nézőket, mint ama gyűlölt és jőnévű kollégáit, akik siránkozó, ingerült kifakadásai közben dőlnek a nevetéstől. És ez időtől fogva Szilágyi birtokában volt a bölcsek kövének. Észbe kapott. Azt csinálta, hogy nem csinált semmit. Önmagát adta a színpadon. Éppolyan tehetetlen riszálással és kappanhanggal játszott, hogy dühös, ahogy megfigyelte önmagán ideges kitöréseit az életben. A bamba csodálkozás pontos mása volt annak a nyitott szájjal dermedt arckifejezésnek, amivel tehetetlenül állt néhány elázott cigarettával a markában, mert valaki benedvesítette az öltözőasztal fiókját. Azt a különös, slemil kispolgár típust adta önmagából, aki nem okos, de éppen az eszével szeretne kimászni egy kátyúból, tehát természetesen egyre több baklövést követ el.

No, de most egy fogas lelki probléma adódott, amiről ő voltaképpen nem tudott, csak az ösztöne birkózott a feladattal. Mit tegyen az életben egy ember, aki való egyéniségét busás ellenérték fejében elajándékozta a színpadnak. Ami igaz volt benne, arról elhitette az emberekkel és kissé talán önmagával is, hogy alakítás. Lassanként arra kényszerült, hogy az életben új egyéniséget vegyen fel. Tehát a színpadon önmagát adta, és az életben alakított. A színpadon igazán könnyedén félszeg volt, az életben hazugan és nehézkesen közvetlen lett. Félelmetes ógermán balladákra emlékeztet az eset. Valaki a karrierért eladta a lelkét az

ördögnek, illetve a színpadnak (mindegy), és most ezt a hiányt valami nem létezővel helyettesíti.

És egy kissé, titokban, állandóan valószínűtlen volt előtte, hogy sztár lett. Nem tudta elhinni. Népszerűségét, sikerét olyan permanensen élvezte, hogy azt már gondosan titkolnia kellett. Nem horkanhatott fel lépten-nyomon hiúsági sérelmekért, mint a kollégái, mert túlságosan felhorkant volna. Nem örülhetett sugárzó arccal a sikernek, mert sírni és ordítani kellett volna féktelen, állandó örömeiben.

Az ilyen lélektani ellentétek közös nevezője az életben a nagyképűség. Az a nagyvonalú, könnyed nyájasság, ami már csak egészen különleges nívójú, világhírű, drámai színésznagyságokat illet meg. Vagy pedig, ha Szilágyi szerint kabarékomikusok illetéktelenül alkalmazzák, úgy jónevű kollégáik jelenléte csak zavaróan hat, mert önkritikájuk fél a nevetségességtől. Ezért játszott vagy társalgott Szilágyi legszívesebben kevésbé népszerű pályatársaival, akik e nagyvonalú leereszkedésben nem zavarták. Sajnos itt is lépten-nyomon előfordultak kilengések, ha valakit nem vitt turnéra, vagy valaki túlságosan hiú volt ahhoz, hogy Szilágyi őt rendezői instrukcióival lássa el a színpadon. Mélységesen elkésztették az ilyen váratlanul felázadó rebellisek, így szólván: „Nézze, ne maceráljon folyton, különb színészekkel játszottam már együtt, mint maga.”

Szilágyi, aki az életben nemcsak színésze, hanem közönsége is volt önnön alakításának, ilyenkor halálra sebzetten erélyeskedett, vagy elfeledkezve magáról, azzal a topogó, jobbra-balra forgolódó, kappanhangú ingerültséggel válaszolt, amit a közönség tapsos elismeréssel honorált mint elsőrangú „megjátást”.

Ugyanis, ha Szilágyi valamiért az életben kiesett a szerepéből, kibújt belőle a színpadi, tehát az igazi énje.

- Én már ezt a mesterséget csak egyféleképpen tudom csinálni - mondta, és Barta után nézett kissé sötéten. - A munkánál minden ember egyforma. Ha várni kell, akkor mindenki várjon. De van kivétel is. Az a szegény kis statiszta azt mondta nekem, hogy orvoshoz kell mennie, erre átvettem vele külön a jelenésünket délután, három szó az egész, és inkább nem feküdtem le ebéd után... Maga tudja, Varga úr, épp akkor jött...

- De mennyire. Szegény fiú majdnem sírt a meghatottságtól - felelte Varga, és mert nem tudott semmit az esetről, sejtette, hogy Szilágyi összetéveszti őt a Varasdival. De oly mindegy. A Varasdi is csak ezt mondaná.

Közben lassanként egyre járt, és a „Sorsjegy” című tréfa szerzője egyik lábáról a másikra helyezgetve testsúlyát, egymagában állodogálva még mindig hiába várta, hogy itt valaki érdeklődjék jelenlétének oka felől. H. G. Wells légnemű regényhőse, a Láthatatlan ember, nem tartózkodhatott volna észrevétlenebbül e helyütt, mint Birsics Ferenc.

Később egy álmos tekintetű, kopasz, alacsony kabarészerző mégiscsak felfigyelt rá, hozzálépett, és megkérdezte tőle, hogy merre van Kropacsek. De választ sem várva, otthagya. Lehet, hogy meglátta Kropacseket. Vagy elhatározta, hogy nem érdemes szóba állni ezzel az alakkal. A bemutatkozás nem tartozott itt a szokványos érintkezési formák közé. Mint ahogy a társasélet jó néhány, másutt lényeges közhelyeit is könnyedén mellőzték.

Miközben Birsics eltűnődött e furescaságon, egy fehér köpenyes idegen „Nem tud vigyázni?” felkiáltással félrelökte, beletolta egy görlesoportba, és két óriási kandeláberrel elviharzott.

Az álmos tekintetű szerző benyitott az irodába, és szokás szerint nyitva hagyta az ajtót, úgyhogy kihallatszott Spiró nyomdász drámai előadásának egy megrázó részlete kétségbeesett munkásairól, kik visszavárják, és nem tudja a bérüket fizetni, ha a színház cserbenhagyja őt

számlájával. Málnási igazgató ezt nem fogta fel olyan tragikusan, és nagyon megdicsérte Spirót, aki szerinte az épületben tartózkodó tagok között több fejjel kimagaslóan a legjobb színész, és csak arra kérte, hogy Bárány neve legfelül vörös legyen, a többi mehet kézzel, de ha másnap délelőtt nem ragad a plakát, és megint a régi mesével jön, hogy elfogyott a szárítófesték, akkor inkább premier után hirdeti be az előadást, és Spiró úr nyakán hagyja az egész szemetet. Munkásainak azt üzeni, hogy vasárnapig legyenek türelemmel, amikor is a két előadás között Spiró úr elviheti jogos járandósága fejében a bérüket. Ezek a szedők és gépmesterek oly régen nyomorognak (úgymond Málnási) őmiatta, hogy két nap most már nem a világ.

Birsics elszánta magát arra, hogy belépjen az irodába. Ekkor valaki így kiáltott: „Egynek sincs keze!” És úgy vágta be az ajtót, hogy az előcsarnok beleremegett.

Helyzete kilátástalannak látszott. Ekkor végre jött a mentőangyal. Legalábbis Birsics úgy érezte.

Holott helyzete csak most lett igazán kilátástalan, sőt kétségbeesett. De erről csak sokkal később értesült. És akkor már késő volt.

Az olvasó bizonyára sejti, hogy mi történt vele.

Természetesen egy nő lépett hozzá kedvesen, jóakarattal, őszinte segíteni akarással.

És Birsicsnek vége volt.

7.

A nő nem tartozott a dekoratív szépségek közé. Első pillanatra alakja, arca, magassága: átlag. Második pillantásra az ember rájött, hogy van valami meghatóan érdekes szelídség benne, valami pukkasztóan kedves indolencia, és mozdulatai hol főúri gögöt, hol színpadi affektáltságot árasztottak vontatottságukkal, holott csak lusta volt.

Szokatlanul hosszú szempillái valami merevítő festék hatása következtében, mint támadó fegyverek, támadó ívben görbültek szét szemhéjairól. Igazi gyilkos fegyver volt e két pár hosszú, sötét pilla.

Ha lesütötte őket, alázat, mélabú és bibliai megbánás fejeződött ki az arcán. Ha lehajtott fejjel felnézett valakire e pillák mögül, és kissé mosolygott, az olyan vészes kihívás volt egy szál, élesre fent, könyörtelen szerelemre, hogy alapos ismerői a női nemnek megborzadtak ez arckifejezés pusztá látásától.

Képzelnék el ehhez olyan fényes, olyan oporói vörös, mély tűzében is szinte szikrázó, bíbor hajszínt, amelyenről Tizian óta még művész nem álmodozott palettája fölött.

- Van egy szál gyufája? - kérdezte, és egyik ujjával szórakozottan megbökte Birsics vállát. Csak megérintette. És ez kis híján hanyatt esett az érintéssel együtt feléje hömpölyödő Molineux 5 illatú gáztámadástól. A gyilkosan édes, túl finom pára olyan gyermekien halovány, csontsima bőr felől áramlott szét, hogy a legkoncentráltabb lelki ellentámadást is megsemmisítő fölényel elsöpri, ha útjába kerül.

Miután rágyújtott, nagy, csillogó, szomorú, kék szemeiről méltóságteljesen szétvonultak csodálatos pillái, és nyugodt kíváncsisággal nézett a fiúra. És álmata, lassú hangján ezt kérdezte: - Maga biztosan újságíró, nem?

- Én... nem vagyok hírlapíró - felelte, és mert a nő szemében a jóleső, gyengéd biztató fény némileg kihunyott, Birsics úr igazán sajnálta, hogy egyszerű, nyomorúságos, földi halandónak született, nem pedig hírlapírónak. Beletörődött hát abba, mert a helyi szokásokat lassanként felismerte, hogy az álmatagon szép nő búcsú nélkül távozzék.

De nem így történt.

Egyrészt a szóban forgó hölgy életében még alig cselekedett valamit, ami ésszerű következtetés útján előrelátható volt. Másrészt a sors úgy akarta, hogy Birsics egy hazugságért bűnhődjön, tehát azt tette vele, hogy nem létező influenzájához egy ilyen vörös fejű szövődmény teljesen halálos komplikációja lépjen fel. És talán a sors az egyetlen elképzelhető faktor a mindenségben.

8.

A művésznőt (talán mondanom sem kell, hogy egy művésznőről van szó) csodálatos tónusú hajszíne következtében művészi körökben Piroskának nevezték. Ha lényegében nem is, de tekintetében és sorsában némi vonatkozást találhatunk a sűrű erdőben, annyi veszély között bolyongó, farkasölő, mesebeli Piroskával.

Ő is lépten-nyomon ijedten tévelygett, és ellentétes lelkivilágával összeegyeztethető volt akár az ijedt pityergés, akár pedig ama rettenthetetlenség, hogy egy veszett farkastól se ijed meg nagyon. Talán csak éppen a sűrű erdő nem a megfelelő hasonlat, ha a környezetéről van szó. Senki sem mondhatja, hogy Piroška itt egy mesebeli, sűrű erdőben él.

Szó sincs róla. Mindenki tudta, hogy ez egy valóságos dzsungel. És akik itt éltek, azoknak sok vonatkozásuk lehetett az őserdők lakóival, legalábbis erre vallott, hogy sűrűn nevezték egymást „sötét ember”-nek.

A művésznő tehát Birsics várakozása ellenére állva maradt, és újra, még figyelmesebben megnézte a fiatalembert.

- Vár valakit? - kérdezte, és gömbölyűre csücsörített ajkai közül trombitafazonú, hosszú füstfelhőt fújt ki.

- Igen. Az igazgatót.

- Na? Csak nem?... Színész?

- Író vagyok.

Megtörtént! Kimondta!

Író!

Szent Isten! Mi ez? Rémülten konstataulta, hogy kijelentése következtében belülről határozott változáson megy át.

- Komolyan? Író? Érdekes... - szólt Piroška másfelé nézve és közömbösen. Valamiért réveteg és bánatos volt. Ilyenkor gépiesen és unatkozva, de megfontolás nélkül beszélt. Most is folytatta a társalgást, lazán és összevissza. - Nem szeretem az írókat. Izgatott emberek. Tegnap is kellemetlenségem volt eggyel. De hála Istennek, jövő héten kimondják a válast. Sólyom István felesége voltam. Két éve külön élünk, és csak most, nagy nehezen lehetett rákínozni a válásra... Szereti az egyiptomi cigarettát?

Mindezt azonos, egyforma hangsúllyal mondta, és felkattintotta apró aranytárcáját. Feltűnően kicsi, csinos formájú keze volt, és különleges, apart mozdulattal nyúlt az apró, fényes csecsebecsékhez. Megsimította, megkoppintotta őket, azzal az ügyességgel és gyengédséggel, amely némely nő egy-egy kézmozdulatában elárulja, hogy milyen gyermeki vonzalommal képes szeretni csinos, gusztusos holmikat.

Birsics zavarában kivett egy cigarettát. Zavarát az növelte szinte elviselhetlenné, hogy Sólyom István kiváló és híres író volt. Ő már Szilágyi és Barta magánjellegű közelségétől is főtt, de egy Sólyom István felesége mint személyes ismerős, ilyen hirtelen és ilyen tündérien szép és kedves megjelenéssel...

Sok ez egy napra civilnek. És most még lecsapott maradék egyensúlyára Piroskának egy közvetlen mondata:

- ...Maguk, írók mind egyformák. Mintha összebeszéltek volna, vagy rokonok lennének...

- Talán... mégsem... - hebegte boldogan ez általánosítástól, mely közös gyűjtőfőnévben említette őt a nagy Sólyom Istvánnal. Mit tudta ő, hogy Piroska, ha lustán és hanyagul is, ha ellenőrizhetetlenül is, de mindenkit „főz”? Repkényt és Tímárt, ezeket az agresszív kabaréírókat mindig azzal szedte le a lábukról vita közben: „Éppolyan vagy, mint a Pista! Az ilyen kijelentéseidért utáltam!” Őszinte dühvel mondta, kiáltotta ezeket, és Repkény, valamint Tímár a „gorombaságtól” csodálatosképpen két oktávval csökkentették nyomban a hangereőségüket. Na de honnan tudja ezt Birsics? Ő boldogan hallgatta a művésznő bús, fáradt korholását egy könnyed, de lassú legyintés közben:

- Csak ne beszéljen... Megérik a pénzüket mind. Finom alakok. Ami szép, okos és kellemes magukban, azt átadják a papírnak. Ha leteszik a tollat, már nem marad a feleség számára semmi. Alig várják, hogy a sok fennkölt álmodozás után ordinárek és türelmetlenek lehessenek. Hát mért szeressem akkor én magukat?...

„Hogyhogy mért?! - sikongott magában Birsics. - Hogyhogy mért?! Mert olyan gyönyörű, és mert olyan szerelmes vagyok máris, mint egy ló.” De nem szólt semmit, illetve kinyitotta a száját, de ilyesmi Piroskát csak zavarta, tehát újra legyintett, lebiggyesztett szájjal:

- Jó, jó... Tudjuk. Ilyenkor teli vannak nagy szavakkal. A Pista Semmeringről egy háromkötetes ajánlott levélben kérte meg a kezemet. Mégiscsak azt mondom, hogy ami egy íróban kellemes, azt két pengő hatvanért vagy négyhúszért megveszem egy könyvkereskedésben és elolvasom. Mert a regényen kívül maga is meg a többiek is kiállhatatlan nyárspolgárok valamennyien. Ismertem egy világhírű író, aki reggel kiadta a főzéshez szükséges élelmiszereket a kamrából, leszámolta szemenként a kockacukrot, és magával vitte a spájkulcsot a szerkesztőségbe, ahol vezércikket írt. Pista regényeiben sűrűn fordulnak elő főhercegek és hindu maharadszák, akik pezsgős, kaviáros orgiákat rendeznek. Erre, látta volna, mi volt, amikor egy karácsony estére két deka kaviárt vettem a vendégeinknek. Még másnap is veszekedett miatta. - A sötét pillák szétnyíltak, Piroska kutatóan felnézett rá, azután újra leereszkedtek a pillák, a cipője orrát nézte, és halkán így szólt: - Maga is ilyen?

- Én... én nőtlen vagyok, azért nem tudom... - kissé összecsapta bokáit, de ezt rögtön megbánta. - Birsics Ferenc...

- Maga a Birsics?! - és tiszteletteljes csodálattal nézett rá. - Mit is olvastam magától nemrég?... Várjon... Ne mondja meg... - és miután Birsics nem mondta meg, idegesen toppantott. - Különben mondja meg.

- Még nem jelent meg tőlem... írás - felelte zavartan és ijedten, hogy szégyenben hagyja a művésznőt.

A művésznő felvonta az egyik vállát, levonta a fél száját, és lomhán ezt mondta:

- Úgy?... Akkor említette magát valaki. Különben én Csillag Sári vagyok.

Piroska művészneve nem tartozott a teljesen ismeretlen nevek közé. Egy Duna-parti kávéház hirdette mindenfelé. Az uzsonnakávé mellett dőzsölő, szolid bohémek kedvence volt, úgynevezett dizőz.

Málnási igazgató sietett arra, és Csillag Sári megfogta a karját.

- Dirikém! Kérnék valamit...

- Ma nem lehet, fiam, huszonnégy pengő volt az elővétel - felelte gyorsan, és mert Csillag Sári fogta, mosolyogva folytatta: - Premier után, drágám, ez biztos. Milyen szép máma. Hogy van?

Máris továbbment volna, annyira csak formáság jellege volt az érdeklődésének. No de Csillag Sári az önkéntes angyalok gyorsmentő egyesületéhez tartozott. Ez egy jellegzetes nőtípus. Erőszakosan, igazán jólelkűen és önzetlenül pártfogolnak mindenkit, aki igazságért lelkesedő szívük elé kerül. Nincs védekezés ellenük. És igen sok bajt okoznak. Most például visszahúzta Málnásit, és hangosan protezsáta új ismerősét:

- Várjon csak! Egy író van itt.

- Ajjé! - szólt valaki a büfénél álldogáló távoli csoportból.

Piroska harciasan, nekipirultan és emelt fővel odakiáltott: - Ízléstelen!

Többen nevettek, és Birsics úr a művésznő lovagias pártfogása közben úgy érezte, hogy nyomban elsüllyed, ami egy színház épületében is rendkívüli esemény, ha tekintetbe vesszük, hogy nem a színpadról, hanem az előcsarnokról van szó. Az igazgató észrevette Birsicset.

- Á! Író?! - mondta közömbösen. - Mi újság? Nem tudja, hogy sikerült a vígszínházi főpróba?

- Nem voltam... a főpróbán. Birsics Ferenc vagyok.

Az igazgató olyasféle tűnődéssel nézte, mint aki nem tudja, hallotta-e már említeni a nevét az illetőnek. Azután bólintott:

- Egész jól hangzik. A vezetéknevet majd húzni kell. Birsics... Nem jó. Darabot hozott? Várjon meg az irodában.

És sürgős intézkedések végett a nézőtérre sietett, mert az ellenkező irányból feltűnt a díszletfestő, aki pénzért jött.

Birsics romlását önkéntelenül is Lángos úr, az egyik ismert kabaréíró idézte elő. Több alkalommal vitája volt Málnásival, előlegek és elmulasztott, elhalasztott fizetési terminusok miatt. Málnási úgy érezte, hogy ezek az írók itt a nyakára nőnek. Széchenyi szavait reformálva, sajnos oly kevesen vannak, hogy még egy apagyilkost is befogadna közéjük, ha tudna valamit írni. És ez esetben nem kegyelmezne Lángosnak.

Ilyen optimista reménnyel küldte Birsicset az irodába. Mít lehet tudni? Az ördög nem alszik. Ezek a kabarészerzők viszont alszanak, ígérnek a darabot, de nem hozzák, és pénzt kérnek állandóan. Különösen ez az utóbbi jellemvonásuk volt alkalmas arra, hogy Málnásit önérzetében mélyen sértse.

- Menjen az irodába - buzdította Piroska -, itt erőszakosnak kell lenni, különben nem csinál karriert. - És a cipőorrát nézve, ismét behúzta hangján a kéziféket, lassított, halkított, és így fejezte be: - Pedig szeretném, ha maga karriert csinálna...

Még mondott volna valamit, de Kalmár nagyvezír legvésebb süvöltése hallatszott ki az előcsarnokba:

- Csillag Sári!... Mégis disznóság! Ne kelljen mindenkit kötélben behúzni a próbára!

A művésznő indignálódva rohant, és távolról sem elfogódott hangon kiáltotta: - Mit ordítasz? Engem senki se hívott!... Itt mindenki ordít!!

És elrobogott.

Birsics az irodába ment, ahol viszonylag nyugodtabb légkör honolt. Iluci, a titkárnő egy jegyirodával veszekedett, Ruszkainé, a komika vadul ragaszkodott ahhoz, hogy Szilágyi elégtételt adjon, és ki tudja, miért, ezt Rézovics ruhatárbérlővel közölte. A háziszerző, Lángos, Zsadupai rajzolóval csevegett, aki az esetleg sorra kerülő íves plakát vázlatát hozta el, és Spiró, a nyomdász vastagabb kontúrokat kért tőle. Most visszatért Málnási, és nyomban összecsapott a szerzővel:

- Mára ígérte a tréfát, Lángos úr!

- Maga is mára ígérte! - felelte vádlón és zordonan Lángos, mintegy tetemre híva az igazgatót.

- Nem értem - csodálkozott Málnási, és Ilucira tekintett. - Nem fizetett Lángos úrnak tegnapelőtt hatvan pengőt?

- Az ilyeneket hagyjuk - szólt idegesen Lángos. - Nem arról a hatvan pengőről beszélek, amit tegnapelőtt kaptam, hanem arról a százhuszról, amit mára ígér. A lakásadónőm lezárta albérletemet, mert nem fizettem házbért.

- Direktor úr - topogott Spiró idegesen, mert félt, hogy Lángos miatt órá nem jut pénz -, a munkásaim várnak, és ki kell fizetnem őket...

- Pardon - szólt Lángos, és eléje állt -, én megígértem a lakásadónőmnak mára a pénzt. Azt mondta, hogy fizetni fog, és én erre fel megígértem mára...

Az igazgató dühösen közbeavatkozott:

- Hát én felelős vagyok azért, ha maguk lakásadóiknak vagy munkásaiknak könnyelmű ígéretet tesznek?! Én álljak helyt a meg gondolatlanságaikért?!

Birsics újra kínosan érezte magát. Ismét áldozata lett az illúzióknak, hogy a csúnya jelenetet esetleg szégyellik majd, ha észreveszik őt.

Már ott hihetetlen tévedés áldozata volt, amikor azt hitte, hogy őt észreveszik itt. Mint utóbb kiderült, akkor sem vettek tudomást róla, amikor keresték. Ugyanis Lángos vérig sértett, energikus hangján befejezte a vitát:

- Hát én se tehetek róla, hogy igazgató úr könnyelműen megígért Bartának egy tréfát tőlem.

- Na ne! Azonnal megijedek! Reggel óta huszonhét pengő az elővétel. Szerző urak! - dörmögte méghozzá olyan megvető hangon, ahogy csak kabarékban tudják az ilyen, darabjaiktól eltekintve igazán felesleges és alkalmatlankodó személyeket említeni. Legfőbb ideje, hogy letörje a szarvukat egy kissé. Hopp! No majd mindjárt... - Azt hiszi, nem lehet nélkülözni egy tréfát? Szerencsére van még író Pesten! Majd mindjárt... - Elindult, idegesen félretolta Birsicset, és kiszólt az ajtón: - János! Küldje azt a pasast be, aki egy tréfát...

- Én vagyok... - jelentkezett Birsics, úgy is, mint az a bizonyos pasas.

- Adj ide a tréfát. Legfőbb ideje, hogy friss erőket fedezzünk fel.

- Jobb is, igazgató úr - mondta gúnyosan Lángos -, miért maradjon minden darabért nekem adós.

Bölcs ember volt a direktor, és erélyeskedéskor mindig ügyelt arra, hogy idejében elhallgasson, amikor feleletével esetleg a veszekedést már nehezen jóvátehető útra indítaná. Kedves mosollyal átvette Birsicstől a darabot, az egy ív papírt, és megnézte a lap alján az utolsó mondatot:

- A poén jó - szólt biztatóan. - Habár anyós, ez nem valami modern, de szolid és biztos vicc. Valamelyik szerepet át kell írni Bogár Mancinak, mert alig játszik a műsorban.

És nyomban hozzáfogott, hogy elolvassa a tréfát. Újabb kinszenvedés. Egyszer csengett a telefon, és a direktor erélyesen bár, de mentegetőzött vagy két percig. Azután egy nyugtát hoztak aláírni, majd Zsadupai, a megvastagított kontúrokkal, odanyomult az igazgatóhoz, és összetett kézzel könyörgött, hogy ne legyen linolaplakát, mert minden nüansz tönkremegy, és az igazgató ebben a kérdésben is döntött. Szóval a rövid kis tréfát négy-öt részletben olvasta végig, és a vadonatúj író úgy érezte, hogy ez az összbenyomás rovására megy.

Tévedett. Lángos szarvát letörni, ez olyan vágyálma volt Málnásinak, hogy előlegezett optimizmussal olvasta a darabot, mivel ilyen természetű előlegezésekben nem ismert határt kulantériája, és úgy látta, hogy a tréfa egész épkezláb, mivel így akarta látni.

- Elsőrangú! Gratulálok! - mondta tehát csodálatos lelkesedéssel, hogy renitens házi-szerzőjének nélkülözhetetlenségekbe vetett hite alapjaiban meginogjon. És mert úgy látta, hogy Lángos egyfelvonásosának plakátját nézegeti, ügyet sem vetve lelkesedésére, természetesen szántsándékkal, elborította agyát a vér, felbillent a lelki egyensúlya, és szinte önkívületben, csak így történhetett, odaszólt Ilucinak: - Ez az úr ötven pengőt kap!

A következő pillanatban megbánta. Szerette volna már visszavonni, mint valami beismerő vallomást, de már hiába...

No mindegy.

Birsics megdicsőülten állt, és Málnási hívta az ügyelőt.

- Tulai! - mondta egy olyan ember hangján, aki az ötven pengő eltékozlása után már elszánt lett és rabiátus: - Jó kis tréfát hozott ez az úr. Azonnal szerepezzék. Olvassa el, kíváncsi vagyok, hogy mit szól hozzá.

Rézovics büfébérlő után csakis Tulai véleménye döntött Málnási előtt művészi kérdésekben. Hogy miért, azt senki sem tudta.

Tulai elolvasta a darabot, és azt mondta, hogy marhaság. Ettől függetlenül szükségesnek találta, hogy a tréfában a rendelést teljesíteni kell. A lágy tojás soká fő, és a villámtréfa rövid, de ha, mondjuk, joghurtot rendelnek, akkor csak a lágytojásvicc helyett kell más, mondjuk, a vizeszsömlét összehozni a vízfejjel. Zsadupai, a rajzoló, összehozta, és mindjárt beírták.

Birsicsnek fájt, hogy így packáznak a főművével. Egy vesszőt sem szabadna megváltoztatni! Pompás kis befejezett, egészre körített, csiszolt mű. Tönkreteszik! Elrontják! Legokosabb volna kitépni a kezükből, és rohanni innen.

De hová?

Az igazgató közben a plakátkorrektúrában megfelelő helyet keresett, hogy közbesúrja a villámtréfát.

- „A sorsjegy”, az nem jó cím - mondta Iluci.

- Adjuk talán címnek, hogy „Paraj és Guzmics”... - töprengett az ötven pengő befektetéstől szűnni nem akaró optimizmussal Málnási. - Lehet, hogy állandó két figura lesz belőle, mint a Hacsek és Sajó.

- Szerintem „A sorsjegy” jó - vetette közbe Ruszkainé, és Birsics ismét arra gondolt, hogy kikapja a kezükből a tréfát, és elrohan.

Végül a nyomdásznak eszébe jutott egy jó cím, és ráírta a plakátra, hogy: „Pesti kávéház”.

- Na most - szólt atyailag az igazgató új írójához. - Magának most új nevet választunk, mert a Blitzinger, az nem jó.

- Birsics vagyok...

- No és? Azt hiszi, ez jobb? Birsics lehet megbízható házfelügyelő, kitűnő biztosítási igazgató, díjnyertes fajbtenyésztő, de író nem.

- Legyen Bányai - vélte Kemnitzer, aki éppen bejött, hogy pénzt kérjen gumira, mert a hattyúszárnyak miatt újabb afférje volt.

- Nagyszerű! - helyeselt Málnási, és máris összefoglalta az eredményt: - Írja, Spiró: „Pesti kávéház”, villámréfa, írta Bányai Alfréd.

- Ferenc...

- Nem ront. Maradjon - legyintett engedékenyen. - Tehát Ferenc. Szerencse fel, és gratulálok, Birzovics úr...

Amikor kilépett az irodából, úgy érezte, hogy jobb szabású, feltűnőbb életet visel most, és a régi, amit odabent levetett, nem mérték után készült, gyűrött zakó volt, mely könyökben már fényesedett. És ötven pengőt kapott. Ó!

Bányai Ferenc!

Író!

Mégiscsak szép ez az élet!

Második fejezet

*Hósötétke
(És a hét sörte)*

1.

Legszívesebben rohant volna, hogy valahogy levezesse határtalan lelkesedését. Mit csináljon most magával ilyen hallatlan esemény után ennyire nagyszerű állapotban?

Természetesen hazamegy ebédelni. Jó. Ez rendben van. De valamit mégis tenni kell, hogy a változás ne csak lelkivilágában fejeződjék ki. Tehát gyalog ment. Pedig távol volt az otthonától.

Birsics úr özvegy édesanyjánál lakott ma is, a kétszoba-konyhás lakásban, ahol megszületett. Budán, a Táská utcában, egy háromemeletes ódon ingatlanhoz tartozott ez a lakás, ahol huszonhat éves koráig e regényhőssel rendkívüli esemény nem történt, leszámítva egy vakbélgyulladással kapcsolatos, jól sikerült műtétet. Feltűnő rajta csak apró, kissé keskeny, szomorú feje és orrtőve fölött nem túl sűrű, de egymásba összeolvadó, vörössesszőke szemöldöke volt. Kissé rekedtes zengésű, vékony hangja, félszogsége és soványsága csak még jobban kihangsúlyozta arckifejezésének és serdületlen fejkatának bús jellegét. A váratlanul felfedezett író szellemi képességei még nem tűntek fel senkinek. Általában azt tartották róla a felettesei, ha egyéniségéről véletlenül szó esett, hogy ha nem volna lusta, többet is dolgozhatna. Ez karakterének legszembetűnőbb sajátja.

A hídfő táján Bányai Ferenc (író) bement egy látszerészhez, ahol ingyen orvosi rendelést is ajánlottak az egyik kirakat hirdetőabláján.

- Doktor úr - mondta az orvosnak, aki elé az egyik segéd faládát helyezett el különféle dioptriájú lencsékkel -, a bal szemem olykor káprázik.

Az orvos kikötötte szerződésében a céggel, hogy diagnózisával ép szemű embereket nem köteles optikai cikkek vásárlására ösztökélni. Ez itt most baj volt. Néha az orvos túlzott lelkiismeretességgel távolról sem szolgálja a páciens ügyét. Legalábbis Birsics esetében a szemész nem állt hivatása magaslatán. Kijelentette, hogy a fiatalember szeme makkegészséges, a káprázás jelentéktelen, ideges tünet. Hideg lemosásokat ajánlott.

- A betűket homályosan látom bal szemmel - erősködött Bányai Ferenc (író).

- Próbálkozzék meg néhány napra zöld szemüveggel, ez megnyugtatta a szivárványhártyát.

Bányait azonban a zöld szemüveg nem nyugtatta meg. Érthető. Író volt, és nem szivárványhártya.

- Azt hiszem, mégis egy üveg...

- Tessék ezt megpróbálni! - szólt közbe a segéd, aki e páciens megfelelő orvosa volt. Ha szemészethez nem értett is, az elárusítók elsőrangú pszichológiai érzékével átlátott a fiatalember szembaján, és odanyújtott a faládából egy úgynevezett monoklit, melyet csúfolódó emberek ablaküvegnek neveznek, mivel a tárgyak körvonalát csak annyiban változtatja meg, hogy többször vagy kevesebbszer tisztogatják-e napjában.

- Jó! Így tisztán látom a betűket! - szólt elégedetten Bányai a monoklival a szemén, most már vitathatatlanul Bányai Ferenc író!

Aki monoklit vásárol, az megindul a lejtőn, semmi sem tarthatja vissza többé attól, hogy szert tegyen egy pár sárga glasszé bőrkesztyűre, amit azután rendszerint gondos hanyagsággal elhelyez a bal zsebében, vigyázva, hogy az ujjak néhány centiméternyire kikandikáljanak. Még egy vésnőknél is bevásárolt egyet s mást, azután névjegyet rendelt, lefizetve a sürgősség árát, hogy még a délután folyamán kézhez kapja.

Most azután felkaphatott egy villamosra. Komoly arckifejezéssel könyökölt a peronajtón. Időnként két ujjal megérintette monokliját, vagy odanyúlt a kikandikáló kesztyűujjakhoz. Komoly dolog, ami történt, az kétségtelen.

Fordulópont az életében. No hiszen, tűnődött komoly, de kissé felhősen szomorú arckifejezéssel, előrelátható volt, hogy nem poshad meg ott, az íróasztal mellett. Benne képességek szunnyadnak.

Ez biztató kezdet, a kabaréval. Ha csak hat-nyolc tréfát megír egy hónapban, már jelentősebb jövedelem, mint a nyomorúságos háromszázötven pengőnyi fizetés, minimumra csökkentett lehetőségével az előmenetelnek egy életfogytiglan hosszúságú számlátrán. És hát az ember fejlődik. Megír egy szindarabot, egy regényt...

Sólyom István hol kezdte? Kabaréban.

És az se biztos, hogy ilyen képességekkel, mint az övé. Sólyomnak talán az első darabja nem sikerült. Sólyom karrierje neki nem imponál!

Futólag az is eszébe jutott, hogy milyen szenzáció lenne a városban, ha egy napon Bányai Ferencnek ítélnék oda az irodalmi Nobel-díjat. Ez természetesen csak afféle ábrándozás. Addig még sokat kell dolgozni, Hiszen ebben az irányban még csak az első lépés történt meg.

És lelki szemei előtt látta, hogy íróasztala, négy rézrúddal megerősítve, vastag, színes, több fonatú zsinórral lesz körülkerítve, és... Mért ne? A bank ilyesmire szívesen áldoz, egy kis táblát helyeznek majd oda a falra, ahol most mellette Mártonné gépel: „HIC...” No nem. Latin, ez túlzás... De valami tömör, fennkölt, egyszerű, de szép emléksor, hogy: „Ezen asztalnál...”

Hopp! Túlment a Táská utcán!

Érkezésekor szokása szerint megcsókolta édesanyját. Özvegy Birsicsné alacsony, ezerráncú, fáradt, szomorú szemű öregasszony, csodálkozva nézett egyetlen fiára. Később még jobban csodálkozott, amikor ez a lakás tisztességben megkopott ajtajára felerősített egy csillogó, sárgaréztáblát:

Bányai Ferenc író

- Ez mi? - kérdezte némi szorongással gyermekét Birsicsné.

- Anyám! Író lettem! - felelte Bányai lelkesen:

- Drága mulatság - vélte lehangoltan elmerengve a szelíd özvegyasszony, mert feltűnt a kesztyű, még inkább talán a monokli, és ha ehhez hozzákalkulálta a réztábla feltételezhető árát, úgy jogos aggodalommal ámulhatott az általa különben nagyra becsült művészpálya szükséges dologi kiadásain.

És kissé szégyellte is magát özvegy Birsicsné, amiért, íme, Feri fia író, és ez a rendkívüli tulajdonsága huszonhat esztendőn keresztül elkerülte anyai éleslátását.

- Most fölmelegítem az ebédet. Krumplisalátát is csináltam, de elázott már kissé, pedig azt szeretted...

- Nagyon jó lesz! És máttól kezdve - folytatta izgatottan - itt Bányaiék laknak.

A finom nénit már az eddigiek is roppant megviselték, de fiának ez utóbbi kijelentése szokatlanul erős hatással volt rá. Váratlanul visszanyerte azt a különös határozottságot, amitől olykor szinte nagyobbnak látszott egy fejjel, ha többéves időközökben, néhai férje, jóhiszeműségével és engedékenységgel visszaélve, a családi tűzhelyet veszélyeztette. Elsősorban megigazította cérnával is kijavított drótszemüvegét, mintegy provokálásul a monokli ellen, azután így szólt:

- Ha a sors úgy akarta, fiam, hogy te író légy, nem szólok ellene. Ha ezért Bányainak kell lenned, belenyugszom. De boldogult atyád hatvanöt éven keresztül mindent megtett, hogy emelt fővel viselhessem a Birsics nevet, hát ezt fogom viselni, amíg élek. - És mert fia arcán némi borulat vonult át, szomorúan, mentegetőzve hozzátette: - Aztán, fiam, én már úgysem leszek író...

És a konyhába ment, hogy az ebédet megmelegítse.

2.

Mit csinált az író ebéd után?

Nem kétséges. Ahogy az igazgatói irodából félajult és túl boldog állapotban kiszédelgett, Piroskát már nem találta, talán nem is kereste. De most, lelkes állapotában, fogékonyabban minden nagyszerű érzés iránt, szerelmében szökellő, bolond bakkecske módján összevissza ugrándozott tettvágya.

Ki a Duna-partra! Csillag Sári a délutáni órákban ott lép fel, a Pompadour Kávéház dobogóján.

Vagy egy óráig ült a dobogó közelében egy asztalnál, olyan izgalomban a várakozásnak, hogy képtelen volt újságot olvasni. Tízszer is betűről betűre elolvasott egy cikket, és szót sem értett az egészből.

Most jön!

A szomszédos kártyaszobából és a zsúfolt teraszról becsoportosulnak néhányan, és egymás mögött ágaskodva várják az előadást, a produkciót. És előre tapsolnak. Hálás emberek. Ez ingyen van...

A művésznő kissé régimódián hipermodern, fekete selyemruháját megemeli, és mély, barokk térdhajlással bókol a közönségnek.

Istenem, de angyal!

Egy kis dalt énekel, kedvesen, azután valami frivol indulót, hogy szalutált és kacsingatott közben... Komolyan elragadó volt!

Azután végigsietett a tapsoló sorok között, Bányainak torkába szaladt a szíve, és úgy érezte, ott lüktet most.

Egyenesen hozzá, az asztalához, örömteli, ragyogó mosollyal, és melléje ült.

- Tudtam, hogy el fog jönni - mondta lelkesen-, vannak férfiak, akiknek a legszembetűnőbb sajátságuk az, hogy korrektek.

- Azt hittem, tolakodásnak veszi...

- Marhaság - legyintett Csillag Sári -, maga sokszor úgy beszél, mintha tánciskolában volna. Ez kedves. A legkedvesebb az, hogy sajnálatra méltó ember. Akiket sajnálok, azokat szeretem.

- Miért lennék sajnálatra méltó?

- Mert belém szeretett.

- És... azt hiszi, reménytelenül? - dadogta lesújtva.

- Ha ezt hinném, akkor nem sajnálnám. Ma véletlenül a legalkalmasabb időben állított be az életembe... - Az arca minden átmenet nélkül dühös és szenvedő kifejezést vett fel. És rövid, ideges nevetést hallatott.

Piroskának ebben a nevetésében volt valami harcikiáltás-jellegű, és Bányai, aki csak a szelíd, lusta, szomorú, főhercegnői arckifejezését ismerte, szinte megijedt a heves változástól. Fokozta ijedtségét, hogy a nő ugyanekkor hevesen megragadta a kezét:

- Tudja, volt egy jelentéktelen, ostoba, részeges ripacs az életemben, akivel hál'istennek éppen ma végeztem örökre. És ez most nem olyan hülye fecsegés, ahogy máskor szoktam... - nyelt és lihegett, és a szelíd szemek, mint egy-egy szilánkra törő karbunkulus, úgy villogtak. Rózsaszín orrcimpái finom tremolókbá rezdültek. És újra hallatta harcikiáltásszerű, furcsa nevetését. Ettől szabálytalan, groteszk görbékben vonaglott a szája. - Kalmár Sándornak hívják életemnek ezt a semmilyen, ostoba epizodistáját, akit, hála magának, igen, hála magának... - és egész odahúzta Bányai kezét a selyemruháéhoz, hogy a fiatalember szinte leesett a székről, ahogy nyomban fuldokolt tavaszi izgalmában. - Magának köszönhetem, mert ez a buta fráter elhitette velem, ideig-óráig, hogy szeretem...

- Rövid kapcsolat volt?

- Hároméves. De nem számít. Amíg Sólyom István felesége voltam, úgyszólván semmi sem történt közöttünk. Ne is beszéljünk róla. Jelentéktelen alak.

Bányai zavarban volt, mert szerelme nem lehetett akkora, hogy a kabaré művészeivel szemben ne lobogjon benne vad lojalitás, amit mérsékeltebb irányú emberek a színház környékén ekként határoznak meg, hogy: „Egynapos, és már sodródik.”

- Kalmár kitűnő komikus, és mint rendező is, azt hiszem...

- Mi az, hogy azt hiszi?! Kalmárnak a cipősarka külön komikus, mint az egész társaság, és ha nem lenne léha, lusta, vacak, trehány, már régen Hollywoodban rendezne!... - Vadul csapkodta mellkasát. - Én! Tudja?... Én vettem át azt a levelet, amelyben Reinhardt szerződést ajánlott! És az a marha itt teszi tönkre magát, a kabaréban meg a zsuga mellett, mert nem tud élni a linkek nélkül! - És támadóan szembefordult Bányáival. - Mi az, hogy maga azt hiszi? Hogy jön maga, kétéves léte, így beszélni egy Kalmárról?!

Mondják még, hogy az ember legyen lojális.

- Csak megvédtem... - védekezett. - Azt tetszett mondani, hogy jelentéktelen - védekezett ijedten, és ilyenkor cérnahangja még sirámasabb, elhaló zengésbe magasodott.

- Mi?!... - észbe kapott, és kissé lecsillapodva nagy füstfelhőt fújt maga elé. Szinte elbújt mögötte, talán mert önmaga előtt szégyenkezett. - Jelentéktelen fráter, és az én számomra nem egy... nem egy Bárdosi...

- Kicsoda?

- Maga, Bárdi... Bárdosi, nem?

- Nem - felelte aggódva. - Bányai vagyok...

- Szóval - és mint átgaloppozó májusi zápor után, csuda hirtelenséggel felderült az arca -, nem jelenti számomra azt, amit maga, de más a művész, és más a férfi. El kell ismerni erről a szürke, jelentéktelen, kellemetlen fráterről - a felhők ismét visszagaloppoznak, és csapadék fénye látszik elvétve feltűnedezni a hosszú pillák között -, el kell ismerni erről az alapjában ellenszenves, közönséges alakról, hogy... hogy nagy művész... - és elfúló hangon, fejcsóválva folytatta. - Micsoda művész!... Micsoda művész! Igazán... igazán megérdemelné... hogy szeressem. De hát ez nem művészet dolga, ez... Pardon!

Nyájas mosollyal felugrott, és berohant a konyha melletti rögtönzött öltözőbe, ott leborult az asztalára, és rettentően bögött. Honnan tudhatja az ember, miért? Buta liba. Képes azért sírni ilyen rettenetesen, mert ez a Kalmár Sándor olyan nagy művész, annyira megérdemelné, hogy ő szeresse, de mit csináljon, ha egyszer nem tudja szeretni, mert egy jelentéktelen undok alak...

És ezért most bög, hogy csak úgy rázkódik a teste.

Ki érti a nőket? És ha már akad valaki, aki mondjuk, érti ezeket a különleges istenteremtényeket, hol van még Csillag Sári problémájától? Igazi fogas kérdés. Olyan fogas, hogy nem egy férfi már szinte felakasztotta magát rá. Mellesleg hajlott korú, tehát már bölcs férfiak szerint ez a probléma egyetlen, precíz megoldása. Azt hiszem, legtanácstalanabbul és tájékozatlanabbul Csillag Sári állt szemben önnön rejtélyével.

Az intermezzo után tíz perccel édes, simára púderozott bőrrel, andalgó, dallamos járással és legfőúribb, legkedvesebb mosolyával visszalépkedett Bányai asztalához:

- Telefonáltam a szabónőnek. Mennyit kell velük mérgeledni... - Lomhán ráhelyezte apró kezét Bányai kabátujjára, és hosszú pillái elfogódott nézéssel, szinte teljesen lehunyódtak, mintha szégyellné, hogy szimpátiáját ilyen leplezetlenül kimutatja.

- Mondja, művésznő...

- Magának Piroska vagyok... - szólt kegyesen, holott éppen fordítva volt, mert éppen csak Bányai szólította és hitte művésznőnek Csillag Sárít. Előadói képessége igazán épp hogy közepes színvonalon mozgott. Csillag Sári az élet primadonnája volt. Lényéből alig maradt valami a színpad számára, olyan intenzitással, hirtelen váltakozó, magas feszültségű hangulatokkal, mennykőcsapásszerű csüggedésekkel örült, szenvedett, elnyúlt vagy robogott életének minden napján, valamennyi változatban, hogy a színpadon, a közönség előtt úgyszólván megpihent valami általános előadói modorban. A szereplés inkább szociális alibi volt, mint művészi törekvés. Általános helyzetkép művésznőknél, leszámítva néhány kiválasztottat.

Most nyájasan, kissé félve, ide-oda húzogatta a kezét egy-egy apró mozdulattal Bányai kabátujján, és szeme meghatott, gyöngéd tekintetű nedvességbe borult. Ez a kézmozdulat, ez az elfogódott arc sok embernél és sűrűn szerepelt a művésznő lelki kelléktárában, naponta esetleg többször is.

Ez a nedvesség a szemén más minőségű volt, mit az iménti. Ez lelki gombnyomásra jelent meg. Ha kellett, esetleg kihullott, esetleg felszívódott. Az ilyen arckifejezéseire Kalmár azt mondta, hogy nagyvendéglők minden húshoz alkalmazható főmártására emlékeztet. És minden ismerősét evvel a generálszósszal főzi.

Csillag Sári is mondott erre valamit Kalmárnak, de azt most talán hagyjuk. Viszont itt ez a Bányai, akinek Birsics mama főz rendesen, tehát nem ismeri a vendéglőipar egyszerűsítő eljárásait és a főzési rokonszakma hasonló, általános módszereit, tehát Piroska apró kézmozdulatait a kabátujján, lehajtott feje mögül felpislogó, elfogódott pillantását egyéni sikerének vélte, és szerelme vészesen elharapódzó tűzvészként lobogott tőle.

- Igazán gondolta - és kissé közelebb húzódott a székkal együtt -, hogy én alkalmas időben léptem az életébe?

Szinte ijedt mélabúval tekintett rá a nő, és felvetette a fejét.

- Azt hiszi, hogy én hazudni szoktam?

- Nem! - felelte nyomban lelkesen. - Ezt semmi esetre sem hiszem!

- Nahát téved. Mert igenis szoktam hazudni. - Bús önváddal ismerte be csúf tulajdonságát, azonban nyomban két kézzel ragadta meg a kabátujjat: - De magának nem hazudok! És nem fogok hazudni soha! Már akkor tudtam, amikor megláttam elhagyottan, szerényen és csöndben állni az előcsarnokban. Úgy állt ott, mint Pista „Marion két levele” című főművében a vihar előtti szélsendő! Baljós volt, komor, és félrelökdöste mindenki. Olvasta Pista regényeit? Nem egy Kalmár, de szintén nagy művész!

- A „Dregnauth”-ot olvastam. Egy maharadzsa rabságban tartja a török katonai attasé tizenhat éves leányát.

- Ezt rólam írta! - felelte habozás nélkül. - A mi szerelmünket vitte pellengérre a gazember, amikor Kalmárral pofozkodtak a Hollandia Kávéházban.

Bányai nem merte megkérdezni a török attasé, a maharadzsa és a tizenhat éves életkor vonatkozásait Piroskával. Ha egyszer azt mondta, hogy neki nem hazudik, akkor helytelen volna bizalmatlankodni. De fontos ez?

- Talán magának köszönhetem, hogy a darabomat előadják - hálálkodott felhevülten. - Amikor odalépett hozzám, én máris megéreztem...

- Igazán? Vannak megérzései? - és szomorúan, de elismerően bólogatott. - Látszik magán. Hát nézze, Ernő...

- Ferenc.

- Feri. Ha valakit szeretek, azt önkéntelenül Ernőnek nevezem, mert ilyen néven volt egy gyönyörű, kedvenc agaram, elütötte szegényt egy autó, azóta gyászolom. - Az egészről egy pincsi volt igaz, azt is Juditnak hívták, és szopornycában múlt ki. - Maga nem szép férfi, azt hiszem, nem is okos. - Gyorsan hozzátette: - Pista sem volt okos. Az okos emberek nem írnak. Még olvasni is ritkán szoktak. És pénzkeresés a fő szórakozásuk. Az okos emberek pénzt keresnek. Rémesek... - Ez a borzadás, amellyel most összerázkódott, őszinte volt, és Bányai nem is sejtette, hogy e borzadás lelki rugói miféle katasztrófába sodorják őt aránylag rövid időn belül. - Nem gondolt arra, hogy miért kértem éppen magától tüzet, amikor többen is dohányoztak ott? - Lesütötte pilláit, és ujjával az asztal cirádáin radirozgatott. - Nem találta ezt különösnek?

- Miért tette? - súgta átforrósodott gégejéből, Piroska fölé hajolva.

- Még kérdezi? - szomorú szemrehányással tekintett fel rá. - Meg kellene hogy értsen engem. Ez eddig még nem sikerült senkinek sem. De úgy érzem, maga lesz az első... Talán a pszichoanalízis tudná megoldani az én problémáimat a legjobban. Vagy magát választom, vagy az analízist. Maga mellett szól az, hogy doktor Poprádinál vagy szerelmi ellenszámla forog fenn, ami nálam nem létezik, vagy öt pengő egy szeánsz. Így hívják, amikor megidézi az emberben az elhunyt szülők szellemét... És most már tudja az egyetlen titkomat is. Nekem Ödipuszom van. Tudat alatt mindig a polgárokat szerettem. Este, ha néha órákig is elbolyongok magamban taxizgatva, idegen lakások kivilágított ablakaival kacérkodom. Nézem a függönyöket, amelyek mögé nem Raducziner állított be egy-egy gyönyörűen izzó ezrest, hanem egyszerű, negyvenes

égők teszik hívogatóvá... - Eddig őszinte szomorúsággal beszélte a csacsкасágokat, mert elfeledkezett arról, hogy Bányai is jelen van. Hirtelen korrekcióval felragyogtatta szemét és bús, angyali mosolyát. - Az ablakok szerelmese vagyok, és amikor magát megláttam, úgy éreztem, mintha egy ilyen ablak jött volna be a színházba - kanyarodott vissza merész ívben ifjú Rómeójához -, mert... hogy is mondjam? a maga egyéniségében van valami feltűnően ablakszerű.

- Ezt... ezt mért gondolja?

- Éppolyan, mint egy ablak! Tiszta, átlátszó, és nincs maga mögött más, mint egy derűs, polgári otthon: Továbbá olyan szerény, finom, halk hangon beszél. Kérjen egy mignont... Meg is mondtam Kalmárnak, hogy az én komplexusaim számára csak két lehetőség van, vagy magához megyek feleségül... Igen. Csak ez van, hogy magához megyek feleségül!

- Mikor volt ez?! - kérdezte ijedten, mert azért szerette volna, ha Kalmárral idővel jóba lehetne. - Mikor történt?

- Tegnapelőtt...

- De hiszen akkor még nem ismert.

- Tessék?... De már tudtam, hogy jönni fog! Nekem is vannak megérzéseim! Megéreztem, hogy jönni kell egy olyan embernek, mint maga! Aki megment attól a jelentéktelen alaktól!

Közben megevett egy mignont, illetve éppen a végét visszadobta a tányérra, megint a jelentéktelen alak említésénél. - Fizessen, és menjünk. Meleg van itt. Pardon...

Ismét elsietett, bizonyára megint telefonálni, gondolta Bányai, és csakugyan, az iménti ügyben távozott újra konyha melletti kis öltözőjébe.

Amikor együtt elhagyták a kávéházat, Piroska belekarolt Bányába, azzal a határozott mozdulattal és markáns simulással, amellyel öntudatos nők szinte okkupálni tudnak egy-egy kiszemelt férfit.

Az apróbb báránnyelűk is elvonultak az égről. Tán szégyenlették, hogy jelenlétük bizonyos mértékben zavarja a ragyogó délután tavaszi összhangját. Vércsinált foltokban imbolygott a nap visszfénye, haránt a Dunán, végig Pest-Buda partjai között. A híd alól egy hosszú regatta siklott elő, sebes ütemben, és a szemközti uszoda tetején vidám zászlócskát lengetett a finom alkonyi szél.

- Most Fuksz nénihez megyek, próbálni. Este majd találkozunk a színházban.

- Jó - felelte mohón, mert már régen töprengett a probléma felett, hogy az illendőséghez tartozik vagy tolatkodásnak számít-e este bemenni a kabaréba. És valami, ami eddig nem jutott az eszébe, vagy nem merte tudatossá tenni magában, váratlanul feltolatkodott benne: - Mondja, műv... Sárika.

- Ne kicsinyítsen, ez is tánciskolai dolog, és úgysem vagyok eléggé magas növésű.

- Mondja, Sári, elhihetem azt, hogy... Csakugyan első látásra... remélhetem?

Szemérmes busongással lehajtotta a fejét, mintha női hiúságának kínos lenne az őszinteség:

- Hiheti, Oszkár...

- Feri... - lihegte, visszaáhítva ezt a szót a nő ajkáról.

- Oszkárnak hívták az első szerelmemet... - súgta, mintegy bevallva bűnösen növekvő érzelmeit. - Ahogy ott állt, közelebb mentem, hogy megolvassam a sörtéit...

- Tessék?... - hebegte meglepetten.

- Pistának egyetlen jó tulajdonsága volt, amit olyan nagyon szerettem, hogy két szemöldöke egybeolvadt az orrtőve fölött. Pontosan hét szál finom, aranyszínű sörte vert hidat a jobb és a bal homlokdísz között. És úgy szerettem megszámolni, ha az ölében ültem... Maga író, és ott vannak a sörték... - sóhajtott. - A többit elképzelheti... Hol vár majd előadás után?

- Hol akarja? - vágott rá áldozatkészen.

- Izé... ne a folyosón, hanem a kiskapunál. Szereti a kis budai vendéglőket?

- Nagyon szeretem! - felelte olyan buzgón, hogy az már patológikus vonzalom lett volna, ha csak az említett kiskocsmákra vonatkozik.

- Akkor... - súgta, mint valami nagy biztatást. - Akkor majd együtt vacsorázunk...

És hirtelen elsietett. Az egésztest azért mondta ilyen vallomásszerűen, hogy oka legyen hirtelen elsietni, mert félt, hogy Fuksz nénit már nem találja otthon.

...És amikor Piroska taxiba ült és elszáguldott, belülről egy láthatatlan személy sürgetően megdöngötte Bányai bal oldalát, megismételve a kerthelyiségekre vonatkozó elragadtatását: „Nagyon, nagyon... juj, de milyen nagyon!”

3.

Álljunk meg egy pillanatra Csillag Sárinál. Azt már említettük, hogy olykor Piroskának becézték. Ezt hajszíne és gyermekien csodálkozó, őszinte, nagy szemei okozták. De a Hősötétke név is rajta maradt egy joggal csalódott szerelmes bosszúja nyomán. A rosszmájú fráter szerint Csillag Sári teste és lelke adják e különös kontrasztot: Fehér, mint a hó, de sötét, mint egy gengszter.

Így volt?

Nem.

Gonosz nő volt ez a Csillag Sári? Minden férfira hálót vető démona az aszfaltnak?

Szó sincs róla.

Őszinte volt Bányaihoz?

Szó sincs róla.

Bolondította?

Szó sincs róla.

Szerette, hogyha szeretik, és örült, ha bolondultak utána.

Roszaságból?

Nem.

Piroska sokat szenvedett. Aki rossz, az nem szenved, hanem szenvedést okoz, és ennek örül. Csillag Sári még nem oldotta meg a kérdést, hogy miért jött a világra, és ez a bizonytalanság állandóan hiszterizálta. Azt hitte szegény, hogy a többi embernek kész életprogramja van, és ő egy szerencsétlen, rendkívüli lény.

Azonfelül szerelmes volt Kalmárba, és Kalmár is szerelmes volt beléje, és ezzel az egész dologgal nem tudták, mit kezdjenek. Néhány esztendeje átkozták és csókolták egymást, ez volt minden.

Ha Kalmárral összeveszett, ami sűrűn megtörtént, mivel Csillag Sárinak egy másik, realisabb kapcsolata is volt, amiről szó lesz még a regény folyamán, olyankor a művésznő bánatával szívesen kereste a nagy kiutat Kalmárból. És aki eléje került, mint most éppen Bányai, azt őszintén, szívvel-lélekkel „főzni” kezdte. De közben elhitte önmagának, amit az illetőnek hazudott, nem is annyira szóval, mint inkább szempillával, arckifejezéssel és a női vonzás szavakban ki sem fejezhető, egészen finom eszközeivel. És szeretne volna, ha beleszeretne, mondjuk ebbe a rendes hivatalnokba, amilyen Bányai. És elképzelte, hogy ez nem bánná vele úgy, mint Kalmár, aki egész pimaszul azt mondja, hogy: „Nézd, Sári, ezt hagyjuk, ismerem a műsoraidat...”

És az a leggonoszabb hitványság benne, hogy csakugyan ismerte Sári műsorát, pillái hunyorgásától hisztérikus görcsrohamáig.

De ez nem ismeri, ez tisztelné, szeretné, becsülné őt, és gyengéden, finoman élnének... És nyomban valóra váltja elgondolását, elszántan kiválasztja magának az illető férfit, csakhogynem szerelmet vall neki. De jön a Kalmárral való kibékülése vagy más szenzációs élménye, és Csillag Sári szinte négy-ötször napjában szenzációs eseményeket vél felfedezni életében. Szóval ha valami egy pillanat alatt elfűjja a fantáziát, amit elhitt önmagának, akkor meg nincs szíve egyszerűen lerázni az okkupált férfit, és mindenféle kifogások, mesterkedések kezdődnek, hogy el is kerülje, és ne is sértse meg, és ettől megint csak szenved, hogy ő milyen marha, mit akar tőle mindenki, akivel csak szóba állt. Miért üldözik?...

És már elfelejtette finom, lehalkított mondatait, bús, hirtelen felnézéseit, apró játékait a férfi kabátujján, elfogódott ujjáival.

Harmadik fejezet

Dr. Halász és a Szellem

1.

Dr. Halász nem azért került vonatkozásba a címben említett „Szellem” kifejezéssel, mert valami géniusza volt a főváros művészi életének.

Szó sincs róla!

Dr. Halász nem volt író, nem volt színész, nem volt kritikus, kiadó, pénzember vagy elismert szakértő.

- Még csak színházi titkár sem volt soha életében.

Mi volt tehát a bágyadt arcú, elhízott, csoszsanó léptű, szomorú beszédű dr. Halász a színházak világában?

A Szellem kifejezője.

Mi a Szellem?

Egy megfoghatatlan jelenlevő. Hát ilyen volt dr. Halász. Egyike azon sok jelenlevőknek, akikről megfoghatatlan, hogy tulajdonképpen mit keresnek a színház körül.

Dr. Halászt nemcsak a láthatatlanság határáig szerény jelenléte, nesztelen járása, észrevétlen távozása és túl óvatos megjelenése tette szellemszerűvé, hanem rejtélyes, de elvitathatatlan egzisztenciája, mely egyben azt a zűrzavaros szellemet is képviselte, melynek lényegéhez tartozott, hogy mindig, mindenki és mindenhol beleszólhat, sőt döntő tényezővé válhat, ahol színházat csinálnak.

Mi az oka ez egyedülálló, különös jelenségnek?

Talán az, hogy az elhivatottság, az egyetlen igazi illetékesség nem olyan kifejező jellemvonás, amit nyomban megállapíthatnak valakin. Lassanként talán észreveszik az elhivatottság hiányát, de esetleg már hiába, mert közben az illető már színigazgató lett.

Vagy főszerkesztő.

Ezt a Szellemet híven kifejezi dr. Halász kódos egzisztenciája és érthetetlenül bejáratos színházi személyisége.

Dr. Halász az ország művészetének igen szükséges, szinte jelentős elősdiije volt.

Miután letette a közgazdasági doktorátust, feltűnt a színházak táján.

Ugyanennyi alapja lett volna arra is, hogy a lótenyésztéssel vagy a nőiszabó-iparral foglalkozzék.

Ezekhez sem volt semmi köze. De ő a színházat választotta. Hogy miért, ez sohasem derült ki.

Később már jól értett a művészet számviteléhez, fél és telt házak kalkulációjához, forgalomhoz, gázsikhoz és egyebekhez.

Elsőrangúan impregnált lelkivilága megakadályozta, hogy bárki is haragot tarthasson vele. Elnézése nem ismert határt. Sértéseket tréfának fogadott, célzást nem hallott, mélyen fájó érzékenységét hihetetlen önuralommal kikapcsolta üzleti órái idején.

És dr. Halász minden órában kész volt arra, hogy üzlettel foglalkozzék.

Ha valakinek mégis sikerült haragot tartani vele, az tudta, hogy jaj neki, mert ahol dr. Halász, ott a becsületétől kezdve újabban paralizálódott képességéig mindent ráfog, ami árt. Azért, ha találkozott az illetővel, nyájassága nem változott.

Dr. Halász kizárólag kellemeset mondott embertársainak, akiket voltaképpen szinte kivétel nélkül gyűlölt, mert nem tudott lefogyni, és rendkívül szeretett volna sovány lenni, mint a többi. A rövidlátás hendikepje, mely szemüveg viselésére kényszerítette, azután a megfelelő műveltség hiánya, amelyet olykor ellenszenves szerzők, akikben úgy sincs fantázia, éreztettek vele, és a kövérsége miatt elszenvedett tréfálkozások szinte embergyűlölővé fokozták. E tréfálkozásokon mosolygott, de voltaképpen ölni szeretett volna. És ha lehetett, ölt is. A fűrészhalál nevű egyetlen varázslat birtokában tette ezt, amikor bizonyos emberek általa két egyforma darabra fűrészeltettek, anélkül, hogy ezt tudták volna, vagy meglátszott volna rajtuk. A fűrészhalál varázslat úgy történt, hogy az illető valamelyik reményteljes operettjét vagy nyári szereplését dr. Halász heves lebeszéléssel semmivé változtatta, és ajánlott valami mást, ami jobb, és bebizonyította, hogy az illető már öreg, illetve, még fiatal ahhoz, hogy ebben a nagy szerepben fellépjen.

Ennyit dr. Halászról, aki ott járkált a kulisszák mögött, és hetente hét-nyolcszor itt is, ott is megkérdezte valaki, hogy mit jár itt ez a pasas, miért engedik be. De azért ott járt, és beengedték.

Dr. Halász éppen Lángossal beszélt:

- Nézze, maga holnapig akárhogy meg tud írni öt-hat oldalt, valami régi időkbeli mese legyen, délután találkozunk Szebényivel...

- Szebényinek Bécsben lesz premierje holnapután.

De mi holnap találkozunk vele, komplett muzsika van nála, azt én garantálom, felmegyünk a Terebényi Ügynökséghez, az egészet eljuttassuk, elolvassuk... Maga örült! Maga itt tönkremegy a kabaréban, és ezeket kereshetne! Terebényitől okvetlenül lehozunk hatszáz pengőt, amiből kettő a magáé...

- És Szebényinek négy?

- Na, engedje meg, egy Szebényi! Egy világnév!

Dr. Halász olykor a legjelentéktelenebb pártfogoltjait fogalomszerűen névmás helyett számnévvel illette. Szebényi megérdemelte a számnévet, de ő éppen Szebényinek magyarázta előzőleg, hogy: „Engedjen meg! Egy Lángos! Maga úgy látszik, nem tudja, ki az a Lángos?!”

Lángos azonban dühös volt aznap. Hóna alatt szokása szerint egy iratköteget tartott, melyet több év óta mint megfejtethetlen rejtvényt figyeltek ismerősei. Lángos nem állt kötélnek. Mosolygott ugyan, derűs természete lévén, két vállával feljebb húzta kötegjét és felöltőjét, megvakarta kalapján keresztül a fejét, és azt mondta, összezárt öt ujját, amely jogászi múltját jelképezte, maga elé tartva:

- Nézze... Ha én már öt oldalt megírok, ez csak példa, mert nem írom meg, de tegyük fel, hogy megírom, akkor írhatok rá a Művész Dobogó számára egy tréfát, az kilencven, ha reprízben megy, és ott mindig repríz van, az száznyolcvan, ehhez vegye hozzá, hogy a turnén nyáron újra kilencven, és végül a Terebényi Ügynökség a műkedvelők után fizet újra százat... Hát nem bolondultam meg, hogy magának öt oldalon egy témát írjak, amiért Szebényi négyszázat kap, és én kettőt.

- Szebényi csak háromszázat kapna. Egy az enyém.

- Pláne - mondta Lángos, és mert állandóan cukorkákat tartott valamelyik felöltőzsebében, jókedvűen a szájába vett egy draszt. - Azonban itt van Bányai úr, egészen új tehetség, remek darabot írt, és biztosan rávehető az üzletre... Apropos! Nem tudja, az igazgató elment az első bejáraton? Mert azt mondta, hogy itt várjam, és negyven pengőt ígért.

Dr. Halász akkor már nem is foglalkozott tovább az ügyel, odament a falhoz, ahol Tulai a kicsapódó ajtóval lerögzítette Bányait, és ez nem bírt mozdulni. Az öltözők légköre valami masszív lekvár, az ember sokszor úgy érzi, hogy úsznia kellene, úgy könnyebb volna a közlekedés.

- Ön az új csillag? - kérdezte dr. Halász, bizonyos fokig Sári könnyed dicséreteire emlékeztetve Bányait. - Délután említette magát valaki a Fészekben... Hallom, nagyon jó ez a kis darab. Csak vigyázzon, mert itt sokszor a legjobb darabot elrontják... Alázatos szolgálja, igazgató úr!

Az igazgató félrevonult Lángossal, és azt mondta, hogy átnézte a kimutatásokat, de az írónak nem jár semmi. Lángos egyre szélesebb mosollyal csapkodta számoktól hemzsegető noteszét, és végül mindketten felhevülve rohantak Ilucihoz, mert vagy ő tévedett, vagy Lángosnak nem jár semmi, illetve legfeljebb tizenöt pengő.

Távolról halk zongorapityegés hallatszott, és most ketten voltak az üres folyosón, az újdonsült író és dr. Halász.

- Nézze, itt nem akarok sokat beszélni a dologról, nekem terveim vannak magával - szólt a kövér génusz. - Budapesten nincs olyan író, aki ne tartozna valamelyik színpadi ügynökséghez.

- Ezt nem tudtam...

- Máris baj, hogy itt eljátsszák majd egy darabját - közölte aggódva. - Így bárki lelophatja, és magát nem védi senki. Tudja ön, hogy mi az a kopirájt?

- Tessék?... Már hallottam erről... Művészi védjegy... izé... Nem?

- Nem. Több. A kopirájt az első, biztos előleg. Nagyon fontos.

- Ön előleget ad?...

- Nekem nincs színpadi ügynökségem, én csak - két ujját összekulcsolta - mindegyikkel így vagyok. Tehát, ha én azt mondom, hogy ezt a Bányait ne hagyjuk így vadon kallódni, akkor Terebényi felkarolja magát. És előleget is ad. Maga tehetséges embernek látszik. Nekem jó orrom van. Akar operettet írni?

- Még nem próbáltam.

- Akkor menni fog. Aki alaposan ért a librettóhoz, az általában sablont ír. Ma már unják az ilyen szakmunkát. Magunk között szólva, Szebényi is szívesebben dolgozna új, fiatal erővel, mint az ilyen töredező oroszlánkörmű Lángossal és hasonló szakmunkás írókkal. No de most legokosabb, ha bejön a nézőtérre. Láttá már a műsort?... Gyenge.

- Még nem, hiszen ma...

- Jöjjön a nézőtérre - mondta dr. Halász, és karon fogva viszi máris.

A bejáratnál egy jegyszedő eléjük áll, de Bányai ciceronéja könnyedén legyint:

- Csak hagyja, Lukácsné... Bányai úr szerző. Darabját játsszák az új műsorban.

És bemennek. Lukácsné szeretné dr. Halász illetékességét is firtatni, de valamiért úgy érzi, hogy nem lehet. Ez olyasmi, mint amikor az igazgató azt mondja morogva, hogy: „Kihez jár ide ez a Halász? Mégiscsak sok egy kicsit...” De nem történik semmi az ügyben.

Beülnek tehát az igazgatósági páholyba, és Bányai boldog. Értsük meg, itt nem potyajegyről van szó (olyat hozott már Gonda is, a strazzista, mert rokona van, aki sűgónő). Arról van szó, hogy ő idetartozik. A színházhoz!

Feltette a monokliját, és valami különleges szorongással vegyes boldogság feszítette belülről, amíg az emberek zsebongva elfoglalták helyeiket. Éppen vége volt a szünetnek.

A zsöllyecsapkodásba hosszú csengetés vegyült. A nézőtér halk moraja zsong Bányai körül. Kissé lehunyódott a szeme. Ez a benyomás elvesztette hangjelentőségét, és mintha valami illó, öldöklően nagy intenzitású, kéjkozó méreggel telítené tüdejét, szívét, agyát, úgy lélegezte be rezdülő orrán keresztül a zajt, a csengetést, a zsöllyecsapkodást és a leszálló félhomályt, midőn a nézőtér lámpáinak egy részét kioltják. Sűrűbb lesz a csapkodás, és nyújtottabban nyúlik a csengetés, majd a karmester felcsapja a zongorát...

Úgy ült ott, mint a szabó, akit felöltöztettek, és a szerájban várja a szultánt, és éppen ő gyógyítja meg a nagybeteg lányát, akit hetedhét országon túli nagy tudósok nem bírtak életre kelteni. Az ő kis tréfája majd itt életre kelti a királyleányt, és egy nagy szőnyegen ült a dr. Halász nevű Szellem társaságában, és repültek városok felett a királyleánnyal, és hegyes papucsok, turbánok, sőt sombreroók is látszottak a magasból, amely magasság a csillagokig fokozódott, midőn megszólalt a gong, a karmester elkezdte, hogy:

Becskereken, kecskereken
vár a babám, hetyke legyen -

és kijött négy görli tyúktaréjos sisakban és zsebkendőnyi kosztümben, és bár a rendező mindennap ordította, hogy „a szöveget hozzátok! egyszerre kezdjétek!”, azért nem lehet az egész kecskerekelésből sokat hallani, és mindegyik különös pillantást vet valahova a nézőtérre, habár a Német Böskét azért rúgta ki az igazgató, mert meghívott lovagjaiknak ne adjanak itt barátaik előtt dicsfényt, hogy a színpadról egy pillantást vetnek feléjük, amiért olyan nagyszerű dolog görölökkel vacsorázni. De hát hiába...

Valparaiso megalakulása óta védekezik a por ellen, a város határán kezdődő sivatag ellen, és azért míg a világ világ lesz, előbb eszi meg Valparaisót a sivatag, mint hogy elmúlják. Előbb múlik el a színház a direktorával, gongjával, zongorájával, Lóránt népszerűségével, mint a görölök azon szokása, hogy a kecskereken szöveget agyonharapják, mivel a pasast keresik a nézőtéren szemükkel.

Rege! Banktisztviselő a mennyországban! Tündérmese, hogy ezt a levegőt joggal szívja! Szerző! Író! A Fővárosi Kabaré szerzője! Ó, Istenem, ti ostoba kimutatások, bolond könyvkivonatok és szürke strazzák... Dr. Pártos Manó úr, az ő örökös hajszolásával, hogy aki nála nem aszúr, az tekintse magát halálraítéltnek. Mit számít itt dr. Pártos Manó úr?

Micsoda örültség volt tőle, hogy ezt az egyéni kvalitást megélhetési szempontokból paragon hevertette, egy bank íróasztala mögött! Azzal vesződve, hogy felmondják-e a hitelt Bucsulai és Tucsulainak, vagy csak átadja a kimutatást, hogy a levelező felszólítsa őket.

Mindezt háromszáz nyomorúságos pengőért. Ha minden kabaréba csak két tréfát ír egy hónapban, fűtyül a levelezőre is.

Közben a tündérek, a felhangosodó zongorára egymás vállát fogva, a nézőtérre mosolyogva, frivol domborúsággal eltáncolták a refrént, ami bejelentette, hogy egy tréfa következik, amely nem becskerekí és nem kecskerekí, csak Lángostól van, és tapsoljunk neki.

Nem mondom, egy-egy kéz lehullik a másik válláról, egy-egy láb a szénás helyett a szalmással lép ki, és sajnos ettől mind a négyen röhögnek, amiért Tulai már tízszer megmondta nekik, hogy az egész bandát standapé kívágja. De ezek görlok. Egyáltalában nem látszik rajtuk a statáriális eljárástól való félelem, mert hiszen egzisztenciájuk nincs szorosan hozzáfűzve a színháznál élvezett két- vagy hárompengős gázsijukhoz. Azon felül Tulai úgy van a kívágásukkal, mint amikor a kellékessel lakonikusan közli, hogy elhalasztják a premiért, mert ez, amit hozott, nem orvosi sterilizológép, hanem egy pléh szivardoboz, amit elcsent a nagyatyjától, tehát nem lesz premier. Azért lesz premier.

A függöny mögött a betáncoló görloket most is haját tépve fogadja Tulai, nem is hallgatja a lihegő magyarázatot, amellyel Tusi a Nusira, Csucsi a Pruntyira tolja az egész nevetést, máris felmond nekik, és elküldi mindegyiket, még utánuk ordítva, hogy aki ki meri nyitni a száját az átjárótól az öltözőig, azt holnaptól kezdve egy spreiccel (színfalakat merevítő lécs) hullára veri. Ennek ellenére a nők lihegve, kiáltozva berontanak az öltözőbe, és mindenki Zsófi nénit hívja, mert: „Meleg víz kell, gombostű kell, és a tréfa rövid lesz, és az a szájfesték az enyém, és holnaptól kezdve bezárom a fiókomat, nem tudok naponta új rúzszt venni, nézd meg ezt a rúzszt! Ez amerikai rúzs, ez nem lehet a tied!” - és az arra járó igazgató öklével négyszer ráüt az ajtóra, mire ugyanaz suttogásban folytatódik.

Közben Zsófi néni hozza a vizet, a biztosítótűt, és mert: „jaj, segítsen itt a pántot összeszorítani”, hát összeszorítja. Zsófi néni havi jövedelme, ezt csak az emeleten a sztároknál működő szabó tudja, egy sztárgázsinak felel meg. Mert ő hoz mosdóvizet, ő hoz biztosítótűt, és főleg ő hozza a leveleket, és ezek a lányok jószívűek és bolondok...

És most már majdnem rajtuk a csónakosruha, csak Pruntyi ordít, hogy „hová tettem az evezőmet?”, amikor Tulai teljesen fakóra vált arccal megjelenik: „Mi ez?! Hol vannak a lányok?!”

Vészes ordításnak beillő kígyósziszegés kintről. Kalmár kétségbeesetten: „Tulai maga gazember! Hol vannak a lányok? Mért késik a konferansz!?!...

A kabaré réme, amikor szünet áll be két szám között. Erre az esetre a zongorista ugyan elkezd játszani, hogy „Hawaii-ban szép a babám, ha kisüt a hold, és peng a gitár, valaki vár... talán rám...” A közönség azonban a karmestert mint koncertszámot enyhe morajló társalgással ignorálja. Hirtelen a karmester a „Hawaii-dal” közepén leüt egy akkordot, mert jönnek a görlok az evezőkkel. Utolsó pillanatban Pruntyi is visszaszerzi evezőjét Gáltól, aki azt titokban szokta használni, a „Szíverősítő” darabban, és ez csak most derült ki.

Gál, miközben a férfiöltözőben Szatmárral kártyázott, teljesen megfeledkezett arról, hogy az evezőt ilyenkor vissza kell adni. De ki gondol ilyesmire, amikor bejön a negyedik ász, és nagy lélegzettel maga elé húzza az egész kasszát. Nekik egy vicchez kellett az evező, és Zsófi néni, aki pedig nem áruló, húsz fillér napi átalányért kölcsönbe lopta neki a tréfához, amelyben így lépett be Gál: „Próbáljuk a dolgokat közös evezőre hozni.”

Hogy az ügyből majdnem verekedés lett, annak az az oka, hogy Szatmári megsejtve a négy ászt Gálnál, amikor Pruntyi természetesen visítva jött az evezőért, máris azt kiáltotta. „Én abbahagyom, én nem játszom!” Gál, mint egy örült, nekivörösödve üvöltött: „Ha most abbahagyod, akkor többé ne lásd a családot, ne legyen sikered, és bukjal meg a holnapi premieren.” Közben a lány elvitte az evezőt. És Szatmári Gál családjára megesküdt a parti után, hogy ne tudjon a színpadra lépni, ha még egyszer ebben az életben leül játszani Gállal.

Gál arcán és vállrándításán meglátszott, hogy partnerének elvesztését elég higgadtsággal fogadja, de a négy ász előnyét könnyörtelenül beinkasszálta, halálosan felbosszantva az amúgy is dühös Szatmárit azzal, hogy a lapokat felmutatás helyett egyenként vágta ki az asztalra: „Ez egy!... No még egy... No még egyet... Ez már a negyedik...!”

Szatmári sápadtan ült, és dühös gyorsasággal kérdezte:

- Ki oszt? Gyerünk gyorsan, mert öltözni kell!

Ekkor érkezik az öltözőbe felhajtott gallérral, szakállal és bajusszal egy hindu a Nagyvárosi Színházból. Kapás liheg, és zsebkendőjét arcára és szakállára szorítja. Suttogva beszél, rekedt hangon:

- Gyerekek! Nagyon elhúzódott az első felvonás, és vissza kell érnem a harmadikra. Tódor! Hol van Tódor?... Menjen fiam, a Kalmár úrhoz, hogy előbb jöjjön a hajódarab, mert nekem vissza kell érnem a harmadikra... Jaj...

Leroskad. Kicsit megvilágosítja a hindu arcbőrt, de a szakáll maradhat. Felöltője alatt nadrágban és ingben van, erre felvesz egy kapitányi ruhát.

- Ma nem hozattál fröccsöt? - kérdezi szomszédját, Forró, aki negligésben festi magát, és mint kitűnő „aláadó” közismert. Nyugodt ember. Ő mondja azt, amire Gál vagy Szatmári csodálkozva felel, és mindenki röhög. Közben racsol, kicsit rázza a fejét, és vékony orrhagon beszél, és tabetikusan jár. Egyszóval alakít, ami az aláadó egyetlen elégtétele azonfelül, hogy mindig kifestve megy a színpadra, és a legapróbb dolgokkal is törődik. Kapás, aki a Nagyvárosi Színházból pendlizik, rendszeresen iszik a fröccséből.

Jön Kalmár: De az ember a saját szavát sem hallja az ordítózástól, mert Gál csapkodja az asztalt, hogy ha egyszer el volt osztva a lap, akkor újra kell játszani a partit! Szatmári azon a véleményen van, hogy Gál osztott, tehát neki jár a két pengő. Kalmár, a rendező, könyörgésre kulcsolt kezeit eléjük tartja: „Lent játszanak! Minden szó lehallatszik!”

Mondanom sem kell, ha minden szó lehallatszana, a színház működését már az ország összes hatóságai betiltották volna. De szerencsére nem hallatszik le sem az ordítás, amivel Szatmári kijelenti, hogy ő fütyül a két pengőre, mert nem azért szolt, sem az az üvöltés, amellyel Gál odadobja a lapot, hátat fordít, hogy legalább ne hencegjen Szatmári, és ne adja itt a nagyot, ő nem sajnálja a két pengőt, csak azt sajnálja, hogy eddig játszott Szatmárral, disznóság, hogy mindig beleköt, ha ő nyer. Kalmár könyörög. Kapás közben halkán magyarázza Kalmárnak:

- De aranyoskám, értsd meg, nem érek különben vissza a harmadik felvonásra... Későn kezdtünk, mert nem tudták felállítani a díszletet... Tudod, hogy milyen ez a Patai... - halkan beszél, mert kíméli a torkát. - Azt mondja a házi főpróbán - kísértetiesen utánozza az ismert rendezőt -, az az izé ottan nem jó, ki volt az a hülye, aki drapériát tett háttérbe!? Kulman! Holnapra vágjanak ki Reinhardt összes műveiből egy háromszögű díszletet... Maga hülye! Ne vitatkozzék! Háromszögű díszlet, sok címer, nagyon elegáns szín, az még befér a két fal közé a trónhoz... - Oldalt szolt Szatmárinak és Gálnak, akik kölcsönös sajnálkozásukat fejezik ki egymásnak, hogy eddig érintkeztek. - Drágaságaim, könyörgök... - súgja a torkát melengetve. - Szeretnék itt valamit a Kalmárral megbeszélni, szóval, a Gál - megsimogatja -, ez az angyal, ez előbb jönne a blüette-tel, és kihagynánk a lányokat, és utána jönnék én.

Gál még a kártya hatása alatt áll:

- Én nem játszok két darabban egymás után! Nekem az operaparódia után pihennem kell. Mire Kapás előveszi régi viccét, kedves trükkjét, és halk, síró, szemrehányó hangon rebegi:

- Ezt teszed te velem? Ezt velem teszed? - és újra megsimogatja Gált. - Majd még jön a kutyára a déri!

Déri Ede régi színházi uzsorás volt, Gál röhög, az ügy el van intézve, csak Szatmári kiabál még, és Kapás rebegi összetett kezekkel, hogy: „Gyerekek, szeressük egymást!”

Közben a lányok egy-egy hatszögletű kalapban, banderilloköpenyben újra megjelennek a függöny előtt, és felhangzik az: „Ó, Sevilla, ó Sevilla, és Szahara, ezer sátor, következik a Szilágyi, mint dühös és bösz torreádor!”

Bányai egészen előrehajol a korláton. Most aztán látni és tanulni. Most majd látja, hogy kinek jobb a darabja. Annyi bizonyos, hogy ez laposan kezdődik. A darabot Putai írta, Lángossal egyenrangú kabarészerző, de ez nem fontos, mert itt nem tudás, hanem érzék kell a dolgokhoz.

Közben Forró, az aláadó, a darab szerint báró Korpás, megkéri Szilágyi-Pecsenyét, hogy ha találkozik a feleségével, mondja, hogy ő egy torreádor, mert megígérte a feleségének, hogy egy igazi torreádort mutat neki. „Tudja a feleségem várta, hogy bemutassam a torreádort, de ez tegnap elutazott pendlizni Portugáliába, és tudja, ez egy olcsó születésnapi ajándék, ha én magának ötven frankot adok, és ő egy eleven torreádort végre szemtől szembe láthat.”

Pecsenye dobbant, kinéz a nézőtérre, és azt mondja: „Carramba!”

Erre feltör az első nagy nevetés. Pecsenye kettőt dobbant és még magasabb hangon azt mondja: „Carrambolina!”

Erre feltör a második nevetés. Foga között azt súgja az aláadónak: „Várjon, fiam, még nevetnek...”

Az aláadó türelmesen áll, a szerep szerinti lecsúszott báróból Szilágyi lakájává vedlik, mert fontos neki a turné, ahová ő Szilágyit elkíséri ezekkel a darabokkal, és addig vár, amíg egyetlen ember nevet.

Kalmár bágyadtan súgja a mellette álló igazgatónak: „Mit csináljak?... Én kibeszélhetem a tudómet, ezt a vacak, bukott műsort akkor is elhúzza még egy félóraig”.

2.

Ez a műsor ugyanis egy bukott műsor volt. Még két hete sincs, hogy bemutatták, és holnap már az új műsor bemutatója lesz. Ez tehát az utolsó előadás, de milyen volt a premier? A kabaréban a premier közönsége dönt a műsor sorsáról, az elfogadás vagy visszautasítás kérdéséről. Hogy ez mitől függ, azt még a legöregebb színházi emberek sem tudják megmondani. Érthetetlen, de így van. A közönség indolenciája határtalan, amikor visszautasít egy műsort.

A színpadon mindenki még egyszer annyi grimaszt vág. Habos tortákat vágnak egymáshoz. Evezőket visznek be. A kártyás, cinikus alakok itt a szívüket teszik ki, és Gál egy pofontól igazi könnyeket sír, csak hogy nevensenek. És a közönség, mint egyetlen, százfejú vészbíróság, ül és legyezi magát, és mozgolódik, és a próbán még a legbiztosabbnak látszó poénok is itt mintegy vattára hullanak hangtalanul. Ez a Szilágyi egy szerencsés ember, valamit még kierőszakol, Gál az operaparódiában egy nőies táncsal még előrenyomul a vad kézitusában a nevetésért, Bárány, a konferanszié már a második napon egy húsz év előtti műsorát vette elő, mert szaglott már minden a bukástól, ő még elfoglal egy régi állást, amelyet nem vehetnek el tőle...

De a többi aztán! Holnap leveszik már a műsorról a parasztdarabot, mert a közönség közül többen kimentek a büfébe.

Meghosszabbítják a szünetet. Helyette majd előveszik a múlt műsor egy nagy sikerű darabját. Elkeseredetten vádolják és védik egymást, hiába, minden hiába... A százfejű vészbíróság mozdulatlanul ül, könyörtelenül néznek a színpad felé, mintha ott egy kivégzés történne. És hiába mondja Kalmár a tangót Tanganyikának, hiába töri szinte szét Gál fejével az asztalt, minden hiába, sorra elvéreznek a csatában. A nevetetés bajnokai, ezek a cinikus kávéházi emberek könnyes szemmel és ökölbe szorított kézzel jönnek ki a színpadról, bár az örökké derűs igazgató megjegyzi, hogy: „Lehet, ma Skócia van.” Mennek fel újra öltözni, és csak ilyeneket mondanak: - Figyelted, az a pimasz, hogy köhögött az első sorban? - A másik azt állítja, hogy ő megmondta előre. A rendező ezt kacagva utasítja vissza. A verekedést Kapás közbelépése állítja meg: „Mit akartok? Bukás, az bukás!”

A közönség továbbra is mozdulatlanul ül, és Mocsolányi, a kupléénekes elmondja, hogy milyen a turista élete Budapesten. Bal kezének két ujját maga elé tartja, jobb kezének két ujját a nyakkendőjén, és a legnagyobb poentírozással énekli, hogy az idegenvezetők déltájban eltűnnek, hiába hívják őket, és most egész széthúzza a száját, a szeme is kimered, a hangja orrhanggá alakul, ahogy jellemzi a helyzetet:

Vagy alusznak, vagy nem hallják,
Vagy talán nem is akarják...

Áll néma csend.

Légy szárnya se kint, se bent...

Illetve kint igen: „Mondtam, hogy a turistákat ki kell hagyni!... Hol van Bárány? Ő a tanúm!...”

A kupléénekes homlokán a halálverejték, két poentírozó ujját behúzza, elereszti a nyakkendőjét, és újabb poén felé evickél, amely úgy kezdődik, hogy: „Kint lakom én Kispernyésen, és autóbusszal kijárok...”

Áll néma csend.

A jegyszedőnő, aki az ajtóban áll, csendben félrehúzódik, mert a kuplé szerzője lábujjhegyen kivonul. Odakint találkozik Lángossal, aki négy perccel előbb bukott. A homályban áll. „Jön a Holland Kávéházba? Nem érdemes nézni. Tönkretesznek mindent... Egész másképp kell ezt csinálni.” Mire Lángos: „Jövök én is... Csak a Tica-t várom... Tudja, mit csináltak az én tréfámból? A Gál egy bűdös szót nem tud a szerepéből, a Kapás pendliről érkezik, frakkban megy be, és azt mondják a poénál, hogy: „Nem Gergő kell a kisgyereknek, hanem Gergely... És minden a görgőre volt írva! Nem Gergő, hanem görgő...”

Bentről nevetés és taps hallatszik. „Ha Tica kijött, szóljon be értem” - mondja a kuplé szerzője, és egy örült idealista pislogó reménységével visszatér a nevetésre.

Mit tesz Isten? Azon a hülyeségen nevetnek, amit mindenki ki akart dobni a kupléból. Hogy a kupléénekes felteszi a turbánt, és azt mondja: „Magának Irak én egy levelet.”

Ha ezen nevetnek, az éppolyan vész, mint hogy az előbbin hallgattak. De az énekes már fel-alá jár, kacsingat, és karlendítéseket végez, és énekli, hogy „a Váci utcán, Váci utcán”, de mire odaér, hogy elbúcsúzik a kisleánytól, ezzel az egyetlen magyar nótasorral: „Szület után lesz az esküvőnk...”, már áll a néma csend. Valaki ropogtat egy bonbonzacskót, és a kupléénekes váratlanul erőszakot téve a zongoristán, elveszítve lelki egyensúlyát, az utolsó szakaszt kezdi...

„Kamerád! Ez volt a szóló!”

A kupléíró kimegy. És idegesen mondja Lángosnak:

„Ennyit öltözködik a Tica? Én megyek előre.” Lángos magasabbra húzza az iratcsomóját a hóna alatt, és azt mondja: „Szerintem Skócia van. Mert én megmondtam a direktornak, hülyeség egy hétre premiért kihozni. Ma mindenki fáradt, holnap estére, meglátja, kialakul...”

Repkényi, aki még nem került sorra, a büfében eszik valamit, és nagyképű vigasztalással fordul kollégáihoz: „Meg fogja látni, ha Gál tudja a szerepét, és a közepéből húznak valamit, az a darab megy.”

A két bukott összenéz. Ez azt hiszi, hogy ő nem bukik. Szeretné, ha nem bukna, ha valami továbbvinné a műsort, mert napidíjban számítják a honoráriumot. De kezdődik Repkényi darabja.

- Én azt hiszem - mondja Repkényi -, hogy az én darabomtól kicsit bemelegszik a nézőtér. Az nagyon jó ott, amikor Poldi és Szatmári bemennek a szekrénybe, és Kalmár eljátszatja előttük a nővel meg a fiúval, hogy ártatlanok. Ott lesz röhögés.

Áll néma csend. Mármost a nézőtéren. És bent már hallani Poldi hangját: „Micsoda komfort ez egy ilyen szekrényben?” A kupléíró szeme felragyog: „Mégis várjuk meg Ticát.” És Lángossal bevonulnak. Repkényi, a szerző még kint marad egy kissé, és igen sápadt. Beleütközik az igazgatóba.

- Mit szól, milyen bukás? - mondja a padisah vidáman, mint mindent. - De ha elhúzzuk a műsort a vásárig, nincs baj.

Repkényi már tudja, hogy baj van. Négy perc elmúlt, és odabenn nagy a csend.

- Mi megy? - kérdezi az igazgató.

- Semmi - feleli a szerző.

- Maguk itt a folyosón milyen jó vicceket tudnak - mondja vidáman, és menne, de a kupléénekes jön rohanva:

- Nem lehet, direktor úr! Nem lehet! Valami reprimé kell elővenni...

- Ugyan, ne gyerekeskedjék! Ma Skócia van, ez holnap menni fog. Különben is harminc napra kifizettem. Majd leveszem az első napon...

A vidám direktor, akinek mosolygós arca keménygallérjából úgy domborodott ki, mintha házsorai lennének, holott egy vasa sem volt, olykor egész különleges pénztári szempontokból nézte az előadást.

Közben Repkényi nem megy be, csak egy kicsit kinyitja az ajtót, és megnyugtatóan int az ősz jegyzetőnőnek, hogy átmenetileg hagyják így a helyzetet. Közben Poldi kinéz a szekrényből, mialatt a nő benn van a szobában, de nem látja őt, és azt súgja Kalmárnak: „Na mi lesz? Kiesznek a molyok...”

Poldi közkedvelt feje kivált egy nevetést. Repkényi belép a nézőtérre. Lángos kissé feljebb húzza hóna alatt a kézirathengert, és a kupléíró halkán odasúgja Repkényinek: „Alakul...”

Ebből egy szó sem igaz. Ez a leggazabb pimaszság. Most a nő elmondja Kalmárnak, nem tudván, hogy két tanú van jelen, nem szereti a herceget, azért hagyta ott Hlavácsot, mert a szomszédban mindig sírtak a gyerekek. A szekrényben Hlavács kaparászik, Kalmár ijedten eléje áll...

Mért nem nevetnek ezen? Repkényi keze ökölbe szorul! Tíz évig nevettek ezen, és a következő tíz évben is nevetni fognak, és mért pont ma nem, és még hússzor vagy harmincszor nem, és mért kell annak a dagadt csirkefogónak a második sorban elővenni a szemüvegét és egy műsort! A kövér emberek a bukott műsor leggaládabb szörnyetegei.

- Na jöttök? - súgja be Tica Lángosnak, és mert rutinié, sejti, hogy még egy-két percig maradnak. Lángos és a kupléíró elindulnak lábhegyen, de még visszanéz mind a kettő, és Hlavács kinyitja a szekrényt, és a háttal álló nőt egy fogassal akarja összezúzni...

Értéktelen moraj nevetés helyett, de most bemondja a nő a nagy poént, Ruszkainé, az ismert komika: „Uram! Ha Edömér itt volna ebben a szekrényben, én naftalint hintenék rá, és megsiratnám!”

Áll néma csend.

Repkényi megkocogtatja a kupléíró vállát: „Jövök én is...”

Tica vigyorogva hátraszól: „Te csak maradj...”

- Mindig ízléstelen voltál, és az is maradsz! - mondja Repkényi dühében olyan hangosan, hogy a nézőtér feléje fordul, de nem pisszeg, mert ma történhet bármi, bukás van.

Bukás!

És a három szerző plusz Tica még hallja Gál urat, aki orrikaiból szinte tüzet fúj, és ott áll a ruhatárfüggönynél:

- Elmentek? Szervusztok! Én is elmennék! Szerző urak!... Nekünk ezt itt harminc napig játszani kell.

Az örökké vidám filozófus Lángos egy bonbont tesz a szájába, feljebb húzza kissé irattekercsét, megvakarja nevetve a fejét:

- Mit akarsz? Te is elmehetsz. Mi itt vacsorázunk, a Hollandiában.

- Még viccelsz! Könnyű neked! És amellet az a pimasz nem tud egy szót a szerepéből... Mert hiába mondja az ember a próbákon...

Repkényi, az összeférhetetlen:

- Mért nem állsz akkor ide, amikor siker van? Múlt hónapban nem láttalak itt?!

A dologból némi üvöltözés lesz, az igazgató rohan, hogy behallatszik a nézőtérre, és végül a szerzők elmennek Ticával, és Gál utánuk kiabál: „Szóval a Hollandiában vagytok?”

Öltöző!

Tódor, a szabó lehetőleg a szemközti kocsmában tartózkodik. Tulai, az ügyelő az előadás kezdete óta húsz évvel öregebbnek látszik. Tódor már tudja, hogy mi a szokás bukáskor, mindent odakészít, és pont, mikor elkezdenek vele ordítani, átmegy a kocsmaiba.

De hová menjen szegény Tulai?

Egyszer ordítanak vele, mert szünet volt, amíg beállították a kisasztalt. Erre idegességében hamarabb kötötte ki a függönyt, és az amúgy is bukott darabnál a színész és a szerző órá fogja a bukást.

Csak a Kalifa, a fényes ábrázatú, piros ajkú, kövér Kalifa, az igazgató nyugodt változatlanul.

A bukás hangulata is csak egy napig tart. A legsürgősebb átmeneti intézkedéseket megteszik, itt egy repríz, ott egy nota bene, itt egy szóló kissé felhígítja a visszautasított műsort, és mire a varrodából ragyogó lila színben megérkeznek az átalakított hajóstishti görluniformisok, addig már Gál és Szatmári régen alsóruháikban ülve, egymással szemben kártyáznak, Tulai ismét negyvenkét évesnek látszik, és Tódor, a szabó sem iszik meg négy fröccsnél többet, mert már nem kell átmennie az ordítózás elől a kocsmába.

És már az új műsor lendületében - amelynek összeállítása és próbái viharos gyorsasággal elkezdődtek - Lángos, Repkényi és Tímár, a kupléíró ismét az öltözőfolyosón át közlekednek. Csak Bárány, a konferanszié rohan még mindig dühödten a szerájba, ahol a Kalifa a naptáron nézegeti a minden értelmes oknál fogva érthetetlenül előjegyzett kifizetéseket. De mosolyog, mint szerelmese arcképére, és ugyanúgy mosolyog Bárányra, aki nagyokat fújva megjelenik:

- De most idefigyeljen! Most már becsületszavamra mondom magának, hogy elmúlt a packázás! Nekem ma is háromszázat küldtek fel! Nekem nyolcszázból háromszázat küldtek fel, és uram, ön szavára mondta, hogy hatszázat kapok. Hát úgy itt hagyom ezt a nyomorult bejzlit...

A Kalifa mosolyog. És Kalmár lihegve jön: „Bárány! Áll az előadás!” De Bárány ezzel nem törődik, és ezt valamilyen lakonikus formában Kalmárral is közli. Azután ismét a Kalifa felé fordul. „Utoljára mondom, ha holnapra nincs fenn nyolcszáz, de az egész nyolcszáz, érti? - És mutatójával Kalifa orra alatt cirkulál, amin a nagyúr mosolyogva eltűnődik. - Ezt jól értse meg, uram! Ez olyan, hogy a fene fenét eszik, akkor se lépek fel, mert becsületszavamra, a disznóságnak is van határa!”

És dühödten fújva rohan a színpadra, és kilép, és összefogja maga mögött a függönyt, és vigyorog, és tapsolnak: „Mélyenszelt hölgysim suraim. Ha az ember manapság igazán egy jót akar röhögni...”

3.

De térjünk vissza Bányaihoz, aki éppen a népszerű művész konferálását hallgatja dr. Halász társaságában. Bányai bent ül a nagy, mesebeli fazékban, és sejtelve sincs, hogy ez az elérhetetlen főkomikus, aki itt öt ujjával tartja vissza a nevetését, ha a közönség nevet, öt perc előtt hogy s mint értekezett a Kalifával a legszentebb szentélyben, ő tudja, hogy ezek itt mind vidám emberek, szeretik egymást, és előadás után talán köddé válnak másnapig, amíg itt újra megjelennek. És a konferanszié sokszor ránéz, amire dr. Halász azt mondja:

„Látja, már ismeri.” Holott Bányai - a konferáló Bárány szerint - hasonlít egy nemrég kivégzett rablógyilkosra.

És következett Csillag Sári, aki egy filmslágere írt szöveget énekelt, kissé szcenírozva. Ez nem úgy értendő, mintha a Kalifa külön díszletre vagy ilyesmire pénzt áldozna, hanem mert rövid, olykor téves fénykapcsolások után ibolyaszínű rivalda fogadta a művésznőt. És mert e város nagy része hódolt neki, ezt általában taps is jelezte. Ezt az öreg komikusok nem szerették, mert mégiscsak disznóság, hogy ők ebben a korban legfeljebb színiskolába jártak, vagy textilben dolgoztak, és ez máris tapsot kap, belépésre. Következik a Kalifa további befektetése a szcenírozott számhoz: Csillag Sári rágyújt egy cigarettára.

A Dunhill-öngyújtó Kapásé, aki mindig pendliben van két színház között, és mindennap azt mondja Sárinak, hogy: „Drágám, holnap veszek neked egy öngyújtót...” Azonban Sári nem veszi ezt célzásnak.

Kissé hátraesett vállal, kidüllesztett testtel rágyújt, bal szemöldökét felhúzza, és mély hangon így szól:

Kokain!

Most következik egy futam a zongorán. Szünet, mély szippantás, csípőre tett kézzel, lassú, ringó járással a bal oldali falhoz megy, és nekidől. Rémülten hallja, hogy valaki ezt súgja: „Művésznő, leesett az öve...” Az ideges karmester megismétli a futamot, és a művésznő látja, hogy öve lelóg. Az emberiséget megvető, hanyag mozdulattal letépi magáról, és odadobja a rivaldára, majd elkezd a számot:

Emberék, családok, erkölcsök roncsain
Asszonyok szerelmén, tépő gondjain,
Csak kacag! Kacag! (Zongora elhallgat.)

Fél szemöldöke még magasabb, karjával int a közönség felé:

Kacag a kokain!

Egy futam, egy szippantás, de a cigaretta kialudt. És ebben a pillanatban észreveszi Bányait.

És felnéz!

Rá!

Egyenesen!

És ettől Bányai ismét elszédül kissé, mert többen odanéznek a nézőtérről. És most már neki éneklő Csillag Sári, egyenesen neki, hogy szétmárt testek, vergődő lelkek, ma még fent, holnap már sztár, ünnepel a világ, dübörög a reklám, és kacag a kokain, és egy napon...

...A zongorista félálomban pityeg a felső billentyűkön... Csillag Sári teste megtörik, karjai lelógnak, hangja kántálva közli, hogy dübörgő rotációsok, óriási hangszórók hirdetik egy új csillag nevét, míg a másik kórházi ágyán utolsót sóhajt, és... Itt felemelkedik, mintegy katonásan, és megrázva vadul a fejét, belekiáltja a nézőtérbe: „Kacag! Kacag!... A kokain!” És hirtelen meghajol. Haja előreomlik.

Taps. Csillag Sári eldobja a kialudt cigarettát, valaki kinyúl, és behúzza az övet, Bányai tapsol, önfeledten. Dr. Halász buzdítja: „Micsoda művésznő!” És a nő hat meghajlása közül kettőt külön Bányai felé produkál. És hozzáfog a vidám dalhoz, hogy:

Minden finom kisleány
Flörtöl este hét után...

Itt már sokszor úgy mozgatja a két karját, mintha mozdonyt utánozna, sokat ígérően a plafonra néz, kopog a sarkain, és...

Azt mondja Tulai Gálnak, aki már jön az operaparódiához: „Milyen szép...” Gál pallosát hóna alá fogja, bólogat sisakjával: „De milyen tehetségtelen! És hogy elhúzza az időt. És mondja, Tulai, legalább az utolsó előadáson nem állítanak bal oldalra az asztalt? Hadd legyen ma egy kis premier is. Hadd ne üssön fejbe Bihari, amikor behozza a kastélyt.”

Tulai helyretolja az asztalt, Csillag Sári bejön, kimegy, Gál a pallossal fenyegeti a háta mögött, mert ha csak egy ember tapsol, ez akkor is kimegy, és ma van egy ember, a Bányai, aki testtel, lélekkel, szívvel bódultan tapsol, és nem is sejtí, hogy Gál már azt mondja Tulainak: „Azt a szerelmes jampecet előadás után megvárom és agyonütöm!”

Végre Csillag Sári lihegve elfut, a függöny felmegy, és Gál rákezdhet a „Torreádor” dallamára, hogy:

A Rigoletto

Harcra készen áll...

- Mondja, Csillag Sári most elmegy? - kérdezi Bányai dr. Halásztól.

- Ki tudja azt előre, hogy Csillag Sári mit fog csinálni? Már volt úgy, hogy itt aludt az öltözőben, mert mind a két bejáratnál várták. Zsófi megágyazott neki.

- Mit gondol, illik most bemenni hozzá?

- Hozzá talán még bemehet, de a többi tíz nő nem öltözik maga előtt. Hiába, vannak úgynevezett hagyományok, amiket akkor is betartanak, ha semmi értelmük.

- Küldjek neki csokoládét?

- Azt semmi esetre se!

Dr. Halász haragban volt a büfésnővel, mert ez egy kis reklámtáblát nem engedett kitenni. Ha kiteszi a reklámtáblát, úgy most Bányával egy kiló zserbót vetet legalább. Dr. Halász meglegegedetten nyel. Ezt a lovagias ügyét elintézte.

- Azért mégis lemennék, hogy ha esetleg elmenne...

Lemegy. Dr. Halász követi. Gál éppen azt énekeli a „Lohengrin” dallamára, hogy Carmennek fél ötre itt kellett volna lenni, közben felnéz, összenevetnek Biharival, mert tudják, hogy Csillag Sárihoz „új fiú” érkezett, aki vadul tapsol és korábban megy el. Kalmár, a főrendező, aki az operaparódiában Colombinát alakítja, női ruhában, de bohócnak kifestve, úgy néz rájuk egy pillanatig, mint aki ölni készül, és egy másik pillantást vet a színpalak mögött alázatosan álló Csillag Sárira. És Gál röhögve énekli:

És vár a Báterfláj,

Már egy hónapja vár,

Hiába vár...

Bihari beleénekel: „Minden elsején egy részletre vár...”

Kalmár most előrelép, dühös Csillag Sárira, dühös a két röhögő kollégára, és énekel:

Kacagj, te hülye.

(A szövegben Bajazzo van, tehát ez a két kollégának szólt.)

És Bányai vár, és nem tudja, hogy bent négy színész gurul a röhögéstől, és megáll az előadás, amikor Gál újakezdi, hogy „Vár a kis Báterfláj...”

Kalmár elhatározza, hogy egy életre szakít... Nem Csillag Sárival, hanem Gállal, aki már tűrhetetlen dolgokat enged meg magának. A könyörögve ácsorgó nőnek a színpalak mögé egy pillantást sem vet, de elkezdi a „Bajazzo” nagy csárdását:

Rakassa ki, rakassa, az utat kirakassa...

Bányai vár. Az igazgató elmegy mellette, olyan derűsen, mintha huszonöt pengőnél több jegyet árusított volna, mert pontosan annyit árusított, és tizenkét pengő volt az elővétel, és potyával együtt fél ház sincs, de a fényes ábrázatú Kalifa úgy megy el, mint aki végre egy igazán világraszóló produkciót hozott itt össze. Megveregeti Bányai vállát:

- Majd jöjjön le holnap a próbára. Nagyon bízom a darabjában, és szeretem, ha a szerző urak itt vannak a főpróbán (amikor mindenki más a pokolba kívánja őket).

- Feltétlenül itt leszek, igazgató úr, és én is hiszem, hogy sikere lesz a darabnak.

- Én is hiszem. Csak sok egy kicsit ott a végén a matrózokkal...

És elmegy. Bányai darabjában nincsen egyetlen matróz sem. Az igazgató derűje mélységes szomorúságot okozott a szerző szívében. De csak egy pillanatig, mert már itt van Szatmári, aki szeret leereszkedni, mivel belülről egyre hihetlenebb előtte, hogy ennyire népszerű. És így szociális érzésével, továbbá a nagy művészek barátságos megnyilvánulásaival leereszkedik az ügyelőkhez, nézőkhöz, azoknak privát dolgairól beszélve, és természetesen az új szerzőkhöz, akikkel még nem voltak zord és kemény vitái.

- Adjisten, fiam! Maga az új szerző... Nem jön a Körút felé?

- De... Jövök... - És Csillag Sári öltözője felé néz. De a nagy komikus vonzásának nem tud ellenállni... Majd visszaszalad...

És Halász?

Halász nagy ember. Mint probléma, máris eltűnt a közelből.

Ő a Szellem képviselője. Ő már tisztában van azzal, hogy Szatmári népszerűségével nem vetekedhetik a sok csillogó ajánlat, amit a páholyban tett Bányainak, és amiből az egy szót sem hallott.

Elindultak a Körút felé a nagy komikkal, aki most elemében van! Ez a fajtájú mélységes kispolgári tisztelet az ő eleme. Itt magnetikus hatással bír, ha karon fogja, ha az illetőnek megemlíti, hogy ő egyszerű asztalosinas volt, amikor feltűnt egy műkedvelő előadáson, az egész nyájas bonhómia, amivel egy régi jó viccét elmondja, és kikérdezi a fiatalembert apjáról, anyjáról, foglalkozásáról.

- Látja, ez jó indulás... Azelőtt a kabaréírók között igen nagy urak is voltak. Csak bátran, öcsém!... És a fő, hogy törődjön a stílussal. Hiába!... Én ezt már sose fogom másképp csinálni... Pedig ha tudná, mennyi baj van magukkal, nem értik meg, hogy az ember kiáll a közönség elé, és sokszor egy icipici javítás vagy húzás...

Bányai ezt már nem hallja: „Magukkal!” Ennél a szónál ájult el lelkileg, amikor ismét általánosságban beszéltek róla és a többi kabarészerzőről. Ő már idetartozik! Ő már kettesben sétál a szeráj udvarán Seherezádével, a szultán kedvencével, aki éppen szivarra gyújt.

Sőt feléje is nyújtja a tárcáját, bár alapjában véve szűkkeblű ember, de ne higgye a nép ilyennek, azért nagystílusú áldozatokra is hajlandó. Gált, aki szivarozik, mondják, több hónapja nem kínálta már meg, és akkor is fogadásról volt szó.

- Köszönöm, nem dohányzom...

- Hát jöjjön be a holnapi főpróbára... Mert tanulni kell, mindig tanulni! Ez ilyen pálya, öcsém! Én most például a kávéházban tanulni fogok - szólt, és előhúzta egy percre a szerepét. - Tudja, az ilyen bridzsdolgozok engem nem érdekelnek - tette hozzá kissé keserűen, mert eszébe jutott barátnője, Tarnai Böske.

Elég sok pénzébe került ez a nő, holott mindenféle álékszerekkel és csatokkal kereskedett a Belvárosban. Ezenfelül kissé kutyául bánt Szatmárral, mert vagy nem szerette, vagy így szerette; az biztos, hogy olykor napokig pokollá tette az életét, és Szatmárinak minden oka megvolt arra, hogy ne közeledjék dühös barátnőjéhez, hanem a szerepét tanulja, vagy polgártársainak hódolatát élvezze egy távoli asztalnál. Mert azért a jelenléte a kávéházban

kötelező volt. Jaj lett volna, ha késik. De jaj volt akkor is, ha esetleg odamerészkedett nagy kedélyesen a különös barátnőhöz, aki tudta érzékeny pontját, és három rövid vállvonogatással lerángatta polgárok fölötti trónjáról. Még arra is képes volt, hogy másfél órán keresztül egy másik színház hasonlóan népszerű komikusáról áradozzék, amitől Szatmári mindig kissé sápadt lett, és odavolt az egész estéje.

Bányai boldogan indul visszafelé a kávéháztól: „Na Isten vele, kedves öcsém...” - mindössze így búcsúztak egy kézfogással, és Bányai rohant... Mert ez a sietés inkább futólépésnek számított. A színház előtt dr. Halászba ütközött, lihegve kérdezte:

- Elment?

- El. - Azt is mondhatta volna, hogy Kalmárral. És nagyon veszekedtek, tehát helyreállt a családi béke. De mindezt nem tette. Mert roppant éles meglátásával felfedezte, hogy Bányaiban különböző lehetőségek, százalékok és elhelyezhetőségek adódnak, ha a hóna alá nyúl, és Bányai éppen azon elvarázsolt stádiumban volt, amikor egy ember a szélrózsa minden irányában kitarja a hónalját, és bárki alányúlhat.

- Nézze, most az első dolga eljönni velem Terebényihez. Én már beszéltem vele közben telefonon, és úgy informáltam magáról Böbét, hogy biztos lehet mindenben.

- Ez a Terebényi egy hölgy?

- Terebényi egy Alfréd. De a jobb keze Böbe, aki este eljár táncolni, sovány, magas, fekete jelenség, akinek maga most majd vesz egy fél kiló zserbót, beleteszi a névjegyét, és elküldi a lakására. Ezt én előre jeleztem, és hozzátettem, hogy semmiképpen sem lehetett magát lebeszélni róla, azért ő magát nagyon leszidja majd, de másképpen nem megy.

- És...

- Ne fecsegjünk sokat. Halló, taxi! Amikor beültek, dr. Halász megjegyezte:

- A kiadás közös. Én huszonöt százalékot kapok.

- Miből?

- Az egészségből. Majd meglátja, hogy ez mind nagyon fontos. Maga már félig elveszett ember volt, amikor rám talált. Gyerünk tehát Böbéhez, azután holnap délelőtt...

- Főpróbám van - felelte dölyfösen, és másik zsebébe tette a kesztyűjét. Ez nem nagyképűség. Ez a való helyzet. Igenis, neki holnap főpróbája van. Nem valószínű, hogy a bank orvosa ezt mint betegséget tudomásul veszi, ami helytelen. Torkig van a nagyképűekkel. Milyen más a színház!

Megigazította monokliját, és hátradőlt. Ebben a pillanatban megállt a taxi. Nem számított arra, hogy dr. Halász ilyen esetben, rövid lejáratú útra is taxit bérel.

Bementek a Pompadour Mulatóba. A hely ugyan eléggé fényűző volt, ha valaki mulatozásból kereste fel, de nyilván ilyesmiről nem lesz szó.

Közép-európai időszámítás szerint tizenegy óra volt, mikor megálltak egy asztalnál, és köröttük ibolyaszínű borongással úszott a tangó hangulata, halk ruhasuhogása, parfümjé, füstje és cipőkoppanása...

- Várjon - súgta dr. Halász -, öt pengőbe kerül, ha leülünk.

- Leülünk - felelte egy gesztussal, amely dr. Halászt máris gyilkolta. Már ez a névtelen senki is bizonyos fokig mint szellemi lakáját kezeli, és egyszerűen ilyen rövid formában ellentmond? Dr. Halász takarékos volt és házias.

- Két feketét kérünk - szólt a pincérnek.

- Nekem konyakot hozzon - mondta Bányai, és megigazította a monokliját.

- Öt pengő egy konyak - mormolta dr. Halász. Persze az ilyen cérnavékony, monoklis fiúk azt hiszik, hogy ilyen módon érvényesülhetnek.

- Hol van az a hölgy?

- Ott táncol... Nézze - és az állával mutatott -, az a szép, sovány, hosszú, fekete hölgy, aki ott táncol a világhírű filmíróval. Majd ha én odamegyek, és megszólítom, jöjjön maga is oda.

Később, amikor a világhírű filmíró és Böbe, akit Böskének neveztek, és szép volt, mint egy világhírű filmszínésznő, zsebkendővel legyezve magát jött, dr. Halász, mint egy precíz párdac, lesből, villanásszerű lépéssel ott állt előtte legszebb mosolyával.

Dr. Halász legszebb mosolya is sok kívánnivalót hagyott maga után. De behízeglő volt, mintha minden pillanatban szerenádot kezdene.

Könnyed csodálkozással vette tudomásul Böbe a dolgokat, mialatt a világhírű filmíró egész egyszerűen biccentve dr. Halásznak, asztalukhoz távozott, ami némi csalódást keltett Bányaiában.

- Csak egy percem van, drága Halász - lihegte Böske, aki nagy sznob volt. - Idevárjuk az amerikai rendezőt, tudja, milyen fontos ügy ez nálunk...

- Csak bemutatom doktor Bányait - kissé kereste a kifejezést. - Színpadi szerző, és engem bízott meg, hogy összeköttetésbe kerüljön Terebényivel.

Csodálkozó, semmitmondó bólogatás, ami még jobban lehűtötte Bányait, majd mindössze ennyit mondott:

- Hiszen nálunk lesz úgyszólván... Gondolhatja... Most sietek, mert várunk valakit Amerikából, nagy kötés... Hát, majd legyen szerencsém.

És kezet nyújtott, és otthagya mindkettőjüket.

- Most maga ad nekem egy írást - mondta dr. Halász a monoklistul kissé összeroppanó Bányainak -, hogy mindenből az enyém huszonöt százalék... A fontos, hogy megkapja a zserbót, és aztán majd lekötjük a maga kabarédarabjait, ha tud egy jó ötoldalas témát írni, az sem árt...

- Szégyellheti magát! - szólalt meg Bányai mögött egy hang.

Bányai meg sem fordult, és nyomban szégyellte magát. Tudta, hogy Csillag Sári áll mögötte. Dr. Halász azt is tudta, hogy ez esetben Kalmár nem volt hajlandó túltenni magát a Pólyakalifán. És valahol félúton Csillag Sári Kalmár iránti eredeti lényének hangsúlyával így szólt:

- Hát akkor...

Hogy mi volt az, ami ilyenkor következett, azt sosem lehetett sztereotíp módon meghatározni, és attól, hogyan fújja föl magát Kalmár, odáig, hogy megpukkadjon, egészen a különleges kiszólások és rövidítésekig mindenféle válogatott egyebek következtek. Mire Kalmár felelhetett volna, Csillag Sári már rohant taxiért, hogy az elvigye őt a Sanghai Grillbe, útközben azonban kikopogott, hogy vigye a Pompadourba.

Ott esetleg találkozhatik Terkával, aki a barátnője volt. Amint belépett, megpillantotta Bányait, és rövid tűnődés után rájött, hogy ez kicsoda: ez valamiféle új szerelem, író, akivel már délután is együtt voltak, és máris a vállára csapott Bányainak, a legmélyebb szemrehányás és legőszintébb elkeseredés hangján szólva:

- Szégyellheti magát!...

- Kérem... - védekezett Bányai naivan. - Szatmári elhívott...

- Jó, jó! Csak mentegesse magát! Látják, ilyenek maguk férfiak! - és Bányai sajnálta, mert úgy látszott, hogy sírva fakad. Kissé szipogott, és lehajtotta a fejét, de azután kissé mosolyogva hosszú pillái alól felnézett. - Szerencsére, én megtudtam, hová ment...

- Honnan?

- Még kérdezi?

Bányai már nem kérdezte, de még mindig nem tudta. Csak meghatotta őt ez a fényes szemű arc, aki őszintén örül most Bányainak, ilyen módon a hazugságai egész különös elemzést nyertek. Mondjuk, egy műfelháborodásból kiindulva képes volt a legőszintébb meggyőződés drámai kitöréséig elmenni. Ő most komolyan örült Bányainak, mert Terka utálatos az utóbbi időben, de hogy miért, azt éppúgy nem tudta, mint hogy miért örül Bányainak. A fiú valami roppant megnyugtató és kedves, finom mondatot akart elkezdni, de Csillag Sári máris így szólt:

- Mennyi pénze van? Ugyanis, ha nincs sok pénze, akkor mehetünk innen egy olcsóbb helyre, mert ma éjjel inni akarok... - Miután nem felelt azonnal: - Szóval nincs sok pénze. Milyen jó, hogy itt találtam. A maga lényében van valami megnyugtató, és ma olyan ideges vagyok - mondta rezdülő orrcimpákkal és igazán könnyes szemmel, hogy maga is meghökkent, tehát így folytatta: - Megint jelenetem volt az elvált férjemmel! Ő mindenáron vissza akar! Én mindenáron nem tudom, hogy mit akarok...

Közben Kalmár fájtn neki. Kalmár, ez a gazember, akit bárcsak ne szeretne.

- Jöjjön a Csengery utcába, tudok egy olcsó vendéglőt... - mondta. - Nem baj, ha nincs pénze. Nálam van!

A sofőrnek kint odaszólt, mielőtt Bányai szólhatott volna:

- Oktogon!

Együtt ültek az autóban. Bányai nem mert szólani. Mit akar ez a nő az Oktogonon?

Azt mondta, hogy a Csengery utcában tud egy helyet.

- Az Oktogonon sok kávéház van! - közölte röviden. - Nem akartam a sofőrnek sokat magyarázni. Figyelmeztetem - mondta erélyesen -, hogy ebből ne vonjon le semmiféle következtetést, semmiféle biztosat. Én se vonok le. Inni akarok, mert olyan... - és sírva fakadt -, olyan szerencsétlen vagyok a főpróba miatt!...

Bányai ezen nagyon csodálkozott. Hogy miért ideges a főpróba miatt?

Pedig csakugyan azért volt ideges. Mert egész délelőtt Kalmárral kell együtt lennie. Erről eszébe jutott valami.

- Van revolvere?

- Minek?

- Azt kérdeztem, hogy van-e revolvere! Ne kérdezzen, hogy minek kell!

Mikor látta a férfi megrökönyödését, megint felmosolygott rá a hosszú szempillák alól, és azt mondta: - Maga persze azt hiszi, hogy én ideges vagyok. Megölnek ezek a ruhapróbák. Tudja, nemcsak a Fővárosi kabaré van a világon, én pódiumon is szerepelek...

- Hiszen találkoztunk délután.

- Na és? Azt hiszi, elfelejtettem? - mintha zavarban lenne, játszadozott a retikül cipzárával. - Nekem most tulajdonképpen valakivel kellene lennem... De eszembe jutott ez a délután...

- Kicsoda az illető?

- Úrlovas - felelte habozás nélkül Sári, mert két év előtt csakugyan udvarolt neki egy úrlovas, és ez most eszébe jutott. Hogy ilyen aprókat miért hazudott, mikor az úrlovas már régen távol volt, sőt már nem is volt úrlovas, mert elhízott, azt maga sem tudta. Szerinte egy ilyen Bányainak muszáj hazudni, mert különben mit mondjon az ember? Azt, hogy megdöglik Kalmárért, vagy azt, hogy délelőtt megveszi azt a bizonyos kalapot, vagy sok minden egyebet, amitől

Csillag Sári fájó szívvel bolyongott az életen át, nem mondhatta neki, és ezért állandóan aprókat hazudott.

Azonban az Oktogonra értek, Bányai kifizette a taxit, és bementek egy nem éppen frekvenciált kávéházba. Mikor beléptek, Csillag Sári édes mosollyal mondta: - Látja, ezért nem akartam ott maradni a Pompadourban. Hogy magával egy kedves, csendes kis helyen legyek. Majd beülünk oda, abba a páholyba...

- Hiszen ott van Kalmár rendező úr és Gál úr.

Csillag Sári vállat vont, és lebiggyesztette a száját, mint akit ez a körülmény hidegen hagy:

- Nem szeretem a ripacsokat... - mondta, de hangos szervusszal köszönt Gálnak, és végül leültek abba a páholyba, amely Csillag Sárinak megfelelt:

Illetve. Megfelelt: ez tág fogalom. Csillag Sári leült, és keményen rászólt Bányaira:

- Azt akarja, hogy berekedjek?... Mit néz? Nincs letakarva a márványlap. Hozasson egy abroszt... Így nem tudok lekonyökölni. Egyáltalán, miért nem jön itt egy pincér?!

Különös összefüggés volt. Csillag Sári Kalmárt szerette, és abból valahogy úgy adódott, hogy egyszersmind Bányait kínoznia kell. Bányainak még a hangja is kissé vékony volt, és sűrűn használt kicsinyítő képzőket, ami Csillag Sárít a legjobban idegesítette. Nem kétséges, hogy Bányait egy kicsit kínoznia kell ahhoz, hogy megenyhüljön Kalmártól.

Jött a pincér. A fiú nem szólt. Most már annyira összezavarodott benne a Csengery utca, a Pompadour, Csillag Sári sokféle, ötletszerű ellentmondása, hogy nem mert szólani. Pedig nyilvánvaló, hogy italt kell rendelni, hiszen ezért jöttek ide a Pompadourból. Csillag Sári a pincérhez fordult.

- Van Benediktiner?... Hozzon Benediktinert!...

Ez valami volt, amit az Oktogon képviselt, a Dunapart és a Csengery utca között.

- Maga persze engem ki tudja milyennek gondol... Apropos. Megígérte, hogy egyszer bemutat az édesanyjának.

- Ő nagyon egyszerű asszony - mondta Bányai, és kerülte a témát, mivel Birsics-őseit, akik talán joggal pirulhattak volna Bányaiért, most kellemetleneknek tartotta.

A második Benediktiner után Csillag Sári megint ideges lett a főpróba miatt, és sírva fakadt. Bányait most már szerette kicsit: Szüksége volt ilyen sovány, vékony hangú egyénekre, akiket magával hurcol, akik a lóversenyre vitték, tolongtak a mozi pénztáránál, és általában Csillag Sári abszurditásaival szemben hindu zárándokok szelídségével viseltettek.

Bizonyos vonatkozásokban Sárinak Kalmár se képezett kivételt. Sőt. Viszont Bányai és a többi áldozatok, állandóan a hosszú szempillák hatása alatt, elhatározták, hogy ezt a leányt jó útra fogják téríteni.

Ezek a kísérletek Csillag Sári életének legunalmasabb epizódjai voltak. A legnagyobb hiba az volt, hogy Csillag Sári élete egyáltalán nem haladt rossz úton, de időnként sikerült elhíttetni vele, hogy milyen rossz.

Most egy futballista jelent meg Kalmárék asztalánál, akit inkább külalakja, mint képességei miatt Slózinak neveztek. Az egykor világhírű Schlosser Imre kvalitásai közül állítólag csak a hosszú fej és a mérsékelten egyenes láb tette őt megkülönböztetetté. Amint Kalmár nevetése felhangzott, és leültették maguk közé a Slózit, Csillag Sári nyomban rendkívül ideges lett a holnapi főpróbára való tekintettel, és így szólt:

- Jöjjön velem! Szeretnék magával valahol teljesen kettesben lenni. Fizessen! Van nálam pénz.

Ez azt jelentette, hogy további dorbézolásokra fedezetet tart magánál. Távozáskor természetesen el kellett haladniuk az asztal mellett, amelynél a „ripacsoknak” nevezett kollégák ültek. De átsietett mellettük a ruhatárba. Itt egy rövid jelenet következett, amely úgy indult, hogy Sári azt mondta:

- Pardon! Egy pillanatra. Dolgom van...

És már bundában visszabogott a ruhatárból. Az ilyen visszabogások is jellemezték. És az is, hogy Bányai-szerű, buddhista lelkivilágú udvarlót esetleg állva hagyta itt vagy ott a ruhatárban. Esetleg elkészönt tőlük később egy újabb visszabogással, és a legtündéribb mosolyával közölte, hogy itt kell maradnia, mert a tulajdonos iderendelte az egész családját a kedvéért, vagy mert megérkezett az unokafivére Csaszlauból... Oly mindegy volt neki, hogy mit mondott ilyenkor.

Most még csak odarobogott az asztalhoz, és rezdülő orrcimpákkal megállt egy másodpercre, olyan módon nézegetve Kalmárt, mint egy ideges férfiszabó, aki mértéket vesz, de...

Közben kissé dobolt a retiküljén, és mert ezt a mozdulatot jól ismerték, többekben is meghűlt a vér. Azután röviden így szólt:

- Van számomra egy perc időd?!

- Számodra mindig - mondta nyájasan Kalmár, és követte egy távoli páholyba.

- Nézd, én nem kérek tőled semmit. Te mész jobbra, én megyek balra, csak egyet kérek tőled: ne hagyj ma egyedül ilyen állapotban, és szeressél egy kicsit...

És ráborult Kalmár karjára, és sírt. Kalmár szokása szerint tehetetlen volt ilyenkor több okból.

Először, mert csakugyan szerette Csillag Sárít, amennyire ez Kalmárnál egyáltalán lehetséges volt.

Másodszor, lehet, hogy Csillag Sári egy percen belül gúnyos mosollyal így kiált, hogy „ezt nem vártam tőled”, és eltűnik:

Megjegyzem, Csillag Sári ezt a legkülönbözőbb dolgokra mondta. Egyszer valakit éjjel kettő-kor felkeltett, hogy kísérje őt azonnal Genf-be, és az illető mondta, hogy gyermekei vannak, állása van, de Csillag Sári máris megvető orrcimpával mondta: „Kérem! Nem ezt vártam magától, de rendben van!”

- Mondd, mit akarsz tőlem egyáltalán? - kérdezte Kalmár.

- Tőled? Semmit! Vedd tudomásul, hogy Bányai Ferenc író menyasszonya vagyok. Ez abban a pillanatban jutott az eszébe, dühében.

Bányai ezalatt a ruhatárnak támaszkodott, kissé bágyadtan és szomorúan, mint egy megőrzésre hátrahagyott holmi.

- Ha te valakinek a menyasszonya vagy, akkor mért rendezed ezt a nagy bőgést? Itt a Pólyakalifáról van szó.

- Itt arról van szó, hogy szeretsz, vagy nem szeretsz? De már arról sincs szó. Bocsánat, Kalmár úr!

- Hová mész? - kérdezte Kalmár.

Csillag Sári lenézett a retiküljére, és végigsimította és elmosolyodott. Kalmár szerette ezt a mosolyát, de nem akkor, ha őt csapja be. Ugyanis, ha Csillag Sári lesütötte a szemét, mosolygott, és megsimította a retiküljét, csalt. Hihetetlenül kedves volt, de néhány alapos ismerője előtt szemaforoként jelezte:

„Vigyázat, hazudok!”

- Várjál meg - mondta Kalmár, aki Csillag Sárral szemben, habár már számtalanszor megmondta neki, hogy hazug kutya, mégis érthetetlen okoknál fogva, ha kigyúlt a szemafor, és ezt jelezte, hogy „Vigyázat, hazudok!”, tehetetlen volt.

- Várj meg a klubban - mondta szinte dühösen.

- Itt várlak meg! - mondta Csillag Sári, felvonta fél vállát, és levonta fél száját.

- És a vőlegényed a ruhatárban?

Csillag Sári óriási, csodálkozó szemeket meresztett, mint aki nem érti a kérdést:

- Azt elküldöm. Tudod, hogy unom.

Mielőtt Kalmár bármit tehetett volna, Csillag Sári legbájosabb arcával kisietett a ruhatárba, csípőit és vállait kissé ringatva és olyan mosollyal, mint aki nagy örömet szerez valakinek, felkeltette a fal mentén elszunnyadt „vőlegényt”.

- Hát ide hallgasson, kedves Ödön...

- Ferenc vagyok...

- Akit én szeretek, azt mind Ödönnek hívom, mert volt egy kedves agaram, és arról nevezem el azokat, akiket szeretek. Képzelje, mi történt - fogalma sem volt még, hogy mi történt Bányai számára, ezt kitöltötte egy kedves mosollyal, mint aki várja, hogy Bányai eltalálja, közben lázasan dolgozott az agya, és már kezdett ideges lenni. Ha nem jut valami jó az eszébe, akkor egyszerűen elküldi. Egy ujjal hozzáért Bányai karjához, kissé lesütötte a szemét, ide-oda húzogatta azt az egy ujját, és azt mondta mosolyogva: - Itt van a direktor, és meg kell beszélni valahol a ruhákat. Tudja, holnap premier - és most szemafornézés és mosoly. Bányait ez fellelkesítette.

- Megvárhatom?

- Nézze, ez nem olyan ügy... És a világért se szeretném... Ugyanis - mondta a legkihívóbb mosolyával Bányainak, kit mélységesen szeretett volna lerázni -, ugyanis lehet, hogy két-három órát tart a megbeszélés... És utána... utána a klubba kell mennem...

- Ott megvárhatom?

- Igen! - mondta lelkes biztatással, ugyanis tisztában volt azzal, hogy a klubban egy óra múlva záróra lesz, és ő majd erre hivatkozhatik, ha esetleg hivatkoznia kell valamire Bányainál.

Bányai nem sokat értett a történetekből, de mint szófogadó vőlegény, távozott.

Kalmár is fizetett, és Sárival elmentek. Taxiba ültek, ahogy itt általában mindenki mindig taxiba ült. Kalmár mindenféle komoly dolgokat mondott neki, hogy a szemaforral szemben megőrizze maradék méltóságát, közben a taxi az Országház térre ért, itt bementek egy harmadik helyiségbe, ahol brandyt ittak. Csillag Sári kijelentette Kalmárnak, hogy szereti a brandyt. Továbbá szereti a helyiséget.

És ittak brandyt és még brandyt, és hallgattak egy dizőzt, kitűnően érezték magukat mindaddig, amíg a Pólyakalifán annyira össze nem veszte, hogy Csillag Sári kijelentette, hogy most már véglegesen, örökre szakít Kalmárral, és kiabálva, sírva egy taxin elrobogott.

Negyedik fejezet

Csali baba és a negyven napló

1.

Bányai a klub előtt állt és tűnődött. Bement a klubba. Először közölték vele, hogy csak tagok, azok hozzátartozói vagy vendégei látogathatják a helyiségeket. Erre megkérdezte, hogy itt van-e dr. Halász. Azt mondták, természetesen.

És természetes, hogy jött dr. Halász!

- Csakhogy látom! - kiáltotta. - Kifizettem a két feketét, azt holnap elszámoljuk. - S miközben mentek fel a lépcsőn, valami írást vett Bányaitól, amely szerint valamiféle rejtélyes vidéki műkedveléssel egybekötött haszon bevétele esetén dr. Halásznak jár húsz százalék, és ez irányban megbízza...

Mire aláírta, valahogy besodródott a játékszobába, és itt Halász megmutatta neki az asztalnál Terebényit, egy szemüveges, kopasz, alacsony, finom arcú embert, aki römizett.

- Hat órától kezdve römizik - oktatta Bányait dr. Halász. - Ezért ha valaha dolga lesz fönt, jegyezze meg, hogy öt óra után inkább menjen el, mert ha elhúzzák az időt a römipartijától, azt nem szereti.

Terebényi asztalánál kibicelt az operettszerző, akinek valamilyen ügye volt dr. Halással, és ezért az asztal közelében álltak mind a hárman. És ekkor fedezte fel Bányai a Nagyvezírt.

Egy váratlan, rendkívül nyugodt lendülettel, de voltaképpen véghetetlenül izgatottan, könnyedén odaállt kibicelni. Mi lehet? Végre is ez egy klub, és ő író. E nyugodt lendületnek köszönhető, hogy az ismert operettíró felnézett rá, és dr. Halász bemutatta őket egymásnak.

Ő pedig nézte saját bankjának ismeretlen szellemóriását, amint íráshoz szokott, puha, fehér kezével jegyzi és jelzi a játszmák eredményeit, bizonyos passzióval és gondos figyelemmel.

És Bányai hallhatta, hogy a finom kezű vezérigazgatóját minden üres fecsegés csak bosszantja, és állandóan így szól: „Na ki oszt?! Beszélgetünk vagy játszunk?!” És lapjait a gusztálás nevű kezelési módon lehetőleg a legszűkebbre nyitotta ki, hogy csak egy-egy csücsköt obszerválhat ott örökké nyugtalan, ide-oda járó pillantásával, amelyhez egy mosolyt applikált, és időnként igazgyönggyel díszített arany nyakkendőjét babrálta, hogy kártyaizgalmát leplezze.

Roppant szeretett nyerni.

Mennél többet nyert, annál kedvesebb volt partnereihez, és eme gesztusában, továbbá nyakkendőtüjén játszadozó ujjain, egész lénye kifejeződött.

Nyerni!

Terebényit váratlanul a telefonhoz hívták, ugyanis Böske rásózta a filmíró egy régi regényét a Budapesten járó amerikai rendezőre, és sürgősnek látszott, hogy megjelenjék Terebényi a Pompadourban.

Terebényi siralmasan igazgatta a cvikkerét a telefonnál.

- De drágám, ez az egész ügy már perfekt... Nem lehetne nélkülem?

- Nem! Ide kell jönnie az igazgató úrnak, mert azt állítja ez az amerikai, hogy mi valami hasonló témájú filmet adtunk el öt év előtt Németországnak.

- No de ez nem igaz!

- Sajnos igaz.

- Annyira hasonlít?

- Ugyanazt adtuk el. Hát legyen szíves és tisztázza az ügyet, mert ez az amerikai csak magának hisz... Különben is, a filmíróval még nem számoltunk el, és most majd esetleg lármázik...

Mit volt mit tenni? Ez nem tartozik történetünkre. Az öt év előtti német filmeladás és az idei amerikai vétel legfeljebb annyiban tartozhat regényünkre, hogy az igazgató szomorú volt, mert abba kellett hagyni a römit.

De mialatt beszélt, ez csodálatos dolog, a legszentebb szentélyek varázslatos vezérigazgatója Bányai felé fordult:

- Doktor Lakatos Imre... - kézfogás, Bányai hebeg.

- Vegye fel Terebényi lapját, amíg telefonál. Nem lehet így játszani. Ha telefonálnak és beszélgetnek, inkább számoljunk le. Egyelőre vegye fel a lapot, kedves Brankovics úr...

- Bányai... - helyesbít szerényen, és végigfut rajta a hideg, mert dr. Halász egész ízléstelenül, hangosan így szól a legtitokzatosabb Lakatos Imréhez, hogy: - A kitűnő író!

- Igen? - szól a nagyember, kinek hosszú szakálla van, és bankkörökben az a vélemény róla, hogy övig érő szakálla lesz, mire határozott választ ad valamire. - Úgy? Ez nagyon érdekes, szóval, író... Azt tudja, hogy kopogásnál nem kell kivárni egy kört?

A szenzáció mindössze ennyire hatott rá, és fél szemét összehúzva, szivarfüstjén át elkezdte a lapjait gusztálni.

Most jön Terebényi. Látja, hogy helyén a fiú játszik! Nagyszerű! Taxi oda, taxi vissza, és egy óráig még kiegyenlítheti a differenciát, mert vesztésben volt.

- Terebényi vagyok:... Kedves öcsém, játsszon helyettem, amíg visszatérek!

Bányai úgy érzi, hogy dr. Halászt le kell szűrnia, mivel ez így szól:

- Bányai úr színpadi szerző, és igazgató úrnál már lekötöm holnap:

- Igen? - mondja közömbösen, és körülnéz, amíg egy lakájt talál. - Kiskocsit...

És elmegy.

- Maga milyen színpadi szerző? - kérdezi Lakatos Imre, mert látja, hogy ha sorra kerül, rómi, és ilyenkor szeret valami közömböset beszélni, nehogy előtte kopogjon valaki, miután leolvassa arcáról a türelmetlenséget.

- Én, hogy úgy mondjam... - feleli Bányai. - Egy kabarédarabbal...

- Rómi vagyok! Most nézzen ide! Az előbb behúztam ide a kvartba egy hetest, és most jött a káró ász. Hát mit szól ehhez?

Kirakja a lapjait, és Bányainak már nem érdemes folytatnia az ügyet.

Éjfél után egy óráig összesen hétszáz pengőt vesztett és Terebényi nem jött vissza.

Mit tehetett Bányai? Miután már Clizmát szívott, és Chartreuse-t ivott? Miután a világhírű operettíró melléje ült kibicelni?

Itt ugyanis az érdek fogalma nem logikus. Az érdek az olyan, hogy ülünk melléje, mert külföldi cigarettát szív, és Chartreuse-t iszik, holott tegnap a kutya sem ismerte, és ma csak ez a kutya dr. Halász ismeri. Ez a dr. Halász biztosan titkolja, hogy miféle világhírű ügyekkel áll összefüggésben ez a Bányavári. Tehát ülünk melléje. Mert mit lehet tudni?

Mit tehet ilyenkor Bányai? Hanyag gesztussal átnyújt három turistacsekket hétszáz pengő értékben. Ezt Lakatos átveszi, hiszen bankigazgató. Ezzel történetünk újabb fordulatot vett, mert hősünk déli tizenkettőkor elindult a közgazdaság prózai tündérországából a mesés, titokzatos, füledt Indiába egy alig használt, intakt étellel, és menetrend szerint éjjel egy órákor hétszáz pengőt sikkasztott.

2.

Csali Babához úgy került fel, hogy váratlanul ismét megjelent a Szellem. Természetesen dr. Halász. Határozottan kísérteties egyéniség volt, amikor víziószerűen feltűnt most a klub előtt, éjszaka, és egyszer csak ismét ott állt Bányai Ferenc mellett mozdulatlanul egy Szellemhez mérten stílszerűtlen lomposséggal, kövéren és álmatagon, e különleges Piladésze újdonsült művészeknek és meghitt barátja titokzatos százalékrészesedéseknek.

- Elkészült?

- Tessék? - kérdezte az író (hivatalnok, vőlegény, sikkasztó stb.). Nem ismerte a tündérszági tájkifejezéseket.

- Úgy értem - definiálta dr. Halász -, hogy nincs egy vasa sem bizonyára. Nem tesz semmit. Kedvező állapot ifjú írónál, merész felívelésekhez. Holnap Terebényitől újítunk. - Nem várta a kérdést, hanem máris definiált. - Újítani annyit tesz, hogy az ember ismét pénzhez jut. Az újítás lényegéhez tartozik, hogy olykor sikerül, sűrűn nem. Most mi a szándéka?

- Fáradt vagyok...

- Én is. Tehát pálinkát fogunk inni.

- Nem volna jobb hazamenni?

- Lebeszélem. Üzleti érdeke, hogy pálinkát igyunk. Meg kell ismernie néhány nevezetes embert. Jöjjön a Tulipán Sörözőbe, ott mindenki együtt van záróra után, mert az emberek ilyenkor fáradtak, és pálinkát kell inniuk. Adok magának húsz pengő a contót, és a többivel ne törődjön...

Bányai átvette a húsz pengőt, és fagypontra alá csökkent ellenállásának gépies, szinte alvajáró állapotában követte az elhízott dzsint, hogy pálinkát igyanak, mivel fáradtak voltak.

A bankszakmában ilyen eljárás, kimerültség esetén, ismeretlen. Új hivatása azonban nem szakma, hanem bolyongás a napkeleti mesék csodálatos birodalmában. Itt gyanútlan fiatal-embereket eljegyeznek, itt gorombáskodnak vagy csókolóznak, és alkoholba fojtják a fáradságot.

Továbbá sűrűn közlekednek taxin.

Mintha évek óta sürgős és fontos dolguk volna, csak éppen nem tudják, hol. Mindenesetre sietnek, mert egyik taxiút közben esetleg kiderül.

Megérkezett a tömött, lármás, füstös Tulipán Sörözőbe. Letelepedtek egy üres asztalhoz, és dr. Halász viharos sebességgel tájékoztatta Bányait a jelen levő szaktekintélyekről.

- A színházak legfőbb urai a pénzemberek - oktatta dr. Halász az újdonsült író.

- Nem Málnásié a színház?

- Természetes, hogy az övé. Ezért ő ott nulla. Akinek színháza van, az nem sokat számít az intézmény vezetésében, mert a színházhoz pénz, sok pénz kell.

Tehát mindig akad valaki, aki nem a színházzal foglalkozik, ergo pénze van.

- De mégiscsak Málnási az igazgató... - jegyezte meg ismét bátortalanul, de a Szellem csak legyintett, mint annyian, ha Málnásiról volt szó.

- Mondtam már magának, hogy ő a színigazgató, tehát nem számít. Elmondom magának a kabaré különleges hierarchiáját - és bal mutatójával jobb keze hüvelykéhez ért: - Az első személy, grata persona, akitől minden függ, Fuksz néni, a házivarrónő...

- Tessék?

- Fuksz néni. A lánya révén, mert ez Amerikába vándorolt, és férjhez ment Prezényi mérnökhöz. Prezényi mérnök a háztulajdonos fia, és így a háztulajdonos már több alkalommal Fuksz néni közbenjárására kegyelmezett meg Málnásinak, először a mohácsi művésztidőben. Ez a vészes konzorcium fél évig tartott, és mohácsinak azért nevezik, mert 1526 pengő volt a legjobb heti átlag. Közvetlenül Fuksz néni után - mutatójával most a másik mutatójához bökött - következik... izé... Csillag Sári... Ezt nem részletezem... - krákogott, csavargatta a nyakát gallérjában. - Magam sem tudom... biztosan... de tény.

Bányai kissé elsápadt belülről. A „menyasszonya” ilyen titokzatos faktor a színháznál, és... és ő nem tudja. Csak nem féltékeny? Lehet álmatlanság is. Illetve álmoság. Mindenesetre rossz érzés, hogy nyelni kell tőle, és egy mély lélegzet sem könnyít a nyomáson.

- És csak utánuk jön Málnási? - kérdezte rekedten.

- Hol jár még Málnási! - felelte elnéző mosollyal e naivitás felett dr. Halász. - Harmadsorban következik Dutzler, a kellékes, aki négyezer pengő készpénzzel és kétezer pengő kellékkölcsöndíjjal úszik Málnási után, és mit kaphat törlesztésül mást, mint azt, hogy a művészi vezetésbe állandóan belebeszélhet. Tavaly levetetett egy darabot a műsorról, mert sértette a magánéletét. Valami hasonló történt vele fiatalkorában, mint amiről a darab szólt. - Most a gyűrűsujjára bökött, és ezzel már a negyedik ujját tartotta jelentősen Bányai orra elé: - De nyomban utána, mellékesen talán a többiek felett is olykor, Kerényi Terka következik.

- De hiszen nem is tag.

- A Fuksz néni és a Dutzler tán azok? Kerényi Terka hatalma idényszerű jelleggel bír. Rendkívül megnövekszik, mikor a Nagyember fordul hozzá tanácsért. De úgyis elég hatalmas, ha kezdeményez és felkeresi a Nagyembert, egy halaszthatatlan intrika ügyében. Ez úgy történik, hogy elhívja vacsorázni, szórakoztatja - és sóhajtván közbeszúr egy nota benét -, mivel, sajnos, igen jópofa, és ez mindnyájunk átka; szóval vacsora után, a kellemes jó hangulatban, egy pontosan irányzott viccel leteríti valakit.

- És kicsoda a Nagyember?

- Ezt maga nem tudja? A Nagyember, aki egyáltalán nem számít, de minden tőle függ. Nem számít, mert sejtelve sincs a színházról, és tőle függ minden, mert dúsgazdag felnőtt- és babakelengye nagykereskedő, és korlátozott mértékig ugyan, de végszükség esetében Málnási mögött áll pénzügyileg. Most még következik az ötödik tényező, akivel jóba kell lenni, mert Málnásit bizonyos vonatkozásban irányíthatja, ez Rézovics Alfréd kárpitos és díszítő, aki a ruhatárt és a büfét bérli, továbbá nyolcezer pengő óvadékkal gyászolja vaksorsát, amiért Málnásival megismerkedett. És most esetleg Málnási következik, de ez nem biztos, miután annyi embernek tartozik, és annyira kedélyes, hogy készpénzfizetésen kívül minden kérést teljesít.

Bányainak fájdalmas szikra röppent fel az agyában.

- Csillag Sári is... a Nagy... a Nagyemberre van... befolyással?

- Mit tetszik?... No igen... A Nagyember feltétlen hódolója Csillag Sári művészetének, de... ez hófehér romantika.

Elakadt. Búsan nézték egymást. A kövér dr. Halász és a sovány, cinegefejű Bányai, író, vőlegény, dezignált fegyenc és elvarázsolt bankhivatalnok. Ki lenne olyan naiv, hogy egy felnőtt- és babakelengye nagykereskedő hófehér, regényes hódolatában higgyen? Ez még Bányai tájékozatlanságát is meghaladó, gyerekes feltevés lenne.

Most Bányai mögül finom illatszerfuvallat érkezett, selyemsuhogás kíséretében és az elegáns Kerényi Terka karperecektől zörgő csuklója közvetlen a füle mellett leereszkedett, és egy apró, formás, kemény kéz nehezült az író vállára.

- Mondja, maga szélhámós... - szólt gorombán, de nevetésbe vibráló hangon dr. Halászhoz.

Bányai vállára támaszkodva!

Egy hatalmas róka farkok is megcirógatta a fiú arcát, a művésznő válláról csüngve.

- Csókolom kezeit, művésznő - szólt felugorva dr. Halász, és megcsókolta a feléje nyújtott kacsót.

- Miért nem jött fel a kottáért? Maga mindig dumál, dumál, azután sehol semmi!... Menjen odább, engedjen leülni. - Bányai, félig kiszorítva, odább húzódott az energikusan helyet foglaló Kerényi Terka ellenállást nem tűrő vonulatától, és kissé káprázott a szeme, ahogy a művésznő briliánsoktól dús ujjai szájához vitték a cigarettát, és amúgy is gömbölyű arca felfújódott a beszívott füsttől. - Holnap délben jöjjön fel, kaphat ebédet is, és vigye el a kottákat... Ki ez a fiatalember?

Kerényi Terka köpcös volt, középtermetű, markáns hangon beszélt, nagyokat nevetett, és ami a szívéen, az a száján. Pályája kezdetén, vagy huszonöt év előtt (egyesek szerint harmincöt is lehetett az évek száma), mint jónevű szubrett szerepelt. Azután elhízott, és most már csak kisebb szerepekben jelenik meg olykor a közönség előtt. A szeme sarkában néhány finom ránc jelezte, hogy Kerényi Terka, az okosságáról, humoráról, bölcsességéről ismert komika felett már elmúlt a „bolondos idő”. Az a bizonyos „bolondos idő”, amikor Kerényi Terka nevével kapcsolatban a szelídebb és botrányosabb szerelmi ügyek az egész fővárost izgalomban tartották.

Hogy nem süllyedt vissza a letört művésznők alkonyának magányos, sivár Hadészébe, azt már nem a barátainak, hanem barátnőinek köszönhetette.

Kerényi Terka az ország ismertebb művésznőinek kedvelt barátnője volt. Következő közismert tulajdonságai miatt:

1. Isteni pofa.
2. Okosabb, mint az összes „okosok” együttvéve.
3. Boszorkány, aki mindenkiről mindent tud (színésznők életkorát, előre látható szakítást, kezdődő szívügyeket, darabok bruttó bevételét stb.).
4. Utoljára, de nem utolsó-, hanem legelsősorban, jaj annak, akire megharagszik, és elkezd az illetőről jó „bemondásokat” terjeszteni.

A jó „bemondás” ciánkália rettegett fegyver az olyan markánsan szellemes nő birtokában, mint Kerényi Terka. Hagyján, ha azt mondják egy művésznőre, hogy öreg, nem baj, ha dühösen szidják, hogy rossz a szerepében, de végzetes egy szellemes szójáték, amit felkap a város. Ezt nevezik „bemondás”-nak. Egy eszpresszóasztaltól indul el útjára. És a klubokban, kávéházakban, kulisszák mögött két hétig röhögnek rajta. Egyszer Szerémi Melittáról, a csodálatos operettcsalogányról azt mondta, hogy ő a magyar Abnorma Shearer. És nyomban röhögött is hozzá harsány, mély hangján, hogy a szemei szinte eltűntek teljesen, mert így szokott nevetni. A primadonna három hétig nem ment az utcára, és visszavonult a társasélettől.

Azután: állítólag Kerényi Terkának sok pénze van. Az bizonyos, hogy gyűrűkben, karkötőkben, brossokban megnyilvánuló szertelen ékszerimádata, valamint gyönyörű róka- és egyéb szőrmegyűjteménye alátámasztja ezt a vélelmet. Állandóan „pöfékeli” a cigarettákat. Így nevezik azt a dohányzási módot, mikor valaki beszívja és kifújja a füstöt, anélkül, hogy egyetlen szippantást is leszívna a tüdejére. Így, váratlan kacagásaival együtt, felfújódó arcából némi füst robban ki. Hogy külön detonáció jelleget adjon amúgy is explóziószerűen harsány jókedvének.

Ki nevezte el Csali Babának? Rejtély. A szerzőséget mindenki tagadja. Mindenki tudja, hogy jaj lenne az illetőnek Kerényi Terka rosszindulatú humora következtében. A sötétben rejtőzöttetés azonban e jól irányzott mondással, sok áldozat vérbosszújaképpen, elsőrangúan szíven döfte Kerényi Terka hiúságát.

Csali Baba!

Külső ember nem érthette. Bennfentesek valamennyien tudták, hogy miről van szó. Csali Baba negyven napló tulajdonosa. E negyven napló minden oldala megható és ábrándos feljegyzés szerelmeiről. Hogy írói génuszát a művésznő miért kvart alakú, százlapos, hitelesíthető, perforált és fóliabeosztással ellátott, úgynevezett pénztári naplókba írta, erre éppoly kevésbé lehet felelni, mint arra, hogy miért kedvelte Leonardo da Vinci a beborult ég szürkés megvilágítását, amikor megszállta az ihlet és ecsetjéhez nyúlt. Miért szerette Balzac, ha szobájának klastromcellaszerű környezetében, egyesek szerint barátságában, dolgozhatott, vagy hogy ne is említsük

Schillert, az unalomig ismert rohadtalma-illat nemtőjével. Ki tudja elemezni egy művészlélek különleges követelményeit az alkotás szent ihletéhez? Kerényi Terka szerelmes történeteit ezen merkantil hangulatú „Napló” című könyvekben álmodozta röviden és tömör stílusban, úgyhogy mindössze negyven darab százlapos könyvben leírhatta legjelentősebb szerelmeit.

Hogy a kevésbé jelentős szerelmeivel együtt hány kötetet tennének ki Kerényi Terka összes művei, ezt a klubban egy hivatásos biztosítási matematikus megkísérelte kiszámítani, (de úgy mondják) befejezetlen maradt a valószínűségszámítás, mivel a művészkлубban senkinél sem volt logaritmustábla, hogy megfelelő botrányra emeljék a negyven napló tartalmát.

Az igazi, önzetlen, művészi alkotás idővel elnyeri jutalmát. Kerényi Terka negyven naplója állítólag nagymértékben hozzájárul gondtalan életéhez. Egészen komolytalan vagy legalábbis hajdan kevésbé komoly kiválóságai az ország társadalmi életének sosem mulasztották el Kerényi Terka úri diszkrécióját honorálni, amennyiben megjelent náluk a művésznő, és súlyos gondjai felől panaszkodott.

Mindezt dr. Halász már dióhéjban vázolta Bányai Ferenc írónak a sörözőbe való megérkezésük után, abból az alkalomból, hogy Kerényi Terka művészekről zsúfolt asztala mellett elhaladtak.

Kerényi Terka is viharzott, mint Csillag Sári, de nem az az ideges rapszódia irányította, ami Csillag Sárít olyan félelmetessé tette. Szó sincs róla.

Kerényi Terka izmosan viharzott!

Fölényesen, mindent elsőprően, jókedvűen és huszárosan. Csillag Sárít a határozatlanság és a pillanatnyi hangulata sodorta egyik ellentmondásából a másikba. Barátságuk éppen ezen a rendkívül nagy ellentétén alapult. Amikor Csillag Sárin erőt vett a sírógörcsbe torkolló hisztérikus rohama, Kerényi Terka megmondta neki, hogy „Édes fiam, ha valaki hülye, azon nem lehet segíteni! Az életben mindent úgy kell venni, ahogy van, és nem szabad egyszer szerelmesnek lenni, egyszer megsértődni, dühöngeni és sírni, ez mind marhaság! Én mondom neked! Egy frászt fiam, a férfiakért!”

Csillag Sári ilyenkor sírva a nyakába borult, igazat adott neki és csak arra kérte, hogy adjon kölcsön neki egy revolvert, mert öngyilkos akart lenni. A revolver helyett felajánlott „egy nyavalyát” már a díványon vergődve vette tudomásul, közben sűrű harapásokkal szét tépett egy zsebkendőt.

Ez volt körülbelül a két nő százhusz kilométeres tempója között a különbség. Dr. Halász azzal a sanda gyanúval nézte Kerényi Terkát, amely Arany János szerint bizonyos embereket szemrevesz ölyvként.

Csak a kottákért ült volna ide?

Néhány régi szólószámát, amit szerzői joggal együtt vásárolt annak idején, ki akarta nyomtatni a fényképével, hogy ismerőseinek ingyen szétküldje, amiből rendkívüli anyagi hasznot remélt, mint általában a tiszteletpéldányok kiadói. Dr. Halász kottákkal is foglalkozott. Ezenfelül Kerényi Terkának mindent meg kellett tenni. Akárhogy gyűlöli is ezt a bestiát, végre is első az üzlet. Arca tehát legédesebb mosolyára húzódik, és úgy feleli:

- Holnapra mindent elintézek, cukros művésznő. Már beszéltem a kiadóval, a nyomdásszal.

- Engem ne főzzön! - felelte akkurátusan, és sziporkázó ujjával megfenyegette. - Nálam akkor nyert, ha látok valamit. Szereti a töltött gombát?

- Imádom!

- Hát majd ehét, amennyit akar! De azt megmondom, ha három nap múlva nem jelentkezik azzal, hogy mit csinált, az én szemem elé többet ne kerüljön! Főztem magának a szigeti direktort, hogy játssza el azt a Brucsek-operettet, amiből százalékot kapott. Tehát maga hálátlan, sötét alak, amíg mindent el nem intézett! Ezt vegye tudomásul! Akar egy cigarettát?

És felkattintotta az aranytárcát. Dr. Halász rágyújtott, és azt gondolta: „Ilyen egy pizsok! Azt nem említi, hogy fél százalékot leadtam neki a Brucsek-operettből a főzésért.” És ezt mondta, legszelesebb mosolyával:

- Azt hiszi, megőrültem, hogy pont egy cukros, legokosabb Kerényi Terkát az orránál fogva vezessek?

- Nahát azért... Maga kicsoda? Kérdezem újra.

- Ez Bányai Ferenc barátom, egy új író - és elragadtatva széttárta a karjait -, micsoda zseni!

- Bányai vagyok - szólt vékony hangján. Dühös volt dr. Halászra, és megcsókolta Kerényi Terka kezén a hűvös ékköveket. Ez a pasas ízléstelen reklámot csinál neki állandóan.

- Maga tehát író! - mondta Terka.

Dr. Halász megoldotta a titkot.

Affene!

Lehet, hogy Kerényi Terkának tetszik a cinegefejű! Tetszik! Kerényi Terkának egészséges szemevillanása van. Egyformán néz egy rokonszenves férfira vagy egy tál hideg, angol bélszínre, krumplisalátával és majonézzel. Az éhes ember előlegezett öröme csillan meg tiszta, nedves tekintetében, és mosolyog, és hófehér, nagy fogai mind látszanak, de látszik két szája szögletében néhány pihétől dekoráltan, egy-egy finom vonalnyi ránc is. Ezt ő tudja, és nem törődik vele. Csak úgy rávillant Bányaira, szemmel, foggal, ékszerrel és zörgő, hosszú körmeinek rózsaszín sugárzásával.

- Darabot írt?

- Elsőrangú darabot! - menedzselte dr. Halász bele a vakvilágba, ösztönösen.

- Egy tréfát... - javította ki Bányai, és elpirult, és nem is tudta, mért. - Ez az első próbálkozásom.

- Csak vigyázzon erre a dr. Halászra! Ez mindenről leszedi a tejfelt!... No jó, jó! Ne rémüljön meg! Előbb-utóbb úgyis mindent megtud magáról!

És akkorát nevetett, dr. Halász kezére csapkodva, hogy rövid köhögési roham vett erőt rajta, mert torkára szaladt a füst. Azután a szemét törölgette.

- Ni, ott van Perényi! Megbocsátanak egy percre - szólt dr. Halász, mert úgy látta, ismét ideje, hogy eltűnjék az ifjú mellől. - Halló, Perényi!

Odasietett egy kopasz, nyurga, monoklis emberhez, akivel semmi dolga nem volt. Hogy miről beszélgettek, az feljegyzésre sem érdemes, mert Kerényi Terka nem volt az átmenetek híve, és Bányai egy mondata közben energikusan legyintett:

- Ez mind számárság! Utálok ezt a füstöt, és szükségem van egy jó feketére. Kísérjen el, maga nagyon kedves fiú... Csak elköszönök a társaságtól.

Fölállt, elsimította a ruháját, és ha nem is könnyedén, de hamar kievickélt az asztal és a pad közötti részből. Kis, telt alakja, sikkes, szemtelen, dallamos járása, a válláról ritmusban lengedező róka farkokkal, ahogy pőfékelve és nevetve átsietett a társaságához, azt bizonyították, hogy Kerényi Terkának sok esélye van a férfiaknál, ha az úgynevezett „bolondos idő” kissé eljárt is felette.

4.

Szerény néhány pengőjével hogy vállalkozhatna a művésznek elkísérésére, ezen tűnődött Bányai, de sajnos még mindig nem volt abban a lelkiállapotban, hogy ezeknek a fölényes kezeknek, melyek könnyedén, sorra adogatták őt, ellenálljon vagy ellentmondjon.

Még a taxiban sem tudott szólni, amikor a művész odamondta, hogy:

- Attila utca harmincnégy.

„Miféle helyiség tart ilyenkor nyitva?” Ezen töprengett Bányai, és nyomban felvilágosítást kapott a problémára:

- Jó feketét csak nálam lehet inni - magyarázta Kerényi Terka -, ezt az egész város tudja. Amúgy sem veszik emberszámba itt azt az író, színészt, sőt karmestert vagy akár díszlettervezőt, aki nem bejáratos hozzám. Maga persze szolid fajankó, zöld újonc, aki erről nem tud semmit, és épp ez a kedves magában. Ez tetszett meg nekem a másik asztalnál - és bele-röhögött a saját szavába -, mert ordított a helyiségen keresztül, hogy maga milyen zöld, beijedt kétéves, vagy nem is kétéves, hanem a nyeretlenek közül startol, amit én rögtön meglátok mindenkin, halló, hová megy ez a sofőr! - És energikusan kikopogtatott, erélyesen magyarázva a rövidebb utat, azután visszahanyatlott lihegve. - A guta üti meg az embert ezekkel a sofőrökkel, naponta három-négygel mérgelődök, mert ez mind azt hiszi, hogy vidéki vagyok, ami igaz is, de már tizenhat éves koromban megszöktem Füzesabonyból egy utásztiszttel és elkezdődött a színi karrier... Halló! Süket maga?! Jobbra hajtson, a Felhő utcán!... Dehogy tilos behajtani... Tudja, amit én mérgelődök ezekkel a sofőrökkel... Na, itt vagyunk. Mít kaparászik a zsebében?! Én mindennap autón jövök. És magam fizetem!... Hallja, de megsétáltatott! Majd egyszer egynek felírom a számát... Ne csöngessen, kapukulcsom van!...

Bementek, és Bányai szédelegve követte.

Ötödik fejezet

A pólyakalifa

1.

Bányai Ferenc először életében volt ilyen lakásban.

Milyen lakásban?

Nehéz volt jellemezni. Nem emlékeztetett semmiféle fényűző bűntanyára, amit a megsarkantyúzott kispolgári képzelet színházi és mozielőadások emléktöredékeiből fantáziál, ha művésznők otthonáról esik szó. És mégis... Nem egyszerű polgári miliő, nem is fényűző vagy egzotikus... és mégis...

Különös hangulata volt a lakásnak. Egyszoba-hallos és a szobából alkóv nevezetű benyíló, bojtos, nehéz zsinórzatú, aranymintás, bíborszínű selyemfüggönnyel. A selyemfüggöny mögött, a benyíló széltében és hosszában hatalmas, cifra támlájú ágy, masszív, beépített, impozáns bútordarab, Kerényi Terka robusztus lelkivilágához mindenképpen méltó. És az ágy felett egy ámpolnaszerű olvasólámpa, bizonyos pagodaszerű, keleti szertartások jellegével domborította a bizantinista alaphangulatot távolabbi tájak és korszakok misztériumához.

És ez csak az ágy volt! Ha ugyan művésznőknél, berendezési tárgyakat illetően, a csak szócskát ez esetben is nyugodtan alkalmazhatjuk. Nem bizonyos.

De ha az ember a hallból a szobába belépett, a tárt üvegajtón át egyenesen szembekerült az ámpolnásfülkével, és mert a rubinszínű üveg mögött, mint valami örökmécs, a művész nő távollétében is világított egy körte, a belépő csak ezt a legbensőbb szentélyét látta a lakásnak azon két másodpercig, amíg mögötte Kerényi Terka felkattintotta a villanyt.

Néhány igen szép bútor, nem mai és mégis modern, barokk faragásokkal ékes, nagy komód, felette régi, török imaszőnyeg függ a falon, és szemközt egy különleges stílusú festő kályhacsövekből és gépalkatrészekből megálmodott táncosnői. A tükrös szekrény, egy égszínkék, hatalmas szófa, rajta háziszóttos és perzsa, sziporkázó, pompás velencei üvegcsillár, egy szekreter nevű, ódivatú asztalszabadalom írókészlettel és családi képekkel, fokozzák az ellentétekben megnyilvánuló harmóniát.

Valahol egy zöld posztóval bevont, könnyű asztal jelzi, hogy a vendégségek alkalmával hajnalig elhúzódó kártyacsaták is előfordultak már e konzervatív jellegű környezetben. A szoba széltében, a fal mentén egy kisebb mulatóban bárpultnak is megfelelő koktélszekrény foglalja el a főhelyet. Ha kizárják, akkor a szekrény fele derékszögben leereszkedik, és bádogbélésével félkör alakú söntéspolccá válik, ahol Kerényi Terka saját kezűleg szokta a shaker nevű fém pohárban különböző kotyvalékait keverni, alkalmazkodva a szekrénybe beépített, hangszórós villanygramofon muzsikájához.

Viszont a szemközti falról nagy bajuszú, pipás paraszt, jobb kezét tehene nyakán nyugtatva, gögösen nézett le egy hatalmas kép középpontjából, és Kerényi Terka őszinte rajongással mondta mindenkinek, hogy ez a papája. Kalmár, a rendező, akit idegesített az ősz, vidéki úr, egyszer megkérte Terkát, hogy takarja le a képet, mert koktélezés közben állandóan fél, hogy az öreg kiveszi a csutorát a szájából, és valamennyiüket leköpi. Kerényi Terka azt felelte, hogy ezen egyáltalában nem csodálkozna, de a rendszabályokhoz addig nem nyúl az öreg ellen, amíg illedelmesen áll a tehén mellett.

A tehénről különben talpraesett viccnek tartotta azt mondani, hogy: „Az én vagyok, tizenkét éves koromban.” Mert Kerényi Terka annyira hiú volt, hogy a legmaróbb viccekkel önmagát gúnyolta, nehogy más tegye ezt vele. Ez is jellemző a gonoszságára. Még annyi örömet sem hagyott elfűrészelni ellenfeleinek, hogy kora és gömbölyűsége miatt „jókat” mondjanak rá.

- Itt most nem érdemes körülnézni - mondta Kerényi Terka, mialatt begyújtotta a szamovárt, amiben előkészítve várta minden az éjszakai kávéfőzéshez. - Ideiglenes lakás, mert villát fogok bérelni a Hűvösvölgyben, úgyhogy csak egypár vacakot hozattam el a szállítótól, mert mindenemet leraktározattam, amikor elutaztam Amerikába. Két évig voltam az Államokban, csuda egy hely... Azt érdemes megnézni, vigyázzon a kávéra, azonnal jövök.

Ezt egy szuszra elmondta, valamit a hóna alá csapott, és eltűnt. Öt perc múlva visszatért, meglegedett nyújtózással, egy ezüst pettyes, kék pongyolában, ékszereinek nagy része nélkül, és apró lakkpapucs csattogott a lábán, miközben a szamovárhoz ment, és felült melléje az asztalra. Bányai Ferenc ez idáig még nem szólt egy szót sem.

- Mit szeret? Konyakot, édeset, vagy jobb, ha egyszerűen odamegy, és kiválaszt egy üveggel, de poharat is hozzon... Nem oda! Az a gardróbszekrény... Ott, igen... Fordítsa el azt a kulcsot... Hopplá! Megütötte magát? Gyorsan hátra kell lépni, még sosem látott koktélszekrényt?

Bányainak a lefele nyíló ajtó a fejére esett. Zavart mosollyal tapogatózott a hajához, és azt mondta:

- Már láttam elégszer, de más fajtájú szekrények voltak...

Természetesen hazudott. Kerényi Terka bólogatott. Tisztában volt a fiatalemberrel, mintha az öreg Birsics néni mindent elmondott volna neki. Ezért némi kíméllettel nem szólt semmit, amikor az ifjú, mintha értene az italhoz, könnyedén kiválasztott egy üveget, és ez éppen valami paradicsomos, fűszeres pancs volt, amivel hideg húsokat locsolnak. Tőle teljesen szokatlan tapintattal mondta.

- Ezt én nem szeretem, nagyon erős ital, hozza azt a zöld üveget, magának is ízleni fog, hollandi pálinka, és fodormentaíze van.

„Anyatejpálinka kéne ennek...” - gondolta mélységes elnézéssel, és a palackozott, hideg szószt szépen az asztal alá csúsztatta.

A holland ital egyike volt az alattomos alkoholpárlatoknak, amelyek édeskésen jóízűek, alig karcolják, inkább csak melegítik a géget, és mégis pizsokul erős hatásúak, de gyakorlatlan ivó erre rendszerint csak későn jön rá. Tisztességes, erős italok férfiasan, szemtől szembe kaparják és égetik a géget.

De ez nem. Ez az ital és a hozzá hasonlók megmentették volna Putifárné hiúságát a világraszóló csorbától, ha az ifjú Józseffel vagy négy féldecit itat megkísértése előtt. Ki tudja, hogy e félig bibliai szempontok távol állottak-e Kerényi Terkától, midőn különleges szakértelmében pontosan ezt a sima, gusztusos, kellemes címkéjű, de kígyózöld üveget választotta ki. Ki tudja?

Mindenki tudta volna. Mindenki, aki Kerényi Terka bölcsészetté jegecesedett, diplomáciává kiforrt asszonyi rafinériáját ismerte. Különben is tőle származott a módosított közmondás, hogy: „Ha kicsi a varázssod, toldd meg egy hosszúlépéssel.”

A hosszúlépés költői jelképpel általában szeszes italt jelentett, és csak ritkán szódavízzel hígított bort.

- Egész este Csillag Sárival volt? - kérdezte, egymás mellé helyezett bokáit lóbázva, és a fiú teljesen piros lett. „Érdekes, hogy milyen meleg van itt” - gondolta, mert fogalma sem volt a fodormenta mélyén rejtőző varázserőkről.

- Már úgy gondolja, művésznő...

Kerényi Terka nagyot röhögött, és összekócolta a haját:

- Maga ló! Én az Istenőrizzterka vagyok. Úgy kezdődött ez a nevem, hogy valaki egyszer, húsz év előtt, próba közben, nyílt színen összekulcsolta a kezét, és így szólt a zsinórpaddal szembe nézve: „Az a magasságos Úristen őrizzen meg mindenkit a Kerényi Terka irdatlan nagy pofájától!”

- Szólítsam a művésznőt Istenőrizznek vagy Terkának?

Hohó, hiszen ő viccel! Érdekes ez, hogy melege van, és viccel, és a vicc bizonyára jó, mert ez a kedves angyal, aki fenemód csinos ebben a pongyolában, most olyan jóízűt kacag, hogy a szamovár is forrni kezd tőle. Legalábbis úgy látszik, mert versenyt sistereg a köhögésbe átmenő nevetéssel.

- Maga egy nagyszerű pofa! - fűzte még hozzá Kerényi Terka, mert egy másodperc alatt tisztában volt azzal, hogy harsány kacagása miféle ápolható és fejleszthető jóérzést váltott ki ebből a „karalábézőld emberből”.

Bányai még nem tudta, hogy ez az angyali, kedves nő, mert ő ilyennek látta, már lepecsételte egy névvel, ami azt jelenti, hogy ha megmarad az írói pályán, három hónap múlva már egy siető színész odaszól valakinek a próbán: „Ha jön a Karalábé, mondjátok, hogy van egy hely a kocsiban, jöjjön ki az ügetőre!”

- Még mindig nem felelt arra, hogy mi van Csillag Sárival.

- Hogy is mondjam... Köszönöm... - gyanútlanul felhajtotta a harmadik pohár kígyózöldet. Mit mondjon? Érdekes, hogy milyen nagyon tetszik neki ez a kis, gömbölyű, vastag hangú, vidám... De ő Csillag Sáriba szerelmes!

- Szerelem? - segítette jóindulatúan, és kitöltötte a kávé.

- Igen... Azt hiszem, szeret...

- Maga örült! - nevetett valamennyi fogával, és finoman redőzött szemei áthasonultak a kígyózöld színhez, mohó villogással. - A Csillag Sárít akarja nekem bemutatni? Azt én tudom, hogy ő hogy szereti magát...

- Tessék? - kérdezte kissé hökkenten.

Kerényi Terka lelkileg vállat vont. Mit zavarja ezt a csecsemőt? És békítőleg így szólt:

- Azt én tudom, hogy ő szereti magát. Látszott a karolásán, ahogy elmentek a mulatóból, mert én is ott voltam. Maga halálosan szerelmes belé vagy komolyan?... Várjon! Rumot vagy konyakot akar?... Az én vendégeim rummal isszák a feketét, kávéházi népség, és megszokták a „spriccelt” kávé.

- Rumot kérek! - szólt nyomban, elszánt szolidaritással, mivel ideáljai és istenei lettek hirtelenében a kabaré széllelélt, fesztelen bohémjei. Ami viszont Csillag Sárít illeti... Mit jelent az, hogy halálosan vagy komolyan?

- Hát, kérem - felelte a gondolatára, ördög tudja, milyen különleges léleklátással a színésznő -, halálosan szeretni, ez a napirend. Halálosan szeretni annyit jelent, tárgyilagosan és hivatalosan, mint valaki után dögleni. Komolyan szeretni azt jelenti, hogy valaki után már nem dögünk, és mégis nagyon elengedhetetlen kis majommá válik az életünkben.

Ezt egy akadémiai taghoz illő komoly megfontolással és ráncolt homlokkal magyarázta a művészvilág eme lelencyerekének. És elhatározta, hogy nem zöld karalábénak hanem szomorú karalábénak fogja nevezni, mert van a tekintetében némi mélabú, ami állandóan rokonszenves és világtalan bérkocsilovakra emlékezteti az embert.

- Én... én szerelmes vagyok Csillag Sáriba... de maga mű... ist... kedves Terka, maga...

- Csak ne igazítson! - legyintett nevetve. - Én nem igénylek lelki életet, és nálam azért még minden lehetséges, ha más után is töri valakit... már úgy értem, hogy emésztí a szenvedély. Nekem hajnali csókolózások közben úgy bőgtek férfiak más nőért, mint tehén a bornya után. Én megértő lélek vagyok. Sőt! Ami még ennél is több! Én megértő test vagyok!

Ezzel komótosan a fiú ölébe ült, megfogta két kézzel a fejét, és komótosan, de igen hosszan megcsókolta, és...

Felsikoltott a telefon!

- Kihúszom a dugót! - toppantott dühösen, de mikor már rajta volt a keze, meggondolta magát, mintha a telefon csengése gyanút keltene benne. - Várjon! Megnézem, ki az.

Az arca végtelen nyugodt lett, mély lélegzetet vett, mivel lehet, hogy a barátja, doktor Vadányi Tódor keresi, ki már tíz éve kitart Terka mellett, és természetesen a világ legfinomabb, legműveltebb gentlemanjeinek egyike, mert csak az ilyen emberek szokták a Terka-szerű, szókimondó, harsogó és kissé goromba barátnőket szeretni. Ez a szerelem a tízesztendős barátság és a hatvanas életkor vége felé nagyrészt elvi jelentőségűvé vált, de Terka becsületes nő volt, mint ő mondta, tízezer jampecért nem adná oda a „Ladit”-ját, és gondosan ügyelt arra, hogy a barátság elvi jellegét ne húzza alá holmi tünetekkel, melyek felett bölcs barátja úgyis szemet hunyt volna.

Külön csodálta és szerette ez a legfinomabb, öreg gentleman Istenőrizz Terkát, amiért érzékenységét ezen a ponton éppúgy kímélte, mint ifjú és joggal féltékeny, bőkezű barátait a többi művésznők. Tehát mosolyogva és közönyös hangon szólt a kagylóba:

- Kerényi Terka... - a következő pillanatban lebiggyesztette a száját, és összeszorított ajkai közül unottan kipöföftette a levegőt. - Jó estét, angyalvirág... Tessék?... Dehogy! Még olvastam... De szó sincs róla, maga sohasem zavar engem... - és szemét az ég felé fordítva, dühösen a térdére csapott, úgy hallgatta bólogatva, mintegy sürgetve a beszélőt. - Igen... igen... Ne mondja... ccccc... Szörnyű!... Igen... - Letette a kagylót az asztalra, odahozta a feketéjét, szomorú bocsánatkéréssel vállat vont Bányai felé, azután felvette a kagylót, és így szólt: - Hallatlan... Igen... igen... na de angyalkám, hol találom... Nézze Csill... - gyorsan a fiúra nézett, nagyot nyelt, és kijavította. - Tudja, milyen veszett fruska, mit ellenkezik vele?!... Ugyan, kérem! Nem értem magát, becsületszavamra! Okos, intelligens ember, és ilyen marhaságai vannak!... - Egy oktávval magasabban dühös szolidaritással a férfi ellen, idegesen csapkodva az asztalt: - Nahát, kérem, ezt nem lehet csinálni! Így nem lehet meggyanúsítani valakit! Ezt magának tudni kell, magának lehetne annyi esze, hogy pont Kalmár miatt... - Sikolyszerű, legerélyesebb korholás, kidagadó nyakinakkal és erekekkel: - Ejnye, de odavan a maga jóságával! Mit csinál úgy, mintha egy hatvanéves, több gyermekes, ősz családanyát támogatna!... Nahát akkor!... Szeretem az ilyeneket! Hogy maga milyen jó volt! És maga hogy viseli a gondját! És ő talán rossz volt magához?! Maga csak úgy kidobta a pénzét az

ablakon?!... Egy nővel nem lehet így bánni!... Én mondjam ezt magának?!... Hát tudja, én tisztetem Sárít, mert ha én... Micsoda?!... Hát én a két szemét szedtem volna ki tíz körömmel, ha ezt mondja, mert én nyugtalan teremtes vagyok, és nem bírom az ilyesmit, mert nálam egy férfi... Micsoda?... És még maga mer panaszkodni?! Az a Sári egy jó bolond, azzal szalmát kéne etetni, hogy egyáltalában szóba állt magával a margitszigeti botrány után, de az egy jó bolond, egy angyal, egy szelíd... Bánya megnyugodott, mert most már kizártnak tartotta, hogy Csillag Sáriról legyen szó. Itt egy szelíd, naiv kis nőről beszélnek, akinek csak épp a keresztnéve azonos elszánt menyasszonyáéval...

- No de angyalom - folytatta enyhébben Kerényi Terka -, mit tudok én most, éccaka tenni... Nézze, én nem hiszem, hogy öngyilkos lesz, pedig ha ő valamit mond, akkor az úgy is van... De ma éjszaka talán még nem lesz öngyilkos, hiszen holnap főpróbája lesz... Na jó, drágám, ezt nem szabad így felfogni. Végre is azt kell tekinteni, hogy ki mondta, és sem a jellemtelen, sem a csirkefogó nem annyira sértés, mint inkább kiszólás... És pláne tróger! Ez egyenesen becenév... Egy férfi legyen tisztában azzal, hogy a mai világban egy finom lelkű, ideges teremtes esetleg megfélemez magáról... Na ja! Hát akkor értem! Ha maga azt merészezi mondani, hogy ő gyanús! Engedje meg! Ez egy szordinós nő akkor, mert én erre, tudja mit csinállok?... Igen!... De tíz körömmel! Mind a kettőt!... Nahát, az hazugság! Hát ezt csak valami aljas ripacs mondhatta, és maga mindjárt bedőlt. Kalmárral kutya-macska viszonyban vannak, és ha kirakná Sárinak az utat innen Lacházáig arannyal, és térdén csúszna végig... Mi?... Na menjen! Most aztán igazán elég volt! Hogy megcsókolta... De hát a rendező! Hát az rendez! Az nem úgy van... Hát én azért mégis beszélek a Sárral, de tudja, itt magának kell megkomolyodni... Ha én mondom magának, hogy Kalmárral slussz... A maga örökös igazságtalan gyanakvása... Várjon! Csengettek.

Mielőtt elindult ajtót nyitni, odaszólt a kábult, becsípott Bányaikhoz:

- Menjen gyorsan a függöny mögé, lehet, hogy az öreg... Ennek a hólyagnak is most kellett telefonálni...

Bánya az összecsapódó függöny mögött ült az ágy szélén, kábultan, forró fejjel, részegen és riadtan. Milyen káosz ez az egész...

Váratlanul felfigyelt. Izgatott, elfúló, lihegő női hang:

- Neem, fiam! Nekem elég volt! Mondd meg neki... - a hangja egész fenyegető lett, ahogy fojtottan, vibrálva, fújva és tömören, egy mély lélegzettel újrakezdte: - Mondd meg neki hogy a közelemben ne merészkedjen jönni! Mert nem tudom, mit csinállok... Hagyjál! Terka, könyörgök, most hagyjál békít, mert itt ugrom le az emeletről!... Adjál kávét vagy konyakot, vagy akármit...

Ez Csillag Sári! A menyasszonya! És Terka hangja váratlanul fuvallatnyi suttogásba enyhül:

- Megörültél? Te hülye liba... Tönkreteszed magad, elrontod az életedet! Annyi agyvelőd sincs, mint egy csirkének? Ahelyett, hogy azzal törődnél, hogy nincs egy tisztességes rongyod, nem tudtal egy valamirevaló...

- Ne mesélj! Ne mesélj! Nem érdekel! Úgyis agyonlövöm magam, vagy kinyitom a gázcsapot, vagy leugrok az emeletről... Nem bírom azt az alakot! Mondd meg neki, hogy nem bírom, és ne is lássam, és nekem ne jöjjön mindig a mocskos pénzével, és hagyjanak engem meghalni... - És leborult a kitöltött kávé mellé, és sírt, a kávé is leborult, és Kerényi Terka karba font kezekkel, töprengve sétált, és néha nagyot ütött a combjára, vagy megvakarta a fejét, és valami grimaszt vágott, ami a tanácsalanságát fejezte ki. Nagyot sóhajtott, és felvette a kagylót:

- Hát most nem beszélhetünk tovább... Miből gondolja? Hogyhogy pont éppen Sári?... Nézze, most a legokosabb... Nem fog magával beszélni. Maga ismeri őt jól, hát mit izél... És gyorsan befogta a kagylót, mert Sári ki akarta tépni a kezéből:

- Eressz! Eressz! Majd én beszélek vele... Majd én megmondom annak a közönséges, ócska, utolsó...

- Semmi közöd hozzá! Eredj! Most én beszélek! Isten bizony, olyan hülye vagy, hogy abszurdum! Menj a fürdőszobába, és igazítsd meg az arcodat, egészen leázott a szemfestéked! Nem hallod, hogy ereszd el a kagylót?... - A társalgás folyamán ugyanis Csillag Sári ki akarta tépni a hallgatót, hogy megmondja a véleményét, de persze Kerényi Terka jelentős izomereje ellen ez gyerekes kísérlet volt.

Végül is Csillag Sári elrobogott a fürdőszobába, fújva és dühödten. Bumm!... A lakás megremegett, ahogy bevágta az ajtót.

Bányai részint csüggedten, részint elhülten ült az ámpolna alatt, az ágyon, az aranymintás bíborfüggöny mögött, és valami a szívébe nyilallt, a kígyózöld italtól szokatlanul heves ütemű szívébe, és életében tán először ökölbe szorult a keze, mert úgy érezte, hogy nagyszerű drámai hősökhöz illően halálos csalódás sújtott le rá, Csillag Sári jegyesére. És vérében egyre magasabb lobbort vetett a rejtélyes fodormentapárlat lángja. Koponyájában, mintha titkos Medúza-fővé válna, úgy érezte, hogy agyából előbújnak az idegei, és méregfogakat tátogatnak a világra.

Mit tegyen? Kerényi Terkát szemmel láthatólag nem idegesíti e megrendítően tragikus helyzet, amelyben itt ül, megcsalatva. Most egy volna jó: kesztyűjét, ezt a vadonat pár kesztyűt, ami itt van a zsebében, újdonsült íróságának ragyogó glasszécímere, ezt az arcába vágni ama rejtélyes Nagyembernek... Azután kard ki kard!

Nagyokat fűjt, mint valami macska, az ágyon ültében, és lelki szemeivel páncélruházatban látta önmagát, vaskesztyűsen, forgós sisakkal, egy Tankréd a levelezési osztályról, aki vért kíván az ártatlanul inzultált hölgy könnyeiért!

Bányai író átalakult Birsics bestiává!

Legendás hőssé. Az ámpolna félhomályában előkereste monokliját, rálehelte, zsebkendőjével megtörölte, és hetykén, keményen a szemére szorította. Azután zsebére csapott, mintegy kardmarkolatára ütve, hogy ott-e még a kesztyűje.

Ott volt.

Egy láthatatlan ember kegyelemért könyörgő két keze is lehetett volna ez az egymáson fekvő, néhány sima ujj, ahogy előkandikált a szövet hasítéka fölött.

És enervált, besüppedt halántékain kopoltyúszerű lüktetéssel vonaglott a bőr, a méregzöld ital tremolóba kezdő ütemére.

Közben ezt hallotta: telefonon beszélnek.

- Nézze angyalom, ezt én nem akarom... Na, ne gyerekeskedjen! Mért ne lenne botrány?... A maga garanciája? Azt hiszi, attól félek, hogy maga csinál botrányt?... Tudja mit: majd reggel felhívom magát, és helyzetjelentést adok... Tudja jól, hogy én mindig a férfi pártján vagyok... Hát pá. És legyen esze, nem kell mindig veszekedni... Aprópó: nem tudja, hogy Bözsi meg Maxi kimennek víkendezni Sópusztára?... Jó... Mondja meg, hogy csókolom... beszéltem a szüccsel, majd felviszi hozzá a bundát... Dehogy lesz öngyilkos. Ha itt öngyilkos lesz, én úgy ütöm nyakon... Hát pá. Aludjon jól... Na ja, hát kell venni egy kombinált port...

- Még mindig beszél az a piszok?! - lihegte harciasan a fürdőszobaajtóból Csillag Sári, és szempillái már a hivatalos kunkorral, precízen égnek kormosodtak, de rózsaszín orrcimpája és fegyelmezetlen szájszegletei még a lázadó vértanú dacos haragjában vibráltak. - Mondd meg neki...

Kerényi Terka letapasztotta a kagylót, és megsemmisítő energiával suttozta:

- Fogd be már a szád!... - és mézédeseen a telefonba: - Semmi, drágám, a szobalánynak mondtam, hogy lefekhet... Hát pá, angyal, csókolom, és Böskének mondja meg, hogy este a Hangliban vagyunk, hívjon fel... Pá, cukros...

Letette a kagylót, és százhusz kilométerrel odarobogott a fotelhez, amelybe Csillag Sári megsemmisülten beleroskadott, mint egy magasról bukott angyal, két karját, ezt a két csüggedt szárnyat a fotel támláját borító bundáján ernyedten lelógatva.

- Te marha! Nem fërsz addig a bőrödbe, amíg egy rendes ember szóba áll veled! Mit akarsz? Kit vársz? Mit rúgod fel a pofákat sorra egy ripacs miatt... Hallgass! Én megmondtam, fiam, neked, már régen: rajtad nem lehet segíteni! - Akkurátus hangján egy drámai vátesz baljós előérzetével korholta. - Jaj annak a színésznőnek, aki ripacsokra pali! Ez súlyos betegség, fiam, amibe már nagy művésznők úgy tűntek el a szemem láttára, mint a füst! Ripacsokkal haverkodni lehet, röhögni, esetleg valami incidenst, ad hoc gondolom, hogy este meghalni a szerelemtől, de reggel úgy menjen el, hogy senki se vegye észre. De szerelem, barátom, ripaccsal, ezt én mondom neked, mert én is ebbe haltam meg, az a legnagyobb marhaság! - Aggódva pislogott a függöny felé, ahol hívatlan fülek tanúi e legbelsőbb műhelytitkoknak, de aztán vállat vont, és még erélyesebben folytatta. - Nagy betegség ez, fiam. Amikor a színésznőnek a színész kell vagy a rendező, vagy a karmester, de még a titkártól vagy a pénztárostól is az Isten őrizze meg!

Ezután nagyot fűjt, szokása szerint a homloka felé, hogy néhány eltévedt hajszálat elzavarjon sebtében a szeme fölül. Csillag Sári ideges ujjai közben vékony spárgát sodortak az asztalterítő rojtjaiból, és szájában egy cigaretta rezgett.

- Hát mit csináljak?... Hát nem tudom, mit csináljak! A legjobb volna meghalni!... - siránkozott tehetetlenül, mert ez az állapot szokta felváltani nála az elszánt, harciasan ideges hangulatát, amelyből azután átmenet nélkül így széthullott, testileg, lelkileg, sírva, vagy ideges ujjáival szaggatva, sodorva valamit, egy karosszéken vagy az asztalra borulva. - Hát tudom én, hogy mit csináljak? Hagyjanak békén mind, hagyjanak élni, vagy meghalni, vagy bánom is én... - Mellkasa a sírógörcs előzetes riadójába hullámozott, és kihullott még egy könnye, és mélységes, tehetetlen fájdalommal zokogta, hogy: - Adj egy kis púdert, mert nekem még a púderem is kiömlött!...

Azután újra eltűnt zokogva a fürdőszobában, és Kerényi Terka őszinte szomorúsággal elhatározta, hogy ki fogja rúgni a lovagját. Ám még mielőtt a függönyhöz érhetett volna, csengettek. Bányai már félig kilépett a fedezékéből.

- Menjen vissza! - súgta izgatottan. - Mégis feljött!

- Kicsoda?! - lihegte a Bányai íróból Birsics bestiává nekipirult, részeg fiatalember. - Kicsoda jön most magához? Illetve csak nem Csillag Sárihoz?... Én, ha kell, itt állok védelmére!

- Azonnal bújjon vissza!... Ez csak a Pólyakalifa lehet!

Bányai a választól knockoutolva, nyitott szájjal, megsemmisülten roskadt az ágyra, és Kerényi Terka lebecsátotta rá a brokátfüggönyt.

A bajt az okozta, hogy az est sokféle izgalomban Bányai elfelejtett vacsorázni. Csak orvosok és alkoholisták tudják, hogy egy folyadékká változtatott zöld kígyó miféle szárnyas brontosaurusszá elevenedik, és hétmérföldes lángot fűvő, mesebeli sárkánnyá fajul, ha üres gyomorba fészkel. Hát még egy ilyen író! Akin a Bányai nevet spárgával fűzött papírral kéne körülvenni, amilyen frissen mázolt.

- Mondtam magának, hogy ne jöjjön most fel, hát minek csinál ilyeneket? - hallotta Bányai, akit a pálinka éhsége miatt lovaggá ütött.

A Pólyakalifa hangja vontatott, mély, siránkozó dünnögés volt:

- Csak egy szót akarok vele beszélni, mondja meg neki, hogy azonnal elmegyek, ha kívánja, de legalább hallgasson meg...

Ez a hang ismerős! Hallotta már, de nemesebb veretű súllyal, nem ilyen görnyedező modulációban. Hallotta, de hol?...

- Várjon... - súgta Terka, eltűnt a fürdőszobában, és nyomban izgatott, halk beszélgetés hallatszott, illetve csak Csillag Sári hangjával néhány szokványos szó, amit fojtottan is harsogva vitatkozott:

- ...szemem elé a nyomorult... Mindegy... És veled se beszélek... Ezt direkt így csináltatok... Az nem igaz... A szemit tíz körömmel...

A hangfoszlányok idegesítették Bányait, és kikukkantott a függöny óvatosan elhúzott szárnya mögül.

Uram, Atyám!

Az elnök fia!

Az ifjabb Lakatos! A bankfelhőkből villámló Jupiter utóda! Az emeleti tanácskozó misztikus Walhallájából! Egy valóságos igazgatósági tag! Hátha még tudta volna Bányai, hogy ez a Pólyakalifa néha Hólyagkalifa!

Hát persze! A Budapesti Kelengyeáruház! A Lakatos család tulajdona, ahonnan a kitűnő atya a vagyon felhőrétegéből a közigazgatási hatalom sztratoszférájába szökkent, a fiú... maradt.

És most Bányai úgy érezte, hogy kilesett valamilyen antik istenséget, legprivátabb pongyolájában, ahogy megpillantotta az elnök fiát, vállába húzott nyakkal, kezében szorongatott kalapjával, kissé görnyedten, a kályhacsőből összerótt táncosnők képét búsan nézegetve, majd feltekintett a tehén mellett pipázó cipszer Preiszovics-ösre (a család Kerényi ágának megalapítójára). De nem látta a képeket, mert képzelete ott nyugtalankodott a fürdőszobában, és minden hangfoszlányra összerezzen, összebb görnyedt...

Bányainak az is eszébe jutott, hogy öméltósága már régen nős... És most ilyen siralmasan áll itt, Kerényi Terka kegyeit remélve, hogy kibékülhessen Csillag Sárival.

És ő elmegy, ha Sári úgy kívánja, de esedezik alássan, hogy csak egy szót beszélhessen, és most itt enyhe magába rogyantsággal szurkolva várakozik.

Bányai ifjúkora és életének szerény, kispolgári formák között lehatárolt síkja menti tapasztalatlanságát, mellyel rendkívülinek bámulta meg a mindennapos csodát, hogy egy bank vagy akár egy köztársaság elnöke intim utakon bolyong, és egy hisztérikus kis dizőz haragjától olykor ijedt és alázatos lesz.

Hirtelen felpattant a fürdőszoba ajtaja, és megjelenik Csillag Sári, ahogy éppen kitepte magát Kerényi Terka kezéből.

- Mit akar?! Mért jött utánam ide is?!... - és bal öklét a jobb tenyeréhez üti és felharsányodik a hangja, hogy Lakatos kitáruló szájába fojtsa a szót: - Mondtam, hogy nem akarom látni! Nem akarom látni!... Hát mit akar tőlem?! Istenem, mit akar tőlem?! - És már tehetetlen siránkozásba roskad vissza, a dühkitörés letört emóciója: - Mit akarnak tőlem, én olyan szerencsétlen vagyok, és mindenki üldöz...

- Kérem, Sárka...

- Pusztuljon!... Pusztuljon innen! - Szélesen bölgve, egy fotelba roskadva: - Hagyjanak engem meghalni...

- Az istenért, Sári, itt mindenhol alusznak, és...

- Hát ne aludjanak! - üvölti sírva, megrázza a fejét, és az asztalhoz koccanó homlokkal leborul, de most már az egész testét rázza. - Ne aludjon senki, és mit bánom én, dögöljenek meg!

És zokogva, fuldokolva bög. Kerényi Terka rámutat, mint egy sikerült kísérlet eredményére, dühös grimasszal Lakatos felé:

- Na! Mondtam, hogy botrány lesz?!... Magának is lehetett volna annyi esze, hogy nem jön most fel, nemhiába neveztem magát Hólyagkalifának...

Csillag Sári könnyázott arccal, teli szájjal zokogva, amint ezt meghallja, egyet csuklik, egyet nevet, hogy könnyei szétfröccsennek az ajkáról, és az arc nem tudja, mit csináljon a két ellentétes kifejezésbe torzulva, és Sáriból kitör a röhögés, hogy hanyatt dől a fotelba zsebkendőjét a szájához szorítja, a vállai sebesen vibrálnak, és most már nem lehet tudni, hogy nevet-e vagy sír.

Viszont a vihar elmúlt, a villámlást levezette egy fegyelmezetlen, vidám lelki bakugrás, és hogy ismét fergeteggé váljék, ahhoz megint egy érzelmi trambulinnak odavetett mondat szükséges, amiről Csillag Sári egy zsupszfejest ugrik a botrányba és a tragédiába.

- Kérem, Sárka, meghallgat...

- Mért ne hallgatnám meg - vállat von -, semmi közöm magához... hol a kompaktom?

Sebes púderozás, aránylag gondosan és aprólékosan a tükörnél.

- Elhiheti angyalom, ha én mondom, ez egy bolond gyerek... egy örült...

Sárinak a tükör előtt eszébe jut a Hólyagkalifa, elkaccintja magát, és a rúzs az ajkától az orráig szalad, és dühösen mondja:

- Most kezdhetem előlről, és...

- Én csak azzal gyanúsítottam... - kezdi alázatosan Lakatos, és Sári vörös orrheggyel, elmázolt szájjal otthagya a tükört, és elébe toppan:

- Ne juttassa eszembe! Maga mer engem gyanúsítani?! - düh, bosszú, sírás, nevetés cikázik az ajkain, ahogy odavágja: - Hólyagkalifa! Hólyag!... Ha itt lenne a vőlegényem, mert tudja meg, hogy vőlegényem van, az megtanítaná magát móresre... - Sírássá fajuló, rekedt hangváltozat. - De nincs senkim, és nincs semmim, és mindenki hólyag, hólyag!

- Vőlegénye van? Kalmár...

- Kalmár éppolyan gyalázatos fráter, mint maga! - Kalmár nevére nyomban bőgés, tátott szájjal, sírva és kiabálva: - Az én vőlegényem egy tisztességes, gyönyörű szép férfi, tiszta, egyszerű ember, mint valami ablak, és derék édesanyja van Budán, és...

És Bányai gyomrából már régen agyába ágaskodott a sárkány, és kihúzta magát, megerősítve a monoklit vibráló, táncoló szemei előtt, valamiféle biztonság okáért megtapintotta kesztyűit, és egy energikus mozdulattal megrántotta lent, középen a zakóját, továbbá nyakkendőgombjának egy szelíd húzásával domborúvá igazította mellénye fölött a mintás selymet.

Tűrje?... Nem tűrheti!

Mit?

Ez részletkérdés. Nem kell mellékvágányra terelni. A fő, hogy nem tűrheti.

Vagy mégis? Ha az írói pálya, tegyük fel, nem valószínű, de mondjuk, mégsem jelent azonnali, biztos megélhetést? A sikkasztást még, ha leutazik Győrbe, Jani bácsihoz, talán... De ha itt összevész az elnök fiával, ahhoz képest egy nagyarányú sikkasztás jelentéktelen hivatali vétség kirúgási eshetőségek tekintetében.

De ahogy felállt, ez egy vérhullámmal erősebb lendületet adott a fenevadnak a gyomra és az agya közötti imbolygásban, és könnyedén elintézte az aggályt. De még így sem történt volna semmi, ha Kerényi Terka, aki a vőlegény szótól megijedt, és a függöny felé rándult a szemhéja, nem mondja ezt:

- Elsősorban ne üvölts, mert ezt nálam nem szokták meg a szomszédok... Hallgass! Tudom, hogy fűtyülsz a szomszédokra, és dögöljenek meg. De ezt ők nem akarják... Másodsorban... leszel szíves végighallgatni egy percre és befogni azt a teméntelen nagy szádat... Te egy taknyos vagy! Úgy beszélek hozzád, mint az anyád! - Egy lelki gombnyomásra két szolgálatkész könnycsepp mintegy haptákban kilépett a szeme sarkából: Ehhez képest a hangja kenetteljes vibrációba mélyült: - Miért tűröm ezt, ha nem szeretlek? - Megölelés, egymás átkarolása, Sári nyomban őszintén zokog a vibrációtól. Terka mélységes megvetéssel néz a Pólyakalifára, mialatt barátnője hátát veregeti, gömbölyű, barnára sült, apró kezeivel. - Látja, ennek maga az oka! De én azt mondom neked, Sári, hogy beszélj őszintén, Feri nagyon jó fiú, és meg fogja érteni, hogy belátással kell lennie, amíg te felszámolod ezt az ügyet Kalmárral... Mert legjobb fiam, az őszinteség, a becsületes, nyílt kiállás, hiába, én már csak ilyen vagyok... Hozzon ide egy whiskyt, attól mindnyájan megnyugszunk kissé.

Lakatos könnyed tájékozottsággal és súlyos, bánatos léptekkel whiskyt és poharakat hozott, sőt a frizsiderből egy jégkockát is kiemelt, mert ez a lehetetlen teremtés, aki nélkül azonban aligha lehet élni, így szereti a whiskyt.

Sári ezer évig élhetett volna ebben vagy amabban a környezetben, impulzitása mégis megakadályozta volna, hogy tréfás, szentimentális vagy megható kijelentéseket azzal a gyanakvással fogadjon, amely éppen Kerényi Terkával szemben olyan kézenfekvő. Ő mindent készpénznek vett... Így hát érthető, hogy barátnőjének, kollégájának unalomig ismert, jóízű, szélhámos diplomáciáját forró barátnői szeretetével, lelkesen és engedelmesen fogadta, hálás csókot cuppantott Kerényi Terka mindkét arcára, és miközben cigarettára gyújtott, őszinte melegséggel mondta:

- Nincs nekem senkim a világon, csak te, és bocsásd meg, hogy ilyen botrányt csináltam nálad... Add ide a puffnit!

Eszébe jutott, hogy a szája és az orra elkenődött, búsan sóhajtva eligazította az arcát, és amilyen szerencsétlen természete volt, egy félig haragvó, de szánó pillantást már Lakatosra is vetett, aki megtörten hozta a whiskyt, a poharakat és a frizsiderből a kockajeget.

Amikor a kockajeget meglátta, nagyot sóhajtott, megtelt a szeme könnyel, rátette a kezét Lakatoséra, mert eszébe jutott, hogy ez minden gondolatát elleste, ő mégis hogy utálja, és ezért most szerette és sajnálta.

- Én egy hálátlan teremtés vagyok, én nem érdemlem meg, hogy szeressenek.

- Ne bögj megint, nem bögj, ne keverj folyton maltert a púderből... Maga szódával issza? Ott van jobbra, a polc alatt... Itt van, igyál, de ne az egészet, mert tényleg aludni akarnak a szomszédok, és mondj el őszintén mindent... Na mit bámulsz? Természetesen mondd el őszintén, hogy Kalmárral szakítottál, de ehhez idő kell, amíg leépíted... Szóval, ahogy mesélted nekem...

- Mikor meséltem?...

- Az imént - mondja Kerényi Terka rávillantva szemével, és kétségbeesésében nagyot fűjt, hogy megrendszabályozza szeme előtt a hajszálakat, majd öblösebbé teszi a hangját, hogy Csillag Sári szájába rágja: - Te mesélted az előbb, hogy egy kis időre van szükséged, amíg leépíted...

- Én? Én azt meséltem neked, hogy... Mit rúgsz?... - és mikor Kerényi Terka összeszi a kezét, és az ég felé néz, rövid, artikulátlan nevetéssel megjegyzi: - Már azt hittem, komoly... Ja... Szóval, hihi... Te marha... szóval, hogy azt meséljem el... Hagyjál békát! És eltűnik röhögésével a whiskys-pohárban, onnan néz fel komikus rémülettel kétségbeesett barátnőjére. Lakatos mindezt nagyjából hallotta, amíg szódáért ment, de Lakatos nagyjából úgyis sejtette mindezt, és sorsával aránylag tisztában volt, amikor először konstatálta döbbenet, hogy beleszeretett ebbe a veszett fruskába.

Ezzel szemben állt Bányai, illetve ült, mert csüggedten visszahuppant az ágy szélére, mivel ismét, mint már annyiszor az est folyamán, Csillag Sári következtében egy világ dőlt benne össze. Ő azt hitte, hogy okosabb, mint Lakatos, holott ez jóval bölcsőbb volt nála, amiért nem értette a hallottakat, ő azt hitte, hogy bennfentesebb, és mivel író, tehát idetartozik, és máris érti a titkot, a titkot, amiről csak éppen ő nem sejtette, hogy mindenki tudja a városban: ez a nő szerelmes Kalmárba!

Óhozzá menekült Kalmár elől, de Kalmárt szereti, ez most már biztos, és az is biztos, hogy ez a nő olykor nem mond igazat. Így a vőlegénységnek vége.

- Szóval Sári nekem őszintén elmondta - kezdte Kerényi Terka, mert látta, hogy neki kell kézbe venni az ügyet, hiszen ez egy reménytelen liba, ahogy kacarászik vagy zokog, és egyáltalán nem gondolkozik. - Kalmár halálosan szerelmes belé, és maga is tudja, hogy ez többéves kapcsolat volt, és éppen maga nem kívánhatja egy finom érzékű nőtől, hogy csak úgy mirnix-dirnix felrúgjon valakit, akivel már többször is meg akartak esküdni. Akkor ez a drága, jó, bolondos gyerek, ez a Csillag Sári nem volna az a Csillag Sári, akit érdemes ennyire szeretni. Magának egy kis tapintattal kell lennie, amíg Kalmárt kidobja az életéből...

Meglepő dolog történt. Csillag Sári előbújt a whiskyből, keményen maga elé tette a poharat, és tömören így szólt Kerényi Terkához:

- Kuss... Légy szíves, és ne rúgjál... Ne integessél, nem érdekel semmi...

- Te hülye, ki integet?! Még majd engem...

- Igenis, Kalmárt nem dobom ki az életemből! Ilyeneket ne is beszélj! - És máris sírva fakadt. - Kalmár egy csirkefogó! Kalmárról nem akarok többé hallani, de száz ilyen alakért sem... mondom, ne rugdoss, mert nem tudom, mit csinálók... Azt nem éri meg senki, hogy én egy Kalmárt kidobjak az életemből... Uhugy sihincs máhááás... az életembe... ne nyúljon a kezemhez! Fújj! Utálom, ha hozzám ér! Tudja?!

- De drága...

- Nekem ne mondja senki azt, hogy maga miatt olyat mondjak Kalmárra, hogy kidobtam az életemből...

- Ne üvölts, te ló! Kilakoltatnak miattad!

- De kedves... - békítette Lakatos. - Hiszen azt mondta, hogy vőlegénye van...

- Igen, van! Az egy tisztességes ember, aki elvesz feleségül! Egy gyönyörű lángész!

- Kicsoda az illető?

Kerényi Terka nagyot nyelt, és lehunyta egy másodpercre a szemét. Úgy érezte a bekövetkezendő eseményeket, mint vén tengeri medvék a sós levegő szagával közeledő vihart.

- Az én vőlegényem egy úr! - kiáltotta Csillag Sári, és érthetetlen nekirohanásai egyikével majdnem egészen a bíborfüggönyig ment felháborodásában. - Egy úr, és szerencséje magának, hogy nincs jelen, mert megtanítaná... Mert maga is, Kalmár is felfújhatják magukat, én Bányai Ferenc író szeretem, hozzámegyek feleségül, és ha lesz egy gyerekem, füttyölök az egész világra, mert én csak egy gyereket ahakahaaarok - bömbölte, és amikor a szomszédból valaki kopogott a falon, toporzékolva és két ököllel kopogott vissza, felszólítva az illetőt, hogy nyomban dögöljön meg.

- Bányai Ferenc?... - Ezt most hallom magától először.

És mint klasszikus tragédiákban, szétesapódott a függöny, öméltósága sóbálványszerűen megdermedő, legmagasabb lénye előtt megállt egy cingár, meglehetősen részeg egyén, és arcát öméltósága állához tolva, mivel úgy adódott, hogy magasabbra nem nőtt, röviden ezt mondta:

- Pimasz!

- És kesztyűjével, igen, dekoratív kesztyűjével két rövid, de nagyon heves mozdulattal jobb, majd bal felől arcul csapta elnökének fiát! De úgy, hogy csattant.

Egy halk sikoly, és Kerényi Terka közöttük áll:

- Nahát, elég legyen!... Itt ne csináljanak botrányt, és szégyellhetik magukat, csupa felnőtt... Te mit vihogsz! Te hülye!

Csillag Sári egy légies libbenéssel eltűnt közben, és a legmélyebb karosszékből, az eléggé öblös whiskypohárból, rémulten és belső csiklandásnak engedve, egyben vidáman is, nézte, hogy egyszer, véletlenül, hogy a fenébe megelevenedett egy ilyen elhirtelenkedett, nagyhangú, izgatott túlzása.

Lakatos észbe kapott. Pardon... Ez a siralmas magánélet, egy jópofa Kerényi Terkával, egy bolond kis színésznővel, minden pozícióban lehet egy úriember magánélete. De egy ilyen Bányai Ferenc előtt...

Kezet csókolt Kerényi Terkának. Ha mert volna, kezet csókolt Csillag Sárinak is, de most már a méltóságos úr volt, teljes nyilvánosságra képzett, testi-lelki ornátusában, tehát csak meghajolt, azután Bányai Ferenchez csak így szólt udvariasan:

- Viszontlátjuk egymást...

És halk, határozott léptekkel elment a nyomába siető Kerényi Terkával, aki, mint a nyitott ajtón át behallatszott, ilyeneket hadart:

- Angyalom, ugye belátja, hogy én nem tehetek az egészből... Minek jött fel, mikor kértem, hogy...

- Maga egy nagyon kedves teremtés. Csak nekem van okom bocsánatot kérni...

Az ajtó becsukódott. Bányai fennkölt pózban előrelépett, de kissé megbotlott a szőnyegben, és a rakoncátlan szoba miatt erősen meg kellett kapaszkodnia egy karosszék támlájában:

- Sárka... - kezdte vékony, zengő, rekedt hangján, de nyomban beszüntette ezt a fájdalmas nekiiramlást, mert Csillag Sári szívbe markoló, higgadt, éles tárgyilagossággal rászólt:

- Mondja, maga meghülyült?! Hogy mer beleavatkozni az én dolgomba? Hogy került ide, és mi köze hozzám, és...

- Sárka! Hiszen...

- Ha még egyszer kicsinyít, dühbe jövök! Sári vagyok... Különben magának művésznő vagyok.

- Mondja, maga berúgott, keserves trotli! - köszöntött Kerényi Terka hangja a karosszékhez rögződött, hófehér vagy még inkább fűzöld ifjúra. - Mi jutott eszébe, hogy itt egy Fradi-mérkőzés B tribünjén drukkernek képzelte magát? Hogy jön maga ahhoz, maga taknyos, egy méltóságos urat pofon vágni!

- Nekem is megállt az eszem...

- Te, fiam, a világra jöttél, és tíz perc múlva megállt az eszed, és azóta csak a szád jár!... Ilyet nekem... a lakásomban... Mondja, magát a fejére ejtették?! Agyára mentek a szerelmes regények?! Hát mit képzelsz, maga tacsó, maga vicsinger, maga zöld, kétéves karalábé, maga itt pofozkodni mer, maga itt egy személyben a Három Testőr, a Robert Taylor és Robinson Crusoe?!... - És a homlokát fogva szaladgált. - Megáll az ember esze, hogy egy ilyen göthös, ideszaladt civil, kis senki, megiszik két pohár snapszot, és az én... az én lakásomban, egy Kerényi Terka lakásában vezérigazgatóval pofozkodik, és azt hiszi, azzal itt imponálhat valakinek... Ne nyissa ki a száját, mert ha én leszek hisztérikus, a kutyamindenségit neki, akkor egy életre leszokik az ilyen vidéki dolgokról!

Pedig Bányai Ferenc (író, sikkasztó, lovag, vőlegény és karalábé) nem is szólásra nyitotta a száját, csak tátva maradt neki a szomorú meglepetéstől, és ismét, talán huszadszor, megint csak egy világ omlott össze benne. És még az összeomlás nyoma is külön összeomlott, amikor Csillag Sári így mentegetőzött barátnőjénél:

- Honnan tudtam volna, hogy itt van ez a mafla?... - Elröhögte magát. - Olyan lóarcot csináltak mind a ketten...

Bányai Ferenc azonban tanult valamit az imént. Kihúzta magát, kesztyűjét zsebre tette, és rácsapott, mint hüvelyébe tolt kardja markolatára, két ujjával megérintette a monokliját, két ujjával mellénye fölé domborította a nyakkendő szarát, és szomorú hangja gőgös, kappani régiókig emelkedett, midőn így szólt:

- Pardon... Nem így gondoltam. Kezüket csókolom.

És gőgösen, de óvatosan távozott. Némi szociális felháborodással konstataálta, hogy itt is kirívó a hangsúly az osztálykülönbségen, mert Kerényi Terka őt nem kísértte ki.

Bezzeg az elnök fiát...

A friss levegőn nem csökkent, hanem csak más formát öltött a zöld méreg hatása. Émelygés, és szédülés fogta el. Ment, ment előre, jobbra-balra szédelegve, támolyogva. Gondolatai össze-vissza ugrándoztak. Csillag Sári, Lakatos, Kerényi Terka, Halász, a szellem, römikártyák alakjában viaskodtak agyában. Fogalma sem volt, hogy mennyi idő telhetett el ebben az ámok-futásban, és azt sem tudta, merre járt, amikor észrevette, hogy nem forognak, dülöngélnék körülötte a házak, utcák, kirakatok. Előtte pedig a jó öreg Duna hömpölygött méltóság-teljesen.

A kihalt korzón szerteszét hipochonder falevelek sűrűn borították az aszfaltot, és egy réveteg utcaseprő lomhán egy halomba húzta őket.

Rövid bűgös visszhangjával labdázott vagy két másodpercig a budai hegyvidék és a dermedt hotelpaloták sora. Jött az alsó folyás vadvidékeinek milimári nevű bennszülött törzse a kofahajón, Ercsi felől. Bányai ezen a szomorú, züllött, nyári hajnalon először látta az ismert gőzöst, melyet a bohémek „kísértethajó”-nak neveznek. És ezzel a felfogással nézve kissé lúdbörzik az ember háta tőle. Némán siklik a Várház körút torkolata felé, mozdulatlan kosarak, dermedten gubbasztó kofák és egy-egy alvó, csendben bólogató, kókadt fejkendős árny még félelmetesebbé teszi a benyomást, amint lassan siklik az enyhe derengéssel hígított, agonizáló éjszakában a kísértethajó.

Bányai lélektelenül ödöngött. Hazamenni? Nincs értelme.

Dél előtt főpróbája van. Ezt olyan egykedvűen mondta magának, miközben nagyot dobbant a szíve, mert minden keserűség és többrendbeli világösszeomlás ellenére kissé boldoggá tette, ahogy így odavetette magában, hogy nem érdemes lefeküdni, mert holnap főpróbája van. Illetve ma. És ezzel átesett egy újabb tűzkeresztségen, az éjszakai emberek konfúzióján, amellyel hajnali beszélgetéseknél idegesen kijavítják egymást, ha a ma vagy holnap kerül szóba, mivel ők tegnap, illetve ma... szóval még ébrenlétük közben rájuk változik a napszaka.

Azután megpillantotta a Gellért fürdőt, és eszébe jutott az operettíró, aki elhatározta, hogy reggel itt piheni ki az alvás fáradalmait. Ő is író, tehát alkalmazkodik az ilyen tradíciókhoz. Természetesen Lakatos holnap provokálni fogja, de neki ő már csak egy Hólyagkalifa vagy egy Pólyakalifa. Mert most már nem bankhivatalnok, hanem a társadalmi osztálykülönbségeket áthidaló, semleges rangú polgár: művész! Hajnalban esetleg valamelyik kávéházban egy lelépett fizetőpincérrel és két állástalan artistával megtárgyalják a válogatott mérkőzés esélyeit, majd délután a bankelnökkel és egy báróval römiznek a klubban. Neki tehát a Lakatos esetleg már csak a „Feri”. Nem fogja nagyon összekaszabolni, két laposvágás a mellkasra, és ha nem elég, egy enyhe ríposzt vagy elővágás az alsókar felé, azután majd férfiasan bocsánatot kér, következik a bankett, és...

És mi lesz a sikkasztással? Interurbán nem intézheti el Gyuri bácsival a hétszázat. Viszont ezt párba el előtt rendezni kell, nehogy ilyen kifogással, mint a sikkasztás, Feri kibújjon a fegyveres kiállítás alól.

Mit lehet tenni? Maga sem tudta, hogy egyszerre hogyan került ide a kabinba, ahol már szépen rendben, pedánsan összerakosgatva feküdt a ruhája, és éppen az ingét húzta. Mint valami automata jött át a hídon, és váltotta a jegyét.

Persze, nem ártana, ha híre menne az ügynek, mégiscsak nimbuszt adna alig jelentős személyének ott a főpróbán, ha a pofonnak és a lovagias ügynek neszét vennék.

Leült a párolgó víz lépcsőjére, néhány bágyadtra gőzölt, hajnali sorstársa között, kik búsan üldögéltek itt, lábszárukat gépiesen masszírozva, sóhajtva vagy krákogva, közönyös, önsanyargató, álmatlan, álmos emberek, köldökük felé horgadt fejjel, mint egy-egy buddhista, szent bölcselő, egy márványpartú, gőzölgő Gangesz vizénél tanyázva.

Zűrös, továbbzsongó hangok terjengtek meghatározhatatlan irányból, folytonosan, úgyhogy egy nagy kagyló belseje is lehetett volna a hajnali álmatagok melegvíz-palotája.

Hogy a jellegzetes mozdulatokat miért veszi át nyomban mindenki, egy jóízű ásítással együtt, ha leül a gőzfürdő peremére, ezt nehéz volna elemezni. De annyi bizonyos, hogy Bányai ásított, leült, a feje egy gyakorlott fakír pontosságával hajlott a Buddha tanításai szerinti irányba, és lassan, de nyomban a lábszárait kezdte dörzsölni két kézzel.

Kár, hogy diszkréten, késő éjszaka, két művésznő exkluzív magánéletében történt az össze-ütközés. Ha híre megy is esetleg, jó néhány napig eltart, amíg a kabaré tagjai is megtudják, hogy ő afférba keveredett méltóságos Pólyai Hólyag Ferkóval.

Kár, kár, hogy a két művésznő tapintatán és extrém magánéletén lefojtva marad a hír. Valaki ásított mellette. Felnézett rá egy alacsonyabb lépcsőfokról, ahol a praktikus emberek süppednek a talpukkal egy vonalba, hogy állukat a térdükre támasztva szundíthassanak, viszonylag rögzített állapotban.

- Jó reggelt, cukros Bányai... Gratulálok! Hallom, hogy felpofozta a Pólyakalifát, és holnap fél tizenkettőkor párbajoznak a Maturek-féle vívóteremben, könnyű kardokkal, hónalj- és nyakbandázs, első vérig, és Csermely olimpiai bajnok lesz a vezetősegéd. Az unokabátyám felkeresi magát holnap a kabarében, mert azt hallottam, hogy magának még nincs orvosa... Hopplá!

És mert a magasból egy új monokli esett a vízbe, dr. Halász készséggel lebukott, és eltűnt a medence fenekén, mint egy napkeleti bűvár, hogy prüsszkölve, diadalmasan, több ezer sestertiust érő gyöngylethez méltóan felhozza az egy dioptriát sem reprezentáló, vadonatúj monoklit.

- Ne féljen! - harsogta a zsongáson át biztató vidámsággal: - Gondoskodtam, hogy benne legyen a reggeli lapban!

Hatodik fejezet

Seherezáde ezer meséje egy éjszaka

1.

Bányai eltávozása után a művésznők magukra maradtak, és átmenetileg békés csend honolt a lakásban.

...Cigarettaztak az állott whisky felett, és Kerényi Terka bús grimasszal megvakarta a fejét:

- Mit gondolsz, meddig bírod ezt a tempót? Készre csinálod magad. Ilyen hisztérikusan nem lehet élni. Ha egyszer Kalmárt szereted, mit akarsz Bányaitól, és ha Kalmárral nem tudtok összejönni, minek rúgsz mindig bele ebbe a főúri rabszolgába. Minden ujóra tíz olyan nőt talál Pesten, mint te, nem szólva arról, hogy az ilyen felelősségteljes, dolgozó polgárok munka után valami lelki pihenést keresnek nálunk - sóhajtott, mivel tisztában volt ez általánosítás rá nézve alig időszerű voltával. - De nálad, barátom, a szerelem után megrokkant idegzetét a munkában pihentetheti ki. Mit képzelsz, meddig bírja ezt egy ember, aki reggel felkel, és megy a Kelengyeáruházba?...

- Hát menjen. - Sári vállat vont, és lebiggyesztett szájjal kipöföntett egy kis levegőt. - Mondtam én neki, hogy ne menjen? Tőlem akassza fel magát!

- És hová fog ez vezetni?

Csillag Sári már nem hallotta az utolsó mondatokat, hanem összeráncolt szemmel maga elé meredt, majd hirtelen így szólt:

- Hogy került hozzád Bányai?

- Elhoztam. Hasonlít Székely Gézára - és sóhajtott -, tudod, hogy tíz éve Amerikában van.

- Úgy - mondta némi megvetéssel. - És azt nem tudtad, hogy velem fut?...

- Na ne affektálj! Legalább nekem ne!

- Mért affektálok?! - csattant fel hangja... Ő ugyan Kalmárt szerette, de rosszul bírta, ha valakinek más nő is tetszett. Ez két különböző dolog. - Én nem affektálok! De különös az, hogy rögtön kikezdtél azzal, aki velem van. Mindig ezt csinálod.

A „mindig”, a „rögtön” és hasonló gyanúsító végletek Csillag Sári temperamentumából fröccsentek szóvá nyomban, ha úgy érezte, hogy sérelem érte, és a megtorlással nem késhet.

- Sári, te bolond vagy! Ha azt hiszed, hogy én törődöm...

- Nézd... Jobb, ha ezt hagyjuk - felelte teljesen epés hangon. - Tegnapelőtt láttam, ahogy Kalmárral a sötét nézőtéren összeborultatok...

- Ilyen képtelen aljasság - és két combjára csapott és rohant. - Ha te azt hiszed...

- Én nem vagyok vak, csak nem értem, mit fáj neked, ha tetszem valakinek, és miért pont Bányait választottad ki rögtön, mert utánam lógott... Neked adom! Légy boldog ezzel a nyeszlettel...

És elrobogott. Mint a szélvész, és bögött a lépcsőházban végig, hogy a barátnőjében is csalódott, és elejtette az erszényét a kapunyitásnál, hogy szétgurult minden apró.

Azután fél óráig keresgélte a házmeisterrel, és végül abbahagyta, mert zúgás hallatszott az utcán...

Taxi!

- Hová? - kérdezte a sofőr.

- Tessék?... Ja?... Hány óra van?

- Két óra.

- Menjen, amerre akar.

Később a Hősök terén sírdogálva kikopogott, és bemondta Kalmár lakáscímét.

2.

Kalmár a Csillag Sárival az Országház Kávéházban történt összeveszése után természetesen taxiba ült és hazament.

Már a taxiban eszébe jutott, hogy a délelőtti próbán megkérte Tusit - aki vidéken sűgőnő volt nála - hogy amennyiben Sugicával baj van, és az egyszerű orrfűvéása influenzává alakul, ez esetben Tusi a siralomházszerű, borzalmas főpróba után, a vérpadnak beillő premieren helyettesíti a sűgőnőt, és ebből a célból este a lakásán Kalmárt felkeresi. Tusi a kérést nem tagadhatta meg Kalmártól, és már tizenegy óra óta aludt egy fotelban.

Kitették az anyagot, és Kalmár figyelmeztette, hogy a Poldi nevű sztárkomikusra vigyázzon, mert ha az a párbajjelenetnél belezavarodik a halandzsába, úgy vége a darabnak, mert Poldi arról nevezetes, hogy képes a sűgőlyuk előtt mélyen lehajolni, cipőmadzagját megkötni, mely madzag ki sem bomlott, de így a füle szinte rajta van a sűgőnő arcán. Itt majd oldalról is kell sűgni.

A szőlőnél ne sűgjon hangosan, mert ha Perényi Erzsi délelőtt még nem tudja a szerepét, nem megy a szőlő, és...

És az éjszakában váratlanul fűtű hallatszik!

Csillag Sári felfűtűl.

- Nem tudom kifizetni a taxit - kiáltja idegesen, mint aki már három nappal előbb sűgőnyözött, hogy érkezni fog, és sértődött, amiért nem várják.

- Te, fiam, most rakd össze a holmikat - mondja csendesen, mert rutinié, Kalmár Tusinak. Azután lemegy, és kifizeti a taxit.

- Itt maradok nálad - mondja fenyegetően Sári.

- Nézd...

De mire kifizette a taxit, vagy bármit is mondhatott volna, Csillag Sári andalogva felmegy. Kalmár lent pontosan érzi azt a gúnyos mosolyt, amellyel azt mondja Sári odafent: „Á?... Ez nagyon érdekes! Itt szokott lenni a főrendező úrnál?”

Kalmár ezt lent, távol a színhelytől le tudná kottázni, olyan pontosan hallja és tudja, és siet fel, mert sajnálja Tusit, aki Branyiszlón sűgőnő volt mellette, és tisztán színházi ügyben járt ma nála ilyen késő éjszaka, habár (ezt Kalmár őszintén beismeri önmagának) a legtisztább színházi ügyek és szerepválogatások is, ki tudja, mivé alakulhatnak hajnalig. De itt jelenleg semmi alakulás nem volt. Azonban mégis, mire felért a lépcsőházba, Csillag Sári visszajött a lakásból,

már lihegve várta. És félhalkan, de azért úgy, hogy Tusi meghallhatta, következett a refrén rezgő orrcimpákkal:

- Dobd ki ezt a nőt!

- Nézd...

- Jó, rendben van... Már itt sem vagyok... Kérem...

És elindult lefelé, fillér nélkül, a város legkülsőbb villanegyedében, bundában, kivágott cipőben és selyemruhában. Kalmár visszaviszi. Kissé szeretné megrázni, de nem vitás, hogy Csillag Sári szenved. Kifejezetten és határozottan szenved. Nem szerelemből és nem a szerelem hiánya miatt... Szenved. Ha tudná, hogy miért, tán nem is szenvedne.

- Hát, Tusikám... ezt most vidd haza, nézd át, és jegyezd meg jól, amiket mondtam. - Felét se mondta el annak, ami szükséges. - Azért remélem, hogy a Sugica ma éjjel rendbe jön, de ha nem, akkor én kezeskedem neked külön a húszért Málnásitól...

Tusi kissé szomorúan elmegy. Csillag Sári a legyilkolt hölgyeket ebben a stádiumukban már sajnálja, és utánanéz. Azután Kalmárra.

- Szereted?

- Láttad, hogy Tusi volt, és a sűgőpéldányokat vitte el!

- Nézd, nekem megmondhatod - mondja azon a könnyed hangján, amely fontokra átszámítva nehéz súlyemelő bajnokokat is zavarba hozna -, nekem igazán megmondhatod, mert vőlegényem van. És mert tudd meg, hogy itthagynom az egészet, és megyek a vőlegényemmel... Nagyváradra. Ugyanis a vőlegényem mamája Nagyváradon van. És... és... csak azért vagyok itt, mert mégsem megyek Nagyváradra.

Ez a vőlegény is feltűnt időnként, akinek az anyja nagyváradi volt, és mindig oda készült Sárival.

És most sír.

És Kalmár, mint egy merengő Buddha, nézi. Közte és Bányai között mindössze annyi a különbség, hogy amikor ismét megjelenik Csillag Sári, ő minden illúzió nélkül hallgatja az ismert rapszódákat, amelyek valahogyan úgy végződnek, hogy: „Dobd ki ezt a nőt!”

Ez nem mindig történik Csillag Sári néptribuni fellépéseinek megfelelően, mint Tusi esetében, ahol mégiscsak egy Csillag Sári által ugyan eltűzött, de nem mindennapi helyzetről volt szó.

Sári sír, mesél, és cigarettázik, és lassan megnyugszik, és fel és alá jár a szobában, de ez a cigarettázva fel és alá járás, így, ahogy felbukkant, közvetlen egy megelőző szakítás után, váratlanul - ebben volt valami különösen vonzó Kalmár részére.

Továbbá: vagy szép szóval, vagy gorombán, valamiképpen általában szerette a tíz villogó karommal megjelenő menádot. És továbbá...

Igen. Továbbá! Volt itt még valami kettőjük között, speciál kettőjük között, örökre elintézhettelennek látszó lovagias ügy. Állandóan végig barátsággá szublimálódó, új felhevülés, ami se Csillag Sárít, se Kalmárt egyebekben nem jellemezte.

Valami örök harc és örök kiábrándulás és örök inklinálás, hogy egymás közelében ismét kicsit megbolonduljanak. Egyik úgy bolondult meg, hogy táncolni, dalolni se szégyellt, a másik úgy, hogy átalakult Buddha-bálvánnyá.

Ki hazudott többet, ki mit és miért hazudott? Nem derült ki.

Talán jó volt, talán nem. Kalmár, mint általában az éjszakai emberek, önmagának hazudta a legtöbbet. Jól tudta, hogy sohasem fog, mint álmos Buddha-szobor, váratlanul szultánná átalakulni, aki választ.

Közben hordta magában a titkot, mint mondjuk egy betegséget, amelynek csak lappangó időszaka van, és sohasem tör ki. Hordta a titkot, és csak a legsötétebb, legberúgottabb éjszakákon merte valami távoli, züllött helyen bevallani az egyetlen fantáziát...

...A szemközti vendéglőből egy zenekar muzsikája hallatszott át. És Csillag Sári problémáiról már régen áttértek arra a befejezett síkra, amely veszélyes és megoldhatatlan.

És szemben játszott a zenekar, és áthallatszott, amint csirkehangan valaki egy tölcsérbe énekelt...

Később, amikor Csillag Sári már álmában sem gondolkodott (ami ébren sem volt szokása), Kalmár arra gondolt, hogy mennyire rossz néha szultánnak lenni, akinek ezeregy mesét mondanak el egy éjszaka.

Az igazi az volna (valahogy ködösen és kísértetiesen felrémlt előtte), igen... az igazi mégis az volna, ha a szultán mesélne ezeregy éjszakán át jókedvűen Seherezádénak.

Vagy akár Seherezádével. Seherezádé a mese és a valóság odaliszkja.

De virradt. És Kalmár, a köldökagyú Buddha-szobor ásítva és bután nézett egy széttépett frakkingre, amit ő dobott el aznap a szekrényből, és tisztában volt azzal, hogy tőle itt nem függ semmi.

Seherezádé. Nála van a mese. És nála van az ölelés.

Azután már arra gondolt, hogy Tusi nem súghatja le a premiért. Ha Sugica influenzás, elhalasztják egy nappal, és esti, jelmezes főpróbát tartanak. Mert ő ennek a garasos Málnásinak hiába ugat...

...Sári részéről egy újabb lovagiatlan magatartás: álmában rátette a kezét Kalmár arcára, és Kalmár ettől halkabban gondolkozott, leszűrve azt a végső rezümét, hogy embertelenség Málnási hajszája, a színész is ember, és ki tudja majd itt a szerepét? A Lángos-darabból húzni kell...

És amíg elaludt, áthallatszott a szemközti kocsmból a zenekar...

Így fog egyszer pusztá passzivitásból két probléma között örökre elaludni. Csak azért, mert egyetlen ereje a passzivitás.

Nincs védelem, ha jön az odaliszk, és szultánná választja.

Hetedik fejezet

Haladin és a csodavárás

1.

Főpróba!

Nem is. Házifőpróba.

Miben különbözik a házifőpróba a főpróbától? Semmiben. A főpróbán egy-két díszlettel, bútorral több van, viszont kevésbé tudják a szerepüket, mert az előző próbától már mindenki szédül.

Csak a premier különbözik annyiban az előző próbától, hogy közönség van jelen, és igazán szerencsétlen módon, percenként előfordul valami. Későn kötik ki a függönyt. Tica elkésik, mert mégsem lehet a térdig patentkapcsos ruhát végig bekapcsolni két perc alatt. Előre mondják a zárópoént. Tulai elfödi a szemét, és megkapaszkodik valamiben. Kalmár a haját tépi, és suttogva üvölti: „Gazember, gazember!... Mert hiába imádkozik két hónapja, hogy rúgják ki!”

Kijelentése nem sértő, mivel senki sem tudja, kiről beszél, lehet, hogy ő sem. Szóval a premier csak abban különbözik a házi- és a valóságos, belső első főpróbától, hogy tíz nappal előbb, az olvasópróbán minden jobban ment.

A műfajban jártas emberek jól tudják, hogy a tizenötödik előadásig csak nyilvános próba folyik a kabarékban, mivel a második előadásnál íratja ki általában Málnási a próbatáblára, hogy aki a másnapi előadásra sem tudja a szerepét, azt választott bíróság elé viszi. Erre természetesen elkezdik a szerepeket tanulni.

Próba, főpróba, premier és általában a kabaré iránya két súrlódó ellentét között alakul ki, Málnási igazgató és Kalmár rendező udvarias, de éles viszályaiban. Innen a fejezet címe, a szójáték a két ember viszonyának meghatározására: Haladin és a csodavárás.

Mikor Málnási, a varázsló, a pénzügyi akrobatika érthetetlen mutatványainak egyikével előveszi a varázsvesszőparipáját, úgy július táján: „Nézze, ha ad kétezret, tudok nyitni, és megkaphatja a hatot, ha kicsit jó a szezon, ha nem ad kétezret, nem nyitok, és elvesztette a hatot is.” A varázsvesszőparipa célhoz viszi az érvet az elkeseredett hitelező logikájában, és Málnási padisah megáll az idény előtt, kimondja a bűvszót: „Szezon, nyíl meg!” - és másnap megjelenik Raducziner a kézikocsival és a takarítóvállalat embereivel.

Ez a könnyebbik varázsigé. Ugyanis, ha az idény vége előtt a jegyirodák csodaforrása felől baljós szelek fújnak, akkor Málnási padisah májusi, bukott reprízműsorával kénytelen elkezdni a koraszülött nyári szünetet. Mert mint ő mondja hitelműveleteiről: „Mennél öregebb a szezon, annál »fiatalabb« a kölcsön.”

Ilyenkor, ha a Pólyakalifa hitelkerete és Fuksz néni amerikai befolyása kimerült, nincs mentség.

A jegyirodák éltető tündérforrása elapad, alig csörgedezik, a pénztárban összesen tizenhét pengő, és Málnási padisah szomorú kényszerhelyzetében kimondja a minden bűv nélküli ígét: „Szezon, zárulj!” - és másnap megjelenik Raducziner a kézikocsival, egy vödör csirizzel, hóna alatt papírszalagokkal, és ellátja a színház valamennyi fő- és kisbejáróját, reklámtábláját és fényképkiallítását a „Nyári szünet” felírásu nyomtatvánnyal.

A két időpont között, nyitástól a zárásig Kalmár, európai tájékozottságát érvényesítve, haladni szeretne a korrallal. Málnási sugárzó optimizmusának bölcsességéből azonban ez természetellenes jelenség. Málnási nem veszi komolyan a színpadon lejátszódó számalkodásokat, szerinte egy kis szerencsével a leghülyébb műsor telt házzal prolongációba megy, és a legragyogóbb műsor, némi balszerencsével, földrengésbe sodorhatja az intézményt. A fő, hogy hozzávetőleg három órát játsszanak, de a legfontosabb, hogy az előcsarnok, a rézkorlátok, a zsöllyék, a portálé és minden ragyogjon a tisztaságtól, a jegyszedők, büfésnők, ruhatárosnők, bármennyi óvadékot adtak is, ne merészeljenek gyűrött vagy nem hótiszta kötényekben járni, ahogy az uniformizált, fekete színű ruhájukhoz illik.

Azután a színház fennmaradásának lényege mégiscsak szikkadt pénzforrások művészi élesztgetése, roskadozó hitelek alátámasztása, Spiró úr évek előtt elfogyott türelmének végső határa híján mégis szép nagy, íves plakátokat nyomtatni, ezekre a kiragasztás készpénztőkéjét előteremteni. Ami a színpadon történik, az lutri, és aki ért a színházhoz, jól tudja, hogy komoly ember ilyesmivel nem foglalkozik, mert a közönség kiismerhetetlen.

Persze ez a Kalmár legszívesebben egy amerikai filmgyárnak rendezne itt kabarét, és az Isten pénzét is beleölné, hogy két kapcsolat helyett egyszerre lehessen elsötétíteni a nézőteret, ami egy marhaság. Attól még a Gál nem lesz jobb, és Bárány így is, úgy is jól megírja a konferanszát, ha ideje van, és egy öt év előtti, vacak reprizével áll ki, ha ellógta az időt. Bölcs ember ezen egy legyintéssel túlteszi magát, mert hiába mérgelődne naponta. Ez mind olyasmi, mint a szél járásával vagy a föld forgásával törődni, mintha befolyásolhatná az ember. Nem is olyan, mert a föld forgását Arkhimédész legalább képzeletben befolyásolni tudta egy fix ponttal az űrben. De teljesen ki van zárva, hogy ebben a zűrben akárcsak feltevészerűen is egy fix, vagy akár részletekben törleszthető pont lehetne, ami Szatmárit úgy Gált befolyásolhatná, hogy ne hadarják le a műsor első részét vasárnap délután, ha válogatott mérkőzés van, vagy Kapást meggátolná abban, hogy lekésse két színház közötti pendlizés alatt az előadást, ha a Hazai Színház darabjában sok öltözködése van.

Kalmár nem szeret nyolc napra premiert, és művészi értékű előadásokat tart a szerep-nemtudásáról, a színészek fáradtságáról, a káoszról, ruhák és díszletek, darabok és szőlők elkészítési idejének emberi határáról, mintha fontos volna ez a sok számárság azon tény mellett, hogy a bukott műsorra napi hat-nyolcszáz pengőt legalább ráfizet, tehát neki, ha művészi aggályok miatt mondjuk öt nappal tovább próbál, az háromezer pengőt jelent.

Inkább próbál összesen hét napot, de kifesti az előcsarnokot, és csináltat egy rabicfalat, hogy kettéválassza az irodát. Minden hitelező csak kopogtat, és egyenesen benyit hozzá. Igaz, hogy végül még sincs meg a háromezer pengő megtakarított ráfizetés készpénzben, no de nem lenne meg akkor sem, ha Kalmár műítész aggályai miatt készpénzben rá kellene fizetni az elhúzódo próbák idejére.

Ha elkezdenek próbálni, lesz műsor. Műsor mindig van. És mondja meg neki ez a Kalmár, hogy hány hét próba eredményezte már azt, hogy leszámítva a mellékszereplőket, valaki tudta volna a szerepét? Ilyesmi premier után alakul ki. Hogy Kalmár húsz éve hadakozik ez ellen, az a megfelelő bölcsesség hiányát mutatja. És ha a görloknek premierre nem lesz kész a skót kosztümjük, az apró dobokkal, hát játsszanak majd a régi ruhájukban, és a harmadik előadáson dobolhatnak.

Dobolnak, vagy nem dobolnak! A görll legyen csinos, ne késsen el sokat, legyen tiszta és gusztusos a ruhája, a többi mellékes. Majd bolond lesz a százhusz pengős vendégművész napi gázsiját öt nappal tovább fizetni, hogy Ruszkainé és Lóránd ne lökjék fel a színpadon Ticát, mivel mindegyik fordítva akar távozni, elegendő próbák hiányában. Majd bolond lesz, amikor

ezt a kínos blamázt, mint nota benét benne hagyták a darabban, mert ezen röhögött a közönség a legjobban.

Író urak! Ha az igazgató véletlenül nem volna olyan gondos, hogy hét napra premiert hoz, továbbá a színészek nem zavarnának mindent össze a színpadon, ez az egy egészséges röhögés se lenne a darabban.

Kalmár szeretett volna, legalább kétszer kellékekkel és nemcsak jelzett, hanem valóságos bútorokkal próbálni, ami egy ilyen álmodozó idealistánál komoly tünete a nagyzási hóbortnak. Itt nincs haladás, nincs gondos előrelátás, és nincs súlyos hiba, mert jön a közönség, és mindent megkontráz.

Hiba történhet, ha az ember nem gondoskodik arról, hogy a büfébérletnél kikösse a büfé falán elhelyezhető reklámok fenntartását a színház számára. Továbbá, ha a dologi kiadások fedezetét nem teremti elő az ember, mert itt meggyőzhetetlen, hüvös közalkalmazottakkal áll szemben, tűzoltókkal, vízdíjbeszedőkkel és hasonlókkal. A telefon, villany, rendőrségi ügyelet és egyebek hiánya minden színjátszás komoly, gyógyíthatatlan betegségét jelenti.

Az érem másik oldala, ha egy műsor fél házzal megy, és Kalmár a múltak okulására intve igazgatóját, szeretne próbát kiíratni az új műsor meglevő részleteiből. Nem akar megint hét napra premiert.

Kalmárnak ez a mániája, mosolyog bizakodóan Málnási. Ő szegény ember, örül, ha a műsorra nem fizet rá, és semmiféle kecsegtető eredmény kilátásba helyezése nem inspirálhatja kockázat vállalására. Sőt. Fiatal direktor korában előfordult vele, hogy két hét fél ház után a műsor bevétele feljavult, végül telt házakkal játszották sokáig. Azóta, mivel valóságos, megtörtént csodáról van szó, hisz abban, hogy még egyszer pályafutása során ez megismétlődhet. És prolongálja a műsort, és két hét múlva megint a régi nóta: harmadikán próba, tizenegyediken premier.

Kalmár minden esetben figyelmezteti, egyre több példa fölött rendelkezve, és előre bejelenti, hogy: „Ha új expresszpremiert csinál, azt maga fogja rendezni, vagy ideszerezdtet valakit, mert én csak színész leszek, mert én nem estem a fejemre! Próbálja ezt egyszer más is!” Az igazgató megnyugtatta, hogy a nem várt esetben teljesíti ezt a kívánságát és ő rendezi majd az előadást, illetve ő sem rendezi, mert hiszen mióta az eszéért bírja, itt minden premier a jóisten kezében van, ha ezt Kalmár nem veszi sértésnek. Azután derűsen felül az íróasztalra, széttárja a karját, és így folytatja: „Nézze, ma negyvenhat pengővel javult a bevétel, és ha a szombat-vasárnapkal megvan a kétezer pengős átlag (még nem volt eset rá), akkor kihúzzuk...” Itt következik egy dátum és egy vásár vagy egyéb látványosság, amely vasúti kedvezmények révén a fővárosba vonzza vidéki honfitársainkat. „Nézze, ha az Árumintavásárig kihúzzuk... Mért vegyem le kilencszáz pengőnél a műsort, mikor jövő hónapban itt a Mezőgazdasági Kiállítás... Bolond leszek pünkösöd előtt újat próbálni... Ha hat hétig elhúzzuk, itt az európai Dalárda-kongresszus...”

Szóval Málnási, ha csak húsz pengőt is emelkedik a bevétel, már hiszi és várja a csodát, már tud egy kongresszust vagy vásárt vagy ünnepi hetet, és Kalmár korral haladó sürgetései egy ellenállás beszerzését illetőleg, hogy fokozatosan és egyenletesen lehessen a színpadot elsötétíteni, csak nyájas legyintéseivel találkozhatnak. E két malomkő súrlódása között őrlődik a próbák távolról sem tiszta búzája a közönség szórakoztató, lisztes táplálékává, vagy Kerényi Terka szerint: „Végre egy olyan tésztává, amit be tehet adni ennek a sok nehéz pasasnak, ott lent a sötét nézőtérén.” A két malomkő neve Kalmár és Málnási, a színház argójában: Haladin és a csodavárás.

A főpróba hatalmas, szimfonikus vagy inkább kakofonikus zűrzavarát egyetlen fenségesen dübörgő motívum hatja át, reggel kilenckor Raducziner elkezd kalapálni, rövid megszakitásokkal késő estig, és a társulat átkozza.

Raducziner: ő a nyugodt, északi műszaki - így nevezték el, mert még senki sem hallotta egyetlen hangos szavát, és mert egyes tagok szerint csak az örök jég vidékén lehetséges ilyen temperamentummal élni. Viszont indolenciája nem ismer határt, és ha tízen üvöltenek érte sürgősen, akkor nyugodtan imbolyog át a hallon, esetleg kalapácsával futtában megütögeti valahol a frissen felszögelt furnért, hogy tart-e, azután megáll félig az ajtóban, és lassú, mély hangján azt mondja sokáig, hogy „tessék”. Nem jön be egészen, fél kezével a külső szemöldökfát fogja, így lóg be, és jobbában leng az örökös kalapács, szájából esetleg kivesz néhány aprószöveget, és leplezetlen, megvető unalommal hallgatja, amit mondanak. Málnási szerint viszont okosabb, mint az egész társaság, és önmagát is beleérti, elannyira, hogy egyszer, bizalmas baráti körben, sóhajtva beismerte: az egyetlen ember, akiről tudja, hogy miért fizeti, az a Raducziner.

Raducziner a legvadabb főpróbák viharában egyetlen imbolygásnyi ritmusát sem változtatja. A körülötte kavargó veszekedés, zongorázás, sírógörcs és viták óceánján flegmatikus mozgásával ama unalomig megírt, børsapkás, ősz szakállú, pipás hajóskapitányokra emlékeztet, akik a távoli égre kémlelve megállapítják, hogy tornádó lesz, és becsukják a pipakupakot, mert a végítéleti szél elviheti esetleg a szikrákat, és meggyullad valami.

Raducziner a harmadik különvéleményt képviseli Haladin és a csodaváró után. Szerinte Málnási örökös pénzügyi mutatványai éppolyan gyerekes fontoskodások, mint Kalmár és művészársainak állandó izgalma, nagyképűsége és ricsaja, mert itt egy a fontos: hogy mikor az a függöny felmegy, úgy legyen lefűrva minden ajtó, mint a cövek, és a zsinórpadról három vacak lécből megjavította a hidat, mert ha egyszer valaki a nyakát töri, életük végéig fizethetnek.

- De hát ezek bolondok, kérem - meséli fröccs mellett az Április Kocsmában Mautner úrnak, aki fuvaros, és szintén komoly ember -, ugrálnak és szaladgálnak, hogy csak elnézem őket, de én nem szólok bele, tőlem a fene megeheti őket. Én mondtam a sógoromnak, mikor eladta az érldligeti vityillóját, hogy elvesztette az eszét, ha egy vasat ad a Málnásinak, nem hallgatott rám, és rosszabbul járt. Az esze megmaradt, de a pénzét vesztette el. Mert itt, kérem...

Raducziner teli volt iparoskifejezésekkel és a pesti argónak azokkal az iparban használatos szavaival, melyeket régi legények, akik még vándoréveket bolyongtak Ausztriában a monarchia idején, nem áttallanak használni, ha azóta kültelki idiómává fajult is egy-egy osztrák kifejezés.

- Ha én nem lennék ott - magyarázta Mautnernek -, akkor az esti premiért tömegkatasztrófákhoz sorolhatnák, amilyen anno a Párisi égése volt, ha még emlékszik, a Klauzál utca és a Rákóczi út sarkán... Igen, a Goldbergeré volt... Szóval ilyen tömegkatasztrófa lenne, rövidzárlat, tűzvész, csőrepedés, nem is szólva arról, hogy senki se ért a színházhoz, mert tizenkét ferzecc meg három szoba, kíváncsi vagyok; ki tudja ezt még felstószozni a színpadra annak a rendezőnek, de én nem vitatkozom, és felstószolom úgy, hogy egymás mögött vannak, és két ejnzacc lesz majd az oldalfalak helyén, de ezt ők még nem tudják, és ordítózni fognak. Most már például nagyban ordítanak, hogy én hol vagyok, mert amellet még azt is szeretnék, ha reggel fél kilencre már ott állna glédában bútor meg díszlet, pedig a Klein asztalos, ha megfeszül, akkor se tudja egy óránál előbb összeaverni és megenyvezni a szürketaxit, ahogy én rajzoltam neki. De mit tanítsam őket? Ezek azt hiszik, hogy a művészet meg a bevétel meg ilyesmi a fontos, és ha én közbe nem nittelek össze két sangliból...

És a fuvaros meghúzogatva harcsabajuszát, bús hozzájárulással bólint, ő is tudja, mi a művészet, az unokahúga nikotinmérgezésben halt meg, pedig csak zenedébe járt. Hiccériásak az idegességtől mind.

Hogy Raduczinernek mi volt a kitanult mestersége, azt senki sem tudja. Valószínű, hogy az ilyen alaposan képzett színpadi szakmunkások valamelyik, szereléssel kapcsolatos iparágat befejezetlenül abbahagyták, és így most mindenhez értenek, egy szál lompos, piszkos overallban, egyetlen kalapáccsal tömegszerencsétlenségeknek veszik elejét.

3.

Nyolc óra, a színház üres, a tárt ajtókon belátni a felsőtét nézőtér zsöllyesoraira az előcsarnokból, és Fekete néni locsolja a linóleumot. Csend, hűvös, megnyugtató félhomály.

Kalmár, a sűgőnő, Tulai, a világosító, Fekete néni és a bűfősnő tízéves fia tartózkodnak az épületben, és éppen jön Iluci frissen mosolyogva, hogy megkezdje az irodai órákat beköszöntő közelharcát hitelezők, színészek és egyéb a conto csatakiáltással jelentkező rohamozók ellen, kik valamennyien Málnási ígétét, becsületszavát, eskűjét, aláírását hangoztatva rövidesen megjelennek.

Iluci a kincstárnok. Ő mindazon aranyak, gyémántok, hitelek és hazugságok legfőbb muftinéja (bár urát Tatárnak hívják), ő mindazon elővételek, bevételek, elásott és nem létező kincsek tudója, amelyeket a fűnyes ábrázatú padisah elhitet. Ő a fűnyes ábrázatú padisah Hófehérkéje. Bal keze. Ő csodálkozik, ha a padisah elment, és nem intézkedett Kalmár úrról, de hát ő nem adhat különben. Így beszéltek meg előzőleg a Kalifával. Ő tudja, hogy az egész pénzt el kell tenni a városi hirdető irodának, és ha jön majd üvöltve Bárány, mondja azt, hogy a feleségének kiadta a pénzt. És ha kérdezi Lángos, hogy a padisah elment-e már, mondja, hogy még nem, mert Lángos tudja, hogy ő félóra múlva hol van, de egy óra múlva már senki. Ezt Ilucival megsuttogják a legbensőbb szerájban.

Később óra zűdul minden vihar, midőn mosolyogva és csodálkozva átnézi a kiutalásokat, tűzoltótól az ügyeletig, gázsicéduláktól a jelmezig, de úgy látszik, a direktor még visszajön, vagy elfelejtett aláírni, kiutalni. „Te nekem ne hazudj! - recsegi Kalmár, a főmufti: - Te mondd meg neki, hogy velem nem csinálhatja ezeket, és nekem legalább ötven pengő kell, mert meg vagyok híva pókerre.” „Drágám, én hogy adhatok neked ötven pengőt?” Most következik Iluci komoly értéke, midőn előveszi saját erszényét, ahol egy külön e célra agyongyűrött zsebkendő van, egy árva kulcs és egy barna ötpengős papírból. „Nézz ide, nekem ez van. Ha akarod, odaadom. Tíz napja egy vasat sem kapok. Ma bejelentettem, hogy itthagynom a színházat.” „És nincs sehol itt az épületben?” „Itt lesz még valahol, mert elmentek Prucsekkal megnézni a tetőgerendát, és valószínű, hogy visszajön, mert iderendelte Francsákokat a szigeti előadások miatt” - mondja olyan művészettel, hogy közben kissé vállat von, tehát midőn Kalmár visszatér a tetőről teljesen porosan és lihegve, alig érheti szemrehányás.

A Kalifa, a fűnyes ábrázatú padisah hálátlan lény. Az egész színház voltaképpen Iluci hazudozásainak anyagi bázisán nyugszik. A legnagyobb fokú disznóságot is neki kell szerény mosollyal papírozni. És hiába mondja a padisahnak: „Meglátja, Aranyosival botrány lesz... - a padisah azt feleli: „Ugyan, ugyan... Majd mondja neki, hogy legközelebb négyet kap... És már régen a klubban kártyázik, mire Aranyosival kitör a botrány, és Iluci most már komolyan sír, és komolyan kikéri magának, mert Aranyosi nem akar hallani a négyről, az egész színházról, és a nagyságos asszony ne mondjon ilyeneket, mert ezeken a valótlanságokon ő túl van, és Iluci ettől csakugyan sír, és a bűfősnő meg is jegyzi, hogy szép kis tónus lehet ott az ügyvédi

irodában. A padisah közben mosolyogva átadja bundáját a portásnak, és megkérdezi, itt van-e már Szerémi a klubban, akivel kártyázni szokott.

És fényes az ábrázata, és mosolyog, és derűs és ruganyos, és miután Aranyosi elment, Iluci dühödten vágja be a szeráj ajtaját, és közli az inassal, aki a plakátokat összeszedi, hogy nem marad itt, még ha nem tudom, mi történik is!

És történhet bármi, és elmehet bárki, cserélődhetnek a tündérek, a varázslók és a szultán egyéb kedvencei, Iluci tíz körömmel kitart a Kalifa mellett, akinek nem barátja, nem rokona, nem ismerőse, nem szeretője, és egyáltalán senki sem tudja, hogy az Ilucik miért tartanak ki a padisahok mellett, még akkor is, amikor a konzorcium leáll, az egész meseországot elárverezik, és a fényesábrázatú felrendeli délután Ilucit, kintlevőségeket böngészni és Iluci megmenti számára a két hatalmas szekrény szerepet, ami érték, mert a joga még mindig a padisahé, és Iluci megmentette számára az egyik drapériát, amit nem hagyott leszállítani, és amikor Kalmár egyszer sokat nyert, Iluci félig viccesen mondja: „Megadhatná a törött nagyablak árát.” És ezt is megmenti a padisahnak, de hogy miért, ez örök titok, a világ legnagyobb titka.

A sűgönő rekedtsége elmúlt, helyet foglal a színpad jobb oldalán, egy kisasztal mellett, Kalmár és Tulai leülnek egy zsöllyébe, sorra veszik a műsort, világosítópróba. Most már sorrendben összeállítják a műsort. Tulai jegyez, a világosító jegyez, Kalmár a kezében levő papírból az elvégzett feladatokat jelzi (lepipálja) címenként, és egy munkás, Tulai utasítására, a „felstósolt” díszleteket állítja.

- Most adjon fönről pirosat hozzá... elég!... Nem jó!... Így! Most előbb lent, aztán fent vegye ki a sárgát... Halló! A vöröset hagyja!... Így!... Függöny!... - vaksötét lesz. - Nézötér! Mért van sötét?! - A zongora mellett egy lámpát megigazít a munkás. Függöny fel, bent áll a szoba. Tigrisüvöltés: - Raducziner!!... Raducziner! Hol az a rablógyilkos! Ki mondta, hogy ajtó helyett járást adjon?... Raducziner!!!!

Raducziner épp jön a főbejáraton, és az ijedten eléje futó kisfiúnak megnyugtatóan legyint.

- Tudok róla... - megjelenik félig az ajtóban: - Kérem, ha a két falat bent hagyom, akkor hogy a fenébe teszek fel tizenkét díszletet...

- Örült! Mit képzel?! Ez egy röhej!

- Én sem vagyok jóisten, kérem. Nem megy fel több. És még jön a szürketaxi is. Azt úgylis oldalt kell állítani, és a tűzoltó észreveszi.

- Ne magyarázzon! Ne magyarázzon, mert... állítsa még beljebb a hátteret, és vágjon ki valamit falnak, mert ha este nem áll a két fal...

Raducziner tünődve nézi a színpadot.

- No de ajtó is kell... Hogy tudom én azt estig kivágni?

- Nem tudom! De vagy maga kivágja az ajtót, vagy én kivágom magát! Erre mérget vehet!

Raducziner szemrebbenés nélkül továbbra is tünődve nézi a színpadot, overallja felső zsebéből kihúzza egy Hercegovinát, belefúj, rágyújt, összehúzza a jobb szemét, andalogva lengeti a kalapácsát, és végül bólint:

- Akkor a háttérből levehetünk itt is, ott is ötven centit, de akkor sokkal előbbre jön, és srégen fog állni az ajtó, mert van az a nagy ajtó a múlt műsorból, azt átmeszelem, és a másik oldalra jön az egy méter fal - és bizonytalanul hozzáteszi - meg az iratszekrény.

- Miféle iratszekrény?

- Az a... a megnyitó műsorban volt, olyan redőnyös, de letört, azonban furnérból ajtó is jó lesz...

- Megőrült? Az egy komikus, hatszögletes, stilizált főposta.

- De a prolongációban ez kimaradt, és iratszekrény lett... - Élénkebben, indignálódva: - Hát, kérem, ha nem lehet ott járás, akkor azt a fél métert...

- Ide figyeljen - mondja sóhajtván Kalmár - maga teljesen elvetemedett gengszter! Este nekem álljon a fal, egy ajtóval, különben nem lesz premier! Hogy hogy csinálja, az a maga dolga.

Raducziner nyugodtan bólint:

- Az iratszekrény helyett beteszem azt a strájfot a mostani műsorból, és jön rá egy csendélet.

Eltűnik. Fél tíz, az előcsarnokból görlcsicsér, halk beszélgetés: szállingóznak a próbára.

Ebben a pillanatban megjelenik Gál. És odasiet Kalmárhoz:

- Sári nincs itt? - kissé liheg és szuszog, mert krónikus hörghurutja van, és sietett.

- Nincs - feleli Kalmár. - Kérlek, az operaparódia a parasztdarab után jön, mert Kapás... - Te bolond! Kit érdekel a kabaré? - fűjtatja, leül Kalmár mellé, és felszól a világosítónak. - Menjen vissza egy percre!... Ide hallgass! Nyolc órákor a Kolbrich-féle vívóteremben egy Bányai nevű, a műsorunkból, ripityára kaszabolta a Pólyakalifát, aki e pillanatban öt darab, mintegy tizenkét, illetve huszonnégy centiméteres öltéssel haldoklik a Farkasréti Szanatóriumban!

- Szent Atyám... - súgja mögöttük Málnási, aki éppen megérkezett. - A kosztümök nincsenek kifizetve. Mára ígérte az ezrest...

- Sajnos - mondja Gál - azt hiszem, már nincs segítség.

- Dehogynem - mondja izgatottan Málnási -, azonnal telefonálok a jegyirodába, talán ők kiváltják a kosztümöket... Esetleg értesítem a Korányit...

Egész megzavarodva elrohan, és először Korányit tárcsázza a kosztümök helyett, majd a jegyirodában Lakatos kezelőorvosát kéri, végül az elővételre való hivatkozással és eddigi tartozásainak varázsszesszőparipájával elintézi, hogy kiváltsák a kosztümöket, és ekkor kiderül, hogy az a szerencsétlen ember halála előtt mindenre gondolt, és Iluci retiküljében már ott az ezres. Tiszta ezer! Jó kabala! A premier napja kitűnően kezdődik.

- No és? - kérdezi unottan Kalmár, mivel nem érti az ügy fontosságát. - Ha Lakatos krakéler, megérdemli, hogy összevágják.

- De egy ilyen Bányai!

- Ki az a Bányai? Festőművész?

- Na hallod! Nem ismered a műsort, amit rendezel?! Bányai az a nyeszlett, vékony hangú kis ember, aki a fegyházbluette-et írta.

- Azt a Lantos írta. Talán a „Kalap”-ot...

- Azt senki sem írta, hanem a direktor másolta Bécsben. Nem emlékszel erre a kákabélűre?...

- Várjál! A „Pesti kávéház”!... Sűgónő!... - A függöny mögül kidugta a fejét a sűgónő. - Nézd meg, ki írta a „Pesti kávéház”-at!

- Nem tudja?! Mit kell megnézni? A Bányai, aki reggel a Lovardában lelőtte a Pólyakalifát, vont csövű párbajban. Mindenki tudja. Húsz lépésről lőttek, és Bányai állítólag már elszökött...

- Szó sincs róla! - süvölti Gál. - A Kolbrich-féle vívóteremben...

Míg ezek vitatkoznak, Kalmár málán maga elé nézve dörzsölgeti a homlokát. Miért jött be Gál azzal, hogy hol van Sári? Szóval megint Sári körül fordult egyet feje tetejére a világ...

Sóhajt, és nagy lustán belecsap kétszer a tenyerébe:

- Gyerünk tovább! Tulai csengessen! - És minden úgy megy, mint az előadáson. - Hé, Tulai!

- Hallom - bukkan ki Tulai. - Csak a szürketaxi még nincs itt.

- Akkor nem megy este! Raducziner!...

Ismeretlen mélyből vagy magasságból egy hidegvérű basszus:

- Délben hozzák, mert azt dukkózni kell...

Csengetés. Lihegve érkezik a karmester, ez a nyájas öregúr, ledobja kalapját, kabátját, elhelyezi kottáit, és sípoló tüdővel, „Szervusztok, szervusztok” szavakkal köszönt mindenesetre mindenkit, anélkül, hogy körülnézne.

- Függönyt!... Gyerünk!

A függöny felgördül, a zongora belekezd, kijönnek a görlok, kosztüm nélkül és vihogva, a karmester bólint és négy hang elkezd...

A színpadról tompa dübörgés, a nézőtérrel vészes üvöltés:

- Állj!... Tulai! Tulai!

- Most hozták csak fel a két karosszéket és az asztalt - zihálja Tulai. - Az asztal nagy, nem fér be a ferzecc elé...

...Az előcsarnokban teljes számmal ott zsibong a házifőpróba művészszerelőzete. A büfésnő árut vesz át. Lóránd, a szemüveges, ősz kis komikus most kiveszi zsebéből a szerepét, először, amióta átvette, és kissé megnézi. Azután ismert, gavalléros mosolyával odafordul Bodnárhoz.

- Nézze, fiam, maga majd átveszi tőlem a szerepet, mert úgyis ott ül a tanúk padján, amikor az én kihallgatásom következik, és majd súg nekem.

Bodnár készségesen átveszi a szerepet, amely átolvasás nélkül az újabb zsebbe vándorol. Lóránd nem sokat törődik a szerepekkel, biztos a népszerűségében, és a szöveg nagy része helyett egy utolérhetetlenül bamba, mozdulatlan arckifejezés, esetleg egy óvatosabb, de kissé ferdén a fejére helyezett kalap nagyobb hatással van, mint a kimaradt vicc. Kalmár szerint sokszor egész estét betöltő némasággal játszik végig egy premiert.

Ezzel szemben áll Szatmári. Szatmári sem tud többet a szerepéből, de ő állandóan tanulja. Lélektani hátrányban van a hetyke, elbizakodott Lóránd mögött, mert ha nincs biztos szövege, nem tud egy szál szőrt úgy kitépni csücsörített ajka fölé, lassan, de csodálkozva, hogy nyíltszíni tapsot kapjon. Az öreg egy szót sem tud a szerepéből, de miután bejött a színpadra, a félig nyitott ajtón érthetetlen szerénységgel beprésselve magát, akkor teljesen hátat fordít a közönségnek, két apró lépéssel becsukja magára az ajtót úgy, hogy egy kissé megüti a saját orrát, és akkor teljes hosszában, lassan felnéz az ajtóra. És áll.

Röhögés és dörgő taps.

Szatmárinak viccet kell mondania. Azt azután tökéletesen érti. Ha tudja a szerepét. A poén, ami Szatmárinál nem robban, az nem vicc. Lóránd egészen kitűnő vicceket agyonlő, esetleg el se mondja, és már nem ő mondja a darab poénját, mert előfordult, hogy elfelejtette, és nem lehetett a függönyt leengedni, csak rövid szünet után, a néma nézőtér meglepett csendjében.

Tímár Mocsolányi kupléénekessel vitatkozik:

- Ugyan ne mondj ilyet... - mondja sértődötten, és elpirul, mert érzékeny a kritikára - ha ezen nem fognak röhögni! - Énekel:

Nincsen zárja, de hogy is volna zárja
A harminckettes, markóbeli zárkának.
Nincsen rája, nincsen rája
Egy eset sem, hogy valakit kizárnak.

- No de, öregem - magyarázza a kupléénekes -, az utolsó soron nem fognak röhögni... Én nem bánom, én eléneklem, de majd meglátod...

- Hát ezt kikérem magamnak, hogy előre elpecheld! - mondja pulykavörösen felcsattanva. - Ha így mész neki, akkor nem nevetnek majd. Nagyon furcsa kérlek, ezt már régen figyelem nálad...

- Mit figyelsz te nálam? Az ilyen tónust visszautasítom...

- A Gált a telefonhoz kéri! - kiabál ki Iluci.

Most feltűnik egy nyájas hírlapíró, aki elsősorban a görlok közül hármát átölel, és mindenfélét sugdosnak egymásnak vigyorogva.

Az előcsarnok népségének nagy része izgatottan beszél a megdöbbentő lovagias ügyről.

- Kitől hallottad?

- Mindenki beszéli!

- De ki tud valami biztositat?...

Ordítás a nézőtérről:

- Barta! Barta!...

Jön Tulai:

- Barta úr! Barta úr!... A „Világtörténelem” jön...

Málnási szól ki a nézőtérről:

- Barta... - műindignálódással Tulaihoz: - Kérem, aki a jelenésére nincs itt, azt tessék felírni! Senkire sem leszünk tekintettel. Végre meg kell szűnni ennek... - meglepetten konstatál egy iparoskülsőjű, halk szavú egyént, aki hozzálép, energikusabban, de halkabban. - Ezerszer mondtam, Pollák úr, hogy ilyenkor... Tessék?... Sajnálom, most főpróba van, nem tudom, hol áll a fejem...

Buzgón, izgatottan besiet a nézőtérre, odabent derűsen ellanyhul, és a túlsó oldalon a főbejárathoz megy, a linóleumot élvezi. Új padló, új huzatot kapott a pénztár előtere, és most élvezettel sétál rajta, nézi a színét, a szűz anyagot, amelyen fehér lenyomat marad a cipője után, mert még hamvas, ragyogó, ahogy azon frissen felszerelték, és azt mondja egy papírcsákós, vödrös embernek:

- Vegyék le a függönyt, ha az ablakot tisztítják...

- Gyerünk tovább!... - mondja Szilágyi Kalmárnak a nézőtéren. - Addig itt lesz Barta.

Kalmár idegességében nyugodt grimasszal, főúrian elterpeszkedik egy zsöllyében:

- Hát parancsolj, menjetek tovább... De nekem megengeded, hogy ne próbáljak így... Gondolom, hogy egyszer végig kell menni a műsoron premier előtt.

- Na de, kérlek, ezt nem értem, és ez nem helyes - mondja Szilágyi kissé idegesen, ahogy a színpadon szokta, és ilyenkor röhögnek a nézők, mert toppant is az egyik lábával, és jobbra-balra rázza a felsőtestét. És saját véleményét ilyenkor egy közért harcoló ember leereszkedő, de szociális együttérzésével kiáltja: - Engedd meg, de nem értem, hogy miért álljunk itt, a sok ember, mert Barta késik!...

Kalmár felugrik, üvöltve:

- Mert a mennydörgős istennyila csapjon ebbe az egész rohadt bejzlibe! Hogy egyszer ne tudjon az ember sorrendben végigmenni a műsoron!

- Mit ordítasz? - ordítja Szilágyi. - Velem azért ne ordíts!

A távoli sötétből meglepő süvöltés érkezik, Gál leghullámosabb tenorkiáltása, aki titokban, mert ezt szégyelli, lelkiismeretes színész és rajongója a deszkának, azonfelül elválhatatlan ellensége Bartának:

- Igaza van Kalmárnak! Mindenki holtfáradt, és fel tud kelni reggel, csak a gróf úr nem! Miért nincs itt a jelenésére?! Miért tudsz te itt lenni, és miért tudok én itt lenni?! Disznóság!!

- Én nem a Bartát védem! Írják fel, vagy csináljanak, amit akarnak, de ne hagyják az egész társulatot állni egy ember miatt...

- Tulai! - Kalmár tapsol. - Állítsák be a sampiont! És adjanak valami világosságot a nézőtérre. - Hisztérikus felüvöltés: - Gázság! Így nem lehet próbálni! Raducziner! Nézőtér! - A nézőtér esti világosságba gyúl, az üvöltés fortissimóba sikolyodik: - Örült! Próbavilágítást!

Tulai és a világosító a színpadról valami vasra szerelt lámpát állítanak a nézőtérre. Raducziner fenséges szólama a mennyek irányából:

- Másik stanglit adjanak! Arra egy ezres jön az operaparódiához!

- Miért nem jó a másik? - kiabálja fel idegesen Tulai, hogy ő is kiabáljon.

Raducziner (az Úr hangja „Az ember tragédiájá”-ból: „Csak hódolat illet, nem bírálat!”): - Mondottam már, hogy a másik tömlő rövid, ebbe van az ejnzacc, hát tegye vissza.

Mond és marad nyugodtan és láthatatlanul, és kalapálni kezd. Kalmár, Málnási és a színpadon megjelenő Szilágyi egyszerre ordítanak:

- Naaa! Raducziner!!... Most fog kalapálni?!... Itthagynom ezt a színházat! Raducziner!!!! Nem hallja?!

Raducziner hallja, de hogy ez megszűnjön, teljes erőből veri bele a fogai közül utolsónak elővett szöveget, és mikor már tíztagú kórus üvölt rá, abbahagyja. Az Úr nyugodt, mély hangján a magasból:

- Én nem bánom, de ha a fejükre esik a csillár, akkor én leszek az oka...

Kalmár összeszi a kezét, és szinte sírva:

- Könyörgök, ne pofázzon! Ne kalapáljon, essen le a csillárral együtt onnan fentről, mert maga miatt egyszer itt üt meg a guta próba közben.

- Estére - mondja nyugodtan Raducziner, és átmegy a színpadon - itt kétoldalt majd feljönnek a falikarok.

- Mért estére, maga kalandor? Mért nem a főpróbára?... Ne feleljen! Ne feleljen, mert idegsokkot kapok!

- Oda húzzák a tömlőt... - inti az egyik diszletezőt, és tempósan távozik, egy östölgy a viharban. Most megy a kocsmába gyökeresen berúgni. Ez éppoly kevésbé látszik rajta, mint bármiféle emóció.

Egy másik újságíró is jön, szintén nem sokat törődik a kabaré csillagaival, hanem egyenesen a kollégájához és a három görllhöz siet.

Az öreg Lóránd peckes, apró figurája, hetykén hátrafeszített válla, lavírozó két karja, ruganyos lépései dominálják az előcsarnok hangulatát. Itt vagy ott legényesen rásuhint egy művésznőre, vagy megcsipkedi az arcát valamelyiknek, amire a legerkölcösebb kollegináknál is nesztorsága és népszerűsége miatt polgárjoga van. Mit sem vesz fel a próba izgalmából. Ha hívják, a színpadra megy, ha nem hívják, hetykén mosolyogva cikázik, vagy derűsen társalog, és most odalép a görllök és a hírlapírók közé. Először is elhúzza mind a három görllt, és átkarolja, és a hírlapírók döntését kéri, mert a három között nem tud választani már fél éve, olyan szépek. Azután nyílt kérdéssel fordul a sajtóhoz:

- Mondják, mi van ezzel az örültséggel?! Valami kaszabolásról beszélnek...

- Állítólag - mondja halkan Poprádi, a Magyar Híradótól - a Pólyakalifa fejbe lőtte magát, és kiderült, hogy amerikai párbaj történt. Egy Bakonyi nevű újságíró volt az ellenfele, jól ismerem, együtt voltunk Nagyváradon a Honunknál.

- Nem úgy volt - mondja Hámori a Művészi Magazintól -, doktor Halász mesélte, ez a dagadt, ő rohanta be a várost elsőnek a hírrel. Kerényi Terkánál volt valami affér, - óvatosan körülnéz, halkan -, Csillag Sári körül...

Az egyik görll a leghalkabban mondja:

- Az a Bányai valami új tag, tegnap szerződtették, és így összebújtak állandóan Csillag Sárival... Úgyhogy tudtuk előre, hogy ma ennyit fog ordítózni Kalmár, mert mindig ilyen, ha Csillag Sári megcsalja.

- Ezért ordít állandóan - mondja a másik görll is vihogva.

- Ugyan kérem - mondja mellettük Lángos derűsen, hóna alatt papírtekercsnyi írói marsallbotjával, és öt ujját összetéve magyarázza: - Ide hallgassanak: ez a Bányai egy szomorú, cingár dilettáns, akitől a diri vett egy darabot ellenem. Engem akar megijeszteni vele. És a Csillag Sári szokása szerint féltékennyé akarta tenni Kalmárt - szélesen, mosollyal, árulkodva, poentírozva -, és az az örült a Kalmár helyett belerohant Pólyakalifába, és lekent neki egyet, de állítólag már tíz öltéssel fekszik a Rókusban. Így volt, higgyék el!

- Ne vicceljen - mondja Poprádi -, ezzel a Bakonyival és a Honunknál együtt voltam Nagyváradon...

Lángos lekapja a kalapját, öt ujjal megvakarja a feje tetejét, álmélkodva mosolyog:

- Na ne mondja, drága! Mibe fogadunk! A Spiró is benn volt az irodában, és még ketten ácsorogtunk ott, hiába, eredménytelenül... Ez a Bányai...

Lihegve érkezik Barta, egyenesen besiet Málnásihoz, azután Málnásival együtt a nézőtérre. Csend lesz. Mindenki érzi, hogy Barta, az arisztokratikus Barta ügyesen belekeveredett az ügybe, és fejleményeket hoz. Most komolyan beszélgetnek Kalmárral hármasban. Lóránd nyugodtan odamegy:

- Mi van?

- Semmi... - mondja Kalmár, és tapsol. - Gyerünk onnan, ahol Szilágyi bejön! Tulai telefonáljon a bokszesztyűkért! Ki kell rúgni a kellékest!

- Kérlek, Kerényi Terka telefonált - mondja halkán Barta Lórándnak -, hogy legyek a segédje ennek a fiúnak, és keressem meg Csermelyt, hogy elsimítsuk a dolgot, mert Csillag Sárival együtt öngyilkos lesz. Fél kilenckor találkoztunk az Astóriában, miután Csermely bejelentette Lakatosnak, hogy mi vagyunk Bányai megbízottjai. Az ő részéről báró Walbruch és Zólyomvári százados jelentek meg, és...

- Így nem lehet próbálni! - kiáltja Kalmár. - Légy szíves, Barta, ezt másutt elintézni.

Gál félhangosan a színpadról:

- Talán alakuljunk át mágnáskaszinóvá...

Barta egész halkán, de hallhatóan:

- Ízléstelen fráter...

Kalmár serényen közbeharsog. Az izgatott suttogók elhagyják a nézőteret. Barta és Csermely bocsánatot kértek Bányai nevében. Nehezen ment a dolog, de az a Csermely egy isteni pofa, ez leterrorizálta végül az egész társaságot, lassanként személyes ügyévé tette az esetet, és állandóan megsértődött. Remekül csinálta, mert úgy alakult a helyzet, hogy ha nagyon akadékoskodnak, akkor kénytelenek az olimpiai bajnokkal összeakaszkodni, úgyhogy végül pezsgőzés lett a dologból, de Barta rögtön sietett a főpróbára, viszont a három segéd nagyban ölelkezett és ivott, amikor ő taxit rendelt.

- Mit meséltek itt halálról és kaszabolásról? - kérdezi Forró, az untermann, - Már azt hittem, hogy ki kell váltani a zsakettomat, mert temetésre megyünk, és a színház legrégibb hitelezőinek nevében én beszélek.

Forró a színház megalakulása óta konzorciumokon és egyezségeken keresztül mintegy kétezer pengőnyi gázsihátralékot hitelezett a színháznak. Ezért a nyárvégi szervezkedésnél kizárólag az ő szerződtetése volt biztos, mivel Málnási szerint az ő szemében ilyen színész különb, mint Bassermann, Charles Laughton, Csontos, Törzs és a néhai Moissi együttevén. Az egyéni műkritikában lehetett némi igazság, mivel kérdés, hogy a fenti nevek nem homályosulnak-e el Forró mellett, ha gázsihitelezésről van szó.

- Ez az örült doktor Halász száguldozta be a várost - terjeszti Lóránd az imént felcsipegetett pletykát -, úgy látszik, valamilyen ügyben százalékot kap ettől a sovány, Bragovics nevű fiatalembertől, akiről különben azt mondják, hogy tegnap, amikor itt volt a Spiró, az igazgató plakátraajzolásra szerződött.

- Dehogy! - legyint Barta. - Bányainak hívják, és állítólag nagyon tehetséges író. Most érkezett haza Párizsból, ahová a Baumbarten-alapból küldték ki, Csermely azt mondja, hogy neki rokona is szegről-végről.

Ekkor ért Bányai a színházhoz, egy defektekkel teli éjszaka után, a Gellért fürdő megjelenési műhelyének generáljavításából: puhára gőzölten, borotváltan, csillogóra idomított hajjal, timsótól feszes bőrrel, a púder méltóságteljes fénytompító hatásával, ragyogó, félkemény ingben, vasalt ruhában, makulátlan cipőben, masszírozottan, megreggelizetten, sőt, ami a gőzfürdő regeneráló eszközeihez nem tartozik, a lovagias üggyől elkáprázott dr. Halásztól újabb huszonöt pengőnyi előleggel, de a leghalványabb sejtelem nélkül arról, amit Barta és Csermely nevében elintéztek.

Bartát csak látásból ismerte, Csermelyt még nem is látta életében. Amikor belépett az előcsarnokba, huszonöt ember, férfiak és nők vegyesen, kíváncsi arccal elindultak feléje...

A tagok nagy része még Barta híreit sem hallotta, és ezek, mint a kaszabolás hősét, nézték Bányait. A tájékozottak, annyiféle ellentmondó változat hatása alatt, Bartára sem tették már le a főesküt, szóval kivétel nélkül Bányaitól várták az utolsó és hiteles verziót.

És éppen Bányai volt legkevésbé autentikus az ügyben, hiszen egyenesen a gőzfürdőből jött, és nem tudott semmit.

- No meséljen, mi volt? - érdeklődött Lóránd, mintha legalábbis ismerné a fiatalembert.

- Beszéltél már Csermellyel? - kérdezte Barta elegánsan, és kezét szorította vele. Azután feltette aranykeretes monokliját.

- Hogy maga miket csinál!... - hadarta rekedten Ruzskainé, azon a nyíltszíni-tapsos hangon, amiről azt hitték, hogy színpadi komikus lénye, holott való egyénisége volt.

- Maga már nem írhat ide olyan jó darabot, hogy a direktor keressen rajta - jegyezte meg Forró szellemesen és kitűnően poentírozva, mert abban a pillanatban, ha kilépett a színpadról, ellenállhatatlan humora volt.

- Jobb lett volna, ha összekaszabolja! - mondta Bogár Manci villogó szemmel, mert gyűlölte a Pólyakalifát. Illetve, mert tetszett neki a Pólyakalifa, és gyűlölte, mert őt, a színház legpikánsabb hölgytagját már vagy négyszer bátortalan és „atyai” módon megkörnyékezte, de az atyai veregetésekbe burkolt, óvatos és rábizonyíthatatlan járőrtevékenységnél nem merészkedett tovább, mert attól félt, hogy Csillag Sárít jobban szereti.

Pedig Bogár Manci nemcsak csinos volt és kihívóan jó alakú, hanem tehetséges is, továbbá ennivalóan frivol. Kalmár szerint francia színésznő. Ezért a kijelentésért Csillag Sári szakított Kalmárral, három napig tíz orvosnak dolgot adott egy budai szanatóriumban, egyik síró-görcsből a másik injekcióba ájult, azután felrohant Bogár Mancihoz, és sírva csókolgatta, zokogva ölelgette, amiért még a legjobb barátnőjéhez sem tud rendes lenni, de mit csináljon, ha olyan szerencsétlen...

Bányai, mert közben két hölgytag „Na meséljen, na meséljen!” kiáltásokkal belecsimpaszkodott és ráncigálta, kissé boldogan a népszerűségtől, de fejbe kólintva a váratlan nagy jelentőségtől, dermedten állt.

- Gyere az irodába, öregem, én majd informállok mindenről - mondta Barta, karon fogta Bányait, és átvágott vele a csoportosuláson.

A madárfejű fiatalember, magnetizálva a népszerű komikus gyengédségétől és tegezésétől, kellemes elbódulásban követte Bartát az irodába.

- Maga fenevad! - kiáltotta Iluci eltúlzott lelkesedéssel. - A direktor kiszámította, hogy az egész ötven előleget máris elköltötte vívóteremre és ilyen marhaságokra... - és viccesen belekarolva, biztatóan rákacsintott, és a fülébe súgta: - Ha én szólok a dirinek, kaphat még egy húszast, de Repkényinek és Lángosnak nem szabad tudni.

- Bemegyünk Málnási szobájába - mondta Barta Ilucinak - ne engedj be szívem, senkit.

- Lángosnak és Repkényinek ne szóljon - súgta Iluci.

Odabent, a legbelső szentélyben, Barta könnyedén hozzáfogott az üggyhöz.

- Terka átadta az üzenetedet, hogy felkértél bennünket Csermellyel...

- Mi történt? - kérdezte, és megdörzsölte kissé a homlokát.

- Hát nem kérted meg Kerényi Terkát, hogy megfelelő segédekről gondoskodják, akik elintézik ezt az ügyet Sári miatt is és te most nem vagy abban a helyzetben, hogy néhány száz pengőt előrántsál erre a célra?...

Mit szólhatott volna? Elsősorban csakugyan eszébe jutott, hogy Sárit illetően hirtelenül járt el, mert nem a Pólyakalifát kellett volna pofon vágni, hanem a dizózt. Kalmárnak érdemes e csodálatos nő birtokában verekedni érte, de őt a lelki nyugalmában megzavart, csalódott szerelmek szolidaritása köti Lakatoshoz. No azután a pár száz pengő. Hogyhogy nem gondolt erre sárkányölő haragjában? Kerényi Terka egy angyal és bölcs, hogy erre gondolt.

- Igen, természetesen... és ön, te... beszélni tetszett... tetszettél...

- Nem volt könnyű, mert tettelegesség történt. De hát ez a Csermely egy zseni, és olyan haverok Terkával, hogy a tűzbe menne érte... Tessék, itt a jegyzőkönyved, olvasd át.

Odaadta a jegyzőkönyvet, és beült Málnási zongora-, illetve fodrászrendszerű karosszékebe, cigarettára gyújtott, és némi lámpalázzal pislogott rá, mert mint jegyzőkönyvvezető egyben szerzője is volt a csodálatos magánokiratnak.

A jegyzőkönyvből azután kitűnt, hogy Bányai mámoros állapotban, roppant felindulásban hadonászott a kesztyűjével, és véletlenül érintette meg a méltóságos urat, aki ezt félreértette. Bányainak nem volt szándékában, még jogos felháborodása ellenére sem, az egyébként tiszteletre méltó sértett fél jelképes inzultusa a kesztyűvel, hajlandó azonban a félreértés végső kiküszöbölésére e bántó hadonászást is a legteljesebb elégtételadással likvidálni, amennyiben Lakatos öméltósága megmagyarázza, hogyan értette rá a vonatkoztatott cingár, madárfejű és pasas kifejezéseket. Sértett megbízottai felük nevében közlik, hogy ez nem tudhatta sértő fél jelenlétét a másik szobában. Ilyen pongyola, megfontolatlan beszélgetés közben előfordulhatott valami joggal bántó kifejezés, de az is könnyen lehet, hogy sértő fél (ittas, felindult stb. állapotában) a szomszéd szobában félreértette a szavakat, azonban az, hogy valaki cingár, egyáltalán nem sértés, hiszen a haza feledhetetlen Petőfi Sándora is keskeny fejalkatú és sovány termetű zseni volt. Tekintve, hogy Bányai úr író, ez a jelző egyenesen megtiszteltetésnek számít. A madárfejű kifejezésre nézve báró Waldbruch egy száz év előtti párbajkódexet mutatott be, mely szerint az állatvilág köréből vett hasonlatok csak a kérődző, illetve a hasított patájú említésénél képezhetik sérelem tárgyát, egyebekben rendkívül óvatosnak kel lenni, mert például az oroszlán, a tigris, nem is szólva a kőszáli sasról, egyenesen a legnagyobb elismerés metaforái, sőt távol-keleti vagy egyenlítővidéki párbajfeleknél az elefánt, a krokodil és egy dél-amerikai államban a kihalófélben levő ölyvész-nubu a bölcsesség és hatalom jelképei. A madárvilág köréből vett hasonlatok azonban e szárnyasok kecses testformája és éppen lovagi időkben postillon d'amour szerepében teljesített nagyszerű és bűbajos szolgálataik miatt semmi esetre sem nevezhetők bántó hasonlatoknak. Nem szólva az ibiszről, amely a Nílus mentén szent madár.

Senki sem állíthatja, hogy a madár ostoba állat, tehát Bányai úr semmi esetre sem érezheti magát sértve.

A pasas kifejezés etimológiája nem áll rendelkezésre, de az csak szemtől szembe lehet sértés, mivel a megbízottak egyetértettek abban, hogy személy szerint külön-külön neveztek már kedves, aranyos és okos pasasnak általuk rendkívül tisztelt személyeket. Sértett fél joggal hihette a sértőt távol levőnek, mivel az nem volt a szobában. Továbbá nem is azt mondta, hogy pasas, hanem „azaz”, de nem folytathatta a kötőszó után a mondatot, mivel sértő fél felhevült (ittas, indulatos stb.) állapotában máris hadonászni kezdett fegyelmetlen kesztyűjével.

Segédek fenti tényállásokat kölcsönösen elfogadták. Ezután Bányai Ferenc író úr nevében megbízottai bocsánatot kértek Lakatos vezérigazgató úr öméltóságától, ha kesztyűvel való élénk taglejtését egy akaratlan érintés következtében inzultusnak fogta volna fel.

Öméltósága megbízottai felük nevében sajnálkozásukat fejezik ki, ha Bányai Ferenc író úr, aki személy szerint és művészi munkájának értékelésével öméltósága régen nagyra becsül, kissé hanyag kifejezési módja miatt megbántva érezné magát.

Segédek ezek után egyhangúlag megállapították, hogy további vagy másfajta lovagias eljárást feleik úri becsülete nem kíván. Így a jegyzőkönyvvel minden félreértés tisztázódott, és az ügyet lezártak tekintik. Kelt ekkor és itt, jegyzőkönyvvezető Barta Sándor színész, aláírások, mint egy p. h., egy csöpp chartreuse zöld nyoma a papír alján.

- Nagyon köszönöm... - hebegte Bányai kissé bután, mert elképesztő volt ez a gyorsaság, ahogy róla, helyette, miatta, nevében, detudorilása nélkül ilyen gyorsan és precízen, kereken, de hosszan elvégezték az affért.

- Hát azt hiszem, kérlek - szólt felemelkedve Barta, egy finom, fehér kendőt nyomogatva az arcához, amit azután pedánsan visszahelyezett a belső zsebébe -, azt hiszem, korrekt dolog, és úri módon történt minden, ami elsősorban Csermely érdeme, tudod milyen, hiszen ismered...

Csermely nevét csak a sportéletből ismerte, mint olimpikonét. De tapasztalatai után joggal volt óvatos és érthetően lankadt ahhoz, hogy bármi ellen is tiltakozzék, vagy zavaros kijelentések magyarázatát kérje.

- Igazán elsőrangúan csináltatok...

- Igen, strammul ment...

Tulai jött rohanva, és mint Arany balladájában a leány, már künn messzi sikolt:

- Barta úr! Jöjjön!... A „Marha vő”!

- Hopp! Ez én vagyok!

És rohan, az ajtóban Tulaiba ütközik, és mind a ketten szinte elsodorják azt a magas, felhajtott gallérú, keménykalapos, vastag vigyorú egyént, akinek a szájából egy Medea-szivar és jobb füle csücskénél kiszabadult sál lóg, jobb alsó karján egy esernyő, és teljesen részeg. Két szeme még ravaszabbul, ha lehet, még harsányabb csillogással kacag, mint karikatúrára termett, hatalmas ajkai.

Mivel elsodorják, tehát a falnak dől, és a tréfás ajtófélfá megpöccenti hátulról a kalapját, hogy pereme túlsó oldalt az orráig csúszik.

- Hahó! - kiáltja vidáman, és Barta futtában felel:

- Most adtam át neki a jegyzőkönyvet.

A „neki”-vel kapcsolatos kézmozdulat Csermelyt útba igazítja, tehát billent kalappal két ujjá közé kapja a szivart, kitárja a karját, esernyője pajzánul leng róla, odarohan Bányaihoz, nyakába borul, jobbról-balról megcsókolja és veregeti:

- Isteni volt! Öregem! Ez a báró Waldbruch... - utánozza: „Ti pachdont akachtok, ti pachdont akachtok, ez nonsens volt, ez nálam nem buzogány, buzogányból fakadt jegyzőkönyv... ez nem buzogány, ez végkimerülésig bandázs kachdok nélkül!” Saját hangján, miközben felül az íróasztalra, egy bökéssel kalapját túlfélen a tarkóra irányítva: - Fénypofa volt az öreg, és nem bírta a sampuszt, és folyton sírva fakadt, hogy ez a jegyzőkönyv - utánozza: „Nem buzogány, nem buzogány, én pachdont akachtam, bandázst végkimerülésig, kachdok nélkül” - és le akart

vinni azonnal a birtokára, mert ahányszor sírt, én is mindig a nyakába borultam, mintha zokognék, ami azért történt, mert egy tündérkirálynő ült mögötte, és folyton takarta, és csak így szemezhettem, hogy a nyakába borultam neki... egy olyan tündér...

- Sanyi! - mondta egy türelmetlen nő az ajtóban.

- A tündér... - súgta Bányai fülébe, és kalapját egy bravúros riposztmozdulattal a távolabbi fogásra dobta. - Halihó! - rajongva vigyorgó ábrázattal fordult a nő felé. Dekoratíván jó kiállítású, rövid tigrisbundás hölgy volt. - Jöjjön, Mélanie! Bemutatom Bányai feletem. Parancsolj, kérlek, az unokahúgom legjobb barátnője, Álnokházi Mélanie... Bányai különben anyai ágon rokonom, Baumgarten-díjas író, de sajnos elkerültük egymást a családban... - Hirtelen komolyra vált az arca, és a homlokára bök: - Apropos! Pista bácsi mondta, hogy szombaton fenn lesz nálatok, szólj néki, kérlek, hogy ha akar az úszóvágatotttra kijönni, telefonáljon nekem, de csak tizenegy óra után...

Bányai eddig még nem, szólt, és most kevésbé szólhatott. Most Csermelyt hülyére állítsa ezzel az újabb, érthetetlen rokoni izé dologgal? Inkább kezét csókolt, mint Baumgarten-díjas író, Mélanie-nak, akit a báró nyakába borulva és annak válla fölül ismeretségre bírt Csermely.

- Nagyon köszönöm... - mondta a vidám olimpikonnak. Ez kényelmesebben helyezkedett el az íróasztalon, szivarhamuját pedánsan a tintatartóba verte, és sálját zsebre gyűrte.

- No de kérlek, ha egyszer Kerényi Terkáról van szó, aki okosabb, mint egy csodarabbi, és angyalabb, mint az összes égi szárnyas, akkor én, papuskám, két óra alvás után felkelek, borotválkozom, rohanok, teszek, veszek, eladok, amit akarsz... De különben a családról is szó volt, és az Isten nem hagyott el, mert találkoztam Mélanie-val!

- Azt mondta, hogy csak egy percig marad - mondta türelmetlenül Mélanie, és Csermely felelet helyett átkarolta a vállát, pajtásosan, másik kezével leporolta Bányai ruhájáról az odahullott szivarhamut.

Közben már vagy öten állnak az irodában, mindenki nevet, mert Csermely egy bohócba oltott utánaözöszteni, teli a jó amatőrök zabolátlan, kócos humortúlzásaival. Tulai beszél.

- Bányai úr! A maga darabja jön, nem akarja megnézni a próbát?

Bányai büszkén megy, és a sárga földig berúgott a boldogságtól.

- A maga darabja jön - mondja Szilágyi az ajtóban.

Bányai bemegy, a függönyt éppen felhúzzák, a díszlet egy ajtó, és négy matróz énekel. Idáig nyilván nem fajulhatott a „Sorsjegy” című tréfa átalakítása. Kissé szomorúan, csalódottan a földszint egyik sorában leül egy zsöllyébe. Nem mer előbbre menni. Azt sem tudják, melyik az ő darabja. Mögötte Lángos a fülébe súgja:

- Ha rám hallgat, ezt a négy görült kihúzatja. Jobb mindjárt ott kezdeni, ahol Gál bejön a himlőoltás miatt, és összetévesztik...

- Én is azt hiszem - mondja mellette Barta. - Okosabb, ha kihúzatod. Neked tetszik ez a szöveg?

- Hát... nem nagyon... - felelte őszintén és kínban. Kalmár megfordul, elgondolkozik, azután tapsol:

- Álljunk meg!... Ezt kihagyjuk. Szerzőnek igaza van, vontatott...

Bányai most már nemcsak kábult, hanem rémült is, itt valakinek a darabjából ő kihagyatott valamit, pedig meg kellett volna mondani, hogy tévednek, de ez kínos lett volna... Micsoda zűrzavaros világ, ahol mindenki mindent akar tudni, és senki nem tud soha semmit...

- Tiltakozom! - kiáltotta az előcsarnokból besiető Repkény. - Ez a legjobb része, enélkül a vége nem érhető. Te mindig mindent kihagynál!

Bányai megkönnyebbülten fellélegzett. Lázás izgalommal, csillogó szemekkel figyelte tovább ezt a különös, eddig elképzelhetetlen és most is érthetetlen világot. Most maga előtt látja a próbát, a házifőpróbát, a maga teljes, semmiféle más színházi műfajra nem hasonlító, egyéni, zavaros, könnyed vidámságból kétségbeesésbe átszapó hangulatával.

Nagyjából hasonlít a színházi próbákra, itt is díszlet, kosztüm, szöveg, bútor meg egyebek kerülnek szóba lépten-nyomon, de ez csak látszat. A kabaré az élet karikatúrája, a főpróba éppúgy a főpróba karikatúrája.

Véresen drámai, hogy itt mi folyik viccek körül. Kínlódás és veszekedés, vita és verejtékes munka, hogy hol álljon a másik, amikor ő ezt mondja, és kiejtse-e a kalapját, vagy esetleg ez eltereli a figyelmet a viccpoénról: „De nem, ez csak fokozza, de nem, ez eltereli, hát várjunk csak, kezd el újra ott, ahol ráfogod a revolvert Ruszkainéra, és én majd itt állok a kalappal, persze (ordítva) mikor lesz itt az a vacak szürke kalap, hogy az ember rendesen kipróbálhassa a viccet!” Így nem lehet próbálni! Majd bolond leszek a kalapomat ötször a földre ejteni! Hát miért nincs itt még a kalap? - ordítja csak úgy közönyösen Málnási, és már tovább megy, mert nem érdekli.

De Ruszkainé nem akar az asztal mögött elmenni, mikor ráfögg a revolvert, és tessék kívánni, amíg ő elmondja: „Hogy került ide egy ágyú?!” Szilágyi idegesen húzogatja a nadrágját, topog, és gúnyosan megértésért fordul Forróhoz és egy másik szereplőhöz, mire Ruszkainé kifakad: „Igen, kérem! Nekem is szabad próbálni! Az én viccem se kutya!”

- Én nem szóltam nagysádhoz, és már megmondtam, hogy én nem veszekszem - mondja Szilágyi, mert kicsinyessége mellett nagyvonalú látszatokat kíván megőrizni. - Kérem, Forró úr, vagy Bicskei úr, hallották, hogy én szóltam valamit? Én nem vagyok hajlandó nagyságos asszonnyal veszekedni.

- Hát akkor ne csináljon arcokat, ha én a viccemet mondom - sebesen rikácsolva, nyíltszíntapsos hangján, nekipirulva Kalmárhoz -, ezerszer kértelek, hogy engem osszatok be úgy, hogy ne kelljen Szilágyival...

Kalmár a fejét vakarja.

- Tessék, kezdjük onnan, ahol a férj bejön. Forró, gyere egy kicsit előbbre, mert ott egy iratszekrény lesz.

Az Úr hangja a „Tragédia”-ból:

- Csendélet, fél méter ejnzaccal! Maradhat.

Aki azt hiszi, hogy itt valaki megsértődik, mert Raducziner beleszól a művészi irányításba, az téved. Hogy kivel mikor ordítanak, ez tisztán hangulat dolga. Gál például a bluette-nél Kalmárral ordítanak, hogy ne beszéljen folyton bele ezzel a rendezéssel, mert senki se tudja még a szöveget, nem tudja, mit csinálnak az urak éjjel, ő a maga részéről reggelig rögzített, innen-onnan ötvenéves lesz, de tudja a versszöveget. És ha a rendező itt folyton utasításokat ad, akkor nem fogják tudni este se, és ő ne lássa a gyerekeit és a feleségét, ha ebben az esetben kiáll a bluette-tel. Kalmár kikéri magának, hogy főpróba helyett emléképróbát tartsanak, és most öt percig, anélkül, hogy voltaképpen egymásra lennének dühösek, ordítanak:

- Akkor nem megy a blüette!

- Hát akkor nem megy!

Kalmár tapsol:

- Nagyon helyes! Nem megy a blüette!

- Az a leghelyesebb! Nem állok ki blamírozni magam! Nem megy a blüette! - hörghurutjával nehezen zihál, kemény léptekkel a színpad másik oldalára megy, hogy csak úgy reng: - Így nem lehet játszani!

- Tessék próbálni, mert itthagynom az egész marhaságot úgy, ahogy van! - üvölti Kalmár, csapkodja a zenekari korlátot, köpköd gégekimerültségében, és húzogatja az ingujját a gumiszorítók között.

Viszont, amikor Raducziner kijelentette, hogy Forró csak maradjon, a rendező is bólintott, hogy úgy van, ha nem jön iratszekrény, akkor maradhat. Erre váratlanul, Isten tudja miért, felborul a karmester lelki egyensúlya, és kiabálni kezd, hogy minek küldték érte Tulait, miért kellett neki meghagyni a kispörköltjét, amikor gyomorsava van, és itt ülni a zongoránál, ezt a hülyeséget nézni. Az egyébként filozofikusan békés Lángos, a darab szerzője, ezt a nézőtér sötét mélyéből kikéri magának, miközben Szilágyi és Ruszkainé egyszerre szolidárisan ordítanak, hogy így nem lehet próbálni, és Kalmár tapsol háromszor:

- Gyerünk, gyerünk!... Eredj, öregem - mondja a karmesternek. - Forró, gyere előbbre. Szilágyi, te menj ki, és vegyük onnan, ahol Bicskei még ül a kalapon... - Bicskei vár, Kalmár észbe kap, és vészesen felüvölt: - Sűgónő!

Tulai visszhangja távolról: „Sűűűgónőő...”

- Sűgónőőő! Tessék felírni!! Így nem lehet próbálni!

Sűgónő jön lihegve:

- A telefonhoz hívtak...

- Mi közöm hozzá?! - ordítja Kalmár: - Hogy meri itthagyni a próbát?! Ez mindennek a teteje!!

Bicskei ül a kalapon, és kezdi. Már-már minden összevág, Szilágyi belép, előveszi a revolvért, Raducziner kalapál. Kalmár két öklével veri a karfát, és üvölt:

- Raducziiner! Maga gazember!!... Á! Ezt nem lehet!... Hol van Málnási?

Kalmár kirohan, Lóránd leereszti a szerepét, és sóhajt, halkán mondja:

- Kettőre megígértem a feleségemnek, hogy a Gundelnél leszek. - Morfondírozva sétál: - Hogy miért kell mindennek ilyen lassan menni.

Málnási műindignációval jön:

- Mi az, kérem?! Raducziner, megőrült maga?!

A hang a „Tragédiá”-ból:

- Muszáj a horizontra ráfot tenni, csupa rongy az egész...

Málnási elfelejti jövetelének dühös célját, és csodálkozik:

- Micsoda? Két hónapja se lóg ez a horizont! És külön vettem háromszor fél méter sávot toldani!

A gőgös szellem a magasból:

- Toldva...

- Az egész három méter, toldással együtt, már tönkrement?

- Tönkre. Ráf kell neki, bádogból.

- Nahát erre kíváncsi vagyok, hogy hol van benne az a három méter anyag!

Halkabban, de véresebb mélységgel:

- Én nem ettem meg...

Kalapál.

- Hagyja abba a kalapálást! Ezerszer mondtam, hogy próbán ne kalapáljon!

Raducziner abbahagyja, de megjegyzi:

- Tegnapelőtt nem volt aprószögecs, tegnap díszletet hordtunk fel, a próbán nem lehet kalapálni, az előadáson se túrnék, hát majd ha leszakad az egész cajt, én nem tehetek róla.

Bumm! Még egy nagyot üt. Mert befejezte, és megnézi, hogy tartja-e a ráf. Kalmár süvölt, mint egy sziréna:

- Hagyja már abba, és menjen, mert lehajítom onnan... Az ember itt már nem tud uralkodni magán... - tapsol. - Gyerünk! Bicskei ül a kalapon és fészkelődik!... Lórándkám, te most nem vagy bent... Nem balról jössz, jobbról - sóhajt, mert Lóránd ötvenedszer felejt el, de készségesen jobbra megy, és beírja még egy helyen a szerepébe, már négy helyen beírta. Ruszkainé már játszik, a sálját igazítja, negédesen csücsörít, fészkelődik és pislog. És azt mondja: „Ön, Putnoki úr, nagyon rokonszenves” - és elfordul, és a válla fölött visszanézve kelletli magát, és Putnoki (Bicskei) már éppen felelne, amikor szolidan bejön Lóránd:

- Kérlek, én mégse erre megyek el, mert azt mondom, hogy: „Eldugtak a konyhába, mint egy kosár burgonyát.” Hát a konyha arra van...

- De már egyszer bejöttél a konyhából, amikor megeszed a pástétomot is! Akkor mentél el jobbra...

- Bocsánat! Igaz... - újra beírja, és derűsen távozik. Kalmár sóhajt és tapsol:

- Na gyerünk! Putnoki úr, maga igazán rokonszenves! És Bicskei fiam, te addig ne kezdjél mozgolódni, amíg Ruszkainé beszél.

...A két újságíró, sőt most már újabbak is jöttek közéjük, tehát vagy ötven vannak elszórtan jelen, még lapzártá előtt, a főpróba alapján adják majd le a kritikát. Elég bizonytalan dolog. És legalább néznék a próbát. De ketten a görölökkel állnak, háttal a színpadnak, egy földszinti páholy előtt, egy másik Málnásival az előcsarnokban sétál fel és alá, egy az előadást nézi, de már ásítózik, előhúzza az óráját, és mindjárt menni fog. Lángos és Repkény, két lelkiismeretes szerző a színpadot figyelik, és úgy látszik, ambiciózusan elmélyülnek kabaréírói problémáikban, és suttozva, intenzíven megtárgyalják bizonyára a művészi hatásokat. Hallgassuk meg őket.

Repkény *(az állát fogja és a fejét csóválja)*: Micsoda kiöntés volt...

Lángos *(mintha árvízárról hallana)*: Miután én elmentem?

Repkény: Te pali! Hát nem könyörögtem, hogy maradj?... Én megéreztem, hogy egy olyan csomag jön... Egész este nem volt három folyamatos poentör, a levegőben lógott egy kiöntés...

Lángos: Én úgy elkészültem, hogy nyolc pengőm maradt összesen. És Ticaért mentem az Alhambrába...

Repkény: Hát ide figyelj! Én direkt eltettem neked a jegyzőlapot.

Ez állatkínzás. Elővenni a bakütesek jegyzetét, a poentör számára, aki előzőleg „leégve” távozott, és most látja, hogy mit nyerhetett volna, ha marad. És a bolond kártyás nézi, és csettint a nyelvével, vágyakozva, mialatt Repkény magyaráz:

- Nézd... Kezdődött egy bankütéssel, utána egyet a poentör, utána bank, szabályos intermit, egy-egy, egy-egy a tizenegyedik ütésig. Aki ezt megjátszotta, az már itt gazdag ember volt...

Barta (*mögöttük megállt már előbb*): Hát idáig én vesztettem hetven pengőt. Ki gondolta volna itt még, hogy kiöntés jön. Délután hattól tornaóra volt.

Tornaóra: Annyit jelent, hogy a krupié diktál, és a poentörök taktusra beteszik a pénzt, taktusra vesztenek, mindenki tett, nincs tovább... hét a banknak... mindenki tett... ritmikusan, karlendítésszerűen folyik a tételhelyezés, behúzás, változat nélkül, a bank javára. Ez a tornaóra.

Repkény: De most nézz ide! Hármat ütött a bank, erre, akinek még volt valami zsetonja, ész nélkül rohant beváltani. Tudták már, hogy nem nő fű... Erre jött egy ankárt, egy ötös probléma, és Tímárhoz jön a lap. Mi a lex? Kérni kell... A poentörök majdnem megölik, mert Tímár valami örült fotirázra gondol, passzol, sláger! És üt a poentör, egymás után tizenkettőt, és...

Repkény a lelkesedéstől mámorosan magyaráz, Kalmár tapsol:

- Mi az ott? Csendet kérünk!... Szilágyikám, most már rég letetted a revolvért. Vegyük onnan, ahol Lóránd elfelejtett bejönni. Most balról jössz, mert átmentél a kalappal a túlsó oldalra!

Lóránd beírja. Harmadszor. A sűgőnő bevesz egy Aszpirint. Ő a főpróba mártírja. Aki nem tudja a szerepét, az mindig idegesen ránéz, és amíg eszébe jut, hogy mit akar, vagy talán, hogy elhárítsa magáról a gyanút, udvariasan, siránkozva, majd dühösen kínozza Bódinét. Szilágyi a színpad közepén áll, felsőteste kissé előre és hátra leng, mint a kapusé, ha a labdát várja, körülnéz, topog, elismétli az előző szót, dadog négyszer, aztán keservesen a sűgőnőhöz fordul, és toppant:

Szilágyi: Drágám, mért hagy cserben? Itt állok, és várom...

Sűgőnő: Tegnap azt tetszett mondani, hogy ezt aláhúzta, ezt ne sűgjam, mert ez áll.

Szilágyi (*Gálhoz, a nézőtérre*): Hát láttál már ilyet?... (*Sűgőnőhöz.*) És ha az előadáson megállok, akkor sem sűg, mert én ezt mondtam?! Láttá, drágám, hogy itt állok és várom...

Kalmár: Már sűgó nélkül kellene próbálni!

Szilágyi: Ezt kikérem magamnak!

Kalmár (*átmeneti idegroham*): Akkor is, ha kikéred magadnak! Így nem lehet ma este premiért tartani! Nem lehet az időt stoppolni! Szégyen és gyalázat lesz az egész darab!... (*Sikoltozva.*) Otthon tessék szerepeket tanulni! Délután nincs sűgőnő!

Szilágyi: Visszautasítom ezt a hangot! Ne tessék ordítózni velem! Nem én akartam hét napra premiért!

Lóránd (*csodálkozva kilép balról*): Mi az? Megint veszekedés... Nem lehet estig próbálni...

Szilágyi: Velem nem lehet ordítózni! Szemtelenség!

Kalmár: Pimaszság! Ideállni szereptudás nélkül!

Málnási *(a sötétből)*: Gyerünk tovább, kérem! Délutánra mindenki tudja a szerepét, nem ezért jöttek az újságírók...

Néhányan vihognak, mert az újságírók, háttal a színpadnak, művésznőkkel nevetgélnek valahol a bejáratnál.

Kalmár: Gyerünk vissza oda, ahol kezdődik a bonbonevés *(sóhajtva leroskad és zsebkendővel megtörli az arcát, felnéz bágyadtan)*, Lóránd, te maradsz a bal oldalon...

Lóránd *(felteszi a szemüvegét)*: Hát nem akkor jövök át...

Kalmár *(megtörten)*: Nem... akkor már átjöttél. Itt vagy a bal oldalon, és arra jössz ki, hogy: „Ez a Tusákné!”

Lóránd: Igen?... *(Beírja, visszateszi felső zsebébe a szemüvegét, bemegy balra, közben meglátja a nézőtérben Bogár Mancit, lehunyorog rá, és egy csókot dob, majd el.)*

Szilágy *(bejön, mosolyogva felhúzza a két szemöldökét, jobbra-balra fordul)*:

Súgónő *(buzgón súg)*: Jó napot...

Szilágyi: Na de ezt nem lehet! Nekem itt játékom van! Hát lehet azt súgni, hogy jó napot?! Hát hülye vagyok én?! *(Szünet)* Ilyet nem lehet súgni, drágám, hogy jó napot!

Szilágyi kimegy, majd újra visszajön. Az egész háttér, mintha kíváncsiskodna, kissé fölébe hajol. Kalmár üvölt. De már rekedt.

- Tulai! Este is így lesz lefűrva ez a fal?!... *(Kalapálás.)*

Tízen: Raducziiner!

Tulai *(lihegve jön, a fröccsöt leállítja kint)*: Kérem, ide egy másik ajtó jön este, ez ideiglenesen...

Kalmár: Haljanak mind meg, tudja! Ideiglenesen nem próbálok! *(Valahol suttogás és vihogás.)* Csendet kérek!!! Nem fogom a tudómet kiordítani!! Gyerünk!!...

Szilágyi bejön, elmondja, hogy jó napot, Ruszkainé igazgatja nyakfodrait, és felel valamit, de háttal Szilágyinak, mert a sugót nézi, lanyha mezőnyjáték következik.

Málnási: Így nem lehet próbálni, hogy Ruszkainé a sugónót nézi. Tessék Szilágyihoz fordulni. *(Halkabban valakihez a sötétben.)* Tízszor megmondtam magának, Vudli úr, hogy vasárnap, a két előadás között jöjjön. Na jó, arról én nem tehetek...

Kalmár: Lóránd, miért nem jössz be, kérlek?

Lóránd *(kijön, felteszi a szemüvegét)*: Nekem itt van a szerepemben végszónak, hogy csengetés. *(Leguggol.)* Nézz ide... *(Orra fölött a tenyerével izolálja a rivaldafényt, és felnéz Kalmárra.)* Vártam a csengetést.

Kalmár *(lentről megállapítja)*: Öregem, az a bokszolótréfa...

Lóránd *(kedvesen)*: Igen, igen... Pardon... *(Szilágyihoz.)* Hát akkor mondd újra... *(Jobbra akar elmenni.)*

Kalmár *(megtörten)*: Balra mész el...

Lóránd *(m.f.)*: Igen, igen... Balra... *(Beírja, peckesen, mosolyogva el balra, mielőtt kiér, lekacsint Bogár Mancira.)*

Szilágyi *(búsan legyint, újrakezdi)*: De drága Tusákné, nekem azt mondták, hogy maga egy hercegnő, egy izé... egy princessász!

Lóránd *(ruganyosan bejön, mosolyog és széttárja a karját, úgy tesz, mint aki tudja a szerepét, csak játszik, végül megszólal, a harmadik sűgásra meghallja a szöveget és így szól):* Pikula, maga engem félreért...

Ruszkainé: Ez az én szövegem.

Lóránd *(dühösen)*: Hát akkor mondd el...

Kalmár: Ez futballmeccs. Aki előbb kapja a labdát, az rúg? *(Röhögnek.)* Menjünk vissza, ahol Szilágyi beszélt...

Lóránd bejön, előzőleg kint megnézi a szerepét, és most már elmondja a szöveget, de közben megáll, az orránál lehatárolja a rivaldafényt tenyérrel, és előrejön.

Lóránd: Hát mégis nekem volt igazam! Én a konyhából jövök! *(Leguggol, előveszi a szemüvegét, a rivaldánál Kalmár fejével egy vonalban olvas.)* Tessék! „Drága Csimpi, én annyi vizet ittam a konyhában, mint egy cethal, amelyik eltévedt a sivatagban, és végül vizet érez maga körül.”

Málnási *(hangja az előcsarnokból)*: Hát akkor vigye el! Engem nem fog terrorizálni! Mondtam, hogy a két előadás között...

Kalmár: Mutasd... *(Átveszi a szerepet, nézi.)* Hát akkor ezt húzzuk, és kész! Minek ide a vízivás?

Lóránd *(Boldogan, hogy ezzel is kevesebb, amit nem tud, átveszi a szerepet, és a sűgónőhöz fordul)*: Hát akkor innen húzza. *(Olvas.)* „Mennyi fizetése volt?...” *(felnéz.)* Megvan? Ez még marad...

Sűgónő: Igen...

Lóránd: Most jön Ruszkainé egy beszédje *(hadarva)*, azután Szilágyi „Magávalmindigbajvan-Topreczürénnemjátszomezttovábbhallgassonmagabestiaeztkinekmondtajajmeghalok...” *(Hangosan.)* Mennyi vizet ittam...

Sűgónő: Megvan. Utána hozzák a teát.

Lóránd *(mögéje áll, nézi)*: Idáig a húzás... *(Be akar menni.)*

Kalmár *(lesújtva)*: Jobbra...

Lángos *(felébred, egy szót sem hallott csak látja, hogy húznak)*: De kérem! Ez a legjobb rész a darabban! Négy vicc meghal, ha azt kihúzzák.

Kalmár *(megfordul)*: Na ne izélj!... Ez csak feleslegesen feltartja itt a tempót.

Lángos *(előrejön)*: No de kérlek, ettől lesz rosszul később, és abból indul ki a poén, hogy valaki kuruttyol, mondja Ruszkainé, és erre Lóránd a gyomrára teszi a kezét...

Kalmár *(dühösen)*: Most ezért képes vágy feltartani a próbát! Egy ilyen kis marhaságért...

Lóránd *(kijön, tenyerének ellenzőjén pislogva keresi Lángost, fél, hogy visszahúznak valamit, szelíden, de meggyőzően)*: Higgye el, Lángos úr, ez felesleges... Én is értek a viccekhez, majd meglátja, milyen jó lesz...

Lángos: És miért hívják az orvost, ha maga nem lesz rosszul! Ez lehetetlen...

Lóránd: Mért volna lehetetlen?... Azt bízsa rám, én majd megjátszom, hogy rosszul vagyok, ehhez nem kell a sok szöveg...

Szilágyi *(Lángoshoz)*: Nem húznánk ki, ha jó volna, azt a komikus érzi...

Csermely *(az ajtónak dől, jobb karjával Mélanie-t öleli, halkan Lángos felé):* Mondd már, hogy bent van, akkor elmondja?... *(Többen is röhögnek.)*

Kalmár *(tapsol):* Gyerünk tovább! Majd meglátjuk, hogy kell-e... Lóránd, menj ki... *(Fásultan.)* Jobbra... vegyük onnan, ahol Bicskei a kalapot előhúzza. *(Alattomos, óvatos kopácsolás kezdődik. Preventív üvöltés, teli tudóból.)* Raducziner! Raducziner, maga dög!!... *(Csend lesz, a próba nyugodtan folytatódik.)*

Bányai meredt, tág pupillával bámul a színpadi fénybe, kábultan szívja a próba porszagú, zsongó hangulatát és mögötte Forró, az unterman, egy fél tucat harisnyát mutat Gálnak, Sáfár, a részletes ügynök hozta, kint van az előcsarnokban, illetve bártortalanul áll az ajtóban, és miután Gál megnézi, és megérdeklődik, hogy gumifixes-e, int Sáfárnak, aki belopakodik a mögöttük levő üres sorba, és közöttük előszedi az áruját. Gál egy selyemzsebkendőt is kipróbál. Sáfár közli, hogy Rozmaring II-t visszavonták a második futamból, ezt neki egy Torma nevű rajzoló mondta, aki Klimscha hajtó barátjának az öccse, és most az a helyzet, hogy az egyreás favorit híján Cugszfürer tízre legalább hatszázat fog fizetni, pedig vitathatatlanul első. Torma szerint le kell venni hozzá a négyest vagy a tizenegyest befutónak. Gál és Forró zsebéből előkerülnek a Turfok. Zsadupai, a hirtelenszöke plakátrajzoló is odahúzódik, és hozzáfűzi, hogy át kell menni az első helyről, nehogy az ötpengős kasszánál megneszeljék a tippet, mert akkor jó, ha kétszereset fizet a ló.

Miután Kalmár tapsol, halkabban folytatják, és az egyik újságíró is gyorsan odajön, óva inteni őket Sáfártól, aki tavaly egy hasonló értesülési alapon „kicsinálta” egy életre a galoppon.

Bányai a galoppot, a textilárut, Szilágyi ismételt szóváltását Ruszkainéval, Kalmár kétségbeesett kiáltásait, hogy a darab sehogy se áll, tehát este nem megy, Málnási halk vitáját Raduczinerrel négy és fél méter molinót illetően... és Csermely halk dúdolását, félálomban, a bejáratnak dőlve, egyforma kéjjel szívja magába, a boldog együvé tartozás álomszerű csodájával egy nagyszerű környezetben.

Málnási hirtelen felordít a színpadra, hogy a darabot le kell venni a műsorról, ezt a dadogást nem lehet nézni, tessék megtanulni a szerepeket, és elkerülendő minden választ, kirobog a nézőtérről, egyenesen Dolecsák úr karjaiba, aki elhozta a villamosszék kapcsolótábláját. Meg sem hallgatja, hanem erélyesen kifakad a vasárnapi két előadás közötti időre hivatkozva. Vadul bevágja az irodaajtót, majd odabenn átmenet nélkül megnyugszik, és csendesesen megkérdezi Ilucitól, hogy mennyi az elővétel? Két jegyiroda híján eddig száznyolcvan pengő, és most akar előre telefonálni a pénztárhoz. Málnási elégedetten simogatja az állát; fél tizenkettő van, nem rossz... Bemegy az irodába, kihúzza az íróasztal fiókját, és megelégedetten nézegetni kezd egy illusztrált lapot.

A próba folyik tovább: Arról van szó egy blüette-ben, hogy Gál átmegy balra, és ahelyett, hogy pénzt adna, megrázza Barta kinyújtott kezét.

Oldalt halkan Csillag Sári és Tarján a zongora mellett vitatkoznak. A karmester azt mondja: „Pam, pam, pam... Pam pam pam... Érted? És máris kezdted, semmi előzene... *(Suttogva dúdol.)* Kenyér, kenyér, a drága szép, a jó, rossz, a hófehér, a félbarna kenyér...”

Csillag Sári nézi a kottát, és leüt egy hangot halkán a zongorán, Kalmár odanéz, erre ijedten felrántja a kezét, suttogva énekel, aztán idegesen belemarkol a hajába, és rázza az ujjait. - Ha nincs előzene - súgja -, akkor hamisan kezdem... Nem lehetne valami estamolt?

- Egész más beosztás... De majd én megadom a hangot, és intek...

Önkéntelenül lenyom egy halk akkordot. Kalmár szokatlanul békésen:

- Gyerekek hagyjuk azt a zongorát... - zavartan a színpadra néz, mert Sári, mint egy alázatos rabszolga, bólint és elvonul. - Kössük össze ott, ahol Barta bejön, és a miniszterelnök Gállal keringőzik. - Karmesterhez: - Gyerünk, apuskám, a „János vitéz”-től.

Gál és Bicskei kecsesen lejtének, majd a „János vitéz”-re megjelenik Barta. Barta játssza a világhírű hindu bűvészt, akinek botrányáról az egész város beszél, mert a népszerű fakír éjjel megvert egy hölgyet a mulatóban, és a főkapitányságon aludta ki mámorát. A blüette-ben azután összefüggésben állt a történet egy tengerentúli miniszterelnökkel, aki tőzsdespekuláció gyanújába keveredett. Közben valami csodára vár, ami segíthetne rajta, és éppen a tőzsde elnökével valcerozik, amikor megjelenik a csoda, a híres budapesti fakír, aki két üveg pezsgőtől és egy erdélyi fatányérostól botrányt rendezett a mulatóban. Ez Barta:

Én, a fakírok királya,
Lenyelhetem nyálam,
Mert kicsordul, hogyha látom,
Mi van a fatálban?

Gál (*prózában, boldogan*): Azt mondja, fatál? Ezt a fakírt a végzet küldte! (*Zene rázendít egy csárdásra, hárman átkarolják egymást, és vidáman ropják*):

Fakanál, favilla, fatális,
Fatányért evett a babám is.
Akár iszom, akár nem,
Végzetes csavargó a nevem!...

Még egy refrén és tánc. És kurjongatás. Az előcsarnokból behallatszik, amint Csermely a közben híressé vált „ez nekem nem buzogány” lemezt ismételten eljátssza olyan sikerrel, hogy Kalmár kiordít:

- Csermely! Hagyd már abba ezt a hülyeséget!... Gyerünk a csárdástól újra. És Gál meg Bicskei fogják közre Bartát, a kezénél fogjátok...

Lihegve, kimerülten állnak, megszólal a zongora, kezdik a csárdást, kurjongatnak és dobolnak, térdig porfelhőben. Tulai fellocsolja kissé a színpadot.

Kalmár előveszi a cigarettáját. Szünet. Raducziner vadul kalapál, egy munkás helyre teszi a bútorokat, közben a függöny összecsapódik, és Kalmár nézegeti a gumifixes harisnyákat. Lángos Szilágyival vitatkozik.

Szilágyi: Én nem bánom, egyszer kipróbáljuk, de ha nem jó, akkor ott megy a függöny, ahol Lóránd azt mondja Ruszkainénak; hogy: „Ennek nincs teteje, és én ráteszem a kalapot (*eljátssza*), legyen neki.”

Lángos: De ez nem fejezi be az egészet. Nem zárja a darabot!

Szilágyi: Drágám, a közönséggel nem lehet vitatkozni. Ha egyszer nem fog nevetni a poénen, akkor más kell. Írjon mást. De nem fejezem be a darabot egy szál nevetés és egy szál taps nélkül.

Lángos: Ha megcsinálja, akkor nevetni fognak. De most már látom, hogy dobni fogja a poént, mert magának a másik tetszik.

Szilágyi: Ne haragudjon, de ez marhaság!... Hogy mondhat ilyet?! Én viszem a bőrömet a vásárra, nem maga. Én állok itt kint, kínban és erőlködve, ha nem nevetnek...

Barta *(közbeszól, ujjai közt egy zsebkendőt morzsolgatva)*: Könnyű az író uraknak! Látjátok, hogy senki se nevet, behúzzátok a nyakatokat, és elmentek. Mi pedig eljátszhatjuk harmincszor... Várjon, ne húzza el, megveszem!

Repkény: És mért nem könnyű a színész uraknak, ha kapnak egy darabot, ami teli van ziccerrel? Mért nem írtok magatoknak darabokat?

Szilágyi *(Repkénnyel már kézitusája is volt, kissé megijedt)*: Drágám, bántotta magát valaki?! A maga darabján egy pontot nem kell változtatni.

Lángos *(röhög)*: Jó! Én is erőszakos leszek, mint Repkény! Akkor majd nálam sem fog változtatni.

A vitának vége, mert Bogár Mancsi és Csillag Sári vonszolják be a részeg Csermelyt, aki közben Raduczinerrel is megivott négy féldecit. Kapacitálják Kalmárt, Gált és az újságírókat, hogy ezt az istenit meg kell nézni, végül kapacitálják Csermelyt, aki eljátssza báró Waldbruchot, hogy „ez nem buzogány, ez a jegyzőkönyv” stb. stb., nagy röhögés, ezenközben megérkezik szerényen Dutzler, kezében valami kis dobozzal, hóna alatt bokszesztyű és egy hosszú szárú csibuk. Tulai a kellékeket nem vette át, hanem Kalmárhoz küldte, Dutzler elfogulatlanul közli, hogy sikerült nagyszerű kellékeket hoznia. Kalmár megnézi a pipát, a bokszesztyűt, végül tetőtől talpig Dutzlert, és így szól:

- A fene megeheti magát...

- Miért?...

- Azért, hogy engem ne üssön meg a guta egy főpróbán. Ezt a két kesztyűt tömjé ki estére. És varrja össze a bélését, mert nem potyoghat a szalma a színpadon, miközben játszanak... Hol a sterilizátor?

Dutzler öntelt mosollyal, mint aki remek kelléket szerzett, átnyújt egy kis fémdobozt, amelyről eltüntette a padlómáz védjegyét. Előzőleg ugyanis padlómázt árusítottak a dobozban.

Kalmár *(jobb szemét kissé összehúzza, mély lélegzetet vesz, olyan közömbösen, hogy az már szinte drámai halkság)*: Mi ez?

Dutzler *(meginog belülről)*: Egy izé... az a sterilizátor... orvosi kifőző... Én beszalagáltam az egész várost... Kérem, egy ilyen újonnan... *(Hirtelen agresszíven.)* Ha adnak érte százötven pengőt, akkor majd szerzek egy kifogástalan izét... *(Áll.)*

Kalmár *(m. f.)*: Mi ez?... *(Erősbödő morgással, mint a vízesés sodra, amikor eléri a turbina csavarját.)* Dutzler, maga jellem nélküli, sötét fráter, utoljára kértem: mi ez az emlékkazetta, amit a kezembe adott?... *(Dutzler némán és megtörten áll.)* Ide figyeljen. Egy óra múlva jön a műtődarab. Ha nem szerez addig valami emberszabású holmit, akkor vagy maga, vagy én örökre elhagyjuk a színházat... *(Dutzler felelni akar, mire felüvölt. A főpróbán szokásos generál-hisztérikus roham, amikor minden összejött, illetve semmi sincs rendben.)* Gazember!!!!... Az ember a tüdejét és a szívét tönkreteszi, és minden hiába *(két ököllel csapkodja a karját)*, csupa lelkiismeretlen, indolens, nyomorult fráter akar színházat csinálni!! Elég volt! *(És vadul lecsap a dobozra, Dutzlert félrelöki, rohan az irodába, odavágja Málnási asztalára, és már csak hörögni tud.)* Tessék! Ez egy sterilizátor! Egy kellék! A Dutzler!... *(Végkimerülten leroskad egy fotelba.)*

Málnási *(leteszi az illusztrált lapot, és felderül)*: Itt a Dutzler? Beszélni kell vele a csipkék miatt... De hiszen mondtam, hogy küldjék be.

Kalmár: Nem lehet tovább ezzel az alakkal! Nézzen ide, mit hozott?! Szégyen és gyalázat így kiállni egy darabbal! Ez egy sterilizátor!

Málnási *(óvatosan megfogja a delikvenst, mert nem látott még ilyesmit)*: És nem jó?... Tiszta, rendes holmi.

Kalmár: Ide figyeljen, uram! Sterilizátorról van szó, amiben egy elsőrangú szanatórium műtőjében egy életveszélyes műtéthez kifőzik a műszereket! Hát ebben kifőzhet egy srófhúzót és egy pulni cérnát!

Málnási: Másikat kell szerezni.

Kalmár: Ezt már ismerjük! Majd azt hazudja, hogy bejárta az egész várost, és ránk sózza ezt a vacakot! De akkor vagy ő, vagy én! Itt hiába dolgozik mindenki, ha a Dutzler kellékei tönkreteszik a darabot...

Ezalatt a nézőtéren Lóránd is megmondja Dutzlernek, hogy rendes kellék nélkül nem lehet játszani, és Gál felüvölt, hogy harminc estén át fényszóró helyett egy biciklilámpával jön be a blüette-be! Dutzler energikusan védekezik, hogy bejárta az egész várost...

Csillag Sári meglátja Bányait. Bányai drámai arckifejezéssel közeledik hozzá, mire a művésznő kétségbeesett grimasszal kiabál rá:

- Na maga szép alak! Legszívesebben kikaparnám a szemit!

Bányai *(vékonyka hangja melodramatikus lesz)*: Én azt hittem, hogy meg kell védenem...

Sári: Maga, engem, védeni?... Hát ha a Lakatos leken magának, meghal. Maga csak védje saját magát... *(És mikor Bányai kissé lesújtva távozni akar, jó szíve az ellenkező végletbe csap át, hiszen ez ölni akart érte. Belekarol, és magával húzza.)* Azért imponált nekem... Mondja, képes lett volna megölni Lakatost miattam?

Bányai *(a vér máris a fejében kalapál)*: Akarja?

Sári *(fontolóra veszi, azután legyint)*: Nem. Hadd éljen. Úgyszincs semmi közöm hozzá.

Bányai *(megtörten)*: Mert Kalmárt szereti...

Sári *(elfutja szemét a könny, fél szája sírásra, a másik fele mosolyra görbül, és vállat von)*: Kalmár akkor sem kellene, ha az egyedüli férfi lenne a világon. Hála istennek, ma reggel rájöttem, hogy nincs így... Vannak még sokan! *(Kalmár iránti dühében vad szerelemmel megragadja Bányai karját.)* Elsősorban maga! Maga! Aki egynapos ismeretség után oda mert állni értem, lekent Lakatosnak, és ha kell, most apróra vágatja magát, igaz?

Bányai *(kiállással)*: Miszlikbe!

Sári: Ez az! Ezentúl engem nem érdekel más, csak legyen egy ember, akár egy szürke, lehetetlen figura, de engem szeressen, ha kell, öljön értem, ha kell, haljon értem, sőt még dolgozzon is! Ugye maga még dolgozna is értem?! De az sem fontos! Én eltartom magát! Csak érezzem azt, hogy én vagyok az egyetlen nő a maga számára, akiért ripityára vág mindenkit, és ripityára vágatja saját magát... *(Atkarolja két kézzel Bányait, egész a szája előtt beszél.)* Semmivel sem törődöm többé, csak azzal, hogy nagyon szeressenek, hogy a sok önző kutyaferfi között legyen valaki... valaki...

Bányai *(a sarkától a feje búbjáig száguldozik a vér, az arca előtt áramló, parfümszagú lehelettől, átkarolja Sárít, és a földszinti páholy meg a bejárófüggöny közötti homályban végre egy igazi, csodálatos és rekordidőtartamú csókhoz is hozzájut, félelmetes és gyönyörű bolyongása közben. Ekkor felhangzik egy taps és Kalmár „Gyerünk, gyerünk!” kiáltása, és Sári egy galvanikus rándulással eltaszítja, összerázkódik, de azután mosolyog.)*

Sári: Csak lassan, kérem... Még nem jött el a maga ideje. *(Súgva.)* Ma este... *(lesütött szemmel)* ma este ne szökjön meg újra, és akkor minden másképp lesz...

Kutya volt Csillag Sári? Nem egészen. Kalmár tapsolására hirtelen megutálta Bányait. De sajnálta is. És ilyenkor nem éppen diplomatikusan vigasztalt, hanem gyorsan mindent megígért, és otthagya az illetőt.

Kalmár *(beletapsol a zongoraszóra ugrándoató és kiáltozó görög konferálásába):* Gyerünk újra! A szöveget hozni! Addig nem megyünk tovább... És ne lökdössétek egymást, így nem lehet kiállni egy színpadra!... Csermely kérlek, hagyd már ezt a hülyeséget, legyetek belátással... Tessék!... *(Zongora, a görög még kétszer be és ki, azután csend.)* Na!!... *(Süvöltés.)* Függöny!!... Tulai!! *(Üvöltés, karfacsapkodás.)* Tu-la-ii!!!

Tulai: Nincs itt a Bicskei úr, és vele kezdődik a darab!...

Málnási *(a mélyből):* Tessék felírni Bicskeit! Tessék felírni, aki nincs itt! *(Halkabban.)* Látja, hogy nincs időm... Legokosabb, ha hazaküldi a lakásomra...

Bicskei jön, lihegve, de újra leeresztik a függönyt, előről, görög, majd taps, függöny fel, és kezdenék a darabot, amikor megjelenik Szilágyi a színpadon, kezében a bádogdobozzal, és hallatlanul ideges.

Szilágyi *(Kalmárhoz):* Te láttad ezt a sterilizátort?

Kalmár *(jóleső kitomboltsága apátiájában ül, és vállat von):* Láttam, kérlek, azt a sterilizátort. Mit csináljak?...

Szilágyi *(jobbra-balra forgolódik, a nadrágját igazítva, és dühös, éppúgy, mint amikor ugyanilyen ideges játékánál tapsolnak és nevetnek, azon hiszemben, hogy Szilágyi alakít. Csak önmagát játssza. Ingerülten, szinte fejhangon):* De kérlek, az egész röhögés azon van, hogy főzik a műszert, és én állandóan félve odanézek. *(Kitör.)* Hát mi nézzek egy ilyen kis vacak dobozon? Hát itt nem ül majd egy ember, aki még nem volt szanatóriumban! Gyalázat ilyet behozni egy színpadra...

Dutzler: Kérem, én bejártam az egész várost...

Szilágyi *(odavágja a dobozt):* Hát majd maga játszik este!

Málnási *(hangja a mélyből):* Lesz estére másik... Szó sincs róla. Már intézkedtem... *(Fojtottan.)* Arról én nem tehetek, kérem. Tessék ezt a pénzt a szállítótól követelni...

Kalmár: Na tessék, gyerünk... Menj ki, Szilágyi... Bicskei bent vagy! Arrébb állj, mert oda jön egy fal... *(fenyegetően a magasba néz, ahol az Úr hangja éppen szünetel)* csendélettel, különben emberhalál lesz...

A próba folyik, a sugónó vizes ruhával a homloka körül, kimerülten sug. Lóránd jön jobbról, Kalmár rimánkodóan összetett kezeit látván nyájasan int, eltűnik, és középről jön, s mivel a kéz, a könyörgő kéz változatlan, megjelenik balról, és beírja. Nézi a sugónót. Sugónó nem szól.

Kalmár: Na!!... Könyörgök! Mért állunk?! Az Isten áldjon meg benneteket!!

Súgónő (*súg*): Jó napot...

Kalmár: Mért állt meg?! Mért álltál meg, könyörgök, magyarázd el, mert itthagynom az egészet!

Súgónő (*kifakad*): Az előbb ordítottak velem, mert súgtam, hogy: Jó napot. Most az a baj, hogy nem súgtam. Hát én is csak egy ember vagyok, én se vagyok vasból (*obligát idegroham, rikácsolással*), én elmegyek, és keressenek helyettem mást, én ezt nem bírom. (*Leborul, zokog.*)

Gál (*jobbról várta a jelenését, ordítva bejön*): Most te kezdted el?! Hát itt már mindenki primadonna lett?! Az emberek ebédelni is akarnak!

Lóránd (*kivette a szemüvegét, nézte a szerepét, most odamegy a súgónőhöz, nyájasan*): Drágám, nekem minden szót sugni kell...

Gál (*mögötte gúnyos, és letört mosollyal bólogat a nézőtér felé.*)

Lóránd: És ha nem hallom, kétszer is súghatja.

A Szilágyi más, és én más vagyok. Különösen ott vigyázzon, ahol az a sok idegen szó van, mert én egész idehúzódok a járáshoz, és minden szót adjon fel külön... (*Mentegetőzve a nézőtér felé.*) Kérlek, négy szerepet megtanulni hat nap alatt... A színész is ember... (*Senki sem felel, mert azelőtt se tudta soha egyik szerepét sem, Kalmár legyint, sóhajt, belecsap a tenyerébe.*)

Kalmár Gyerünk tovább! Gál, menj ki!... Te is, Lóránd. Kössük össze onnan, ahol Bicskei elalszik.

Bogár Manci izgatottan suttog Fuksz nénivel, mert valami kell derékba, egy virág, vagy ha az nem jó, mert Fuksz néni ellenzi, akkor kis övet egy csattal, és ez a csipke a nyakból jöjjön le, ez öregít... Csinálja nyak nélkül vagy gallérral... „Sándor, gyere ide” - súgja. Kalmár magára hagyja kissé a színpadot, és megnézi, bár mélységesen nem érdekli. Bólogat. „Nagyon jó... Dehogyan öregít. Ez nem olyan csipke, és jó lesz így, ahogy van, csak siessünk, mert majd jön a jelenésed...”

Tulai már valahol az utcán ordít: „Bogár művésznő!” Jön Bogár Manci jelenése Lóránddal. Azt akarja, hogy Lóránd szerelmet valljon, mert a férje, Bicskei, hallgatózik, és Bogár Manci tud róla.

Kalmár: Tulai!... Várjatok... Tulai, azt a két széket úgy állítsa be este, hogy egymás mellett legyen... Na gyerünk! Manci, dőlj egy kicsit hozzá, és nehezkedj rá...

Manci (*áradozva*): Lucsogi úr, a maga tekintetében van valami markáns.

Lóránd (*mosolyog, kinyújtja az egyik karját, most meghallja a szöveget, amihez egyáltalán nem passzol ez a mosoly, erre lassan elkomolyodik, Kalmár és Bogár Manci közben verejtékező homlokkal várakoznak, míg megszólal*): Mi van a szememben?... Lehet, hogy beleesett valami, mert viszket. (*Dühösen toppant, súgónőhöz.*) Tessék sugni, hogy viszket! (*Kalmárhoz, szelídebben.*) Nem cserélhetnénk mi helyet Mancival, akkor közelebb lesz hozzám a sugó... Nem lehet négy szerepet hat nap alatt... (*Helyet cserélnek.*)

Manci: Én úgy érzem, hogy az ön jelentéktelen külseje egy igazi férfit takar.

Lóránd (*utánozhatatlan merev fejfördulattal, csodálkozva*): Mit akar ez tőlem? (*Manci felé, siránkozva, alázattal.*) Kérem engem a Tropauer úr küldött... A szobafestés miatt jöttem.

Manci: És velem nem akar foglalkozni?

Lóránd: Ezt nem említette a Tropauer... Ő azt mondta, hogy az előszobát ki kell festeni. *(Manci lihegve hozzábújik, Lóránd guggol, de már nem ül a széken, ijedten.)* Mondta, hogy a fürdőszobát esetleg... De nagysádot nem említette... *(A közönség felé.)* Ez bukik rám...

Manci *(felugrik, rémülten hátrál és Lórándot megrázza)*: Értse meg! Szeretem magát!

Repkény *(a nézőtérről)*: Nem itt veted le a ruhádat?!

Manci: Nem vetem le a ruhámat!

Repkény: Hát akkor ez az egész jelenet leesik...

Kalmár: Úgy tudom, itt veted le a ruhádat...

Manci: Kérlek, én nem fogok minden műsorban kombinéra vetközni. Ebben a műsorban *(nagyon izgatottan, szinte sírva)*, az evezősdarabban fürdőtrikóban vagyok, a „Világtörténelem”-ben kombinéban, a múlt műsorban, az egyik tréfában trikóban voltam, a „Csuhaj művész”-ben megint csak kombinéban... Hát most egy műsort hagyjunk már ki!

Repkény: Mért nem szóltál előbb?! Most nem lehet felborítani az egész darabot!

Manci *(miért csak ő ne kapjon rohamot?)* Nahát, nem vetközőm le, és kész! Ez utálatos, hogy engem minden műsorban levetköztetnek!

Lóránd *(részvétellel látja, hogy Kalmár vállat von, és ül, kimerült, és unja, előáll hát a következő kompromisszummal)*: Nézd, Mancikám... Majd én így feléd jövök, és akkor te kikapcsolod a ruhádat. Az elég... *(Repkényre lenéz, és békítően magyaráz.)* Az elég, kérem, egy kis jelzés. Majd én éppen úgy megjátszom, mintha levette volna a ruhát...

Manci: Ezt a ruhát nem lehet kikapcsolni felül.

Kalmár: Elég! Gyerünk tovább!! Így nem lesz premier este!

Málnási *(csak most lépett be a nézőtérre)*: Tessék felírni, aki nem tudja a szerepét... *(Erre mindenki röhög, és ez végleg feloldja a feszültséget.)*

...Hát így hullámszik egy-egy felcsapó szökőárjával a hisztériának, különben ha viharos is, de elég egyhangú felülettel a főpróba premierbe torkolló zavaros sodra. Bányai töretlen idegrendszere még bedől minden izgalomnak, komolyan hiszi, hogy ott szörnyű zűrzavar van, katasztrofális felkészületlenség, és szörnyű botrány lesz a premieren. Hiszi, hogy a kiáltozók, csapkodók és kétségbeesők komoly emberek, és minden szavuk készpénz. „És nincs; aki közbelépjen, hogy elejét vegye a színház csúfos katasztrófájának, az esti premiernek?” - kérdezi tépelődve önmagától, és sejtelve sincs, hogy minden úgy rossz, ahogy van, és ha másképpen lenne rossz, az nem is volna jó, és miközben ő tépelődik, azalatt Málnási igazgató ezt mondja Ilucinak, az elővétel újabb helyzetjelentésének meghallgatásakor:

- Azt hiszem, jó a műsor. És sokat veszekednek. Az mindig szerencsét jelent.

Bányai még azt sem tudja, hogy a februári műsornál túlságosan simán folytak a próbák. Dutzler beteg volt, a fia helyettesítette, és tévedésből kitűnő kellékeket kölcsönzött, Raduczi-ner váratlan formahanyatlással alig kalapált, valahogy a szerepüket is jobban tudták az idősebb sztárok, öröm volt próbálni, úgyhogy Málnási egyszer csak felüvöltött a nézőtérre, szokása ellenére egy zsöllyetámlát csapkodva:

- Disznóság! - süvöltötte a legszordinósabb hangulatban, olyan tenorban, hogy a büfésnő kisfia berohant az óvóhelyre, mert azt hitte, megszólaltak a szirénák. - Disznóság! Hát alszanak itt?!... Mindenki lent van a pincében a hangjával, ez nem tempó, másznak, mint a csigák!

- Kikérem magamnak! - kiáltották Barta és Szilágyi egyszerre.

- Akkor is, ha kikérik maguknak! Ez műkedvelés! Ez botrány! Pfuj!... És kirohant. És Ilucinak megmagyarázta, hogy a rossz előérzettől már borsódzott a háta, úgy klappolt itt minden, hát muszáj volt egy kis veszekedést csinálni. A sors azonban nem hagyja becsapni magát, átlátott a szitán, és Málnási műbotránya ellenére akkorát bukott a műsor, hogy a másnapi színházi rovat beleremegett. És a második rész közepén lassú vándorlással egy jó félház eltávozott. Ez a jó félház huszonhat napon keresztül egy estére sem tért vissza.

De a nagy pillanat, amikor Bányai hús bizsergéssel, izgalomtól elakadt lélegzettel megmeredt a helyén, mégiscsak akkor következett el, amikor Kalmár ekképp ordított két tapsolás közben.

- A „Pesti kávéház”! Gál! Barta!... Ne kelljen mindenkit kötéllel húzni! Tulai, maga gazember, miért nincsenek itt a „Pesti kávéház” szereplői...

A „Pesti kávéház”! Csak úgy mondják, mint a „Marha vő” vagy a „Kékes szépe” című sztárdarabokat. Kabaréfogalommal jegecesedett itt a próbán a darab és a név, elmondta magában élvezettel, boldogan, elfulladva: „A Pesti kávéház, tréfa, írta: Bányai Ferenc...”

Bányai Ferenc író megtisztította a monokliját, kesztyűjét áthelyezte a jobb zsebéből a bal zsebébe, előredőlt egy támlára könyökölve, és várt és figyelt, és igyekezett kalapáló szívéből sebes lélegzetvételét kisebb részletekre beosztani, nehogy izgalma feltűnjön.

- Gyerünk! Le a függönyt!... Tulai! Mondtam már, hogy minden úgy megy, mint az előadáson... Ne vitatkozzon! Könyörgök, fogja be a pofáját! - Üvöltés: - Hát tessék! Majd így csináljuk! Húzza fel a függönyt!... Függöny le!... Nézőtér!... - A nézőtérben teljes fényel kigyúlnak a lámpák. - Gyerünk! Most már állni kell a díszletnek!... Sötéte! Függöny!...

A színpadon ott ül Barta, és újságot olvas.

Barta: Sándor! Sándor! (Könnyedén lenéz Bányai felé, tenyerével a rivaldafényt izolálja.) Nem szép név ez a Manó... Tudod, olyan viőzső a kabaréban a Móric és a Manó...

Kalmár: Gyerünk, gyerünk! Ne lovagoljunk itt a neveken!

Bányai mélyszéges keserőséggel érzi, hogy Bartának nincs igaza. Manó, az nem Móric, és ebben a névben humor volt, ez jól elindítja a darabot, és aljas szentségtörés az ő fáradtsággal megírt művét ilyen hencegő nyegleséggel tönkretenni. Repkény vagy Lángos most bizonyára vitatkoznának. Persze vele könnyű. És Kalmár nem szól, mert gyűlöli őt Csillag Sári miatt. Ezért hagyja, hogy a lehetetlenül szürke Sándor névvel elrontsák a darab elejét. No majd legközelebb kikéri magának, ha már egy kicsit megmelegedett. A negyedik Sándorra most megjelenik Csillag Sári a színpadon, és vállat vonva, röhögve megáll.

Sári: Én Sándor leszek? Ez jó... *(És rajongva lenéz Kalmárra, aki szintén Sándor.)*

Kalmár: Mi van ezzel a Sándorral?

Bányai *(megszólal, de rekedt zöreje jön csak a torkából, krákog, és cérnahangja hallhatóvá lesz. De nem tudja, hogy mért pirul el, és forró a vérhullámtól):* Úgy beszéltük meg... hogy pincér helyett a művésznő... a... *(Zavarba jön Kalmártól, aki fáradtan nézi, és az arcát dörzsöli unalmában és kimerültségében.)*

Kalmár *(egy pillanatig gondolat nélkül nézi a kottafejeket irkáló karmestert, aki közben a beírt hangjegyeket ujjával kipróbálja a billentyűkön, de nem üti le a hangokat):* Sári, menj vissza... Mi van nálad beírva?

Barta: Semmi. *(Olvas.)* Manó, Manó!

Kalmár: Sugi! Miért nem írtad be tegnapi próbán...

Súgónő (*dühösen odacsapja a ceruzát*): Ebből ma van az első emléképróba! Tegnap adták csak ide a példányt.

Kalmár (*ordít*): Mit ordítasz mindjárt?! Az Isten verje meg, hogy egy tisztességes választ nem kaphat az ember... (*Bányaihoz*). Mi van itt? Eredj fel, és írd be...

Bányai, mint egy alvajáró, kimegy a nézőtérrel, a sötét színpadi folyosón egyszer előreesik a két tenyerére, lihegve, deranzsirtan felér...

És elkáprázik a rivalda és a szuffita harsogó, szinte forró dicsfényétől, ahogy először életében, szerencsétlenül és szerelmesen, felavatva, de semmibe véve, izgatottan és kimerülten ott áll; egy bankhivatalnok, egy Bányai egy író, egy párbajhős...

Szóval egy budai polgár, ott áll a színpadon először életében. E regényben ez a leghatalmasabb, legmegrendítőbb, legcsodálatosabb és letragikusabb pillanat. Mondják, hogy Rézovics kárpitos évekig ellenállt Málnási minden csábításának a büfébérletét illetően, amíg egyszer véletlenül eltévedt a sötét hátsó folyosókon, és valahogy a színpadra ért. Ekkor Málnási váratlanul felüvöltött a nézőtérrel: „Raducziner! Rivalda felsőhatás, és mindent bele...”

És Rézovics három teljes másodpercig, negyvennyolc éves korában, először, e nagyszerű, hazug, húszmilliárd gyertyafény bűverejű fényornátusban állt a színpadon, és délután aláírta a szerződést. Mondják, hogy azóta különváltan él a feleségétől, olykor iszik, és Kispesten van egy szeretője. És azt is mondják - fanyar, hozzáértő habituék -, hogy mindez a három másodperces színpadi tartózkodástól következett be a különben puritán lelkivilágú, idős Rézovics kárpitosnál.

Most megértette a sűrűn alkalmazott, ellenző tenyérmozdulatot is Bányai, mert a rivalda fénydemarkációján túl egy végzetetlen, szuroksötét torok tátongott rá. És most már azt is sejtette, hogy ez a szörnyetegnyi, roppant száj mennyi fáradtságot, reményt, munkát, verejtéket, pénzt, akarást és egzisztenciát nyelt el egyetlen harapásra, némelyik premieren. A súgónő fölé hajol, de nem meri megfogni a szék támláját. Táncol előtte papír, betű, irón és kéz.

Bányai (*ujjával odabök Lángos darabjára*): Itt megbeszéltük... (*Nagyot krárog.*) Megbeszéltük, hogy a pincér Mancsi lesz, és Manónak becézik...

Kalmár (*bágyatagon*): Marhaság... Ez itt exponálni kellene, bibliamagyarázásra nincs idő, írja csak be, hogy Mancsi, Mancsi...

Barta (*ő is beírja a szerepébe, és anélkül, hogy Bányaival bárki is törődne, máris kiabál, közkedvelt hülye és befejezetlen fejhángján*): Mancsi, Mancsi... (*Dühösen.*) Na gyere már! Mire vársz?!

Kalmár: Menj vissza, Sári! Tessék odafigyelni! Nem lehet egy óráig próbálni minden vacakot!

Bányait szíven találták, hangtalanul felsikoltva, észrevétlenül belehalt, sírba feküdt, már ott állva, a „vacak” kifejezéstől, melyről nem tudta, hogy itt polgárjoga van, remekműtől kupléig. És áll a súgónő mentén, mint valami díszlet, sután, szinte gutaütötten, mozdulatlanul, és dermedt pupillái élettelen gombaszerűséggel ragyognak a mennyei fényözönben.

Mancsi: Parancsol, Paraj úr? (*Hogy játsszon valamit, kacéran nekifarol Bartának, és riszálja magát. Bányai szerint ez felesleges és rossz, Sárinak netten, egyenesen kéne besietni, és szolgálatkészen beszélni. Így nincs „kontraszt”, ismétli magában a bohózatoknál sűrűn alkalmazott szót, ami itt már ráragadt. Szólni azonban nem mer. Az is eszébe jut, hogy tegnap óta nem volt otthon, lehet, hogy a bankból kiküldték az orvost, ez ugyan ma már mint író nem érdekli, de mégis, némi könnyed balsejtelem suhan át a szíve táján.*)

Barta: Mit riszálja magát, fiam? Azt hiszi, gondolázní jöttem a kávéházba?... *(Súgónőhöz.)* Írd be, angyalkám, ez jó.

Sári: És én majd azt mondom: Nem hiszem, Paraj úr, mert gondoláért nem lehet itt adós maradni...

Barta *(hülyén, legyintve)*: Na mondja már, na mondja már... Igazán ez az egy gondolat bánt engemet...

Kalmár: Igen ez egész jó lesz, írd be, Pötyi... De most már ne nota-benézzünk, kössük össze, és gyerünk tovább. Sári, nem vagy bent!

Bányai belülről, vadul felhördül! Az öreg Arkhimédész érezhette ezt, midőn egy zsoldos tisztátalan sarui köreibe gázoltak! Hohó, uraim! Mi ez?! Hát így bánnak itt az író legszentebb jogaival, érzéseivel, művével, így tapodják és tiporják, megkérdézése nélkül, önhatalmúlag? És lelkileg megcsóválja a fejét dacosan, mint Kont, a kemény vitéz, midőn így kiált: „Nem úgy király, az égre nem!” Ennek ellenére dermedt pupillákkal, elszoruló gégével csak áll, és nem mer szólni, és nem is sejti, hogy milyen jól teszi, miféle válaszokat takarít meg, melyeknek végén Kalmár úgylis beletaposna egy mondatába, hogy: „Gyerünk tovább, mert este lesz! Mit nyargalunk itt marhaságokon... Vegyük onnan, ahol Sári bejön!”

Most már simán megy az akadozás és a súgóra várás, addig, amíg Gál bejön, és ellenségesen nézegetve szerepét, a szöveg helyett kijelenti, hogy ő hatszor öltözik ezen az előadáson, ezt a hülyeséget igazán odaadhatták volna másnak. Mért csak őrá osztanak szerepeket? És ha már igen, úgy mért nem jobbakat?

Bányai boldogan hallja, mert nem sejti, hogy a rendezőnek sejtelve sincs, miről szól a darab, hogy Kalmár már erélyesen síkra száll a tréféért, amelyben szerinte Gál a legjobb lesz valamennyi szerepe között, és kikéri magának az ilyen vidéki dolgokat, hogy egyik ezt nem játssza, a másik azt nem játssza! Itt már mindenki primadonna!... Gál még azt üvölti, hogy vele ne ordítson, és úgy látszik, itt már fejébe szállt a dicsőség mindenkinek *(lehetőleg nem személy szerint sértegetik egymást, hanem a „mindenki” kifejezéssel valamennyi jelenlevőt)*. Azután zsebre teszi a szerepét, és zordonan fixírozva a súgónőt, elmondja. Persze dobja, amiről mindenki tudja, hogy az előadáson úgysem fogja tenni.

De Bányai rémülten érzi, hogy Gál közönyös, szinte litániázó hangja, amellyel arcjáték és humor nélkül odaveti a szöveget, katasztrofális lesz. Különösen, amikor „az egész darab gerincét”, mely Bányai szerint ez a mondat, hogy: „Képzelve, Paraj, tegnapelőtt kihúzták a sorsjegyet, és nyertem tízezer pengőt”, ezt egész halkan maga elé dűnnyögi, dühösen fűj, megnézi az óráját, és elfordul a partnerétől. „Hát vegyük el tőle a szerepet, semhogy megölje” - hörögi magában Bányai, de szólni nem mer, és meglepetten látja, hogy Sári újra bejön. Tulai ugyanis felfedezte a darabnak ama hibáját, hogy a megrendelt ételt a tréfa végéig nem szervírozzák. Beírt hát a kellékek közé két tojást, és Sárinak meg Bartának egy-két szót, hogy kiküszöbölje ezt a hiányt. Tulai ugyanis az egyetlen ember volt a színháznál, aki igazán elolvasta a darabot, mert ő az ügyelő, akinek mindent tudni kell.

Bányai most már bátortalanul közbeszól, de mindenki leinti, hogy ez így nagyon jó, sőt Sári követeli, hogy valami „abgangot” találjon ki, mert nem mehet így ki a színpadról, mint egy hülye. Végül Dutzlernek eszébe jut valami, odasúgja Kalmárnak, és Kalmár ezzel a kiáltással, hogy „nagyon jó”, beíratja. „Mért hozta héjába?” - ezt kellett kérdezni Bartának, és Sári azt feleli: „Mért héjába várunk, hogy maga fizessen.”

Bányai szédül, és úgy érzi, hogy a haját kell tépnie. Miféle hülye szóvicc ez?

...Amikor vége a darabnak, és látja, hogy Gál is megenyhül, és a sűgőnő szerint is egész édes kis marhaság, csodálattal konstatálja, hogy a marhaság kitétel bizonyos változataiban elveszíti bántó élet, sőt aránylag kellemesen hangzik. És olyan halálos fáradtan e tíz perc után, olyan elaggott térdekkel, rogyadozva botorkál a szűk folyosón kifelé, mintha órákig dolgozott, beszélt, sőt táncolt és ugrált volna a színpadon.

A színészek nagy része siet ebédelni, mert az utolsó darabot próbálják, és Kalmár mindenkinek megmondta, hogy pontosan kezdik a teljes főpróbát, ami nem áll, az nem megy, és ha nincs minden a helyén, ő abba hagyja a próbát, továbbá Raduczint lelövi.

- Szervusztok!... Szervusz... Ki jön a Lantos Sörözőbe?... Hol a kalapom? Ide letettem... Repkény, Repkény! Meg kell húzni a darabot, sok, hidd el, nagyon sok. Székely bácsi, telefonáljon taxiért!... Hol vagy Mancsi, nem jössz?!... Várjál! Lányok, kinek van egy gombostűje, Sári, a kompaktom! Én visszaadtam, fiam, oda letetted... Valaki keltse fel Csermelyt, elaludt a göröklőtőzőben... Lángos! Azért délután lesz kártyaparti!

Ezt Lóránd kiáltja az írónak, és apró termete, hátrafeszített vállakkal, lendületes, hosszú, ruganyos lépteivel, még mindig hetyke cáfolata a hajlott korát kolportáló, kőszá híreknek. Rövid sürgés és kiáltozás után egyedül vagy párosával vagy hármasával mindenki eltűnik jobbra vagy balra, a művészkijáró tárt kapuszárnyai között. Lángos érdeklődik, hogy ki lesz a harmadik, mert Szilágyi, a szokott partner nem szakíthat időt a próba közben. Lóránd diszkrétén és sűgva Bicskei személyét elveti, mert három pengővel adósa maradt, ami nem baj, de úgy tesz, mintha megfélemedezett volna róla. Mondja, hogy nincs neki, magyarázza Lóránd, és akkor rendben van. Lángos szerint az sincs rendben, mert ha nincs neki, akkor ne játsszon pénzbe... „Hol ebédel? A feleségem már biztos régen elment a Gundelból...” „Jöjjön a Schwarm vendéglőbe - mondja Lángos -, érdemes a flekkent megkóstolni...” „Jó” - bólint Lóránd, de szerinte még mindig húzni kell a szobafestő-darabból, ő nem bánja, de Lángos meg fogja látni, hogy hosszú lesz, és majd premier után holt álmosan próbát írnak ki belőle. Inkább most pucolják ki a darabot, húzni, húzni és húzni, elhiheti neki, mert ő ehhez ért...

Bányai az iroda előtt, gazdátlanul e folyton apadó forgatagban, állandóan a kalapját igazgatja a tükörbe nézve, mintha csak ezért nem menne még. Nem tudja, mit tegyen. Ha közékük elegyedik, tolakodás, észrevennék, és mit mondanának? Viszont így állni itt, nagyon esetlen...

A gőzfürdő generáljavításának már nyoma sincs. Kétszeresen görnyeszt a fáradtság, zűg a halántéka, homályos foltok között rezeg az előcsarnok előtt, és elhatározza, hogy hazamegy. A kapuban, mintha varázsűtésre ott termett volna, dr. Halász, a korpulens Szellem állt mellette.

- Itt van száz pengő. Terebényi nem volt ott, de Böske kifizette... No most várjon. - Pedáns ember volt, tehát előbb a száz pengőt bankjegyekben és apróban Bányai tenyerébe helyezte. Azután kezdett levenni belőle. - Huszonöt százalék egyszer, az huszonöt pengő. Adtam magának egyszer húsz pengőt, egyszer öt pengőt, ez ötven, kifizettem maga helyett két feketét, két konyakot, az négytíz, egyhetven a taxi, az összesen hatötven, tehát ötvenhat pengő ötven. Negyvenhárom pengő és ötven fillér a magáé. Stimmel?

- Köszönöm... - felelte Bányai. - Ezt miért kapom?

- Hát nem tudja, mit írt alá tegnapi páholyban?

- Aláírtam valamit? - kérdezte csodálkozva.

- Hogyne... - és elővett egy ívet, amelyre most már emlékezett Bányai. - Egy ívet írt alá. De a magáét már leadtam Terebényiéknél.

A sokszorosított íven az állt, hogy pontozással jelölt úr megbízza dr. Halász menedzserét, hogy színpadi műveinek kezeléséről gondoskodják, és minden jövedelem huszonöt százaléka ezért őt illeti. Bányai gyorsan elkészönt, és imbolygó léptekkel nekivágott a Körút irányának.

Honnan ragadt rá e mozdulat? Mivel formálja a maga képére ez a környezet a belecsöppent nyárspolgárt, ezt nem lehet tudni. Bányai maga is csodálkozott kissé, hogy egy mellette bekanyarodó taxinak int, odamondja a címet, azután hátradőlve az ülésen, elernyedten, jóérzéssel bámészkodik az ablak mentén rohanó, lármás körútra.

Mielőtt a kulcsot a zárba illesztette volna, megilletődötten állt. És olvasta a táblát.

Bányai Ferenc író

Legalább öt percre nézte, illetve olvasta ezt a három szót a szép, fényes táblán. Csak azután zárta ki az ajtót, s közben elhatározta, hogy vásárol a kulcsának egy hosszú láncot, amin karika van, és ezt órazsebére erősítve, a nadrágzsebében fogja hordani. Nagyon szép. A Csermelyen látott ilyet.

Eolvasta még nyolcszor a lovagias ügy jegyzőkönyvét. Birsics mama nem volt otthon, de kint hagyott egy cédulát, hogy itt volt a bankból az orvos, az ebéd oda van készítve a rezsóra, csak meg kell melegíteni, és a konyhaszekrényben talál uborkasalátát. Ő hétre itthon lesz, mert elment a Tamás bácsi rekviemjére.

Bányait kínosan érintette az eset. Nem szép egy elhunyt, közeli rokontól, hogy az ő premierje napjára esik a kegyeletes megemlékezése. Probléma: Elhívja-e Birsics mamát a premierre? Nyomban érezte, hogy nem. Ez nem Birsics néni világa. Megbotránkozna a hölgyeken, nem értené a „jópofa bemondásokat” és a „Pesti kávéház” című darabnál aggódva látná, hogy fia ilyesmivel foglalkozik a bankszakmában. Birsics mama csak akkor fogja megérteni, mit jelent ez a tábla odakint, hogy író, ha majd látja az anyagi, erkölcsi eredmények folyamatos növekedését, újabb meg újabb kabarédarabjai, színdarabjai, sőt komoly tárgyú regényei következtében. Szóval majd jövő hónapban már elhívja a premierre Birsics mamát.

Jó lenne tudni, hogy mit mondott a bank orvosa. Illetve, mit mondott neki Birsics mama? Füttyül a bankra, és egyáltalában nem lesz rájuk szüksége, de azért nem ártana, szóval pillanatnyilag még jó ez a kis mellékjövedelem: a banktisztviselői fizetés. És a hétszázat majd Gyuri bácsi.

Ettől fázott. De mit rontja saját ünnepét?! Ritka szerencsével nyomban az élre került! Ez a párbajhistória, a főrendezővel való szerelmi rivalizálása, Kerényi Terka félelmetes égisze egy csapásra biztosították személyének egyenrangú súlyát ebben a nagyszerű, csodálatos környezetben országosan elismert, nagy hírnű művészekkel!

És a „Pesti kávéház” című darab, a hozzá nem értés és rosszakaratú sallangjai ellenére humorával, belső értékével, ügyes formájával megérdemelten az élre tör majd ma este. És legközelebb már otthonosan érzi magát a próbán, feleségül veszi Csillag Sárít, és a többit majd meghozza az élet...

Újra meglepetten konstataulta, hogy sejtelve sincs, milyen módon került a nyakig langyos fürdőbe. Mikor engedett vizet a kádba, hogyan vetkőzött, elmosódott előtte, mint reggel a Gellérten, és talán az sem lepte volna meg, ha a fürdővíz mélyéről most is előbukkan dr. Halász csillogó, zsíros teste.

Most néhány órát aludni fog.

Ásított. Boldog, jó érzéssel ült a kádban, és megnézte az óráját.

Hoppla!

Öt óra! Dehogyan alhat! Mért hitte ő, hogy nem lehet több fél háromnál? Így elrepült az idő? Hát ilyen későn ebédelnek ezek a művészek?

„Na ja, házfőpróbán” - mondja önmagának, szokása szerint kéjelegve az új terminológia agyába ragadt csökevényein. Alvásról szó sincs. Mit szólna Csillag Sári, ha nem keresné fel a Pompadour Kávéházban délutáni működése idején? Nem beszéltek meg, de Sári bizonyára elvárja. És ha elvárja, nem fog csalódni benne.

Ha nem is generáljavításnak, de kisebb javítószerelésnek beillett a délutáni fürdő, a friss fehérnemű, az odakészített ebéd és az uborkasaláta a konyhaszekrényből. Ismét boldogan bandukolt a Lánchíd-főtől, ahol kiszállt egy újabb taxiból, végig a nyüzsgő, jó szagú Dunaparton. A teraszokról egymásba keveredő muzsika, szalonzenekar, cigány, és a külön kirívó, szóló bárzongora hangja, edénycsörgés és a rakpartról felcsikorduló villamoscsilingelés serkentőleg hatottak rá, és újra teljes nagyszerűségében érezte rajtaütésszerű karrierjét.

Igenis karrier! Huszonnégy óra előtt szürke banktisztviselő, ma már befogadott író az elegáns pesti kabaréban, továbbá párbajhős, egy nagy szerelem férfialakja, szóval, így együtt, ahogy van: író.

A tudat alatt fészkelődő, ösztönös síp, dob, zene és harsona elfedte előle a sikkasztót. Beült a Pompadour Kávéházba, a hívogató terasz ellenére nem a lefelé vándorló nap ragyogásában fürdő budai hegyekkel szemben, hanem a homályos, belső helyiség egy sarokasztalához.

Ez a nap nem rejtett csalódásokat!

Csillag Sári legszebb mosolyával vette észre, és két szemöldökének felvonásával is jelezte, hogy tudja Bányai jelenlétét ott a tükör alatt, és szám után odasietett hozzá, leült, és megfogta a kezét.

- Örülök, hogy eljött! Maga igazi lovag!... Igen! Maga az én emberem, akiben szív van, gyengédség, figyelmesség és tapintat... Ugye szeret?!... Ne feleljen, ne szóljon, tudom!

Bányai odavolt. A két szem könnyes csillogással nézte őt. A lovagot! Talán csökkent a lelkesedését, ha tudja, hogy a „Három menetben” című darab után, a próbaszünetben, amikor Kalmár sóhajtván letette a Sugica kezébe valamennyi példányát, és könyörgött, hogy a darab vége előtt nem bánja, üvöltsön Szilágyinak, csak ne hagyja állni, mert abba meg kell örülni, mondom, miután egy sóhajjal rongyként szédelegve elindult, hogy valahol magába dobáljon valami ebédet percek alatt, mert próba előtt még üvöltözni kell Raduczinerrel, hogy állítsa be végre a két ezrest az áruház-díszlet nagy ablaka mögé, éppen egy csüggedt, ernyedtt pillanatban kabátja alatt hozzátapadó ingének borzongató, hús nedvességétől is szekálva, megragadta őt mindkét kabátfazonjánál egyszerre a kijárat mentén várakozó, izgatott Csillag Sári.

- Hol ebédelsz?

- Tessék?... A Schwarmnál.

- Jöjjenek?... - kérdezte agresszíven, bocsánatkérően, ijedten, parancsolón, könnyesen, szelíden és erőlesen Csillag Sári. Ilyet csak ő tudott kérdezni. Kalmár bólintott.

- Gyere.

Csillag Sári végigmérte tetőtől talpig, megvetően és lihegve:

- Köszönöm. Értem... Majd ebédelek nélküled.

És izgatottan elfordult, mint aki máris rohan, de csak állt a retiküljével babrálva, és kiesett egy könnye.

- Ha akarsz ebédelni jönni, akkor gyere! Nem állok a lábamon a fáradtságtól, most ne csinálj cirkuszt!

- Neeem... kedves Sándor, nem kell félni! Nem csinállok cirkuszt! Tudomásul vettem mindent! Nagyon jól láttam ma délelőtt a próbán... Láttam, ahogy Bogár Mancit ölelgetted... Jó! Hagyjuk azt, hogy rendeztél! Mért nem ölelgeted a Lórándot a rendezéskor?! A Ruszkainét még sosem rendezted, ha ölelésről volt szó!... - és bőven ömlő könnyekkel kitört. - Elfelejtetted, hogy két év előtt engem mennyit rendeztél, ha ölelni kellett a színpadon! Hát legyél boldog a Bogár Mancival, hozzád való, és én nem fogok konkurálni egy ilyennel! És meguntam az örökös elvágásodat, hencegésedet - hevenyében utánozni akarja, de csak eltorzul az arca -, torkig vagyok a linkségeddel, ez is hazugság, az is hazugság, holtfáradt vagyok, nem érdekel... - két kézzel rázza Kalmárt, aki szomorúan áll, és természetesen szélsőséges feltevéseiben nyomban házasítja, parentálja és elajándékozza: - Hát majd a Bogár Mancit nem lesz link, és majd nem lesz egy olyan utolsó, mint én, aki mindig hazudik, és én majd öngyilkos leszek...

És ráborul Kalmárra, és sír. Málnási éppen kijön, üdvözölni őket, és visszaszól a portásnak, hogy a reklámtáblát meg kell kötni, mert állandóan feldönti a szél, azután ebédelni megy.

- Hozd rendbe, kérlek, az arcodat, és menjünk ebédelni, mindjárt itt lesznek a színészek - mondja Kalmár, és átkarolja, pedig nem akarja.

- Igen... - lihegi gyorsan és mosolyogva és szolgálatkészén, gyorsan letörölgetve az arcát, és belekarol Kalmárba, és mennek. Kalmár sóhajt. A sarkon azt mondja Sári: - Most kibékülünk?!

- Nézd...

- Már megint kezded? Ha úgy kezded, hogy nézd, abból csak az jön ki, hogy - majdnem sírva - én egy lehetetlen teremtes vagyok, és te nem akarsz, hogy rajtad röhögjön a város... - sír. - Mit törödsz te a várossal, ha én szeretlek? Mért mondanám, ha nem szeretnék? Hát szép vagy te? Te nem vagy szép! Te kifejezetten csúnya vagy! Dohányod van? Dohányod nincs! Híres vagy te nekem, aki egy Sólyom Istvánt megkorbácsoltam, otthagytam, és kétszer lett öngyilkos értem, és nincs olyan hónap, hogy ne írjon nekem tízoldalas könyörgő leveleket, hát híres vagy te nekem, aki tavaly... - nyelt egyet, mert az amerikai filmszínész, aki Budapesten járt, kellemetlen emlék volt közte és Kalmár között. - Te nem vagy híres nekem! Te csak az én átkom és halálom vagy! Hát mit akarok én tőled? Hát hazudok én neked?... És ha hazudok neked? Magamért hazudok én neked?

Kalmár vállat vont. Érzékeny pontja volt.

- Ha hazudsz nekem, akkor nem kellesz... És nem tudom mindennap kétszer felborítani az életemet miattad. És nem lehet hetente ide-oda költözni, hogy ahányszor hurcolkods, már rajtam röhög a környék.

- Eeez vagy te! A környéket szereted és nem engem! Reggeltől estig azt nézed, hogy ki röhög rajtad! Hogy én mit bögök miattad, az semmi?! Hogy én hogy rúgom ki a Pólyakalifát miattad... Kalmár erélyesen, ingerülten közbevágott:

- Hogy aztán egy jampeccel henteregjél végig a városon!

- Mi?!... - most úgy látszott, hogy nyomban tíz körömmel Kalmár arcának esik. - Te ilyeneket mersz mondani?! Te meggyanúsítasz engem azzal a jampeccel?! Mert nem bírom ki, hogy egyedül legyek nélküled?! És te a sugónővel, meg azzal az akadémiai növendékkal meg a Bokor Mancival hetyegsz, és engem sértegetsz? És én egyedül kóborlok az éjszakában, mint egy kuuutya-haa-kuuuhutyhaa... Elég volt ebből!

- Én is azt mondom!

- Úgy! Nem lesz többé alkalmad rá, hogy így elküldjél, mint egy cselédet! - És leintette Kalmárt, aki beszélni akart. - Nem vagyok kíváncsi, Kalmár úr! Végeztünk egymással egy életre! Taxi! - És elrobogott.

Most ott ült Bányai, és szerencsétlenségét eltúlozva, valahogy úgy érezte magát, mint egy száműzött uralkodó, akit ez az utolsó, kissé nyeszlett, de hűséges híve követ az idegenbe. Ő, bárcsak a neve eszébe jutna, legalább a keresztnéve. Úgy emlékszik, hogy Tódor, de ez nem biztos. Nem, nem... A Tódor, az az üzletvezető a lillafüredi országút autócsárdájában. Ez tehát Elek lesz vagy Tihamér. Igen. Úgy emlékszik rá, hogy Borsányi Tihamér. Ha randa is, de legalább boldoggá teszi őt...

Az emberek tapsoltak, és Sári felugrott:

- Ha nincs semmi dolga, maradjon itt. Együtt mehetünk be a színházhoz.

5.

Útban a színház felé Bányai még egy, egyetlenegy igazi, hosszú csókot kapott Sáritól, és újra abból az alkalomból, hogy Sári Kalmárt szidta, bögött, és Bányai vállára borult. És megérkeztek a kisbejáróhoz.

Éppen egy hosszú-hosszú csengetés fogadta őket. Illetve Bányait. Mert amíg kifizette a taxit, Csillag Sári előrefutott, hogy egyedül érkezzék. Kalmárral, ezzel a piszokkal végzett. Ez fix. Lehet, hogy belehal, de slussz. Azért mégis előreszaladt, hogy ne ezzel a Bodolákkal érkezzen egyszerre. Aki Kalmár szerint egy jampec. Nem igaz, hogy jampec. Csak sovány szegényke és tűfejű. És olyan a hangja, mintha krétát reggelizne. Bogár Mancsi száguld papucsban és pongyolában, éppen szemközt, mert Zsófi néni most is leveleket visz, nem hozza a meleg vizet, és ő majd lekésik.

Sietve összecsókolóznak Csillag Sárival.

- Gyere, nézd meg a ruhám, levetettem a csipkét róla, és egy fekvő gallér van helyette...

- Jaj de hülye vagy! Tündéri volt a csipke!

- Mindegy, szeretném, ha megnéznéd! Rohanok! Gyertek el Sándorral Terkához, nagy ivászat lesz...

- Nem tudom - feleli mosolyogva Sári, és szemét elfutja a könny -, lehet, hogy kettesben vacsorázunk. Különb is Terkára haragszom, neki köszönhetek minden rosszat, mert összehozott a lakásán Lakatossal! Azzal a gyalázatos fráterrel!

„Összehozott.” Sajnos Csillag Sári mindent végletekbe és tendenciákkal osztogatott, superlatívuszainak bőséges tárházából. Bogár Mancsi rohan, ahány görlnék vagy munkásnak, vagy magának Málnásinak nekiütközik, Zsófi néni iránt érdeklődik, és a haját tépi. Mire megtalálja, kiderül, hogy öt perce már öltözőjében van a meleg víz, és lehet, hogy kihűlt. Csillag Sári a keresztfolyosón áll. Először púderozza magát, azután egy kétségbeesett görlnék, akiért már

csengettek, és hátul nyitva a ruhája, nagy belső ellágyulásában segít, hogy rendbe jöjjön. Mindezt azért, hogy mintegy véletlenül találkozzék Kalmárral.

Kapóra jön - kissé lihegve, szivarozva és krárogva Gál, akinek mint mondtam, szomorú titka a lelkiismeretesség, és efeletti szégyenét cinizmusa alá rejt, de premieren ez a lámpaláz leküzdhetetlen. Gyorsan félrehúzza Sárít, és még egy nagyot hörög, hogy kitisztítsa a torkát örökös hörghurutja tünetétől.

- Ide hallgass!... Én gondolkoztam azon, hogy mit csináljunk a blüette végén. Ott, ahol jön a „Kék Duna”, kezd csak...

Megfogja Sári kezét, és a magasba emeli, grációzen. Sári (*halkan dúdol*):

Kíváncsi lettem herceg úr,
Az oldalamból ez kifűr.

Gál (*negédes valcerlépteket mímel*):

Szebben dalol, mint Jan Kipur.

- No most, te itt állsz. A többi Barta énekl, és Bicskei behozza a díszoklevelet. Most szeretném, amikor te elveszed az oklevelet és elkezdjük a „Fel torreádor”-t, akkor ketten megfogjuk az oklevél két szélét, és úgy masírozunk...

És ott halkan, a sarokban, miközben szerzők, habituék, újságírók, kellékesek, görők ide-oda taszigálják őket, próbálnak. Az se zavarja őket, hogy két lépéssel odább Tímár, az érzékeny kupléíró, bár haragban van Mocsolányi kupléénekesessel, most a karmester jelenlétében halkan átveszik a kuplét, elejétől végig.

- Ide feltétlenül kell valami - mondja Mocsolányi, és lehalkítja izgatott suttogásra a hangját, mert Kalmár, mint egy tigris, fordul ki a színpadról:

- Csend legyen!... - harsogja súgva. - Folyik az előadás!

- Csak itt ne kvázolj - izgul suttogva Tímár.

Mi a kváz? Egyenlő zúrral. Amikor az eredeti szöveg, mondjuk, nem jut a kupléénekes eszébe, és azonos ritmusú, értelmetlen szavak halmazával úszik a zenén keresztül. A közönség azt hiszi, nem jól hallja. Mocsolányi olimpiai bajnoka a kváznak. Rímeiket kvázol, sőt viccpoéneket kvázol, mert elneveti magát, és a közönség vele nevet, mert elhiszi, hogy vicc volt.

- Hát akkor állj egészen a függöny mögé, és onnan súgj. De ide kellene legalább egy bevezető szó, mert nem tudok átmenni a „Deutschmeister”-ből csakúgy a „Halványsárga rózsá”-ba.

- Majd csinállok oda valami modulációt, ne bolygassátok most... - könyörög a karmester, és Gál újramezdi Csillag Sárival, egész halkan, a „Kék Duna”-t, Kalmár átsiet, s közben odaszól:

- Vigyázzatok a cigarettára, jön a tűzoltó... - és odamegy Csillag Sárihoz, aki nyomban úgy áll, egy fél valcerlépésbe meredten, mint a népiskolai tanuló, ha a tanár tekintetéből érzi, hogy máris kiszólítja. - A te számod a Lángos-tréfa után jön, mert lehet, hogy Kapás nem ér ide a középdarabhoz. Csak pendlibe ne szerződtenének senkit!

És elrobog. És Csillag Sári úgy néz utána hosszan, mint akit szíven szúrtak. És lassan, karján a sisakjával, átsétál a tűzoltó. Vágni lehet a füstöt, de cigarettát nem lát sehol, és nyomozással itt nem foglalkozik, az a rendőri ügyelet dolga. A rendőri ügyelet úgy véli, hogy a füsttel kapcsolatos ügyek a tűzoltás reszortjába tartoznak. És általában hatósági közbelépés nélkül is épp elég izgalom van egy ilyen helyen.

Kalmár lemegy a nézőtérre, a „Három menetben” című darabot nézni. Kapás miatt felfordították a műsort, mert a Hazai Színházban is premier van, és már biztos, hogy nem érne idejében a „Marha vő”-höz. Az utolsó darab így került az első rész közepére, és Repkény, a szerző ott áll a bejáratnál, mellette Bányai, mintegy oltalma alatt, mert megmondta róla a jegyszedőnek, hogy „ez az úr szintén szerző”.

- Mi van? - kérdezi Kalmár.

Lángos sápadtan legyint.

- A legnagyobb kváz...

- Mit lehet itt csinálni? - sóhajt a rendező, és ő is odaáll a nyitott ajtóba. A színpadon Szilágyi áll, jobbra-balra hajladozó felsőtesttel, riadtan kapkodja a fejét, hogy némi nevettetéssel áthidalja a szüneteket, amíg elkap egy mondatot. Forró éppen magyarázza neki, hogy a híres bokszozó helyett bemutatják majd valakinek. Hozzák a bokszkesztyűket, és enyhén szítál a szalmapor. Forró azt mondja, hogy ez négyunciás, és Szilágyi hosszabb szünet után azt feleli: „Nahát... Nekem azt mondták, bokszkesztyű...” A közönség nevet. Lángos kissé megkönnyebbül. Kalmár beljebb megy. Szilágyi azt mondja, hogy nem felejt el, mert ismer egy dalt, hogy uncia-smuncia, drága kis kutyám. Erre a marhaságra taps! A nézőtér átmelegedett... Kalmár Bányai vállára teszi a kezét: „Jöjjön, üljön be...” Hirtelen jó ember lesz ő is, Lángos is, halálverejtékkel a homlokukon várják ugyan, amíg Szilágyi elkapja a sűgönőtől a mondatot, amelynek nagyrészt kicsavarja a nyakát, de azután nagyszerű poenérzékével ül a vicc, mint egy pompásan bevitt kardvágás. És itt a nota bene. Forró megnyugtatja, hogy senkit se kell leütni. Jön Ruszkainé, és Szilágyi megszólal: „Ezt az egyet hadd ütöm le!”

Brrr!...

Potya nyíltszíni tapsok. A halálverejték az halálverejték, kínos, lassú tempó az kínos, lassú tempó, de baj itt már nincs. És mikor a darab poénja előtt megjelenik Szilágyi talpig bokszolódresszben, keménykalappal a fején, hogy fizessék ki, mert az unciával knockauton üti mind a három menetet, dőlnek a röhögéstől, és a poénre négy függöny van.

És a függönyre nagy csend.

Kalmár, mint egy veszett tigris rohan a nézőtéren, a büfén át hátra, és ordítva suttoz:

- Tulai! Megölöm!... Mi ez a szünet?!...

Halotthalványan, remegve várja Tulai a színpadon, az egyik lefürt ajtó eldőlt. Odakinn már a karmester valami elcsépelet slágert játszik, a közönség zsi bong, és Kalmár, Tulai a műszakival együtt állítják a falat, lökik be a bútort, és még egy rövid izgalom, hogy: „Barta, Barta!” „Kérem én felcsengettem!” - lihegve jön Barta, az a pimasz Tódor bent hagyta a szmokingját... „Gyerünk, gyerünk!” - lihegi Kalmár és függöny fel.

De most nem számít semmi. Siker van. Lehet szünet, mondhatnak rosszat, megeheti a fél szöveget a kváz, itt jelen van a színházak örökké misztikus, ismeretlen komponense, ami olykor egyformán érthetetlen a bukással. Taps, nevetés, siker. Öntelt léptekkel döng le a színpadról a tömzsi Gál, és boldogan nyüzsögnek utána a görkszereplők, és vidám zajjal vitatnak meg mindent az öltözőben, nevetnek a lapszusokon, dicsekednek a nota benével, a láthatatlan, nagy fűtőtest bemelegítette a nézőteret, a színpadot, a folyosókat és az öltözőt.

Siker van!

- Jöttök Terkához? - kérdezi Mancsi Kalmártól.

- Kérdezd meg Sárít - feleli ragyogó szemmel Kalmár, mert ő is, mint a többiek, sárga földig berúgott a nevetés, a taps súlyos óborától, és e pillanatban csuhaj, nem bolond szenvedni, ha egyszer szereti Sárít, és ez hazudik, ez a bestia, senki se bolond most szenvedni. Még Barta és Gál is a kibékülés minden ceremóniája nélkül, röhögve megvitatják a darabot, majd megérkezik Kapás egy fél üveg pezsgővel, a francia gránátosok egyenruhájában, szakállal és kifestve... megisszák a pezsgőt hárman, Barta és Gál összecsókolóznak. Szilágyi és Lángos minden változtatásban, húzásban megegyeznek, és természetesen mindenki mindegyik darabról előre megmondta, hogy ilyen sikere lesz, de mindegyik kivétel nélkül megállapítja, hogy őrá itt nem hallgat senki...

Bányai torkába kalapáló szívvel ül, és hallgatja a kupléénekeket. Ez a kuplé sokkal rosszabb, mint az előző műsorbeli, és most mégis mindenki nevet és tapsol, még akkor is, amikor Mocsolányi ezt énekli:

Egy rózsa tán szebben beszél,
Mint a lezende hejnye stér.

Tímár most nem markol a hajába dühében, hanem Repkénnyel együtt összemarkolva a szájukat, kirohannak a nézőtérről, és öt perc múlva már öltözőkön, folyosókon, mindenki röhögve énekli, hogy a rózsaszál szebben beszél, mint a lezende hejnye stér... Tica kibékül Repkénnyel, összecsókolóznak, és a nézőtéren, ahol Bányai mit sem gyanít Kapás pendlijéről egy villámcsapás éri váratlanul az újdonsült író, amikor a műsornak ezen a részén négy görli előjön, és így dalol:

A műsorunk java azután következik, még ma sorra kerül Bányaitól, a ragyogó „Pesti kávéház „- tréfa.

Mi ez? Egy dobbanás, ahogy szinte megkondul a mellkasa, stoppol a szíve. Megállt. Legalábbis így érzi... Csak a füle mentén zúg az ütőér, mint egy lendítő gépszíj. Azután észreveszi, hogy elfelejtett lélegzetet venni, hirtelen felrántja a száját, és nagyot húz... A szíve most megindul, de eszeveszett robogással, és a forróság váltakozva hullámszik fejétől a sarkáig. Milliő pont homályából alig pislog a halk zörejjel vonuló függöny mögött feltáruuló színpad! És puff!... Barta így kiált: „Sándor, Sándor!” Csillag Sári ösztönszerűen belép, mind a ketten röhögnek, a közönség is érzi, hogy hiba történt, és velük nevet, és Barta rosszul fegyelmezett arccal mondja: „A Sándor ma szabadnapos?... Á... Hát...” megint beleröhögnek. „Akkor jöjjön maga, Mancsi, kiszolgálni.” „Parancsol, Pa... paha... haha...” Nem lehet folytatni, úgy röhögnek, és Kalmár tudja, hogy csak isteni csoda segíthet azon, hogy erre a két örültre ne kelljen ráeresztetni a függönyt, ha elkezdenek röhögni, tehát emberevő grimasszal Raducziner kezéből kiragadott sprejccal harsogja be: „Sári! Kálmán!... Megörültetek?!”

Sári összerántja a száját, szinte haptákban, amíg egy apró cseresznye alakját veszi fel, valahogy Barta is erőt vesz magán.

És Bányai? Csoda, hogy még él. Sőhajtva, lehuny szemmel hátradől, és a sarkából vezető, láthatatlan lift, amely éppen zúgva érkezett egy vérszállítmánnyal az agyába, máris rohanva süllyed. Hogy ez a Kalmár csak egy példányban legyen jelen, az nem létezik, mert most már a nézőtérajtónál van megint, és biztatóan odasúgja Bányainak, akiről látja, hogy nem eleven, és nem halott, de az is lehet, hogy már elájult: „Jó kabala... Lukács néni! Onnan húzza a függönyt, mert a commedia dell'arténál Barta úr beül a páholyba, és ne engedjen oda senkit, még újságírót se...”

Körülbelül ennyit suttogott Kalmár Lukács nénivel, de már közben valami fojtogató érzése támadt, csak most jött rá, hogy csend van, most látja, hogy mozgolódnak, Gál a színpadon azzal a fagyott mosollyal beszél, amit a rendező jól ismer, és most Barta elmondja a poent:

Barta: De anyósom van...

Halk zörrenés, a függöny összecsapódik, csend.

Valahol összeverődik két tenyér, az erkélyről és a zsöllye felől egy-egy taps felel rá, és rohan a karmester, és gyorsan befedi a könyörtelen, kemény bukást egy valcerral.

Bányai feláll, és mint az alvajáró, merev lábakkal, lassan az ajtó felé megy. Így távozhatott Napóleon arról a dombról, ahonnan a waterlooi csata utolsó részleteit figyelte meg távcsövön.

Az előcsarnokba ér, amikor egy nyugodt hangot hall az iroda irányából:

- Azt a falat előbbre lehet tolni holnap. Minden nagyon jól megy, a „Pesti kávéház”-at levesszük, és...

A többit nem hallotta. Talán jó lett volna, ha fogcsikorgatva fogadják, és öklök zuhannak rá, talán jó lett volna, ha mögötte a nézőtérrel nem hangzik fel máris tapsorkán és röhögés, ahogy Lóránd megjelenik papírcsákóban, létrával és vödörrel, és ahogy behozza a létrát az ajtón, illetve, ahogy be szeretné hozni, és ehhez háromszor is megfordul, leteszi a vödört, és búsan a közönségre néz, ez elindítja Bányai után a semmibe fulladt tragédia közönszínű gyászlobogóját. Meghalt a tréfa, éljen a tréfa: már zúg a taps és a nevetés, írói szárnypróbálgatásának egynapos, halott gyermeke felett.

Itt az a tragédia, hogy miért nincs tragédia? Tönkretették a darabját! Megölték! Elhülyéskedtek!... Ha sajnálnák vagy szidnák. De ott áll egy lépésre tőle Lángos, Repkény és Szilágyi, vidám diskurzusban, és feléje se néznek. És átsiet Málnási, könnyedén, vidoran, biztatóan rámosolyog, de már eltűnik a kanyarnál, és továbbbimbolyog, az öltözőfolyosóra nem megy be, csak arra pislant, és ez már a kegyetlen, rossz sors rafinériája: ott áll Csillag Sári, Kalmárba csimpaszkodva és hozzásimulva, és valamit tárgyalnak Bogár Mancival, és Kalmár keze Sári dereka körül...

Kihúzza magát, megpróbálja levegővel felfűjni a mellkasát, elindul egymagában, kilép az utcára, és egy megvilágított, szép, lila-vörös-fehér plakát vigyorog rá szembe, és a közepén, igen, éppen a közepén, éppen arra a kis bekeretezett három sorra esik a pillantása:

PESTI KÁVÉHÁZ

Tréfa

Írta: Bányai Ferenc

6.

Megbukott!

Illetve lebukott. Vagyis zuhant! De olyan hihetetlen magasságból, ahová képzelete ezen egy éjszakára felrántotta, lelkének copfjánál, egy groteszk, lázas, gyönyörűséges, kínai mennyországig, hogy onnan már nem is zuhanhatott alacsonyabbra.

Egyenesen ide bukott, a budapesti, poros, csilingelős granbulvár aszfaltjára, porcikákra tört, véresen elnyúlt lelkesedésével.

Gyászmenete a színházon végig, a közöny halotti sorfala mentén nem lehetett volna mártirabb akkor sem, ha egy inkvizíciós istenítélet tüzesített cserépútján hajszolják mezítelen talppal.

Az istenítélet vétót mondott frissen sarjadt íróságára. És utána következett az Isten csapása: Csillag Sári!

Mért hogy nem követi egy ilyen Csillag Sári bukásának gyászmenetében a nők olykor hősie, posztumusz ragaszkodásával, mellyel a sors főbe kólintott férfiáldozatát esélytelen jövőjük felé elkísérik?

A Lángos már többször is bukott, és bizonyára Tica ilyenkor is vele vacsorázik a Hollandia Kávéházban, mondván: „Ne búsulj, Lángos, írsz te még jobbat is!” És ezért van az, hogy Lángos nem búsul, vagy ha igen, úgy mégis biliárdozik Gállal, és csakugyan ír jobbat is. Ha Tica ezt nem mondaná, és magára hagyná premier után, úgy Lángos búsulna, sohasem írna jobbat, és lehet az is, hogy nem biliárdozna Gállal, hanem komoran maga elé meredne a kis adag székelgyűlésbe.

Keserves dolog most átgyalogolni Budára, és Birsics mama megértő bólogatása, tapintatos szótlansága mellett leszerelni az emailtáblát, mely mögött négy buta lyuk marad az ajtón, négy üresség, lelkivilágának reprezentatív jelképei.

És állt a sarkon fájdalmával, zsibbadtan, rikkancsok és járművek, fényreklámok narkotikumába sűppedve, a nedves úttest szivárványragyogású fénycikornyáihoz tapadó, merev tekintettel.

Sovány figurája felett szinte hazátlanul függött apró cinegefeje, és mert sóhaj közben, mintegy rejtélyes összefüggésképpen, felráncolta homlokbőrét, táguló szemgödreből, mint egy gigászi könnycsepp, kihullott a monokli, és szilánkokra pattant egy diszkrét, egészen gyors, apró, de halódóan fájdalmas zörrenéssel.

...Később a hídon minden tragikus szándék nélkül, de porig alázott lelkiállapotban, a Duna fölé könyökölt, és nézte a zavaros, tarajosan kavargó, félelmetes vizet, azután egy sóhajjal és mélységes, gyászoló pietással egyenként vízbe hullajtotta két darab kesztyűjét.

Bányai Ferenc író (vőlegény, sikkasztó stb.) sírjába dobott glasszegöröngyöket ragadott magával a Duna, és sejtelve sem volt erről, és a halak riadtan evickéltek egy különleges érzécsalódástól, melyben a kesztyűt valami ötágú, torzszülött vízilénynek vélték pillanatnyilag, amíg a fenék iszapja a rövid, de kalandos pályafutású holmit nem takarta el végleg, hogy ez a csendes epilógus befejezze a kínos ügyet.

Azután továbbment, és a budai hídfőnél csodálkozott, hogy cigarettát vásárol. Mintha egy halott ebben az állapotban képes volna döbbenetesen konstatálni, hogy a szórakozott test, ki tudja, miért és hogyan, a lehetőségeken túl végzi funkcióit, holott ilyesminek már időszerűsége, értéke és értelme nincsen.

Meghalt az író! Bányai Ferenc író és vőlegény, egynapos korában, pályája kezdetén és csúcán, rövid betegeskedés után, hosszas szenvedéssel elhalálozott, és most békétlenség hantjaira.

Mert az író meghalt, de a sikkasztó él.

Egy nap alatt munkával, reménnyel, csüggedéssel, szerelemmel, dicsőséggel, bukással, harccal, hűtlenséggel, szórakozással és szenvedéssel, harminc-negyven év összkomfortjának megfelelő berendezett életet élt és halt.

A por és hamu, ami megmaradt, testi végkimerültség, lelki tetszhalál, egy emailtábla, négy sróf, négy lyuk, egy borostyánszipka, két vészesen villogó szem emléke, néhány barna és szürke aprópénz-darab és egy hivatali sikkasztás vétsége.

No és Birsics mama jószágos, ezerráncú, drótszemüveges, ősz hajú, szomorú bólogatása, alázatos, bús találásai, egy-egy szokatlanul mély sóhaj az éjszaka sötétjében, sűrű üldögélés késő alkonyi órákon az ablak mellett (mert spórolni kell a villannyal), imakönyve felett merengve, ahogy mindez előre látható, és ahogy mindebben a legelviselhetetlenebb, hogy egyetlen rossz szót sem fog szólni, pedig megrendítőbb tragédia lehetséges-e Birsics néni

ódivatú, puritán lelkivilágában, mint midőn huszonhat éves, egyetlen fiúgyermeke hatéves, tisztességes állását egy banknál elveszíti.

És leutazik majd selyemblúzában, vastag szövetsoknyájában, apró, sötét szalmakalapjában Gyuri bácsihoz, de előzőleg majd megveregeti az arcát, és így szól mosolyogva:

- Légy nyugodt, én mindent elintézek, az Isten még sosem hagyott el bennünket... a konyhaszekrényben balra, a második polcon van a hideg meggy leves, azt edd vacsorára, és ne hagyd nyitva a gázt, ha teát főzöl.

És nincs kizárva, hogy a figyelmeztetés hiábavaló lesz, mert esetleg mégis nyitva hagyja a gázt.

Befejezés

A regény Bányai magánügye, de vessünk egy búcsúpillantást a kabaréra, mielőtt örökre elmerülne e regényből és Bányai életéből egyszersmind.

Ilyen az élet.

Milyen?

Ne mondjunk hasonlatot. Ilyen az élet. Olyan, amilyenek az eddigiekből látszott. Szemlátomást sablonszerűen tudja a szerepét, de valahol egy kis résznél, az ördög tudja, mért pont ott „belekvázol” a helyes sorrendbe. Pont egy kis tréfánál, egy egész kis óhajnál, ami az óhajtó számára rendkívül jelentős, és az élet egy lyukas mellényzsebéből is kifizethetné, és éppen ott „úszik” a szöveggel.

Rosszindulatú a sors? Nem. Külön egy villámtréfányi, hatalmas regény leírni a tragédiát, amely a madárfejű, szomorú Bányait sújtaná, ha tréfájának kirobbanó sikere lenne, és e környezetben megpróbálná fél- és egészbolondok meghatározatlan körvonalú életformáit magára öltetni.

Mi lenne Bányaiból, ha nem csengene fél nyolckor az ébresztőóra, ha nem szabályozná szürke létét a nyílegyenes, igen keskeny, de biztonságos úton kötelessége és egzisztenciája?

Ennyit a filozófiáról. Amennyiben a kabaréban lezajló örömeknek és bánatoknak, életeknek, haláluknak egyáltalán lehetséges kapcsolatba jutni a filozófia tudományosan szobatiszta fogalmával.

Kerényi Terkánál nem esett szó Bányairól. Sajnos ez nem az illetők tapintatán múlt; senkinek sem jutott eszébe. Hajnaltájt, eléggé részegen, Sári és Kalmár között a következő rövid dialógus játszódott le.

- Vegyél el feleségül, akkor megjavulok.

- Nem lehet téged elvenni, mert bolond vagy. - Azt akarom, hogy gyerekeim legyen.

Színtelen hangon beszéltek, mint valami felületes olvasópróbán. Ez attól volt, hogy a részegségen felül belebágyadtak az egymással folytatott tusákba.

- Nem veszek el, mert hazudni fogsz, megcsalsz, megverlek, megölöm magam, megöllek, és gyilkos leszek. Bolond vagy.

- Bolond vagyok, de nem fogok hazudni neked. - Nem tehetnéd a lábad többé színpadra.

- Nem tenném.

- Nem mehetnél nélkülem sehova. Nem lehetne egy randevúd.

- Nem lenne. Kell a kutyának.

- És ha most is hazudsz?

- Akkor megverhetsz.

És megcsókolták egymást, és úgy látszott, hogy ez az ügy most már házassági úton lezárul, és miután Kerényi Terka az örömdetes, de unalomig előrelátott örömhírt közölte, még nagyobb ivás és a jegyesek éltetése vette kezdetét.

Mindenki boldog volt, mindenki mindenkinek jókat mondott, és szinte kirobbant belőlük a beteljesedett diadalérzés:

- Siker volt!...

Bányai reggel bement a bankba, azon kemény elhatározással, hogy személyes ismerősének, Lakatos öméltóságának mindent elmond őszintén. Talán él a szívében némi irgalom. És ha él? Bank az bank. Legfeljebb kifizeti a felmondást, és nem jelentik fel, és így nem kell Gyuri bácsi. De állása nem lesz. Ó, Istenem, ha visszaforgathatná az időt huszonnégy órával, és azon átkozott pillanatot, amelyben egy szűzi, fehér lap csábításának engedve odakanyarintotta egy tréfa címét, ha ezt a pillanatot szétbokszolhatná és tiporhatná, milyen boldogan indulna ez a reggel, amint éppen frissen a bankba megy, nagyszerű, jóságos íróasztalához, a fiúk közé, akikkel vidáman csónakáznak hétvégi, közös kirándulásaikon a Dunán.

Az osztályvezető még nem volt ott. A személyzeti igazgató átszólt, hogy Birsics úr intézze el végre azt a két csekket. Birsics (nem író és nem Bányai!) két öklére dőlve állt az íróasztalnál, roppant súlyos szívvel meredt a tintatartójára, és félt, hogy sírni fog.

Micsoda örültség volt ezt a jó szagú, világos, üvegfalakkal határolt hivatali szobát eldobni, becsülettel, jövővel, nyugodt élettel együtt! Molnár kollégája érkezett éppen.

- Szervusz, Feri! Tegnap óta fekszik ez a levél az asztalodon, én vettem át.

- Mi?...

Egy vastag levél feküdt az asztalán. Céges boríték.

Dr. Terebényi Alfréd színházi ügynöksége

Megmarkolta, és darabokra akarta szakítani. Ez lesz a szerződés! Végül remegő kézzel feltépte. Azután tátva maradt a szája, egyszerűen olyan volt, mint aki kövé vált. Az arca egészen szürke lett. A két ajka megvonaglott...

Egy halom százas pottyant ki a borítékból. Pontosan hét. És egy levél. Terebényi néhány sorban megköszöni, hogy játszott helyette, hallotta, hogy milyen balszerencsével, és örül, hogy nem személyesen volt jelen, mert az ő játékmódora mellett, ilyen lapjárással, az összeg sokszorosát veszítette volna. Természetes, hogy ez az összeg az ő vesztesége, és nem Bányaié, aki csak olyan szíves volt, és kérésére helyettesítette.

Egy darab szerződést irodájában bármikor felvehet, és marad kiváló tisztelettel, olvashatatlan kacskaringók egy té betű alatt.

Vége. Bányai bemegy a személyzeti igazgatóhoz:

- Szegény nagybácsim rekviemjén kellett részt vennem tegnap, és beküldtem a pénzt, Molnár kollégám vette át. Érthetetlen, hogy senki sem tapogatta meg a borítékot, amelyben a hétszáz pengő volt...

- Mit mesél annyit? Én csak ma kértem az elszámolást. Nézze meg, hogy elment-e a Strasser és Petendi-levél...

Bányai rohant, fűtyült, megnézte, hogy elment-e a Strasser és Petendi-levél, és nem volt nála boldogabb ember az egész bankban, sőt könnyen lehetséges, hogy e pillanatban az egész világon.

.oOo.